

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

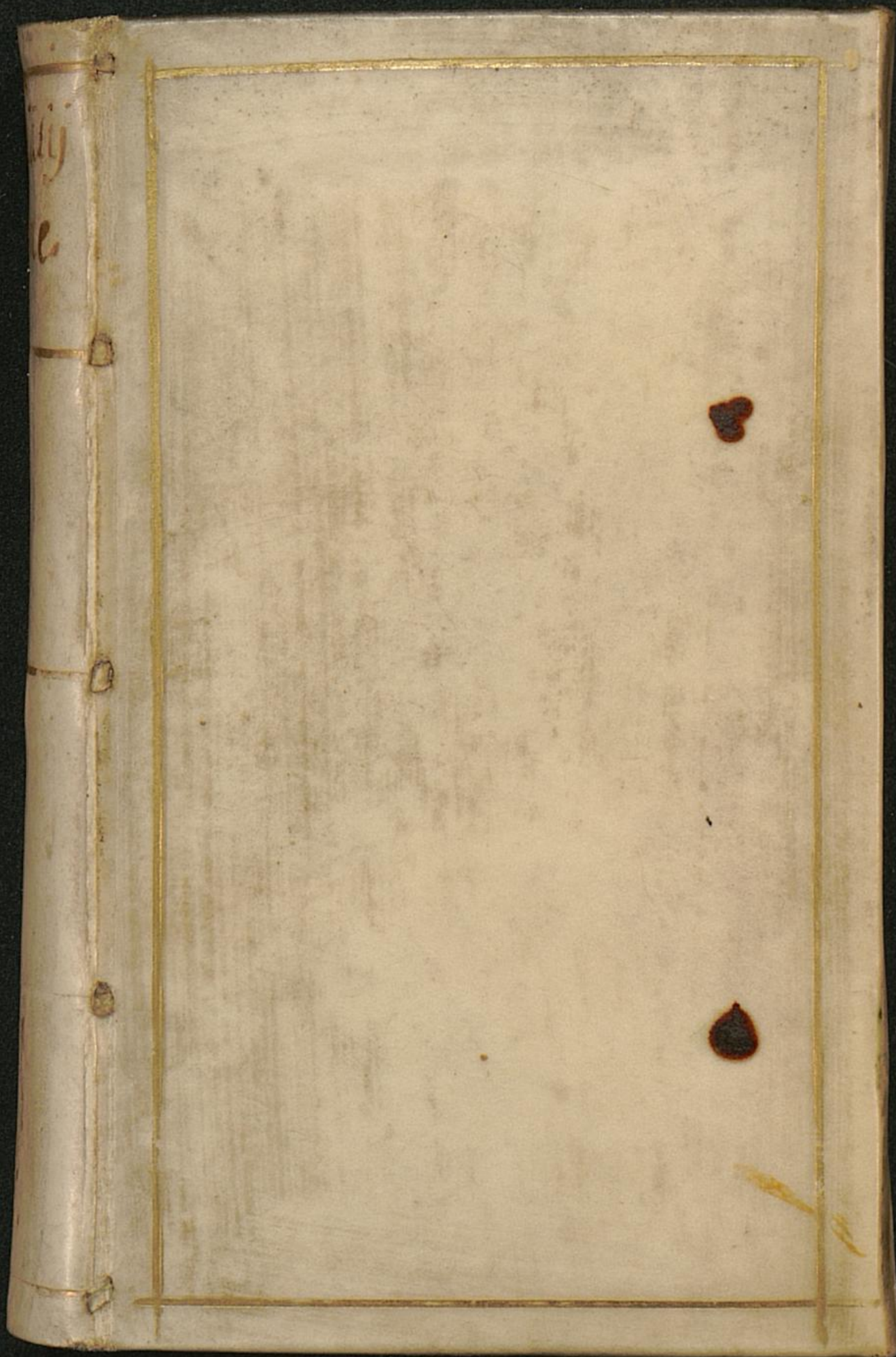
Universitätsbibliothek Paderborn

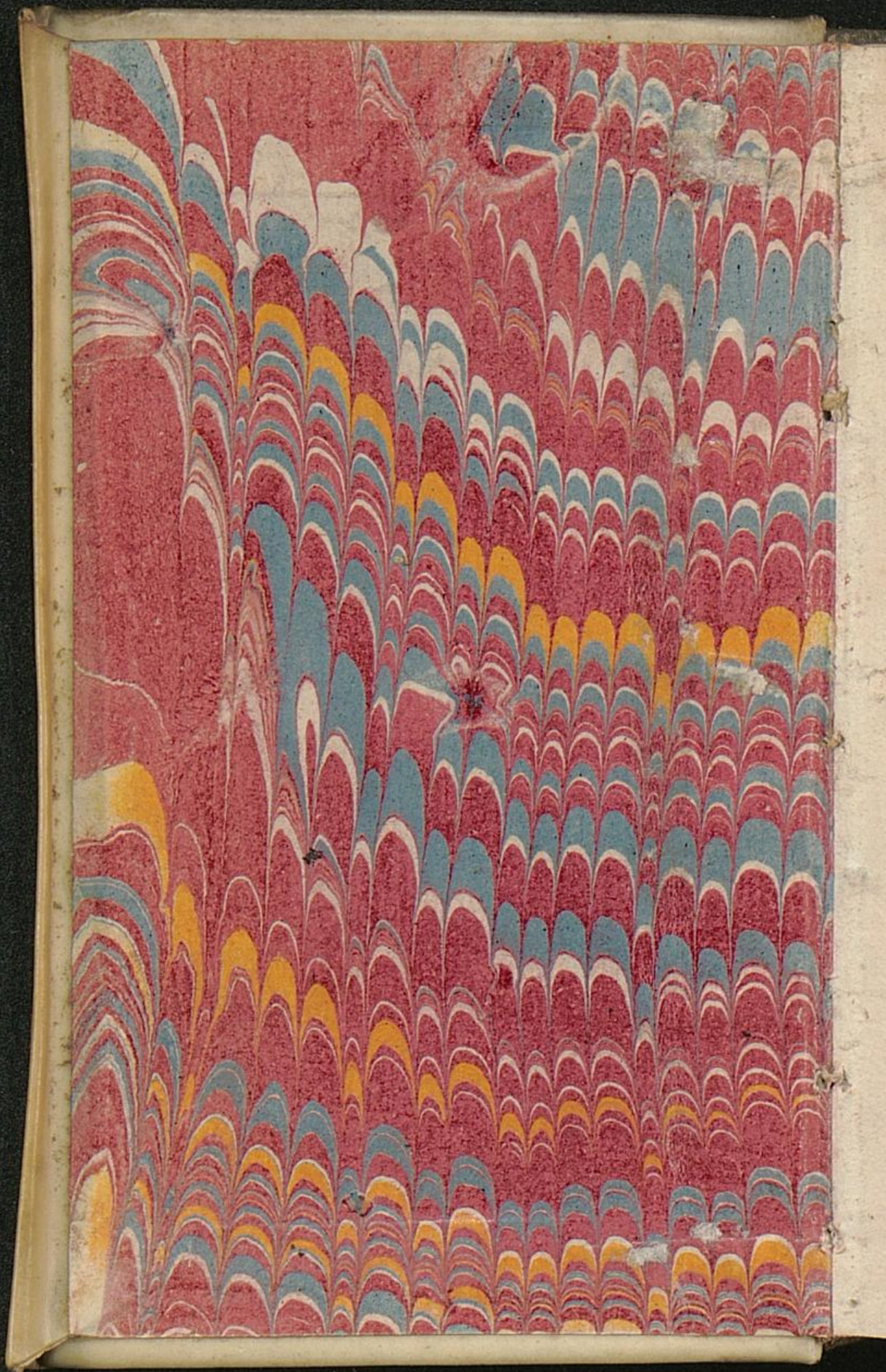
Epitome Tribvnalis Sacramentalis Reverendissimi Patris Petri Marchantii

Zurmöllen, Heinrich

Neuhusii, 1677

urn:nbn:de:hbz:466:1-9734

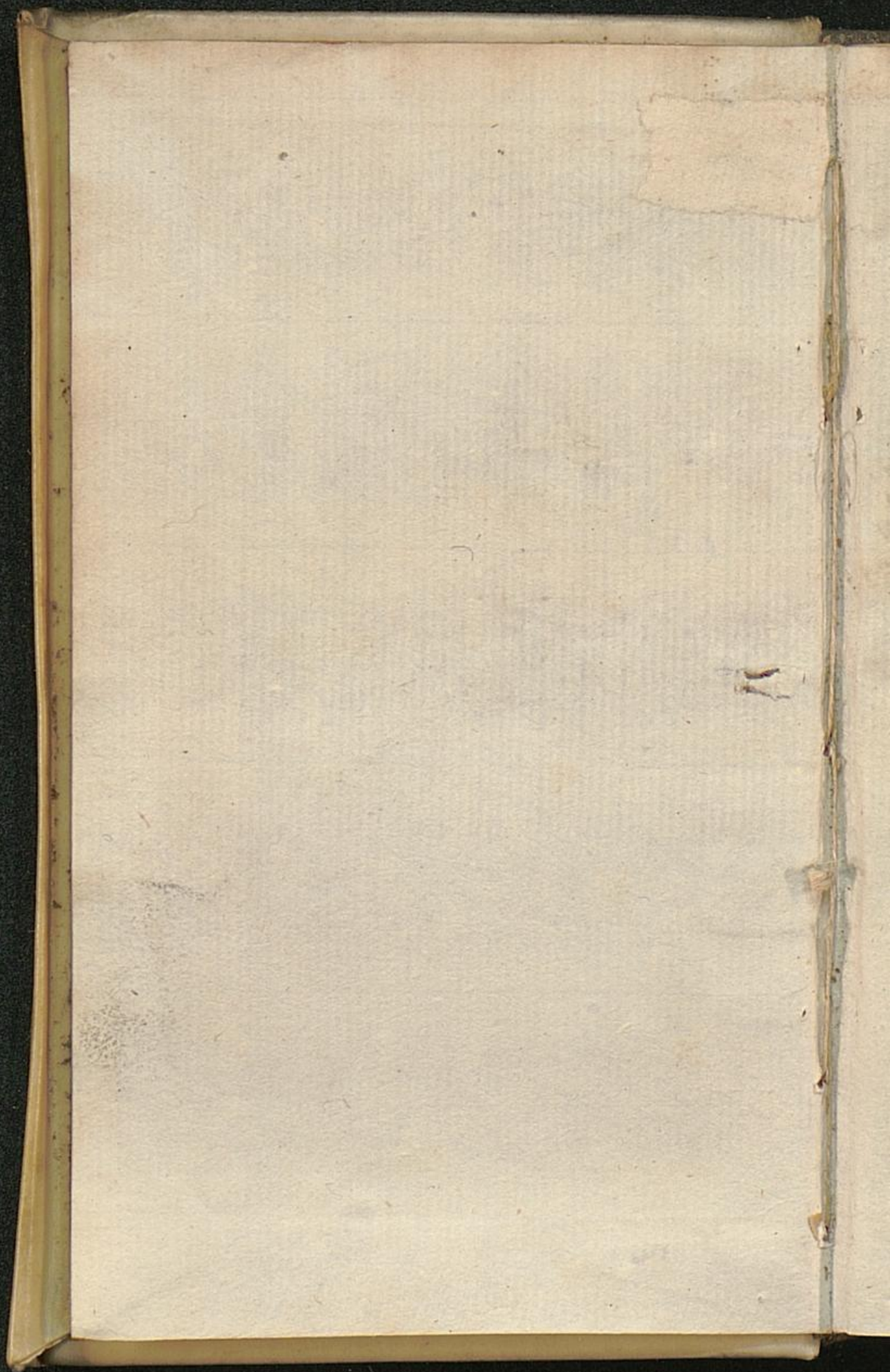

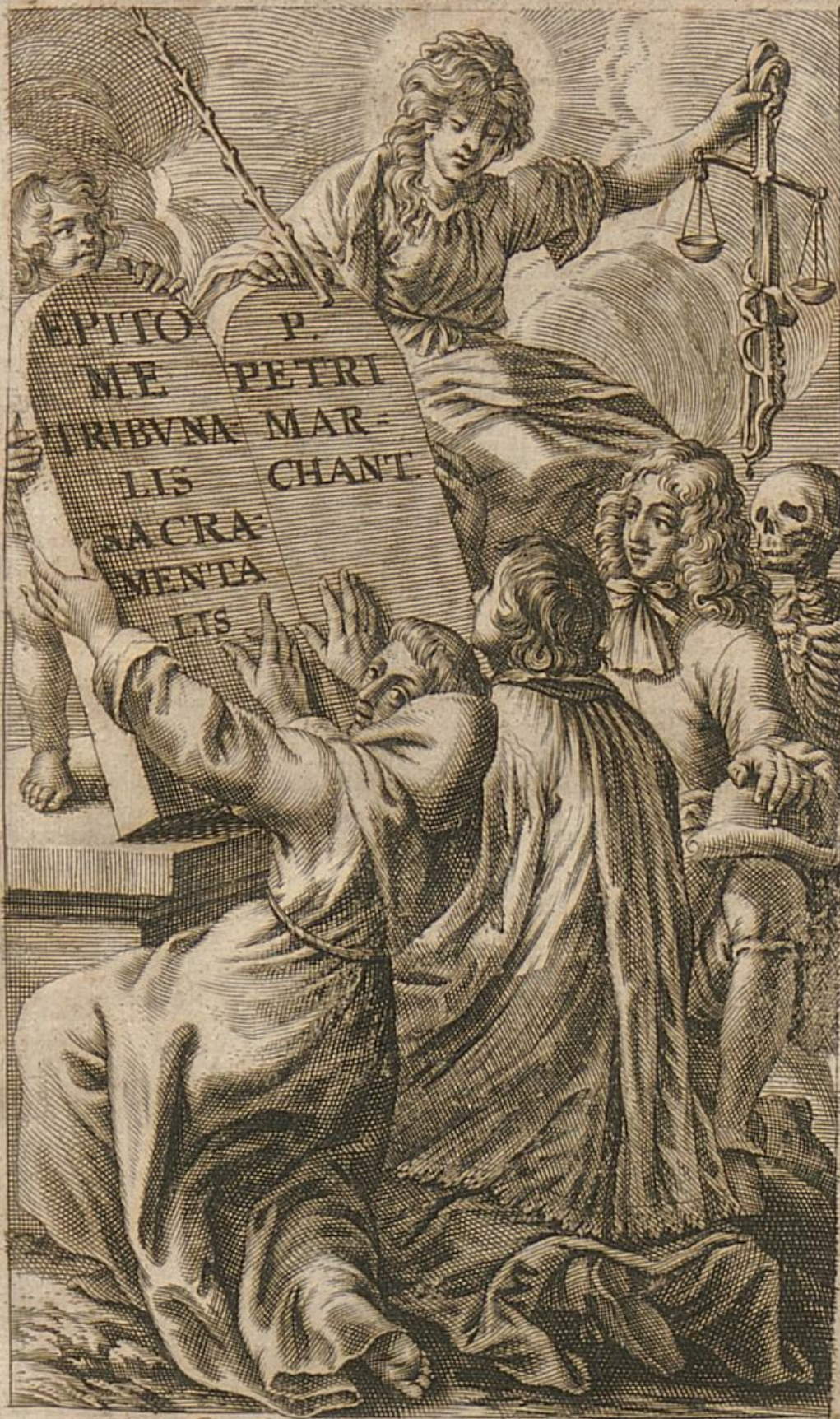
Th. 2344.

G. I

13.

Ex legato Celmi Principis Ferd.,
mandi, Epi Paderb. et Monaster.
Anno 1683.

Coll. g. h. b. j. K. v. Paderb.

97.22 =

THE BIBLE

THE NEW TESTAMENT

THE GOSPEL OF MATTHEW

THE GOSPEL OF MARK

THE GOSPEL OF LUKE

THE GOSPEL OF JOHN

THE ACTS OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF PAUL

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

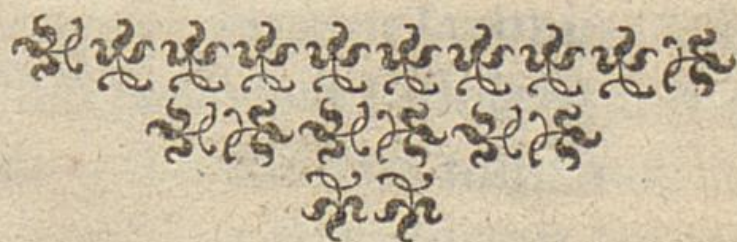
THE EPISTLES OF THE APOSTLES

THE EPISTLES OF THE APOSTLES

EPITOME
TRIBUNALIS
SACRAMENTALIS
REVERENDISSIMI PATRIS
PETRI MARCHANTII
IN IV. TRACTATUS

*tam Confessarijs quam Penitentibus
accommode distributa:*

PER
P. HENRICVM ZVRMÖLLEN
Provinciae Saxoniae S. Crucis Ordinis
Fratrum Minorum Strict. Observantiae
Custodem.

NEUHUSII,
Imprimebat Joannes Todt, Typographus
Aulicus suae Celsitudinis Paderbornensis.
M. DC. LXXVII.

Reverendissimo, Rectori Universitatis

et Universitatis

THOMAS
LAVRENTIUS

DE

Ordinis S. Benedicti in

Castro S. Theodori

in

Promeris Hispanis

et

in

et

et

et

et

et

et

*Reverendissimo, Prænobili & Eximio
Patri ac Domino,*

D O M I N O
LAVRENTIO
à D R I P T

Ordinis S. Bened. in Gladbach pro-
fesso, S. Theol. Lectori, Reverendissimi ac
Celsissimi Principis & Episcopi Paderbornensis,
in Ecclesiast. Consiliario, nec non in Spiritual.
Commiss. Generali.

Patrono suo Colendissimo.

E Pitomen Tribunalis Sacra-
mentalibus, piæ memoriæ Pa-
tris Petri Marchantij Con-
cinnavi, sed in lucem prodire vere-
tur, nisi Reverendissimæ Paternita-
tis tuæ, sublevetur favonijs, & beni-
gnissimi favoris suffulciatur ample-
xibus. Liceat itaq; mihi humili Ty-
pographica servitiorum meorū ex-
hibitione, te venerari, te inquam:
qui irrequeto Religionis & Eccle-
siasticæ perfectionis volatu sublima-

D E D I C A T I O.

tus, Paderæ Diæcesin, in spiritualibus regis, foves, instruis. Non enim debet humore Typico præsens opusculum, aliorum novellos oculos conjicere, quam in eum, qui Commissarius Generalis in Spiritualibus, per districtum Paderanum constitutus, statui Ecclesiastico, Religioni conservandæ, hæresi ac delictis extirpandis, vigil Argus Zelosissime prospicis, & ita terra altior, terrena fastidis ac calcas, ut per virtutū tuarum scalam, ad hoc Ecclesiasticarū dignitatum Culmen conscenderis, & ut plus ultra ascendas meritissimus existas. Ita ut de te dictum intelligam, quod de Antonio pronuntiavit Ennodius in ejusdem vita: quamvis (inquit) de splendore conscientiae jubar hauseris, tamen fulgorem stirpis, præcipue morum radijs obumbrasti, vincens decorem
fan-

D E D I C A T I O.

sanguinis ingenij claritate, dum coruscantem generis tui lampadem, actuum serenitate transcendis, & factus es tui stemmatis victor, per quod plerosque nascendo superasti. Et quamvis non ignorem, modestiam tuam ab omni Laudum alienarum Lenocinio maxime alienam esse, tamen virtutum tuarum gloriam nequaquam minues, si mihi indulseris, ut ex innumeris paucas, quæ omnibus notæ perspectæque sunt, attingam: Prodit autem ad primum Reverendissimæ Paternitatis tuæ obtutum, ardens in Virginem Deiparam amor, ejusque honoris ab omni injuriarum ac calumniarum incursu vindicandi, intensissimū studium, quod diversi tam ad ejus cultum promovendum, quam honorem à calumnijs vindicandum, à te doctissime editi libri, S. Matri Ecclesiæ luce

D E D I C A T I O.

clarius demonstrant, deinde humanitas in colloquendo, circumspecta in perperam agentes lenitas, in pauperes charitas, in quosvis munificentia principalis, deniq; animi dotum Elenchum claudit, promptissimum & ad omnia summa versatile ingenium, & efficax illa in te notatur virtutis species, quæ (teste Eusebio) oculis puris ostensa, mox omnes rapit in amorem sui, quâ & ego raptus benevolentiaæ tuæ fastigio, præsentem dedico, consecro, substerno, libellum. Contemplare itaque, in hoc tibi dicato opusculo, tibi devinctissimi animi obsequiũ, benignoq; digneris intuitu, quod è cordis sinu depromptum tibi sisto. Vale, & Religioni Ecclesiæ, ac defensionis B. Virg. Mariæ, diutissime vive. Ita precor

Reverendiss. Prænob. ac Eximie Paternitatis Vestræ obsequiosissimus

F. Henricus Zurmöllen.

FACULTAS

Rev. Patris

PROVINCIALIS.

EGo infra scriptus permitto librum, cui titulus est, Epitome Tribunalis Sacramentalis P. Petri Marchantij, à Patre Henrico Zurmöllen, Provinciæ nostræ Custode concinnatum, atque à deputatis ad hoc Theologis approbatum, prælo excudi: in cuius rei fidem, has litteras manu mea subscriptas, consuetoque sigillo munitas dedi. Monasterij Westphaliæ Anno 1677. 28. Septembris.

F. Albertus Watringa

L.I. Minister Provincia.

(L.S.)

A 4

Appro-

*Approbatio Eximiorum Do-
ctorum Coloniensium.*

PRæfens Opusculum, cui
titulus, *Epitome sacramen-
talis Tribunalis P. Petri Mar-
chant*, in quatuor tractatus di-
stributa, per P. Henricum Zur-
möllen Provinciae Saxoniae San-
ctæ Crucis, Ordinis FF. Mino-
rum strictioris Observantiae Cu-
stodem, Singulari aviditate e-
volvimus, & omnino fidei &
bonis moribus conformere re-
perimus. Quare nedum pu-
blica luce dignum judica-
mus: verum & sedulos Saga-
cis *Compileris* labores dilau-
damus, & deprædicando af-
firmamus *Angelicos*. Nam te-

ste Aureo Oratore Chrysostomo homil. 5. in Ioan. Præcursor Christi Baptista ideo Angelus est nuncupatus à Propheta dicente. Ecce ego mitto Angelum meum: Angeli enim Virtus est nihil proprium dicere. Sic censendo adprobamus Colonie in Conventu S. Crucis Ordinis Prædicatorum Anno salutis M. DC. LXXVII. in festo B. Alberti Magni.

*Fr. Henricus Hilden Ord. Præd.
SS. Theologiae Magister, ejusdemq³ in Universitate Coloniensi
Ordinarius & Publicus Profess.*

*Fr. Hyacinthus Cunibert Ord.
Præd. SS. Theologiae Magister,
& in Alma Universitate Colon.
Doct^r & Professor publicus.*

A 5

AP-

APPROBATIO

*PP. Lectorum studij Theologici
Monasteriensis, Ordinis Fr. Minorum
Strict. Observantia.*

NOs infrascripti ex Commissione A. R. P. Ministri Provincialis, hanc Epitomen Tribunalis Sacramentalis, P. Petri Marchantij, in quatuor Tractatus accommode distributam, per V. A. P. F. Henricum Zurmöllen, Provinciæ Saxonix S. Crucis Ordinis Fratrum Minorum Strictioris Observantiæ Custodem, fideliter perlegimus; quam ob Synopticam, cuilibet statui probe accommodatam, in utroque foro utilem instructionem, luce publica dignam censuimus Monasterij Westphaliæ die 27. Septemb. Añi 1677.

F. Ferdinandus Rhode. S. T. L.

F. Bernardus Otto. S. T. L.

APPROBATIO

*PP. Lectorum studij Theologici
Paderbornensis, Ordinis Fr. Minor.
Strict. Observantiæ.*

NOs infra scripti, juxta Constitutiones
Ordinis, de mandato superioris hanc
Epitomen Tribunalis Sacramentalis P.
Petri Marchantij, in quatuor tractatus per
V. A. P. F. Henricum Zurmöllen, Provin-
ciæ Saxonæ S. Crucis Ordinis Fratrum
Minorum Strictioris Observantiæ Custo-
dem, singulari studio ac industria divisam,
matura cum attentione legimus, & nihil
in ea sanæ doctrinæ bonisq; moribus ob-
noxium offendimus, sed directioni Con-
scientiarum cujuscunque status hominum
utilissimam invenimus, quapropter publi-
cis eandem Typis dignissimam judicamus
Paderbornæ die 22. Septemb. An. 1677.

F. Bernardus Marle S. T. L.

F. Henricus Vehoff S. T. L.

CENSURA ORDINARII.

Libellus cui titulus Epitome Tribunalis Sacramentalis R^mi. P. Petri Marchantij, cum plurimorum Doctorum Theologorum, SS. Theologiæ Lectorum & meo iudicio nihil fidei aut bonis moribus contrarium contineat: Sed rara industria magnum in parvo Marchantium, quasi in Speculo, doctrinamq; omnibus Christianis, maxime tamen animarum Curatoribus ac Confessarijs utilem & necessariam exhibeat, meretur ut publici Juris fiat, & omni Statui deserviat. Dabam in Aula & Residencia Celmi. Paderbornensis die 25. Mensis Novembris. 1677.

*Laurentius à Dript O. S. B. SS.
Theologia Lector, Celmi. & Rmi.
Principis & Episc. Paderb. ac
Coadjut. Monaster. in Ecclesiast.
Consiliar. in Spiritual. Commiss.
Generalis & Librorum Censor
Ordinarius.*

I N D E X

ARTICVLORVM.

TRACTATVS I.

De Hierarch. Ecclesiast.

TITVLVS PRIMVS.

De Ecclesiæ Militantis summo

*Capite illius potestate ac
obligatione.*

*Articulus I. De Ecclesia Militante, illiusq;
proprietatibus* Pag. I.

*Art. 2. De Primatu Petri & illius potesta-
te ut Vicarij Christi* 6

*Art. 3. De Successore Petri in Vicariatu
Christi* II

*Art. 4. De Potestate Pontificum, in conden-
dis legibus illarumq; obligatione* 14

*Art. 5. De potestate Pontificis in ferendis
Censuris & primum Excommunicat.* 18

*Art. 6. De suspensione interdicto & irregu-
laritate* 23

A 7

Art. 7.

I N D E X.

*Art. 7. De Potestate Pontificis in Erogandis
indulgentijs* pag. 30

*Art. 8. De obligationibus & peccatis Sum-
morum Pontificum* 36

TITULUS SECUNDUS.

Art. Vnicus de Concilijs Generalibus 38

TITVLVS TERTIVS.

De Statu Episcopali.

*Art. 1. Quæ qualitates in Episcopo requi-
rantur* 40

*Art. 2. De primo officio Episcopi, quod est
oves pascere* 45

*Art. 3. De secundo officio Episcopi, quod est
oves custodire* 51

*Art. 4. De tertio officio Episcopi, quod est
oves regere* 54

Art. 5. De Potestate Episcoporum 56

TITVLVS QVARTVS.

*Art. Vnicus, de Archidiaconis & Officiali-
bus* 58

TI-

I N D E X.

TITVLVS QVINTVS.

De Canonicis et illorum obligatione.

- Art. 1. Qui dicendi sint Canonici & illorum obligatione* pag. 61.
- Art. 2. Quo jure teneantur Canonici ad horas in Choro persolvendas* 65
- Art. 3. De actibus quibus censeatur Canonicus satisfacere officio Chori* 68
- Art. 4. De integritate Horarum Canoniarum* 71
- Art. 5. De significatione particule (studiose) in Horarum recitatione* 73
- Art. 6. De devotione in Horarum recitatione servanda* 76

TITVLVS SEXTVS.

De Parochis et illorum obligatione.

- Art. 1. Quid sit Parochus quæve ejus obligationes* 82
- Art. 2. Ad quid teneatur Parochus in Sacramentorum administratione* 84
- Art. 3.*

I N D E X.

Ars. 3. De peccatis Parochorum 87

TITVLVS SEPTIMVS.

De Confessariis et Confessione.

*Art. 1. De Tribunali Sacramentali visi-
bili* 88

Art. 2. De Confessarij Jurisdictione 91

*Art. 3. De qualitate & scientia Confes-
sarij* 96

*Art. 4. A quo & qualiter approbatio Con-
fessarij fieri debeat* 100

*Art. 5. De actibus Confessarij in Tribunali
penitentia* 102

*Art. 6. De peccato pro ut est materia Con-
fessionis* 105

*Art. 7. De gravitate peccatorum quam
Confessarius debet discernere* 109

*Art. 8. De primo actu penitentis qui est
Contritio* 112

*Art. 9. De secundo actu penitentis qui est
confessio* 116

*Art. 10. De tertio actu penitentis, qui est
satisfactio* 123

Art. 11.

I N D E X.

Art. 11. De natura & qualitate Conscien-
tie 127

Art. 12. De Absolutione Sacramentali 137

TITVLVS OCTAVVS.

De Presbyteris illorum obliga-
tione & peccatis.

Art. 1. Quid sit presbyteratus quæve ejus
materia & forma 139

Art. 2. Quanta sit dignitas ordinis Pres-
byterij 142

Art. 3. Quæ nam sint obligationes Sacerdo-
tum quatenus Sacerdotes sunt 144

Art. 4. De peccatis Sacerdotum ut Sacer-
dotes sunt 148

TITVLVS NONVS.

De Diaconis illorum obligatio-
ne & peccatis.

Art. 1. De materia forma & officijs Dia-
conatus 150

Art. 2. De peccatis Diaconorum 152

TI

I N D E X.

TITVLVS DECIMVS.

De Subdiaconis.

- Art. 1. De materia forma & obligationi-
bus Subdiaconatus* 154

TITVLVS VNDECIMVS.

*De Beneficiatis, Beneficiis
ac Simonia.*

- Art. 1. Quid & quotuplex sit Beneficiũ* 157
*Art. 2. An aliquis plura Beneficia simul
obtinere possit* 160
*Art. 3. De peccatis in Beneficiorum adepti-
tione* 162
Art. 4. De Simonia 165

TITVLVS XII.

- Art. Vnicus de quatuor ordinibus mino-
ribus* 169

TITVLVS XIII.

De Clericatus Natura.

- Art. Vnicus, quis dicatur Clericus* 172

TI-

I N D E X.

TITVLVS XIV.

De obligatione hominis Christiani.

- Art. 1. Ad quid obligetur homo ex natura sua 174
- Art. 2. de hominis baptizati obligatione 177
- Art. 3. Quam obligationem inducat professio fidei in Baptismo 181
- Art. 4. An teneatur homo Christianis vigore professionis fidei vitare infideles 184
- Art. 5. De obligatione Christiani ad elicendum actum spei & peccatis ipsi oppositis 187
- Art. 6. De obligatione hominis ad dilectionem Dei & peccatis ipsi oppositis 192
- Art. 7. De obligatione hominis ad dilectionem proximi & peccatis ipsi oppositis 194
- Art. 8. De obligatione hominis ad actus a cultu Religionis procedentes 197
- Art. 9. De obligatione ad Sacrificium Missae 204
- Art. 10. De obligatione observationum sacrarum & jejunijs 210

TRA-

TRACTATUS II.

De Statu Religioso.

TITVLVS PRIMVS.

*De natura et perfectione status
Religiosi.*

- Art. 1. De perfectione ad quam Religiosus
status ex natura sua tendit* 215
- Art. 2. An perfectio ad quam Religiosi
tendunt sit maior ea ad quam ceteri
Christiani tendere debent* 218
- Art. 3. De voto in genere* 221
- Art. 4. De voto paupertatis* 226
- Art. 5. De peccatis contra votum pau-
pertatis* 228
- Art. 6. De voto obedientie* 230
- Art. 7. De peccatis contra votum obedi-
entie.* 234
- Art. 8. De voto Castitatis* 236

I X N D E X.

TITVLVS II.

*De Novitiatu et Novitiorum
Professione.*

Art. 1. De Novitiatu 240

Art. 2. De Novitiorum professione 246

TITVLVS III.

*De Superioribus ac Prælatiis
Religiosorum.*

*Art. 1. Qui & quales fuerint Superiores
Religionum à principio* 250

*Art. 2. Quotuplices sint superiores & quam
potestatem vi officij habeant* 253

Art. 3. De obligationibus Prælatorum 255

Art. 4. De peccatis Prælatorum 258

TITVLVS IV.

*De Regimine Monialium et earum
Clausura.*

*Art. 1. De potestate Abbatissæ in suas sub-
ditas* 262

Art. 2. De Clausura Monialium 267

TRA-

I N D E X.

TRACTATUS III.
De statu Politico & Civili.
TITVLVS I.

De Regum et Principum Potestate.

- Art. 1. De natura status politici* 271
Art. 2. De Regum ac Principum potestate 276
Art. 3. De obligatione Regum ac cuiuslibet potestatis Civilis, circa Religionem veram 280
Art. 4. De obligatione potestatis Civilis ad protegendas immunitates Ecclesiasticas 282
Art. 5. De potestate seculari in extractione Reorum confugientium ad loca sacra 286
Art. 6. De obligationibus potestatis Civilis ad rationem honesti 289
Art. 7. De obligatione potestatis Civilis ad iustitia ac juris leges 290
Art. 8.

I N D E X.

- Art. 8. De obligationibus mutuis inter Reges veros & populum* 293
Art. 9. An subditi in conscientia teneantur vectigalia ac gabellas solvere 296
Art. 10. De peccatis Regum, Principum ac potestatis secularis contra has obligationes 300

TITVLVS II.

De Consiliariis.

- Art. 1. De qualitatibus Consiliariorum* 304
Art. 2. De obligationibus Consiliariorum 306
Art. 3. De peccatis Consiliariorum 308

TITVLVS III.

De Nobilibus.

- Art. 1. De vera Nobilitate* 310
Art. 2. De Obligatione Nobilium 313

TITVLVS IV.

De Magistratibus ac Officiarijs.

Art. 1.

I N D E X.

Art. 1. De qualitatibus Praefectorum ac Magistratum	315
Art. 2. De peccatis Praefectorum seu Magistratum	318

T I T V L V S V.

De Iudicibus.

Art. 1. De qualitatibus Iudicum	321
Art. 2. De obligationibus Iudicum	322
Art. 3. De peccatis Iudicum	324

T I T V L V S V I.

De Denuntiatoribus.

Art. 1. Quid & quotuplex sit denuntiatio	326
Art. 2. De peccatis Denuntiatorum	328

T I T V L V S V I I.

De Accusatoribus.

Art. 1. De Accusatoris obligatione	329
Art. 2. De peccatis Accusatoris	330

TI-

I N D E X.
TITVLVS VIII.

De Reo.

Art. Vnicus de Reo ejus obligatione & peccatis 330

TITVLVS IX.

De Testibus.

Art. Vnicus de Testium qualitatibus ac peccatis 331

TITVLVS X.

De Advocatis.

Art. 1. De Advocatorum obligatione 333

Art. 2. De Advocatis pauperum 334

Art. 3. De peccatis Advocatorum 336

TITVLVS XI.

De Procuratoribus.

Art. Vnicus, De procuratorum obligatione & peccatis 337

I N D E X.

TITVLVS XII.

De salario et munerum receptione.

*Art. Vnicus, Quid sit salarium & qua
munera recipi possint* 339

TITVLVS XIII.

De Scribis.

*Art. Vnicus, de scribarum obligatione
& peccatis* 341

TITVLVS XIV.

De Notariis.

*Art. Vnicus, de Notariorum obligatione
& peccatis* 343

TITVLVS XV.

De Matrimonio et Conjugatis.

*Art. 1. Quæ fuerit Matrimonij prima
institutio* 345

Art. 2.

I N D E X.

Art. 2. De contractu Matrimoniali & ejus valore	349
Art. 3. De impedimentis contractum Matrimoniale dirimentibus	352
Art. 4. De impedimentis Matrimonium impediens	369
Art. 5. De dispensationibus in impedimentis Matrimonium dirimentibus	373
Art. 6. De finibus & bonis Matrimonij	380
Art. 7. De obligationibus Conjugum de futuro	383
Art. 8. De obligationibus Matrimonium concomitantibus	385
Art. 9. De obligationibus Matrimonium consequentibus	385
Art. 10. De Mariti personalibus obligationibus respectu uxoris	389
Art. 11. De obligationibus uxoris ad maritum	391
Art. 12. De peccatis Conjugum de futuro	392
Art. 13. De peccatis Matrimonium concomitantibus	394

I N D E X.

- Art. 14. De peccatis Matrimonium con-*
sequentibus 395
Art. 15. De peccatis personalibus Ma-
riti 398
Art. 16. De peccatis personalibus
uxoris 399

TITVLVS XVI.

De statu Viduarum.

- Art. 1. De peccatis Viduarum, quæ ad se-*
cundum Matrimonium adspirant 400
Art. 2. De peccatis Viduarum quæ voto
se ad calibatum obligarunt 402

TITVLVS XVII.

De obligatione filiorum erga pa- *rentes.*

- Art. 1. De obligatione amoris filiorum er-*
ga parentes, & peccatis eorum 403
Art. 2. De obedientia filiorum erga pa-
rentes 406
Art. 3.

I N D E X.

<i>Art. 3. De reverentia filiorum ad parentes</i>	409
---	-----

TITVLVS XVIII.

De Tutoribus.

<i>Art. 1. Qui dicantur Tutores & quinam esse possint</i>	409
<i>Art. 2. De obligationibus Tutorum</i>	411
<i>Art. 3. De peccatis Tutorum</i>	413

TITVLVS XIX.

De Mercatura et peccatis ac iniustitijs in illa committi solitis.

<i>Art. 1. Quid & quotuplex sit mercatura</i>	414
<i>Art. 2. De permutatione pecuniarum sive cambio</i>	418
<i>Art. 3. De usura</i>	421
<i>Art. 4. De elocatione</i>	423
<i>Art. 5. De Censibus</i>	425
<i>Art. 6. De Restitutione</i>	427
<i>Art. 7. De Detractione</i>	430

I N D E X.

TITVLVS XX.

De Agricultura.

- Art. 1. De Agricultura obligationi-*
bus 432
Art. 2. De peccatis Agricolarum 434

TITVLVS XXI.

De pastoribus Gregum.

- Art. 1. De obligatione pastorum Anima-*
lium 437
Art. 2. De peccatis Pastorum 438

TITVLVS XXII.

- Art. Unicus De Molitorum obligatione*
& peccatis 440

TITVLVS XXIII.

- Art. Unicus, De peccatis Pistorum* 441

TITVLVS XXIV.

- Art. Unicus, De peccatis Lanionum* 442

TI-

I N D E X.

TITVLVS XXV.

Art. Unicus, de peccatis Coquorum 443

TITVLVS XXVI.

Art. Unicus, de Cauponibus 444

TITVLVS XXVII.

*Art. Unicus, de peccatis Textorum &
Lanificum* 445

TITVLVS XXVIII.

Art. Unicus, de peccatis Sartorum 447

TITVLVS XXIX.

Art. Unicus, de peccatis Sutorum 448

TITVLVS XXX.

*De Medicis et personis Medi-
cina deservientibus.*

Art. 1. De Medicorum obligatione 449

Art. 2. De Chirurgis 451

a 4

Art 3.

I N D E X.

<i>Art. 3. De Pharmacopais</i>	452
<i>Art. 4. De Obstetricibus</i>	453
<i>Art. 5. De salario Medicorum</i>	454
<i>Art. 6. De peccatis Medicorum</i>	455

T I T V L V S X X X I.

De Militia.

<i>Art. 1. Quid sit Militia</i>	458
<i>Art. 2. De potestate Militum circa per- sonas & bona hostium</i>	460
<i>Art. 3. De obligationibus Regum erga Militiam & Milites</i>	462
<i>Art. 4. De obligationibus Ducum, ac Militia Officialium</i>	465
<i>Art. 5. De peccatis Regum, Ducum aliorumq; Militia Officialium</i>	466
<i>Art. 6. De obligationibus Militum</i>	469
<i>Art. 7. De peccatis Militum</i>	470

T I T V L V S X X X I I.

De Duello.

<i>Articulus Unicus, Quid sit Duellum & an licitum</i>	472
--	-----

T I.

I N D E X.

TITVLVS XXXIII.

*De vitijs carnis tam Militibus
quam cuiusvis conditionis homi-
nibus communibus.*

Art. 1. De fornicatione simplici 474

Art. 2. De Stupro 475

Art. 3. De Raptu 476

Art. 4. De Incestu 477

Art. 5. De Sacrilegio 479

Art. 6. De peccatis contra naturam 481

Art. 7. De osculis & amplexibus 482

Art. 8. De tactibus 483

a s

TRA-

O I N D E X.

TRACTATUS IV.

De statu Morientium.

TITVLVS VNICVS.

*De obligationibus hominis
Morientis.*

Art. 1. De diversitate Morientium 485

*Art. 2. De obligationibus hominis Mo-
rientis* 487

*Art. 3. De dispositione imminentis via
in Morientibus* 489

Art. 4. De eligenda sepultura 493

*Art. 5. De necessarijs homini Morienti
pro via* 497

PRÆ-

PRÆFATIO

AD

LECTOREM.

Quanto benevole Lector, Sanctissimæ Matris Ecclesiæ fructu, Celeberrimum Tribunal Sacramentale, Gloriosæ Memoriam Patris Petri Marchantij, Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, quondam Definitoris Generalis, ac per Provincias Germano Belgicas Commissarij, prodierit in lucem, altera ab auctore aucta, probat Editio, & do-

P R Æ F A T I O
& doctissimorum Virorum,
de fundamentali ejus do-
ctrina, indicat sententia. Hu-
jus tam Eximij, omniumque
semper favore ac affectu ce-
lebrati operis; ad Confessa-
riorum & pœnitentium, o-
mniumq; mortalium com-
modiorem usum, tantiq;ue
patris perennem gloriam,
quâ scilicet magis fulgeat
post funera virtus: epitomen
succincte ac summatim,
sententiæ tamen & stylo ipsi-
us tenacissime inherendo,
concinnare studui: ut ficut
ventus per tubæ angustias
pref-

AD LECTOREM.

pressus, foras erumpens, gratissimo sono campum adimplet, ita tanto Patri debita Laudum Encomia, per compendiosa hujus Epitomis contenta transeuntia, in animis mortalium, suavissimo sono resonent, Gloria enim si quæ huic opusculo tribui posset, ita in gloriam Auctoris, ut mihi ne minimum præter laborem vendicem, redundet necesse est. Agnosco quidem cum Ecclesiaste, huic libello nihil inesse novi, neq; me dicere posse hoc recens est: Si tamē intentionis meæ
sco-

P R Æ F A T I O

scopum curiosius inquisie-
ris, laborem quoque non re-
spues, sed conscientiarum
directioni utilissimum judi-
cabis. Speculum enim toti-
us vitæ humanæ, juxta o-
mnes omnium hominum
status, oculis viventium
subjicit, nam in quatuor
Tractatus, nimirum; de sta-
tu Ecclesiastico, Monastico,
Politico & defunctorum di-
stributa, statui cuilibet, obli-
gationes & peccata facili sty-
lo & grata brevitæ clarissi-
me demonstrat, Quis vero,
hujus mei laboris fructus
spe-

AD LECTOREM.

sperandus, tu lector benevo-
le Sanctuarij trutina ponde-
rans, dijudica, & exiguo hoc
opusculo frueri, meque tuis
Deo optimo maximo suf-
fragijs commenda.

❧ ❧ I. ❧ ❧

TRACTATVS I.

De Hierarchia Ecclesiastica,
& Statibus, Officijs, Gradibus, Ministerijs,
ad eam pertinentibus.

TITVLVS PRIMVS.

*De Ecclesia Militantis Summo Capite
illius Potestate ac Obligatione.*

ARTICULUS PRIMVS.

*De Ecclesia Militante, illiusque
proprietatibus.*

I.

Ecclēsia Militans generaliter sumpta, est Convocatio seu Cætus fidelium, ex Divina institutione, signis sensibilibus, ordine debito Christo capiti cohærens ad vitam æternam medijs ordinatis capeffendam. Ita Marschant in Tribunali Sacramentali Tom. 3. pag. 4. Descriptio hæc complectitur universalem Ecclesiam, prout ab Adam per justū Abel & Seth descendit, usque in finem sæculorum duratura. Ex Seth enim filio Adæ ve-

B

nitur

nitur ad Enoch, ab Enoch ad Noë, ex Noë ad Abraham, ab Abraham descenditur ad David, à David ad Mariam, ex Maria de Spiritu sancto nascitur Christus. Priores ergo omnes quotquot fidem habuerunt unius Dei, quam Salvator prædicavit, jure Christiani dicendi sunt: ab initio enim Salvator venturus promissus, unde in Apoc. 13. v. 8. dicitur: *Agnus qui occisus est à constitutione mundi.* dicitur: (*Christo Capiti coherens*) omnes enim ab Adam fideles, quotquot fuerunt vel erunt, Christo vel venturo vel nato tanquam Capiti adhæserunt, & ad Christum velut membra corporis compaginandi vocati sunt.

2. Ecclesia militans sub lege gratiæ, est cætus universalis hominum baptizatorum, una fidei professione & Sacramentis sensibilibus Christo capiti adhærentium, & sub Vicarij Christi & legitimorum pastorum ordinato regimine Militantium ita Marfc. Tom. 3. pag. 6.

Dicitur (*hominum Baptizatorum*) baptismus enim est janua Ecclesiæ, & per ipsum incipit homo Christo incorporari,

ut in eo vivat. Per hanc particulam excluduntur omnes nō baptizati, ut Judæi, Gentiles, Pagani, Turcæ, & alij infideles. Per particulam (*una fidei professione*) excluduntur hæretici, qui errore pertinaci ab unitate veræ & universalis fidei se separarunt, quamvis ratione baptismi aliquo modo ad ipsam pertineant. Dicitur (*& Sacramentis sensibilibus*) istis enim tanquam symbolis distinctivis, & signis visibilibus gratiæ, Ecclesia visibilis Novi Testamenti insignita est. Dicitur (*Christo Capiti adherentium*) quia ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius: ad Ephes. I. dicitur (*Sub Vicarij Christi & legitimorum Pastorum ordinato regimine militantium*) per hanc particulam excluduntur Schismatici, qui etsi in fidei unitate videantur Ecclesiæ adhærere, quia tamen Christi Vicarium non agnoscunt, consequenter se à corpore Christi, quod est Ecclesia separant, & tunicam inconsutilem scindunt.

3. Ecclesiæ hic descriptæ proprietates fide Credendæ sunt quatuor; nimirum, quod sit una, Sancta, Catholica & Apostolica.

4. Unitas Ecclesiæ in tribus consistit.
 1. In unitate Capitis perpetuo in corpus totum & membra influentis. 2. In membrorum singulari connexione & Harmonia consonante. 3. In eo quod in unum & eundem finem omnia membra conspirent. Nec præjudicat huic unitati divisio Cæremoniarum, Legum seu constitutionum, quæ apud diversas nationes usurpantur, quia in doctrina Essentiali fidei, Sacramentorum & Morum, Ecclesiæ quantumcunque dispersæ, divisionem non admittunt. Nulla etiam extra Ecclesiæ unitatem salus superest. ita: S. August. vel potius Fulgent. lib. de fide ad Petrum cap. 39. *Omni enim homini qui Ecclesiæ non tenet unitatem, neq; Baptismus, neq; Eleemosyna, neq; mors pro Christi nomine suscepta proficere poterit ad salutem.*

5. Sancta est: I. quia Ecclesia & Cætus fidelium sunt Deo per Baptismum consecrata, quod autem Deo dicatum est sanctum nuncupatur, Levit. 27. & Deut. 14. *Populus sanctus es Domino D E O tuo, & te elegit, ut sis ei in populum peculiarem.*

De Hierarchia Ecclesiastica. 5

rem. 2. Vocatur *sancta*, quia velut corpus & sponsa sancto Sanctorum inseparabilitur est conjuncta. 3. Vocatur *Sancta*, quia in illa sola datur remissio peccatorum, sive per Baptismum, per quem omnes fideles sanctificantur, sive per poenitentiam, per quam peccatores ad sanctitatem revertuntur. 4. Dicitur *Sancta*: à fine ad quem fideles sunt vocati, qui est facere fideles sanctos. Juxta illud ad Ephes. imo v. 4. *Ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in Charitate.*

6. *Catholica* ab hoc dicitur, quia quamvis unica sit, & in morali sua entitate indivisibilis, nilominus ex conditione sua universalis est. 1. Quia per universum Orbem successive diffusa est: Mar. *Ultimo: euntes in mundum universum predicate Evangelium omni Creatura.* 2. Universalitas ejus desumi potest ab universalitate temporum: illa enim pro ut incepit ab Adam sive Abel justo omnes ætates mundi percurrit: quæ autem est Novi Testamenti usque ad Consummationem sæculi quidem in terris conservanda est, æterni-

tati utique adscripta in coelis. 3. Dicitur *Catholica*: quia universæ naturæ humanæ sanandæ, congrua in se continet remedia Sacramentorum aliorumq; auxiliorum.

7. Nomen *Apostolica* Ecclesiæ iustissime attributum est. 1. Quia supra Petro & Apostolis Ecclesia fundata est. Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam.* 2. Quia per illos initiata est prædicatio Evangelij. 3. Quia tota dispositio, dispensatio, administratio, Ecclesiæ Apostolis commendata fuit.

Articulus Secundus.

De Primatu Petri & illius Potestate ut Vicarij Christi.

1. **P**rimatus Petri, est dignitas primaria, seu primarij post Christum, & supra Christum fundamenti, à patre æterno per filium & Spiritum Sanctum Petro collata, Matth. 16. v. 18. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Notandum vero quod tunc quidem Primatum per confessionem fidei obti-

obtinuerit, non tamen primatus honorem, qui sibi post Christi ascensionem reservabatur, quia tunc nec Sacerdos, nec Episcopus consecratus erat, hunc enim Ordinem in ultima Cœna suscepit, ut plenam jurisdictionem post resurrectionem acciperet.

2. Primatus S. Petri tres sunt proprietates, nimirum: singularitas, universalitas, stabilitas in concussa. Singularitas Primatus in hoc consistit, quod uni soli Petro inter Apostolos hæc dignitas sit Concessa, Matth. 16. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram, &c.* ubi verba, tibi, tu, Petrus, hanc Petram. Singularitatem tum personæ, tum primatus indicant. Primatus Universalitas patet ex eo: quod totius Ecclesiæ ædificationem in se completatur, ita ut nullus sit in Ecclesia sive Apostolus, sive Propheta, Rex & Sacerdos, plebeus & nobilis, qui in hoc fundamento non subsistat, qui autem se extra hoc fundamentum Petri agnoscit, extra Ecclesiam se esse agnoscat necesse est. Primatus stabilitas in concussa in duobus consistit.

Nimirum: in Ecclesiæ usq; ad finem mundi duratione, & doctrinæ fidei infallibilitate. Id indicant verba Christi super hanc Petram: id est super rupem, quæ quati potest, concuti non potest. Infallibilitas vero doctrinæ fidei significatur per hæc verba, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, quid portæ inferi? utique infidelitas, sive Pagana sit, sive Judaica, sive Hæretica, sive Schismatica perfidia: sicut enim porta salutis est fides; ita porta damnationis est infidelitas.

3. Potestas collata à Christo Petro ut Vicario suo est potestas spiritualis Ministerialis, suprema & universalis ad regendam in omnibus necessariis Ecclesiam Dei, ad Fidelium animarum salutem. Marsch. Tom. 3. pag. 55. Dicitur (*Spiritualis*) ad excludendam temporalem meram: sicut enim Christus, etsi esset Rex Regum, abdicavit à se omnem usum potestatis terrenæ Joan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo*: ita & à Vicario suo Petro. Dicitur (*ad excludendam temporalem meram*) aliqua enim temporalis potestas, Petro com-

competit in nonnulla temporalia, quatenus spirituali directioni sunt commissa. Talia sunt: Decimæ, bona Ecclesiis à fidelibus attributa, beneficiorum fructus, pensiones, præstimonium, spolia Clericorum, Xenodochiorum, Hospitalium, deposita sacra Viduarum, Egenorum, Pupillorum, pia legata &c. nolo vero hic dicere de potestate & gladio temporali, maximisque Dominijs, quibus Imperatores summos pontifices decorarunt: in his enim Petro Petri successores non succedunt, sed potius Imperatoribus & Regibus qui ea S. Petro ac Ecclesiæ consecrarunt. dicitur (*Potestas Ministerialis.*) quia in virtute primi agentis Christi non tantum exercetur, sed etiam in sola virtute Christi, vim & effectum habet: ergo Ministerialis ponitur, ut excludatur, potestas Auctoritativa & primaria Dei. Dicitur (*suprema*) quia superiorem in terris non habet. Dicitur (*universalis*) à personis subjectis, à locis, à tempore, à virtute. potestas enim hæc respicit omnes fideles, ut in Ecclesia existentes, infideles, ut adducendos, omnia de-

mum tempora transgreditur quia usque in finem mundi durabit.

4. Non tamen extenditur potestas Petri, ad ea quæ lex Divina naturalis, aut lex Divina positiva constituit, ut aliquid contra statuat: potest vero legem divinam cum Concilio interpretari, aut ubi est substratum aliquod humanum dispensare, non tamen tollere aut mutare.

5. Extenditur autem officium Petri sicut & potestas potissimum ad tria, nimirum: ad Ecclesiæ & animarum conservationem, directionem, protectionem. Ad Ecclesiæ conservationem: tradit Christus Petro, doctrinæ infallibilitatem, scripturam veram ab Apocripha secernendi: Articulos fidei necdum Manifestos declarandi: Controversias de fide sopiendi: Insuper quasi Regiam auctoritatem Ministros Ecclesiasticos constituendi, Concilia convocandi: demum Sacerdotij Sanctitatem: ad Sacramenta administranda, Sacerdotes ordinandos, officia & sacros ritus instituendos. Ad Ecclesiæ directionem accepit Potestatem legislatoris: officij enim ejus est leges
ferre,

ferre, Canones condere, Constitutiones & Decreta disponere. Dedit etiam ei sollicitudinem Pastoris: quâ curam animarum gerere, animas verbo Dei pascere, illas requirere & ad ovile reportare, infirmis mederi tenetur. Denique accepit charitatem Patris, qua prodigos & peccatores recipit, indulgentias distribuit. Ad Ecclesiæ autem protectionem accepit Petrus iudicis æquitatem: ut de criminibus iuste iudicet: Regiam benignitatem; quæ est parcere subjectis: Regium gladium; ad debellandos superbos, per Censuras & poenas spirituales.

Articulus Tertius.

De successore Petri in Vicariatu Christi.

I. **P**rimatus Petri non fuit personalis, sed in successione usque ad finem mundi derivatur. Fundamentum enim durat ædificij, quamdiu durat ædificium: ut corpus visibile unum permaneat, permaneat & caput necesse est: sed fundamentum super quod Ecclesia visibilis fundata

B 6

est,

est, est Petrus, & Petri primatus, & ipse constitutus est caput Corporis Visibilis; ergo quamdiu ædificium Ecclesiæ, quamdiu Regnum Christi & cælorum (quod præsentis temporis Ecclesiæ, teste Gregorio, dicitur) quamdiu Corpus Visibile in terris manet, tamdiu Petrus perseverat: non perseverat autem in persona sua singulari, ergo in successoribus suis.

2. Petri itaque Successor in Vicariatu Christi est Romanus Pontifex, quia ille in Vicariatu succedit, qui in Cathedram, quam pro universali Ecclesiæ Petrus fundavit, tenuit, & in cujus administratione mortuus est, succedit: ergo Pontifex in Vicariatu succedit. Sed cum hæc successio historiæ & traditioni innitatur, plura de hac hic non tractabimus, inveniet tamen lector breve Chronicon in Marschano Tract 3. pag 59.

3. Romanus Pontifex sicut in officio, sic in Primatu, potestate, & eminentiis, quæ Petro à Christo collata fuerunt succedit. id probat Can. 39. Concilij Nicæn. ubi sic: *Veneramur secundum scripturas & Ca-*

nonum

nonum definitionem, sanctissimum Romanæ Ecclesiæ Episcopum, primum & maximum omnium Episcoporum: ut autem cunctis ditionis suæ nationibus imperat Patriarcha & leges indicit, & ut à principio Petrus Christi Vicarius, Religioni, Ecclesijs, cæterisq; rebus ad Christum pertinentibus præfectus, principium Christianorum, Provinciarum, & omnium gentium dominus & Rector erat: ita ille, cujus principatus Romæ est, Petro similis & auctoritate pari, Patriarcharum omnium Dominatum & principatum obtinet: huic sanctioni si quis repugnare & obistere ausus fuerit, totius Synodi Decreto Anathemati subiciatur.

4. Romanus Pontifex, potestate à Christo mediante Petro (cui succedit) sibi collata, potest quidquid ordinate pertinet ad Ecclesiæ bonum & animarum salutem. Dicitur (*ordinate*) nam non potest Papa peccata mortalia remittere, aut gratiam conferre positivè: nec etiam impium in peccatis manentem justificare aut impœnitentem absolvere: cætera quæ his non obstant Papa potest.

5. Demum S. Sedes Romana sicut nec in fide, sic nec in moribus aut iustitia, sciens & volens errat, quamvis ex accidenti & indirecte aliquando contingat, in mandatis & decretis morum, declinare à vero & iusto reali. Dicitur (*ex accidenti & indirecte*) certum enim est ex recto & per se errorem in suis Decretis non passurum, fit autem, ut iustum & verum apparens, irrepat humano errore, unde fit consequenter, ut à iusto & vero Reali declinetur, certum vero est similia mandata dolo, fraude vel falsis informationibus extorqueri.

Articulus Quartus.

De potestate Pontificum in condendis legibus illarumq; obligatione.

I. **Q**uadruplex in Monarcha Ecclesia & proportionem servata in Episcopis, Praepositis, & in Ecclesia legitime in Spiritu S. congregata reperitur potestas: prima est mere Divina: ut est potestas condendi leges Credendorum, sive declarandi articulos fidei, essentialia sacrificij
incru-

incruenti & Sacramentorum, quæ dependet ab assistentia infallibili Spiritus S. juxta quam in rebus fidei definiendis, summus Pontifex & Ecclesia in Spiritu S. congregata errare non potest. 2. Est potestas humano divina, quæ in homine quidem humano modo residet leges tamen divinas respicit. 3. Est potestas Canonica spiritalis. Talis est potestas Papæ in legibus ferendis circa Beneficia, pensiones dignitates. 4. Est potestas Ecclesiastica politica: quæ de nonnullis, quæ civilitatem & externam quandam disciplinam politicam concernunt, juxta diversos status in Ecclesia disponit.

2. Ecclesia in ijs quæ pertinent ad spirituale animarum regimen, potest leges condere, quæ in foro Dei & conscientia obligant ad culpam. Patet ex textu Matth. 18. v. 18. *Amen dico vobis, quæcunq; alligaveritis super terram erunt ligata & in cælo, & quæcunq; solveritis super terram, erunt soluta & in cælo:* In quibus verbis potestas leges ferendi, & de animarum regimine sub Deo disponendi, amplissima facultas

tas continetur, sive ad misericordem absolutionem à peccatis, sive ad vim coactivam & vindicativam quæ significatur mystice per vincula.

3. Quandounque materia legis vel præcepti Ecclesiastici est gravis ex conformitate ad legem divinam naturalem vel positivam: sive illa gravitas attendatur intrinsece, sive extrinsece ex aliqua circumstantia, lex censetur obligare ad peccatum mortale. Quia lex Divina est mensura cæterarum legum, sicut igitur, ubi materia gravis est, censetur obligare lex Divina ad peccatum mortale, ita ob conformitatem, juxta gravitatem materiæ, obligatio legis Ecclesiasticæ erit æstimanda.

4. Quando vero lex Ecclesiastica verbis apertis, vel æquivalentibus, vel sub pœnis, quæ non nisi pro peccato mortali imponuntur, tradita est, censetur obligare ad peccatum mortale. Talia sunt quando aperte præcipitur sub mortali culpa: sub interminatione maledictionis æternæ: per S. obedientiam: Seu in virtute Spiritu S. Item districtè præcipimus: item: sub pœna ex-

na excommunicationis latæ sententiæ. Si verò constet omnino de levitate materiæ, censetur lex Ecclesiastica vel ad solum veniale peccatum obligare, vel ad nullum, sed solum ad pœnam, si lege sit adjuncta.

5. Juxta varios respectus varie distinguuntur obligationes legis. Alia est obligatio ad culpam, quæ & reatus culpæ dicitur: alia est obligatio ad pœnam quæ reatus pœnæ nuncupatur: alia est obligatio ad culpam mortalem, in qua homo Dei inimicus constituitur, & mortem spiritualem animæ incurrit; alia est obligatio ad culpam venialem, per quam charitatis fervor in modico remittitur. Alia est obligatio ad pœnam æternam, quæ consequitur peccatum mortale: alia: ad pœnam temporalem, quæ consequitur peccatum veniale; vocatur autem temporalis, quia in tempore finitur, sive in hac vita satisfiat, sive in purgatorio: alia est obligatio ad pœnam corporalem, quæ in corpore pœnitentis exercetur: alia ad pœnam spiritualem, quæ in animæ potentijs expletur.

6. Forum seu judicium causarum aliud est

est divinum, quod à Deo, vel per se, vel per
 iudices divinâ potestate præditos exerce-
 tur: aliud forum humanum, quod per ho-
 minem potestate humana, juxta leges hu-
 manas fieri consuevit. Aliud forum est in-
 visibile, sive inscrutabile, in quo Deus se-
 cundum secreta decreta & causas suæ sa-
 pientiæ, pænas tum temporales tum æter-
 nas hominibus immittit. Aliud est forum
 Sacramentale, quod in propria conscien-
 tia exercetur: aliud denique est forum fi-
 nale universale, in quo visibiliter omnes
 nos manifestari oportet ante tribunal
 Christi, ut referat unusquisque propria
 corporis prout gessit.

Articulus Quintus.

*De potestate Pontificis in ferendis cen-
 suris & primum Excommunicatione.*

1. **P**Otestas excommunicandi est in Ec-
 clesia Dei militante, & radicaliter
 residet in Summo Pontifice: quia illi soli
 claves promissæ & datæ sunt. Deinde po-
 testatem excommunicandi vi officij ha-
 bent Episcopi, ArchiEpiscopi, patriarchæ,
 pri-

primates in subditos: item Concilia Generalia auctoritate Papæ, & Provincialia auctoritate Archiepiscopi congregata, quibus additur Capitulum sede vacante, & Vicarius Capituli, ad formam Concilij Tridenti sess. 24. cap. 16. De reform. denique Legati Pontificis in terris suæ legationis, Generales & Provinciales Ordinum, necnon Abbates: quia hi omnes potestatem quasi Episcopalem habent. De Guardianis & Prioribus aliqui affirmare videntur, alij negant ijs potestatem excommunicandi, hi enim potestatem coactivam valde restrictam habent. Unde si excommunicent, vel ut declaratores, vel ut subdelegati excommunicant.

2. Subditus verò in quem Excommunicatio ferri potest, omnis ille censendus est, qui de Excommunicantis territorio, vel quasi territorio existit, aut Excommunicantis jurisdictioni, obedientiâ, voto, vel alio titulo subjacet. Dicitur (*vel quasi territorio*) ob Romanum pontificem cujus potestas territorio nullo continetur, sed in universum orbem extenditur.

3. Non

3. Non potest ferri excommunicatio pro peccatis quantumvis gravibus, mere internis; sed requiritur quod sit peccatum externum, & quidem ex gravioribus, ita quod in gravem Ecclesiæ & Ecclesiasticæ disciplinæ jacturam cedat, habeatque aliquam contumaciam formalem vel interpretativam, sive implicitam concurrētem.

4. Excommunicatio à jure est perpetua, duratque etiam legislatore mortuo: Excommunicatio vero ab homine, tantum durat vivente iudice; eo enim mortuo expirat. Differentiam addit S. Bonaventura, in 4. dist. 18. part. 2. quæst. 3. dicens: *Quod excommunicatio à jure sit præservativa, in nimirum ejus timore homines à peccatis caveant: Excommunicatio vero ab homine sit curativa ut excommunicatus ad mentem redeat & sanetur.*

5. Excommunicatio in foro Dei non separat à communione universalissima charitatis, ejusque spiritualibus fructibus: quia hæc communio iudicio Dei reservata est; Ille enim scit solus quis odio vel amore dignus sit, & qui secundum justitiam præsentem

sentem vel finalem sint ipsius: sed iusta & valida excommunicatio Ecclesiastica, privat hominem communicatione communium suffragiorum, missarum, sive sacrorum Ecclesie exercitiorum, ita ut non gaudeat illis excommunicatus, neque in vita, neque post mortem, donec sit legitimè absolutus: non tamen privatur precibus privatis. Insuper non privat Excommunicatio communione fidelium ex jure naturæ proveniente; sed consortio civili amicitiae specialis, & Ecclesiastico & Religioso. Quod verò Excommunicatus tradatur Sathanæ, non positivè sed tantum permissivè intelligendum est: nam tali modo ista traditio est permissiva, ut simul sit restrictiva in Dæmone, ex Dei misericordii iudicio, ne animæ Excommunicati noceat.

6. præter pœnas in Definitione Excommunicationis contentas, excommunicatus alias incurrit per accidens, si se actibus sibi prohibitis ingerat. 1. Novum peccatum mortale incurrit si se divinis ingerat. 2. Sacerdos celebrans vel sacramenta ministrans irregularitatem incurrit. 3. Si

3. Si sit notorius percussor Clerici, ab actibus externæ jurisdictionis removetur, & actus ab illo facti nulli judicantur. 4. Ecclesiastica sepultura privatur, si in excommunicatione decedat. 5. Si per annum in excommunicatione inforduerit, contra eum tanquam de heresi suspectum procedi potest. 6. Beneficio Ecclesiastico & illius proventibus privari potest. Causæ vero excusantes ab Excommunicatione : sunt injustitia, invaliditas, innocentia, impotentia, ignorantia, metus, necessitas. Si una harum intercurrat, excommunicatio non habet effectum.

7. Potissimæ autem excommunicationes à jure reservatæ sunt sequentes. 1. Excommunicationes in Bulla Cœnæ Domini reservatæ. 2. Excommunicatio contra percussores clericorum. 3. Contra Simoniacos in Beneficijs ac ordinibus sive suscipiendis sive administrandis. 4. Contra Duellistas eorumque Consultores. 5. Contra milites, ingredienti Monasteria Monachorum aut Monialium. 6. Contra prædicantes, ficta miracula, &

nova

nova ac falsa vaticinia, aliæ specialem statum Clericorum, Religiosorum, prælatorum concernunt: quos quilibet pro suo statu investigare debet. Notandum finaliter quod peccet qui extra casus ab Ecclesia permisos, cum Excommunicato publice denunciato communicat, & excommunicationem minorem incurrat, quæ privat hominem usu Sacramentorum.

Articulus Sextus.

De suspensione, interdicto & irregularitate.

I. **S**uspensio est Censura Ecclesiastica, propter delictum à jure vel ab homine legitimè lata, privans ad tempus Clericum usu sive exercitio officij vel beneficij. Suspenditur vero Clericus quadrupliciter, vel ab usu seu exercitio ordinis vel jurisdictionis, vel Ministerij seu officij aut denique beneficij: fertur autem dupliciter
1. In vindictam alicujus peccati, ut Clericus ab eo avertatur: 2. In contumaciam, ut aliquis ad obedientiam reducatur.

2. Sen-

2. Sententia suspensionis, ut sit valida? quatuor requiruntur. 1. Ut feratur ab habente potestatem in eum qui suspenditur, 2. Ut fiat in scriptis; suspensio enim sine scripto lata nulla est. 3. Ut fiat monitionibus prævijs. 4. Ut supervero & probato crimine aut contumacia feratur. Debet autem validè suspensus, sub peccato mortali abstinere ab ijs actibus, exercitijs, Ministerijs, operationibus, quibus per suspensionem privatus est, & pro toto tempore quo suspensus est. Absolvitur verò à suspensione dupliciter. 1. Cessatione, ut si ad certum tempus suspensus fuit, evolutio tempore, suspensio cessat, & actibus restitutus censetur. 2. Absolutione: ut quando est lata suspensio in perpetuum: tunc enim absolutione opus est; quæ obtineri debet ab eo, qui illam tulit, vel ejus superiore, vel eorum delegato.

3. Interdictum est censura Ecclesiastica, quâ ob delictum, vel in loco quædam divina celebrari, vel personæ ijs interesse, vel ea suscipere prohibentur. Dicitur (*ob delictum*) quod supponitur factum in præterito,

terito, estque ordinariè peccatum aliquod ex gravioribus: ut violatio publicæ potestatis, jurium vel immunitatis Ecclesiasticæ, inobedientia contumax, scandalosa rebellio & id genus alia. Est vero interdictum duplex, nimirum: locale, quando locus interdicitur & non personæ, ut si Capella, Cæmeterium interdican- tur, ita ut in istis nec divina celebrari, nec sacramenta administrari, nec sepultura sacra fieri possit. Deinde personale, quando personæ interdicitur. Additur & mixtū, quando & loca & personæ simul interdiciuntur. Dividitur denuo in generale: quando aliqua totalis cōmunitas interdicitur. Deinde in speciale, quando pars tantum alicujus loci aut cōmunitatis interdicitur. Demum in individuum sive singulare: quod personam aliquam vel plures disparatas in singulari tamen nominatas afficit.

4. Divina tempore interdicti prohibita ad tria capita reducuntur: nimirum ad divina officia, Sacramentorum administrationem & susceptionem, ac sepulturam Ecclesiasticam. Divina officia quibus interdicti

C

terdicti

interdicti prohibentur interesse, sunt missarum celebratio, sollemnis decantatio septem horarum Canoniarum, processiones sollemnes, Laudes & Cantica publica, & id genus, quæ communi sensu, inter divina officia communia referuntur. Sacramenta quæ prohibentur, sunt Eucharistia extra rationem Viatici, extrema Unctio, Ordo, Matrimonium cum pompa. Ecclesiastica sepultura tempore interdicti prohibita, intelligitur tantum, quo ad locum sacrum interdictum, vel quo ad personas interdictas: Hinc qui aliquem sepelit in loco interdicto, absque speciali privilegio, mortaliter peccat & incurrit excommunicationem. Suspenditur vero interdictum universaliter, in Die Natalis Domini, Die Resurrectionis, Pentecostes, Assumptionis B. M. V. à primis Vesperis usque ad Completorium Dierum prædictorum, Quod & pro Festo Corporis Christi, & tota octava concessit Martinus Quintus Pontifex Maximus. Similia privilegia habent Regulares in festis Sanctorum sui Ordinis.

Irregularitas est pœna Ecclesiastica, à Summo Capite Ecclesiæ, per sententiam vel Canonem irrogata, quâ quis ab Ecclesiasticorum ordinum susceptione vel eorum usu impeditur. Triplex vero irregularitatis causa recenseri potest, nimirum ex defectu, ex indecentia, ex delicto. Defectus ob quos incurritur sunt. 1. Defectus animi: ut quia aliquis est amens, furiosus, arreptitius, seu à dæmone possessus, ignarus eorum quæ ad Ordinem requiruntur. 2. Defectus Corporis: ut quia in aliquo sensu vel membro, impediēte Ordinis usum defectum patitur, ut Sacerdos sinistri oculi visu carens, & qui præcipuis digitis est mutilus. Itē qui morbo caduco laborat. Item aliqui addunt hermophroditos. 3. Defectus natalium, ut in spurijis illegitimis ex adulterio natis. Huc aliqui etiam referunt defectum libertatis: mancipium enim sine consensu Domini Ordinari non potest. 4. Defectus ætatis: si enim quis ante ætatem requisitam ad Ordines majores promoveatur, ob irregularitatem ex defectu ætatis, irregularitatem

delicti incurrit. 5. Defectus Sacramenti Baptismi.

6. Irregularitas contrahitur ex indecentia. 1. Ex Bigamia, aut matrimonio contracto cum vidua, cum ejecta, cum meretrice & similibus. 2. Indecentia nascitur ex cooperatione reali aut morali, ad hominis occisionem aut mutilationem, in iustitiæ publicæ administratione. Dicitur (*ex cooperatione reali vel morali*) realem habent Lictores, Tortores & alij iustitiæ satellites in causa mortis, moralem habet iudex, qui sententiam profert, scriba qui dictat & scribit, & advocatus contra Reum & Assessores, si sequatur mors. Notandum vero quod qui indirectè & remotè tantum videntur cooperari, irregularitatem non contrahant. Unde frivolum quod aliqui fingunt, Clericum præsentem, dum sententia datur vel supplicium infertur, contrahere irregularitatem, neque enim adest ibi tanquam cooperans aut concurrens ad mortem, sed ut audiens tantum vel spectans, & quamvis in fine. 3. Decretalium statutum sit his verbis: *Sententiam sangui-*

nis nullus Clericus dicat aut proferat, aut ubi exercetur interfit. Nulla tamen irregularitatis pœna infertur, nisi ubi moraliter ad iudicium cooperatur. Sic etiam non involvitur irregularitatis pœnâ Sacerdos, qui dicit Reo ad mortem tendenti, ut gressum acceleret, scalam ascendat, qui monet Liçtorem ut expediat, ne crudeliter reus in nimia mora patiatur: quia ista non concurrunt, ne quidem remotissimè ad mortem, sed vel indifferentia sunt, vel charitatem potius, aut lenitatem suadent. Clericus etiam denuntians Reum quem scit morte mulctandum, secutâ morte non fit irregularis, maximè si protestatus est, se nolle mortem ejus vel mutilationem: quia verè non cooperatur morti. 4. Indecentia irregularitatem inducit, ratione infamiæ publicæ juris vel facti. Demum contrahitur ex delicto. 1. Ex iteratione Baptismi. 2. Ex ordine illegitimè & contra canones suscepto, vel in Excommunicatione aut suspensione ministrato. 3. Ex delicto Hæresis vel

Apostasiæ notoriæ. 4. Ex homicidio voluntario.

7. Nullus tamen Judex, Magister vel Doctor, in dubio debet aliquem judicare irregularem. Item: quando quis in foro externo, non est infamatus de actu aliquo vel defectu, cui irregularitas jure decreta est, & in foro conscientiæ & animæ dubitat de actu vel defectu, debet reputare se non esse irregularem: melior enim est conditio possidentis.

Articulus Septimus.

*De potestate Pontificis in Erogandis
indulgentiis.*

I. **N**omen (indulgentia) quod celebre est in Ecclesia Dei desumitur ex Isai: 61. *Ad annuntiandum mansueti-
misit me ut mederer, contritis corde & predi-
carem captivis indulgentiam.* Est verò
indulgentia: Remissio juridica & justa
pænæ temporalis, in judicio Dei peccatis
actualibus debitæ, præstitâ sufficienti ac
condignâ solutione ex Ecclesiæ thesauro.

2. Da-

2. Datur in Ecclesia thesaurus univer-
salis meritorum Christi, ex quo omnis
gratia, gloria, sanctitas, justitia, peccato-
rum remissio, procedit, & in omnes fide-
les distribuitur. vocatur Thesaurus ex si-
militudine dictionis: sicut enim Thesau-
rus dicitur asservatio abundantis pecuniæ,
in beneplacitum Domini ac futuras neces-
sitates: sic merita Christi, in acceptatione
patris velut recondita asservantur. Nihil
enim sibi primò promeruit Christus, cui
ex vi unionis Hypostaticæ tanquam filio
omnia debebantur: Sed quidquid cogita-
vit, fecit, passus est, fecit ut nobis merere-
tur justificationem, medelam, mercedem,
satisfactionem & impetrandi Virtutem.
Et hæc in acceptatione patris æterni asser-
vata, in necessitates fidelium maximè ele-
ctorum, distribuuntur. Dicitur: (*peccato-
rum remissio*) Christus enim per Sangui-
nem suum, non modo meritus est nobis
gratiam & gloriam, sed etiam pro pænis,
peccatis nostris debitis satisfecit: non e-
nim perfectè redemptor esset, qui solâ de-
letâ culpâ, & pænâ æternâ in temporalem

commutatâ, pro panis residuis patri æterno pretium non dedisset. Ipse certè qui emisit vinctos de lacu, pretium integrum pro omni pæna & culpa solvit.

3. B. V. Maria, ab omni peccato tam originali quam actuali iūnis, multa passa fuit, multaq; opera satisfactoria fecit, quæ sibi in virtute satisfactionis prodesse non potuerunt, cum in ea omnis satisfactionis materia deesset, & pari modo, proportionē servatâ, dicendum est de Sanctis. Hæverò satisfactiones B. V. M. & omniū Sanctorum in ipsis, in qualitate satisfactionis non remuneratæ, in alijs juxta Dei providentiam remanent remunerandæ, & in Ecclesiæ Thesauro censentur reponi. Ratio est: quia nullum opus Viatoris in charitate factum, etiâ in qualitate satisfactorij, apud Deum irremuneratum manet: ergo satisfactiones B. Virg. & Sanctorum, qui satisfactione non indigent, irremuneratæ manere non possunt, subsumo. Sed in B. Virgine & Sanctis, non indigentibus in qualitate satisfactionis, non remunerantur: ergo in alio remunerari debent, & remanent in

in acceptatione divina, ut in Ecclesiæ filiis remunerentur, & in eos distribuantur.

4. Non fit remissio culpæ aut pænæ absque satisfactione iustitiæ; quæ ex nobis petenda non est, sed ex sanguine Christi pro nobis effusi, tam in se, quam in membris suis (*id est Sanctis*) in quibus patitur. Et quamvis omnis justificatio nostra, & redemptio, ex parte nostra sit gratuita, ex parte tamen Christi, rigerosæ iustitiæ est.

5. Distributio Thesauri indulgentiarum sive satisfactionum Christi, B. Virginis & Sanctorum, data est Petro & Successoribus. Explicitè enim is petra, & fundamenti nomine honoratur: explicitè contra inferni portas munitur: explicitè claves regni cælorum ei promittuntur: explicitè quodcunque vinculum impediens à regno cælorum ejus potestati subjicitur Matth. 16. Ratio etiam est: quia Petro per claves collata est potestas in filiis Ecclesiæ viatoribus, solvendi omne vinculum, quod retardat à regno cælorum: sed debitum pænæ cujusvis, est vinculum retardans:

ergo Petro data, est potestas absolvendi ab huiusmodi vinculo. Subsumo: sed hæc absolutio à pœna post peccatum dimissum remanente, non fit nisi per Thesaurum Ecclesiæ & indulgentias: ergo:

6. Summus Pontifex potest dare indulgentias vivis, in favorem animarum de Functorum sive ut illis per viam communicationis, sive suffragij applicentur. Ratio est: quia dare indulgentias vivis, in favorem animarum defunctorum applicandas, nil est aliud quam opera vivorum, ditare satisfactionibus Christi & sanctorum, ex Thesauro Ecclesiæ in solutionem pœnarum, quas animæ in purgatorio pati debent, DEO offerenda: atqui opera vivorum Pontifex in hunc finem ex Thesauro Ecclesiæ sic ditare potest: ergo indulgentias vivis, defunctis per præfata opera communicandas, Pontifex largiri potest.

7. Ex parte vero donantis indulgentiam, ut ea sortiatur effectum, duo requiruntur primò, auctoritas quam habet solus Pontifex pro universali Ecclesia, & Episcopus

scopus tantum modificatam pro suis Dia-
cesanis. Deinde causa: ut in necessitatibus
Ecclesiæ: in peccatorum levamen: ad ex-
citandam in populis & personis pœniten-
tiam & devotionem ad Deum, ac fidelita-
tem ad Ecclesiam donetur.

8. In eo vero qui vult lucrari indulgen-
tias? tria requiruntur primum est: ut sit in
statu gratiæ: quia largitio indulgentiarum
est actus misericordiæ Dei, qui cum in so-
las pœnas feratur supponit jam culpam re-
missam, & hominem reconciliatum: non
tamen requiritur, ut quis toto tempore sit
in statu gratiæ quo opera ad indulgentiam
requisita exercet, sed sufficit quod in com-
plemento operum sit in statu gratiæ, & du-
rante exercitio operum habeat saltem vo-
luntatem averſam à peccato. Secundum
quod requiritur est: ut faciat opera requi-
ſita ab indulgentiæ largitore: quia sunt
conditio sine qua non potest indulgentia
Lucreſieri. Tertium est: ut omnes circum-
ſtantiæ loci, temporis, ſigni, pro ut à con-
cedente expreſſa ſunt, punctualiter obser-
ventur.

9. Porro indulgentia plenaria dicitur, quando tota pœna in iudicio Dei debita remittitur. Plenior, quando potestas absol- vendi à casibus reservatis & censuris super additur. plenissima, quando dispensatio- nes in votis & huiusmodi vinculis com- municantur. Sciendum tamen quod per largitionem indulgentiarum, formaliter & per se, nunquā culpa, sive reatus culpæ, aut pœnæ æternæ remittatur; sed tantum pœ- na temporalis peccatis jam remissis debi- ta. Plura de indulgentijs inveniet lector in ipso auctore Tom. 3. fol. 106.

Articulus Octavus.

De obligationibus & peccatis summorum Pontificum.

I. **O**bligationes summorum Pontifi- cum, ex primatu, potestate & offi- cijs, pro rei natura & circumstantijs na- scuntur: nam teste S. Gregor. Hom. 9. in Evangelia: Cum augentur dona, rationes etiam crescunt donorum, tanto ergo esse humilior atque ad serviendum Deo prom- ptior

ptior quisque debet esse ex munere, quanto se obligatiore conspicit in reddenda ratione &c. rationem enim villicationis requireret Deus, requireret & debitum. Quid summus Villicus, quid servorum Princeps, quid totius Ecclesiæ Oeconomus debeat: nolo primæ Sedis, quæ à nemine iudicatur iudicium præsumere; sed remitto ad eam cum auctore, quæ S. Bernard. libris quinque de consideratione ad Eugenium Papam scripsit. Qualitates verò requisitæ, patent ex imagine Filij Dei, cujus subscriptio desumpta est ex Isaia 9. v. 6. & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis, hæc quidem nomina sunt Christo propria, pontifici vero participatione ad imitationem concessa, ut designatio hæc monstrabit:

Admi-

In primatus dignitate, quâ præest

Sanctitati præfulum
integritati iudicium

fidelitati operatorum

Sacra ordinat

In potestatis universalitate, quâ

leges præscribit
iustitiam administrat

Sollicitudo regit

In universali Regimine, quod

labor adjuvat

Clementia confirmat

Infideles convertit

Doctrinæ infallibilitate, quâ

fideles illuminat

omnes confirmat

præteritis

Prudentiæ sagacitate, quâ

præsentibus bene consultit

futuris

Consiliarius

Admirabilis

Confiliarius { Judicii integritate, qua { acceptiones personarum tollit

Peccatorum Remissione, quam

{ Vera Contritio
{ plena Confessio
{ poenalis satisfactio
{ conciliat

Deus { Votorum sive vinculorū dispen-
satione, ubi causa

{ Justa
{ necessaria
{ utilis
{ exigit

Indulgentiarum largitione, quam

{ Pietas
{ Charitas
{ humana infirmitas
{ consult

Fortis { Boni promotione { In mandatorum observantia pro incipientibus
{ Virtutū & bonorū operū exercitio pro proficien-
{ Sublimium gustu pro perfectis (tibus

Sanctitati praeferendum

Mali propulsiōne

Hereticos extirpando
pravos mores emendando
protervos puniendo

Fortis

Adversorum tolerantia factus
spectaculum

Mundo
Angelis
Hominibus

In fideles Christo acquirendo

Fide
Spe
Charitate

Pater
futuri
saeculi

Fideles Christo educando

Fortes adjuvando
Oppressos sublevando
Afflictos consolando

Omnes calo inferendo

Vivorum suffragijs
Sanctorum auxilijs
Omnium communione

In palatijs

Litium materiã serio iudicio extinguendo
lites & quaestiones vel conciliando vel cito
resolvendo

Causidicos litium fautores proscribendo

Clerum

Religiosos à contentionibus & æmula-
plebem tionibus expurgando

Reges & principes conciliando

Controversas iudicio & auctoritate com-
ponendo

Obedienciã populi ad principes fovendo

Princeps
pacis

In Ecclesia Catholica

In universo mundo

Præciles exurpando

Hoc est speculum beatissimi Patris summi Pontificis : in hoc Filij Dei Vicarius constitutus est : ex hoc justificabitur vel condemnabitur, qui personam Christi gerit, & in ipsius Cathedra sedet, secundum quod ei conformis vel difformis apparebit.

TITVLVS SECVNDVS.

Articulus Primus.

De Concilijs generalibus.

I. **H**ic agendum esset de S. Romana Ecclesiæ Cardinalibus, hi enim Cardinales dicti, quia tota Ecclesiastica potestas, universæ Ecclesiæ dispositio, his velut cardinibus sustinetur : ex his enim concilia Apostolica constituuntur, ex his iudices causarum Pontifex sibi sumit, ad hos pertinet electio summi Pontificis, De his inquam agendum esset, sed cum in ordine cum Episcopis, si Episcopi cum presbyteris, si presbyteri cum Diaconis, si Diaconi concurrant sub eadem Doctrina, eorum

eorum officia tractanda erunt, & hic tantum de concilijs ponitur doctrina consequens.

2. Concilium quantumvis Oecumenicum & generale, est inferius Papâ. Hoc fateri debent, qui Papam Ecclesiæ caput vere fatentur, nisi monstrum sibi fingere velint, corpore supra caput prominente: cum enim Concilium Corpus Ecclesiæ repræsentet, corporis rationem non excedit, tamen sine capite mutilum erit. Nec dictis obstant appellationes à Papa ad futurum Concilium, aut quod Papa interdum permiserit Concilij suorum factorum iudicium. Præterquam enim quod illæ condemnatæ sint, non probant concilium esse supra Papam: non enim potest tale Concilium, absque consensu Papæ congregari.

3. Nunquam etiam licuit Concilio tanquam superiori, Pontificem Romanum aut ejus acta dijudicare. Hoc agnovit Sylvester I. in Generali Ecclesiæ Synodo. cap. Nemo. *Nemo (inquit) judicabit primam sedem, justitiam temperare desiderantem:*
neq;

neq³ enim ab Augusto, neq³ ab omni Clero,
neque à Regibus, neque à populo iudex ju-
dicabitur.

4. Nullus insuper Legitimus Pontifex
Romanus, jure à Concilio Generali fuit
unquam depositus. Quod autem nonnul-
li in Schismate & alijs casibus deprehensi
sint illegitimi, & à Sede amoti, illa non fuit
depositio, sed declaratio illegitimæ intru-
sionis. Etiam si daretur Papa Hæreticus,
& ob incorrigibilem Hæresin amoveretur
à Concilio: illa proprie depositio non es-
set à Concilio procedens, sed Papa Hære-
ticus se pertinaciter manifestans, declara-
retur rescissus hoc ipso ab Ecclesia ut
emortuum caput.

TITVLVS TERTIVS.

De Statu Episcopali.

Articulus Primus.

*Quæ qualitates in Episcopo requi-
rantur.*

I. **D**ignitas Episcopalis quæ suprema
est in terris sub Summo Pontifi-

ce Petri successore, quatuor habet gradus, nimirum: Patriarchas, ArchiEpiscopos, Metropolitanos, Episcopos, qui gradus tantum extrinsece, respectu facto ad Ecclesias, & personas, quibus præsident, distinguuntur. Est vero Episcopatus Sacramentum, in quo per sensibilia signa, gratia & potestas spiritualis ex opere operato confertur, singulariter ad sacerdotes consecrandos, baptizatos confirmandos, & alia ad regimen animarum sibi subditarum perficienda. An verò Ordo Episcopalis characterem separatum à sacerdotali imprimat, & an duplex Ordo assignandus sit, ad concertationes scholasticas remittitur.

2. Septendecim vero qualitates, tum 1. ad Timot. 3. tum ad Tit. 1. referuntur, quæ omnes obligant ad mortale, nisi parvitas materiæ, aut supplementum aliquod excellentis virtutis, aut causa gravis excuset. Nō tamen omnes jure divino obligant, sed quædam ex ijs jure divino naturali, quædam jure Apostolico, quædam jure Ecclesiastico positivo: obligatio verò hæc indicatur ab Apostolo per verbum (*oportet e-*
(*nim*

nim) quod causalitatem & necessitatem dicit, & quod dicit necessitatem, in materia gravi ad salutem pertinente, æquivalet precepto, & ad peccatū mortale obligat. Qualitates vero ab Apostolo specificatas sequentibus examinabimus numeris.

3. Irreprehensibilem esse nihil aliud est, quam non habere vitium vel crimen alijs notum, quod sit objectum justæ reprehensionis. Hæc vero irreprehensibilitas requiritur in Episcopo, non tantum ex jure divino naturali, sive ex natura ipsius status, sed etiam quovis jure positivo. Ita exponit S. Chrysostr. in 1. ad Timoth. Homil. 10. *Eum quippe (inquit) qui regendos alios suscipit, tanta decet gloria virtutis excellere, ut instar solis cæteros veluti stellarum igniculos, in suo fulgore obscuret.* Debet habere hujusmodi vitam immaculatam, ut omnes in illum & ejus vitam veluti in exemplar excellens intueantur.

4. Unius uxoris vir apud Paulum dicitur, qui Bigamus non est. Id præclare Epiphani. Hæresi 59. *Non suscipit (inquit) S. Dei prædicatio post Christi ad-*

ven-

ventum eos, qui mortua uxore secundis nuptijs conjuncti sunt, propter excellentem Sacerdotij dignitatem. Castitas vero & pudicitia, angelicam puritatem, tam animi quam corporis, contra corporis concupiscentias, voluptates venereas, & quaslibet immunditias, in Episcopis requirit. Sobrium esse & non vinolentum: omnem cibi potusque intemperantiam & excessum prohibet.

5. Tria in Episcopo ad regimen populi, ex vi status requiruntur. Nimirum: Doctrina, prudentia & doctrinae exercitium, tam in exhortando, quam in convincendo & redarguendo: non tamen tenetur ad dictionem eloquentem, sicut coram auditorum cætu fieri solet: sed sufficit, si doctrinaliter credenda, agenda, cavenda, intimare possit, & ignorantes docere, ac rebelles convincere, & si quid difficultatis, dubij, vel doctrinae periculosa occurrat, sciat resolvere, & malum sua doctrina impedire.

6. Ornatum esse dicit duō, alterum, ut intra terminos honestatis, in exteriori homi-

homine, vanitatem, levitatem, secularitatem, superfluitatem Episcopus fugiat: alterum ut quæ honesta sunt, ex superstitione & contemptu non relinquat.

7. Illa verba non iracundum, non percussorem, non superbum, non litigiosum, sed modestum, benignum, exponit S. Ambrosius lib. de Dignit. Sacerdotali cap. 4. *Manus* (dicens) *improbas non habeat, & suspicionibus pravis minime percutiat conscientias aliorum, sed magis ab aliis illatas injurias patientur ferat, & mentis modestiam cunctis tranquillam ostendat.*

8. Nomine cupidi: omnis avaritia & concupiscentia oculorum, omnisque nimius temporalium bonorum amor ab Episcopo propulsatur. Nomen verò justitiae requirit in Episcopo. 1. Justitiam distributivam: qua beneficia, gradus, dignitates, in personas bene meritas distribuat. 2. Commutativam: qua in temporalibus bonis, sive acquirendis, sive possidendis, sive administrandis, & in contractibus juste se habeat. 3. Judicialem: ut in judicijs & causis quæ coram se, vel officiali suo deduci debent, æquitatem & discretionem servet.

9. Ille autem domui suæ bene præpositus dicitur, qui domesticos suos in timore Dei, mandatorum observantia, moribus bonis instruit, & talis esse debet domus Episcopi. Hæc enim est magistra publicæ disciplinæ, quid in ea agitur putant omnes sibi licere. Nomine hospitalitatis, omnis iusta in pauperes ac indigentes liberalitas continetur. Quamvis speciali titulo teneatur Episcopus providere peregrinis ac pauperibus, si aliter per fundationes non sit provisum, unde suppetente substantia graviter peccat, si non provideat, ad hoc enim dotata est Ecclesia Cathedralis, ut Episcopus primo sibi, deinde Ecclesiæ & ministris, de reliquo peregrinis & pauperibus provideat.

Articulus Secundus.

De primo officio Episcopi, quod est, oves pascere.

I. **E**piscopi ex vi suæ consecrationis sunt in statu perfectionis dilectionis Dei & proximi exercendæ. Quia ex vi status & con-

consecrationis tenentur ad supremos actus
dilectionis, qui sunt, se & omnem suam o-
peram & laborem denique vitam profun-
dere pro salute ovium sibi commissarum,
propter Deum & Dei amorem. Non sunt
tamen Episcopi formaliter in statu perfe-
ctionis religiosæ, quia non tenentur ad
paupertatem Evangelicam, cum possint
etiam bona temporalia possidere, & licet
obedientiam promittant S. Sedi Apostoli-
cæ: illa tantum submissionis est, intra cer-
tos terminos conclusa, non vero totalis
abnegatio propriæ voluntatis. Dicitur
(*non sunt formaliter in statu perfectionis
Religiosæ*) sunt tamen eminentur & in esse
perfecto, nam actus ad quos obligantur E-
piscopi ex vi status, continent eminenter
omnem perfectionem Religiosam in exe-
cutione. Eminentius enim est, se & sua in
pauperibus Deo impendere, quam bonis
temporalibus renuntiare.

2. Episcopus ex natura Episcopatus te-
netur sub peccato mortali providere, ut
per se, vel per idoneos ministros plebs in-
struatur in necessarijs ad salutem. Ratio

de-

desumitur ex verbis Apostoli Act. 20.

Attendite vobis, & universo gregi in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivistis sanguine suo. & dicit Dominus Ezech. 34. Ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manibus eorum. Si itaque necessariorum scientia deficiat ex negligentia pastoris in aliquo individuo, perditio ejus in pastorem redit, & ab illo anima exigitur.

3. Multiplicata vero Ecclesia, & locis in Parochias distinctis, etsi Episcopi per se non teneantur conferre Sacramenta Baptismi, penitentiae, Eucharistiae, extreme Unctionis, tenentur tamen tantam vigilatiam adhibere, ut parochi & ministri, haec Sacramenta maxime necessaria administrent, ut si vel negligentiam pastorum tolerent, vel in idoneos instituant, alienis peccatis graventur. Gravissime id pōderat S. Chrysost. in acta: *Nihil: (inquit) dico praeterea: si vel unus tantum decedat non initiatus (id est) non baptizatus, nonne totam ipsius (id est) Episcopi) subvertit salutem.*

4. Administratio vero Sacramentorū

D 2

con-

Confirmationis & Ordinis per se pertinet ad Episcopale officium, nam etsi confirmationis Sacramentum non sit de necessitate salutis, tenetur tamen Episcopus illud oportune ministrare ritibus & dispositionibus necessarijs, tam ex parte ministrantis, quam eorum quibus ministratur. Est vero confirmatio Sacramentum novæ legis à Christo institutum, quo homo baptizatus, chrismate in fronte in modum crucis, cum certa verborum forma à Ministro idoneo ungitur, gratiam conferens & characterem imprimens, ad fidem Christi profitendam. Et dicitur Sacramentum hoc baptizato necessarium, non necessitate absoluta salutis, sed ut quis in persecutione, & gravi tentatione persistere in fide & charitate possit. Illius materia remota est Chrisma & unctio proxima. Forma vero sunt verba: signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Amen.

5. Episcopus non tantum tenetur ad doctrinam necessariam, aut Sacramentorum administrationem, sed etiam ad con-

filia

filia bona, afflictorum consolationem, infirmorum levamen, orationem pro omnibus, omnium sollicitudinem: & universaliter ad omnia quæ pastor ovibus, paterfamilias filiis, dispensator domesticis, Minister in Ministerio, Architectus in ædificio, agricola in plantis spiritualiter agere debent.

6. Tenetur Episcopus ubi est assignata portio pauperibus ex bonis Ecclesiæ, aut ubi in sua Diœcesi sunt factæ fundationes aliquæ piæ, pro necessitatibus pauperum & infirmorum, triplicem circa illa curam adhibere sub mortali peccato. 1. Ut legitime administrentur & distribuuntur. 2. Ut integræ conserventur. 3. Ut quæ perierunt recuperentur. Ratio est: quia ipse horum primarius dispensator, & velut paterfamilias est, & quasi in personam & officium ipsius sunt deposita. Heu quam grave jugum non tantum super ijs qui bona pauperum administrant, sed multo magis super Episcopis & Parochis qui ijs intendere debent: videmus enim bona illa paulatim deperire, parvum ex illis fructum

pauperibus provenire, & ijs administratores & eorum familias ditari. Quæ sunt peccata in cœlum clamantia sub oppressione pauperum contenta.

7. Non obstante divisione bonorum Ecclesiasticorum facta, & portione pauperibus assignata, tenentur Episcopi & Beneficiati, quod superest decenti & congruæ conservationi personæ & status, pauperibus, & fabricæ distribuere ex iustitia, & si non faciant, non tantum juxta quantitatem & qualitatem profusionis peccatum mortale committunt, sed etiam ad restitutionem tenentur. Nam omnia bona quæ Ecclesiæ oblata, sunt Deo primum oblata, & in quatuor partes divisa: ad sustentationem nimirum Episcoporum, Cleri, erectionem fabricarum, opitulationem pauperum & ad Dei peculium pertinent non obstante ista divisione, ita ut Episcopi & Beneficiati, non tam ista possideant, quam deposita habeant, non enim ex hac divisione bona ista naturam mutarunt, quin semper Dei sint, & patrimonium Christi in Ecclesiæ necessitates & pauperum, tanquam

De Hierarchia Ecclesiastica. 31

quam in finem præcisum oblata & asser-
vata, cum igitur bona ista ad hos simplici-
ter finestam ex parte Dei & Christi cui
offeruntur, quam ex offerentium volunta-
te & Ecclesiæ decretis destinata sint, illa ali-
ter expendere, ex parte quidem offerenti-
um & Ecclesiæ acceptantis, furtum est: ex
eo vero quod Deo & Christo sint oblata,
sacrilegium est. Dixi (*mortale peccatum
committunt*) habita scil. ratione materiæ
& gravitatis rei retentæ: dixi (*ex justitia*)
vere enim quod Episcopus dissipat extra
terminos decentis status, suum non est,
sed Ecclesiæ & Christi: dixi (*tenentur ad
restitutionem*) supposita enim injustitia in
effusione eorum quæ superfluum, necessa-
rio inferitur ex natura rei restitutio faci-
enda.

Articulus Tertius.

*De secundo Officio Episcopi, quod est
oves custodire.*

1. **C**ustodia ovium Tribus exercitijs
boni Pastoris absolvitur, nimi-
rum:

D 4

rum:

rum: arcendo Lupos & fures, Lupi autem sunt, Diabolus tentans, Hæreticus graffans, Tyrannus persequens: deinde errantes oves ad caulam reducendo: demum ponendo animam pro ovibus. Ad primum quod attinet, tenetur Episcopus ad arcendum lupum diabolum providere, ne vitia præsertim publica regnent, & ne privata in corruptionem populi se ingerant, maxime peccata carnis adulteria, stupra, fornicationes, impudicitia graves, specialiter contra naturam, ut sodomia. Deinde attendendum ne justitia opprimatur, iniuri qui promoveantur, & ad usuras publicas, libertates populi, Magnatum nefanda duella. Ad arcendum vero lupum Hæreticum, vigilantia opus est & fortitudine, ad illos investigandos, conventicula dissipanda, auctores & cooperatores propulsandos, populum instruendum. Ad Lupum Tyrannum; confortatione, consolatione, consilio, pijs operibus, orationibus grex conservari magis debet, quam externo molimine. Ex hoc Episcopi officio resultant obligationes sequentes.

Prima

Prima est: Quando Episcopi, vel eorum qui curam animarum habent negligentia, dissimulatione vel pusillanimitate, sive quovis debiti Ministerij defectu, aliquod vitium Hæresis, vel corrupti mores in populum irrepunt, omnia quæ in populo illo fiunt & impediri poterant, in condemnationem Episcopi vel curam animarum habentis devoluuntur. Patet ex verbis Scripturæ: ipsi enim pervigilare tenentur tanquam rationem reddituri pro animabus.

Secunda: Tenetur Episcopus ex vi officij, animas errantes omni sollicitudine rationabili requirere.

Tertia: Tenetur Episcopus incommoditates corporales subire etiamsi illis debilitetur & dies suos abbreviet, in ijs quæ ad Regimen salutare populi spectant. Id constat ex natura officij Episcopalis, Episcoporum enim est pro salute populi consummari.

Quarta: Tenetur Episcopus ubi salus plurimorum vel populi periclitatur exponere vitam, si ad salutem populi censeatur

D s neces-

necessaria, non tamen pro singulis ovibus,
nec pro singulorum locorum populo.

Quinta: Quando subest periculum iacturæ gravis, salutis spiritualis gregis, ex absentia Episcopi & pastorum, nullatenus eis licet fugere. Unde non licet Episcopo tempore persecutionis Hæreticorum, Belli, Pestis fugere, nisi de necessarijs Ministris, alijsve obsequijs & auxilijs subditis sit provisum.

Articulus Quartus.

De tertio officio Episcopi, quod est ovibus regere.

Regimen Episcopi in tribus maxime consistit nimirum, ut ovibus adsit, ut vultum pecoris agnoscat, ut delinquentes corrigat, unde ad sequentia obligatur.

Primo: Jure tam divino naturali quam humano tenentur Episcopi in sua Diocesi aut Ecclesia residere. Ita Concil. Trid. sess. 24. de Reform. cap. 1.

Secundo: Obligatur ut agnoscat vultum pecoris sui, quæ agnitio potissimum in eo
verba-

versatur, ut sciat qualiter grex sibi commissus se habeat, in fide, Doctrina sana, sacerorum cultu, Sacramentorum susceptione, & moribus Christianis. Modus vero quo id fieri potest, tribus partibus constat. 1. Visitatione pastorum: ut agnoscat qualiter se habeat quo ad propriam personam in vita Clericali, studio, conversatione, in sacramentorum usu & administratione, officijs divinis, circa domesticam familiam & populum. 2. Visitatione Ecclesiarum: qua attendere tenetur, ut Ecclesiæ structura, Ornatus suppellex bene examinentur, ut immunitatis Ecclesiæ, foundationum, mensæ pauperum stricta ratio habeatur, ut ædificii & alij Ministri rite suis munijs satisfaciant. 3. Visitatione Magistratus & populi: ut sciat qualiter se gerat in fide & obedientia ad S. Romanam Ecclesiam, in justitiæ administratione, an mores corrupti, graves inimicitia, lascivia in populo regnent.

Tertio: Obligatur ad correctionem paternam, quæ fit per monitiones, increpationes, objurgationes, & impositionem

alicuj⁹ emendæ salutaris pro futuro. Correctio vero judicialis non potest adhiberi in visitatione, ut visitatio est: quia ut adhibeatur, requiritur ut substantia juris opportune servetur, quod in visitatione fieri non potest, interdum vero potest ex visitatione judicium formari, & consequenter juridica correctio sequi, maxime si reus in gravi & flagranti crimine sit deprehensus, nunquam tamen ad correctionem juridicam procedendum, quamdiu correctioni paternæ seu fraternæ locus datur, & peccatum publicum non est.

Articulus Quintus.

De potestate Episcoporum.

1. **P**otestas Episcopalis, respectu gregis sibi commissi, talis & tanta est proportionate, qualis & quanta potestas Summi Pontificis, salva supremitate, universalitate, & independentia: quia sicut Pontifex iudex est fidei & controversiarum in universali Ecclesia, ita Episcopus inquisitor & iudex est fidei & controversiarum in

in sua Diœcesi. In hoc solum est distinctio, quod certitudo fidei à prima sede emanet, in Episcopo autem ejus conservatio & propagatio resideat. Item sicut Papa Magistratum Ecclesiæ universalis instituit, ita Episcopus in sua Diœcesi Pastores & Ministros instituit. Item sicut Papa in universali Ecclesia clavium potestate utitur in absolutionibus peccatorum, dispensationibus à votis, ab impedimentis, à pœnis, à vinculis, juxta exigentiam salutis subditorum: ita Episcopus circa suæ Diœcesis, nisi ei desuper potestas restricta fuerit. Item sicut Papa peccantes censuris cohibet, excommunicando, suspendendo, deponendo, degradando, ita & proportionate Episcopus.

2. Ab omnibus etiam casibus & censuris, quæ formaliter Papæ reservatæ non sunt, potest Episcopus absolvere, sicut & in pœnis similiter non reservatis dispensare.

3. Demum in omnibus votis, vinculis & impedimentis, ex justa causa potest Episcopus dispensare, nisi similiter de eorum reservatione constet. In dubio vero, an sint

Summo Pontifici reservata, supposita iusta causa potest Episcopus absolvere & dispensare, nam in dubijs melior est conditio possidentis potest tamen in casibus, panis, votis, impedimentis, Summo Pontifici reservatis in foro conscientiae Episcopus absolvere & dispensare, quando animae salus periclitatur, nec datur moralis accessus ad S. Sedem.

TITVLVS QVARTVS.

Articulus Unicus.

De Archidiaconis & Officialibus.

I. **A**rchidiaconi officium antiquitus in sequentibus consistebat, quae recenset *Innocent. III. lib. 1. Decretal. Tit. 23. cap. 7.* Archidiaconus secundum statuta *B. Isidori* imperat Subdiaconis & Levitis, *Paraciarum* sollicitudo & eorum ordinatio ad ipsum pertinet, & audire debet iurgia singulorum, omnem sollicitudinem tam in Clericis, quam in Ecclesijs eorum impendendo cum super his sit redditurus rationem in districto

stricti examinis iudicio: Item in Epistola Clement. Papæ: Oculus Episcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda videret corrigat, quæ omnia sunt antiqui juris: moderno tempore attendenda est consuetudo cuiusque Ecclesiæ circa dignitatem, Officium, Ministerium, & gradum Archidiaconi, in quo requiruntur qualitates sequentes: 1. Ætas 25. annorum. 2. Gradus quod scilicet in Clericali Ordine sit versatus. 3. Doctrina ad suum munus necessaria, ut nimirum sint Doctores sive Magistri S. Theologiæ, aut Licentiati in iure. 4. Ut morum integritate commendentur.

2. Obligationes vero Archidiaconorum mensurandæ sunt, ex Officijs ac Ministerijs quæ ijs committuntur, ut sincere & iuste illa exerceant: quod maxime in visitationibus Ecclesiarum & superintendencia super vita, conversatione & Ministerijs Clericorum attendendum est. Porro S. Concilia multum urserunt, ut Archidiaconi ab omni avaritiæ nota exempti essent, & ne munera in visitationibus acciperent,

perent, vel peccata Clericorum multa pecuniaria punirent sibi assignanda.

3. Ex dictis colliguntur peccata Archidiaconorum. 1. Ignorantia eorum quæ ad debite exequendum officium pertinent, sæpe mortalis est: sive ratione periculi, cui se & animas commissas exponit, sive ratione peccatorum ex sua ignorantia emergentium. 2. Negligentia maxime in ijs quæ visitationes, correctiones, informationes, & disciplinæ Ecclesiasticæ conservationem concernunt. 3. Si odio aut aversione unum deprimat, alium amore & favore foveat, vel ultra meritum promoveri curet. 4. Si correctionem fraternam, vel monitionem paternam prius non præmittat, sed statim eorum, maxime quibus non afficitur, peccata publica faciat. 5. Si munera, pecunias, à Parochis, Sacerdotibus aut Ecclesijs etiam voluntarie oblata accipiat. 6. Si ob peccata in multam vel dissimulationem munera vel pecuniam recipiat.

4. Officialis vulgari vocabulo dicitur qui Tribunal Episcopi subit, estque Ordinarius

narius Episcopi iudex idem Tribunal cum Episcopo faciens. Debet vero esse Officialis persona Ecclesiastica, juris Canonici Divini & naturalis perita, vitæ integritate spectabilis, pacis & iustitiæ tenax, ab omni munere aliena. Cum autem materia de Officialibus materiæ iudicum subordinatur plura hic de ea non tractantur, solum dicitur illud S. Bernardi: *ergo illas quas necesse erit ad te intrare causas, diligenter velim sed breviter decidere, frustraneas & venatorias dilationes præscindere assuescas, causa viduæ intret ad te, causa pauperis & ejus qui non habet quod det.*

TITVLVS QVINTVS.

De Canonicis & illorum Obligatione.

Articulus Primus.

Qui dicendi sint Canonici, & illorum Obligatione.

- I. **C**ANONICUS est Clericus qui Canoniam in Ecclesia collegiata vel Cathedrali actu possidet: Dicitur *qui Canoniana*

niana

niam idest Beneficium Regulatum juxta præscriptionem Canonum possidet. Canon enim regula est, & Canonici dicti sunt ex eo quod ab Episcopis Clericis in divinis officiis servientibus certum vectigal penderetur, quod Canon dicebatur, sed quia præstationes suas ob multa incommoda non poterant accipere, quarta pars bonorum Ecclesiæ generaliter illis in communi cessit & ceperunt sub certis regulis & uno superiore in communi vivere, unde & à quadam regulari secundum Canones vitâ dicti sunt Canonici: & si apud Ecclesias Cathedrales habitabant vocabantur Canonici Cathedrales, sin minus Collegiales.

2. Obligationes vero Canonicorum tribus membris absolvi possunt, nimirum persolutione Horarum Canonicarum, & Divinorum officiorum in choro, vita Clericali, legitimo usu bonorum Ecclesiasticorum: quid vero persolutio horarum requirat sequentibus numeris docebimus.

3. Horæ Canonice dicuntur officia quædam divina, quæ Psalmis, Hymnis,
S. Scrip.

S. Scripturæ verbis, ac Sanctorum Doctrina, publico ritu constructa per singulorum dierum horas regulariter in septem horas distribuuntur, nimirum: Matutinum, laudes, primam, tertiam, sextam, nonam, vespervas & completorium.

4. Nullum datur præceptum divinum speciale recitandi Horas Canonicas, præter universale illud naturale divinum Orandi. Datur vero præceptum Ecclesiasticum certas personas obligans ad legendas horas canonicas prout ab Ecclesia Catholica institutæ sunt. Quod patet ex *Concil. Latera: cap. Dolentes* (ubi sic) *has igitur & similia sub pena suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientie, ut Divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebretur & devote.*

5. Ad Horas simpliciter legendas abstrahendo à Choro vel privata lectione tenentur sub peccato mortali Sacerdotes, maioribus Ordinibus initiati, Beneficiati, Religiosi, & Moniales, quibus ex Regulæ suæ præcepto hoc onus impositum est. De-
mum

mum qui aliquo speciali titulo voti aut pacti se ad hoc obligarunt.

6. Qui solo Ordinum titulo aut Beneficiorum, quæ nullum servitium Chori siue Ecclesiæ habent annexum, aut solo præcepto vel voto à Choro abstrahente obligantur ad Horas, censentur ad privatam tantum lectionem obligari, nullus enim extra terminos tituli obligari potest.

7. Datur interdum obligatio tantum realis publice cantandi horas Canonicas, & alia officia celebrandi in Ecclesia, Templo seu Capella, quæ personalis non est, sed generaliter tantum obligationem inducit, ut horâ tempore opportuno cantentur à quibuscunque id fiat. Talis obligatio obligat præfectos & Rectores Ecclesiarum, ut dicta officia debite fieri procurent.

8. Datur etiam obligatio personalis Horas Canonicas publice persolvendi, ita ut non sufficiat, si officium in Ecclesia solemniter per quemcunque fiat, sed personaliter, qui hanc obligationem subeunt, illud in Choro persolvere teneantur. Ita

Con-

Concil. Trident. sess. 24. de Reform. cap. 12. ubi sic ait: omnes divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia, atque in Choro ad psallendum instituto Hymnis & Canticis Dei nomen reverentur, distincte devotèq; laudare.

Articulus Secundus.

Quo jure teneantur Canonici ad Horas in Choro persolvendas.

I. **C**anonici tenentur ad chorum, sive ad Horas Canonicas in choro jure naturæ & virtuali justitiæ contractu, in fundatione, collatione, & acceptatione contento. Primo enim Canonicatus fundati sunt, ut ij quibus conferrentur, officium publicum in choro facerēt, nec aliter conferri aut acceptari possunt, nisi sub illo onere: hoc indicat Conc. Trid. sess. 24. de Reform. c. 12. (ubi sic decernit.) *Obtinētibus in ijsdem Cathedralibus aut Collegiatis prebendas, non liceat, vigore cujuslibet statuti aut consuetudinis ultra tres menses ab ijsdem Ecclesijs quolibet anno abesse, alioquin pri-*

mo anno privetur quilibet dimidia parte fructuum, quos ratione etiam prae-benda ac Residentia fecit suos: quod si iterum eadem negligentia fuerit usus, privetur omnibus fructibus quos eodem anno lucratus fuerit. Hujus legis justitia non subsisteret, si ad Chorum Canonici personaliter non obligarentur.

2. In fundatione vero Canonicatum duplex invenitur contractus: Primus exprimi potest his verbis: Beneficium fundo, ut qui illud obtinuerit in Choro officium faciat. Et vigore hujus contractus tenetur Canonicus ex justitia Choro interesse, alias injustitiam committit: Secundus est: qui terminatur ad Ecclesiam fundationem acceptantem, & exprimitur his verbis: fundationes tuæ administrationi trado, ut officium per eos, qui eas obtinebunt fieri cures: virtute hujus contractus Ecclesiae Prælati & Capitulorum capita tenentur providere, ut ipsi Canonicatus obtinentes officio Chori intersint.

3. Porro obligatio Canonici ad Chorum non est solum pœnalis, sed etiam obligat

gat ad culpam in foro conscientiae, quia in contractu foundationis duo continentur: nimirum: ipsa substantia officij & decor Ecclesiae, gravis vero injuria fit Ecclesiae, si ob absentiam Beneficiatorum aut officium cesset aut notabiliter deficiat, cui non satisfacit Canonicus per pœnalem mulctā, illā enim solum personaliter punitur, sed Ecclesiae damnum non reparatur, & sic incurrit conscientiae culpam.

4. Legitimæ causæ excusantes Canonicum à choro & consequēter à peccato, si choro non adsit ad quatuor capita referuntur, quæ sunt: Necessitas, dispensatio, facultas, æquitas. Sub necessitate comprehenditur infirmitas, incommoditas gravis, impedimenta moralia ratione quorum sine gravi suo vel aliorum detrimento non posset Chori officio interesse. Sub dispensatione omnis dispensatio quæ à Summis Pontificibus emanat. Sub facultatibus comprehenduntur speciales licentiæ quæ ab episcopis vel præfectis Capitulorum ex cōmuni consensu, ex legitimis causis conceduntur. Sub æquitate continentur cau-
sæ

sæ juris & justitiæ: ut cum aliquis non recipit fructus, vel cum titulus est litigiosus, item cum nec modo recipit, nec spes est, quod recipiet in futurum; quod additur propter eos quorum bona ecclesiastica ad tempus aliquod ruina tempestatum vel bellorum consumpta sunt pro uno alterove anno, illi enim omnes tenentur etiam in tali consistentia, si detur locus tutus residentia, ad officium Chori, quia illæ ruinæ breves accidentia communia censentur, nec ab officio excusant.

Articulus Tertius.

*De actibus quibus censeatur Canonicus
satisfacere Officio Chori.*

I. **T**Res potissimum hic actus considerari possunt. Primus est: assistentia sive præsentia in choro: Secundus est lectio horarum ibidem: Tertius est cantus communis in Choro. & vocatur assistentia Religiosa, quæ est hominis Deo hac sua præsentia, colentis, orantis, vel honorantis. Primus actus qui est materialis

assist

assistencia impertinens est, nec per ipsum
Canonicus obligationi Chori satisfacit:
sed ij Canonici qui tempore officij fabu-
lantur, libros legunt, egrediuntur Choro,
Ecclesiæ vel pauperibus ad restitutionem
fructuum quos inde perceperunt tenen-
tur, quia legitime non interfuerunt. Idem
dicendum est de morali seu pompatica as-
sistentia, quia nec ista ad finem propter
quem beneficium fundatum est, ali-
quid confert. Ad secundum vero actum
quod attinet: nimirum: de privata lectio-
ne horarum in choro, attendendum est
quod duplex sit lectio privata: alia est quæ
privatim à Canonico fit dum canitur divi-
num officium. Alia est lectio publica,
quando quis etsi submissiori interdum vo-
ce legat, concurrit tamen cum choro & se
illi accomodat.

2. Lectio horarum cum Choro, etiam-
si voce submissiori fiat satisfacit Obliga-
tioni Chori, modo sint alij sufficientes, qui
altiori voce officiū faciant. Ratio est: quia
qui sic recitat, vere ad officium divinum
chori concurrit, per accidens autem est

E

quod

quod vocem non eleuet altiori tono. Ex quo patet non teneri Canonicos ad cantum præcise, sed sufficere recitationem aliquantulum elevatam, juxta suam complexionem & dispositionem naturæ.

3. Tria jura in obligatione Canonico-
rum ad horas Canonicas concurrunt: Pri-
mum est jus divinum naturale universale,
quo quilibet homo tenetur Deum aliquo
cultu recognoscere: Secundum est mix-
tum: partim naturale partim Civile, juris
naturalis est obligatio ratione contra-
ctus virtualis, quo datur beneficium pro-
pter officium, ita ut obtento Beneficio, ex
contractu naturali teneatur illud obtinere
officio publico satisfacere, est autem hic
aliquid juris Civilis admixtum, nimirum
finis hujus contractus qui est spiritua-
lem Ecclesiæ rempublicam adunare & in
cultu Dei promovere. Tertium est jus
positivum Ecclesiasticum quo nimirum
modus, tempus, officia, ceremoniæ, pu-
blica Ecclesiæ auctoritate determinati
sunt.

Arti

Articulus Quartus.

De integritate Horarum Canoniarum.

1. **T**Riplex integritas in horis Canonis reperitur. 1. Materialis quæ constituitur Psalmis, Hymnis, Capitulis, antiphonis, Lectionibus. 2. Integritas formalis: quæ constituitur essentiali officij ritu, qui quidem ritus & forma in hoc consistunt, ut juxta tempora fiat officium De Dominica, feria, festo duplici, semiduplici, simplici. 3. Est integritas accidentalis, quæ consistit in cæremonijs quæ officio plane accidunt.

2. Integritas materialis sub peccato obligat. Quia officium componitur ex materialibus partibus, unde si partes materiales omittantur, officium divinum destruitur, hinc peccat mortaliter, qui partem notabilem omittit, pars autem notabilis censetur quælibet hora & in matutino quilibet nocturnus.

3. Integritas etiam formalis horarum Canoniarum sub peccato obligat. Quia

absque formali integritate, horæ vere Canonica non censentur, omnemque divini officij decorem & institutionis rationem amittunt, nam qui institutionem, qualitatem, modum, & ordinem partium immutat, totum alterare censendus est. Unde legere horas de festo loco feriæ & è contra est immutare officium unius diei in plane disparatum, & censetur mutatio notabilis ac consequenter peccatum mortale, si illa mutatio fiat voluntarie.

4. Integritas vero accidentalis, nisi aliquam apparentem indecentiam causet, non censetur sub peccato obligare, aut certe non nisi sub veniali. Explico: in officio privato omittere aliquas genuflexiones pro nihilo reputatur: in Choro tamen irreligiosum situm coram populo servare scandalum generaret.

5. Officium B. Virginis; defunctorum psalmos Graduales, pænitentiales, quæ in breviario certis temporibus præscribuntur, omittere: nullum est peccatum, ne quidem veniale si in privato officio omittantur, commendantur tamen ab Ecclesia

ut officia pietatis & utilitatis magnæ, & pro eorum lectione indulgentiæ conferuntur. Ubi vero est consuetudo quod in choro legantur, diebus præscriptis ibidem legi debent, obligatio autem hæc chorum afficit, non autem singulos de choro particulariter.

Articulus Quintus.

De significatione particule (studiose) in Horarum recitatione.

1. **P**articula (*studiose*) imponit curam aliquam in horarum lectione & prohibet perfunctoriam tantum actionem in earum recitatione. Unde omnis incuria, negligentia, perfunctorietas, quæ causam dat gravi inordinationi, aut notabilibus defectibus in officio obligatorio est peccatum mortale: quia officium divinum, pro ut ab Ecclesia præcipitur est opus Dei, & in grave onus Ecclesiæ redundans, ut contractibus & foundationibus pijs ex debito iustitiæ satisfieri procuret ergo illi quibus hoc onus de mandatum est, se-

ria diligentia isti satisfacere tenentur: sub-
fumo: sed qui ex incuria, negligentia, per-
functorietate, gravem inordinationem
causat, nullatenus in re tam gravi, ne qui-
dem quo ad substantiam, oneri sibi impo-
sito & obligationibus Ecclesiæ ac funda-
tionum satisfacit: ergo peccat mortaliter.

2. Dices substantia præcepti quatenus
Ecclesiæ jurisdictioni subijcitur, consistit
tantum in materiali recitatione psalmo-
rum & aliorum ex quibus officium coale-
scit, ita ut qui illa vocaliter recitat, substan-
tiæ præcepti pro ut Ecclesia imponit satis-
faciat. Resp. negando quod talis recitatio
sufficiat, nam substantia præcepti de horis
recitandis, non consistit tantum in exter-
na recitatione verborum, sed in vero actu
interno Deum colendi, pro ut actus ille
externis actibus recitationis psalmorum
forinsecus significatur: Ecclesia enim
suo præcepto intendit ut satisfiat, & obli-
gationi suæ communi colendi Deum no-
mine totius populi Christiani: & alteri
obligationi, nimirum pijs foundationibus,
& intentioni fundatorum: Sed non potest
satis-

satisfieri istis per solum actum externum (quia actus externi, si non includant internos virtutis Religionis actus, signa fallacia sunt & mortua, nec quidquam veri effectus habent) ergo suo præcepto intendit Ecclesia, ut personæ deputatæ non tantum externis sed etiam internis actibus (*à quibus externi dependent ut sint Religionis actus*) Deum colant & deprecantur. Substantiæ itaque præcepti non satisfacit, qui actu interno horas non recitat.

3. Ecclesia potest obligare ad actus internos, & de facto obligat ad actus mere internos & mixtos, quandocumq; est mera executrix legum divinarum: quia potestas executiva in præceptis, agit in vi & virtute potestatis principalis legislatoris, ergo ubi Ecclesia est legum divinarum executrix, in omnibus illis in vi & virtute potestatis divinæ operatur: Sed potestas divina ad actus internos & mixtos etiam sub mortali obligat, ergo & Ecclesia in mandatis, in quibus potestatis divinæ executrix est, ad illos obligare potest & de facto juxta rationem divini præcepti obligat.

E 4

4. Unde

4. Unde Ecclesia sub præcepto in virtute S. obedientiæ statuens, ut clerici ad divinum officium obligati, illud studiose & devote legant, est mera executrix & declaratrix legis Divinæ naturalis: ideo ad actus internos sub peccato mortali obligare potuit, & de facto obligavit: cum enim duo præcepta divina in Ecclesiæ præcepto contineantur, quorum primum est: colendi Deum actu interno externoque. Alterum satisfaciendi foundationibus pijs, eadem vi obligationis remanente, quæ est juris divini naturalis: Ecclesia edito præcepto, jus divinum exequitur & declarat, mandans ijs qui sacris Ordinibus consecrantur, ut nomine universalis Ecclesiæ, pro eis velut spondente, horas Canonicas studiose & devote legant.

Articulus Sextus.

De Devotione in Horarum recitatione servanda.

I. **T**Riplex est devotio respectu horarum prima: externa & corporalis: quæ

quæ situ, gestu, & compositione corporis exhibetur. Secunda est interna & spiritualis, estq; interna cordis ad Deum affectio. Mixta devotio dicitur: interna cordis ad Deum affectio, quæ externæ etiam devotioni est conjuncta. Præceptum verò devote recitandi officium, devotionem internam simul cum externa præcipit, quæ devotio requisita tribus actibus constituitur. Nimirum: intentione, actione & attentione, intentio vocatur actus voluntatis, quo quis vult religiosa actione Deum colere. Actio est: ipsa actualis recitatio. Attentio est: actus quidam intellectus reflectentis super actione quæ fit quatenus per illam Deus colitur. Ita ut intentio sit velut causa actionis, actio verò illius effectus, attentio autem tam actionem quam intentionem concomitetur: intentio verò triplex est: Actualis, Habitualis, & Virtualis. Actualis intentio est: actus ipse à voluntate elicitus estque ipsum actuale velle. Intentio habitualis est: habitus quidam in voluntate ex frequentibus actualibus intentionibus remanens, inclinans ad

horarum recitationem, qualem etiam retinet semisomnis vel dormiens. Intentio Virtualis est: quæ ex virtute actualis intentionis præhabitæ procedit, seu potius est virtus actualis intentionis in effectum influens, & causa religiosa recitationis horarum. Hæc denuo actualis & virtualis intentio duplex est: immediata scilicet & mediata: immediata dicitur: quæ pro objecto habet actionem ipsam materialiter spectatam, ut est intentio recitandi tale officium: mediata est quæ pro objecto habet ipsum finem actionis, qui est Deum colere hoc actu.

2. Ut præcepto de recitatione horarum satisfiat requiritur: primo non solum intentio actualis vel virtualis immediata actionis ipsius, sed etiam mediata finis. Quia talis requiritur intentio, qualis est actus in quem intentio tendere debet. Sed ut actus sit religiosus debet ad cultum formalem Dei ordinari, ergo intentio hunc finem includere debet. Dicitur: (*requiritur intentio actualis vel virtualis*) ubi enim actua-

actualis deest, virtualis sufficit, nullatenus verò intentio habitualis, illa enim impertinens est, quia nihil confert ad actum humanum, ut humanus est.

Secundo requiritur ad satisfaciendum præcepto de divino officio persolvendo, necessario ex parte actionis, integra & distincta pronuntiatio eorum quæ pro divino officio ab Ecclesia sunt ordinata.

3. Quicumque ad horas obligatus, transcurrente syncopando, aut aliqua ad divinum officium impertinentia miscendo, in re gravi actionem recitandi divini officij in sua substantia, aut diminuit, aut perturbat, peccat mortaliter. Ad hæc & similia evitanda necessaria est specialis attentio ad verba, ad sensum verborum, & ad finem orationis intrinsecum, quæ attentio duplex est: alia essentialis: quæ nihil aliud est quam reflectio mentis, qua primo advertito me legere divinum officium juxta institutionem Ecclesiæ. Secundo: qua advertito me colere & orare Deum isto actu præfenti, ita ut in hac reflectione duo sint respectus alter ad actionem in substantia sua

materiali, alter ad finem actionis illius. Ali-
lia est attentio perfectionalis: qua attendi-
tur ad sensum, mysterium vel affectum, qui
in verbis horarum comprehenditur, & hæc
attentio non est de necessitate præcepti.
Sed sufficit moralis & generalis attentio,
qua scio me verba & verborum sententias
proferre, etsi singulariter super singulis
verbis non reflectam.

Tertio: ad horas Canonicas legitime
persolvendas sufficit attentio essentialis.
Quæ est attentio ad totam actionem. Quia
fine hac horæ Canonice non sunt vera
oratio: Sed simulatio potius & fictio per-
sonæ, quæ per modum orantis se habet.
Ipsaque recitatio absque hac attentione fa-
cta, est materialis tantum & inutilis ver-
borum sonus.

Quarto: qui voluntarie distrahitur in
recitatione horarum, ita ut nec ad recita-
tionem ipsam, nec ad finem intrinsecum,
qui est: ista recitatione Deum colere at-
tendat, si materia sit gravis peccat mortali-
ter, nec censetur satisfacere. Patet ex sen-
tentia S. Chrysost. hom. 29. ad populum An-

*riochenum (ubi sic) quæ enim excusatio aut
venia dabitur nobis, si cum amico loquentes
adsumus animo, cum Deo vero colloquentes
animo in rebus indignis peregrinamur, pos-
setq; tam fæda ac turpis esse peregrinatio illa
mentis, ut duplicis lethalis culpæ labem habe-
ret, unam v.g. cogitati optatiq; stupri vel ho-
mici dij, alteram insignis injuria qua divina
preces, Psalmi sacraeq; scriptura verba tunc
officiuntur.*

4. Qui non potest certo affirmare se
voluntarie, & cum plena advertentia fuisse
distractum in officio vel in notabili ejus
parte, non tenetur ullatenus repetere: quia
in dubijs melior est cõditio possidentis. Ex
his colligitur quam male faciant confessa-
rij, qui suis pænitentibus, vel permittunt,
vel suadent diversas repetitiones, cum non
tantum scrupulosi à similibus repetitioni-
bus sint impediendi, sed etiã quando gra-
vem afflictionem aut turbationem cere-
bri, dolores capitis insomnia circa lectio-
nem horarum similes patiuntur, cum ijs in
lectione horarum sit dispensandum.

TITVLVS SEXTVS.

De Parochis & illorum obligatione.

Articulus Primus.

Quid sit Parochus, quæve ejus obligationes.

I. **C**uratus dicitur, qui beneficium cui cura animarum annexa est possidet; illius vero institutio stricte non est juris divini, quamvis officium Parochi non administratur, nisi per potestatem à jure divino originem trahentem, sed jure humano fuerunt ad Hierarchiam Ecclesiæ assumpti, potestate divini juris, in ipsos ab Episcopis ad mensuram regiminis influente. Et patet illorum institutio ex *Dyonisio 1. Epist. ad Severum Episcop. apud Gratian. 13 q. 1. Ecclesias singulas (inquit) singulis Presbyteris dedimus, Parochias & Cemiteria eis divisimus, unicuique jus proprium habere statuimus; ita videlicet, ut nullus alterius Parochia terminos aut jus invadat, sed unusquisque suis terminis contentus sit, & taliter Ecclesi-*

elefiam sibi commissam custodiat ut ante tribunal eterni judicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, & non iudicium, sed gloriam pro suis actibus percipiat. Qualitates vero in Parocho requisitæ sunt sequentes: ætas 25. annorum, sacerdotium vel actu susceptum, vel intra annum à die ad optæ possessionis Beneficij suscipiendum: Doctrina suo ministerio proportionata: Vita integra & exemplaris.

Officia vero & obligationes Parochi sequentibus fere terminis comprehenduntur: instructione populi: prædicatione Verbi Dei: administratione Sacramentorum, celebratione Missarum & divinorum officiorum: cura singulari pauperum: residentia.

2. Parochi tenentur, de omnibus necessarijs ad salutem, ita populum suum per se vel per alios instruere, ut si defectu scientiæ aut negligentia pastoris anima pereat, de manu Parochi illam requirat Deus. Sunt autem duplicia de quibus Parochi tenentur sub mortali informare plebem sibi commissam: alia sunt universalia: ut Articuli

culi fidei, præcepta Decalogi, usus dignus Sacramentorum, modus Deum colendi & orandi, peccata capitalia, opera misericordiæ, quæ non tantum debent proponi, ut ex memoria discantur, sed ut juxta cujuslibet capacitatem intelligantur, ac eis in bene vivendo anima informetur, possitq; distinguere inter bonum & malum, alia sunt specialia uniuscujusque status: ut nuptis Matrimonij obligationes, innuptis Castimoniam, filiis obedientiam ad parentes, parentibus debitam curam prolium, obligationes servorum ad Dominos & Dominorum ad servos &c. non tamen tenetur habere Conciones oratorias juxta eloquentiæ modos, sed sufficit & utilius est, simpliciter, & sine phalerata eloquentia annuntiare quæ sunt ad salutem necessaria,

Articulus Secundus.

Ad quid teneatur Parochus in Sacramentorum Administratione.

- I. **N**on tractatur hic de Ministerio Sacramenti penitentiae, Matrimonij,

monij, Extremæ unctionis, de illis enim suis locis fiet mentio, sed solum de administratione Baptismi, ad cuius legitimam administrationem in parocho requiritur. Ut norit & vigilanter adhibeat ea quæ sacramento sunt essentialia, nimirum: aquam naturalem, sive sit sacri fontis Baptismatis aut alias Benedicta, sive in casu importuno non Benedicta. Et formam: ego te Baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus S. Amen. Et etiam ut intentionem actualem vel virtualem habeat conferendi Baptismum.

2. Aqua naturalis seu Elementaris est materia sufficiens & necessaria ad Baptismum: sicut & aqua alterata sive mixta, quamdiu non pervenit ad tantam mixtionem & alterationem ut naturam aquæ mutet. Unde excluditur omnis alia aqua quæ elementaris non est: ut Rosacea aut ex quolibet corpore arte extracta: hinc paratâ materiâ certâ, dubiam adhibere, sacrilegium est.

3. Applicatio vero Materiæ sive aquæ, quæ est materia proxima, debet fieri per
im-

immersionem, asperionem, vel infusionem, ita ut fluere intelligatur & fluide aliquam partem corporis attingere: hoc indicat verbum Baptizo quod saltem ordinem ad aliquam intinctionem vel abluionem dicit. Hinc ubi probabilis tantum asperio facta est, & supervivat proles, debet sub conditione rebaptizari, Baptismus enim, cum sit sacramentum necessitatis, debet esse certus.

4. Forma etiam debet integre pronuciari: si tamen ob Balbutiem vel ignorantiam aliqua particula omittatur, mutetur, vel incongruitas contra latinitatem committatur, quæ substantialem sensum non variet, Baptismus verus est.

5. Deinde obligatur parochus, ut ritus ab Ecclesia institutos in solemni Baptismo observet, & vigilet, ut infantes tempestive baptizentur, & ut obstetrices fideles & piæ, ac probæ vitæ in parochijs adhibeantur, quæ essentialem ritum baptizandi solide noverint, ut in necessitate rite baptizare possint.

Arti-

Articulus Tertius.

De peccatis Parochorum.

QUAMVIS Parochos vitia plurima Clericis & Sacerdotibus communia concernant, singularia tamen eorum peccata in quatuor fere membra secari possunt. nimirum: in ignorantiam, negligentiam derelictionem ovium in necessitate, exemplum malum. Peccata ignorantiae sunt: si moraliter & accommodè non sciat quæ necessaria sunt ad officium suum, cum enim sit ex natura officij sui, Pastor, Doctor, Judex, Medicus, & Consiliarius, quoties ex ignorantia culpabili in re gravierat, siue in administratione Sacramentorum, siue in Doctrina, siue in iudicio conscientiae, siue in consilijs ac remedijs adhibendis, peccat mortaliter, & versatur tam diu in continuo statu peccati, quam diu debitis modis & medijs, per studium, lectiones, informationes doctorum virorum, tollere suam ignorantiam non laborat. Peccata negligentiae sunt: si in doctrina & admi-

admi-

administratione Sacramentorum & alijs
 sit ita negligens, ut ex negligentia ejus
 grave damnum animæ ipsi commissæ pati-
 antur, damnum ipsi imputatur & mortali-
 ter peccat. Deinde peccant mortaliter,
 qui ex timiditate sive defectu charitatis o-
 ves suas tempore pestis & belli derelin-
 quunt: item, qui ijs de necessarijs Sacra-
 mentorum ministris non provident. Item,
 qui quovis tempore vel per absentiam, vel
 defectu vigilantis curæ in causa sunt, ut pa-
 rochiani absque Sacramentis & necessa-
 rijs adminiculis moriantur. Peccata mali
 exēpli in materia de Clericis ostendentur.

TITVLVS SEPTIMVS.

De Confessarijs & Confessione.

Articulus Primus.

De Tribunali Sacramentali visibili.

I. **C**Hristus Ecclesiæ Dei promisit alia
 quando institutionem Tribunalis
 in quo animæ vel à peccatis absolverentur
 vel etiam eis ligatæ remanerent, *Matt. 16.*

v. 19.

De Hierarchia Ecclesiastica. 29

v. 19. *Tibi dabo claves regni celorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in calis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in calis.*

2. Hoc vero Tribunal visibile designatis iudicibus in Ecclesia visibili à Christo de facto institutum & erectum est, patet ex textu *Iois 20. Sicut misit me pater & ego mitto vos, hac cum dixisset, insufflavit & dixit eis: accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Ubi duplex potestas quæ ad Tribunal hoc constituendum requiritur declaratur, nimirum: jurisdictionis, & Ordinis. Prior potestas illis verbis. *Sicut misit me:* missio enim quædam jurisdictionis commissio est: alia vero potestas istis verbis: *accipite Spiritum S.* declaratur.

3. In Ecclesia Dei, ad Tribunal pro animabus in hac vita judicandis, in materia criminali peccatorum constituendum, sufficit potestas certis personis à Christo data, ad eorum peccata vel remittenda vel retinenda: sed talis potestas cum plena jurisdictione

ditione

ditione data est Apostolis Jois 20. ergo datur in Ecclesia hujusmodi tribunal & vocatur Sacramentale: quia cum ratione vera sacramenti à Christo institutum est: nimirum tanquam signum visibile, gratiam invisibilem sanctificantem efficiens. Hujus vero Tribunalis fines primarij sunt: remittere & retinere peccata: Secundarij: instruere penitentem, deterrere à malis, exhortari ad bona, ea denique agere, quæ & sacrum Doctorem, Pastorem & Medicum animarum decent.

4. Tribunal Sacramentale pœnitentiæ est institutum à Christo, ut medium necessarium ad Remissionem peccati post Baptismum commissi. Frustra enim hujusmodi tribunal institutum esset, si cuilibet liberum esset, vel illud subire vel omnino recedere; nec retinendi potestas ulla esset apud judices, si alia via peccatores remissionem criminum obtinere possent, itaq; ad tribunal sacramentale recurrendum est, ubi vero re ipsa subiri non potest obligat in voto saltem implicito.

5. Confessio autem Sacramentalis &
Tri-

De Hierarchia Ecclesiastica. 91

Tribunal penitentiae omnibus modis secretum est, quia iudicium hoc ad forum Dei pertinet, solis Sacerdotibus tanquam ejus Vicariis commissum, judicia autem apud Deum circa homines in hac vita occulta sunt, ergo & apud Vicarios iudices. Insuper totum hoc Tribunal in sacro mysterio transigitur, mysteriorum autem Dei natura est, ut abscondita sint & occulta.

Articulus Secundus.

De Confessarij jurisdictione.

1. **O**Mnis & solus Sacerdos, jurisdictionem Sacramentalem habens in penitentem, est iudex legitimus in penitentiae Tribunali, ex quo sequitur quod laico vel non Sacerdoti non debeat fieri confessio Sacramentalis, sed soli Sacerdoti ad hoc approbato: de cuius potestate ac jurisdictione hic quaeritur.

2. Omnis autem jurisdictio sive ordinaria sive delegata, externo aliquo actu vel habitu acquiritur extra Sacramentum: acquiri-

quiritur enim vel per electionem ad aliquod officium vel beneficium; aut per concessionem aliquam externam verbo vel scripto factam, vel per rationabilem usurpationem: unde quod à Theologis dicitur jurisdictio inchoative in Sacramento Ordinis dari, id intelligendum est, non tam de jurisdictione quam potestate Ordinis, quæ ad effectum remissionis peccati prærequiritur, & est jurisdictionis hujus fundamentum.

3. Jurisdictionis divisiones sunt sequentes: Ordinaria & delegata, universalis & restricta, certa, probabilis, Dubia. Jurisdictio Ordinaria dicitur quæ alicui competit ex vi muneris officij & beneficij ad quod assumitur, & hanc habent sequentes: Papa, Episcopi, Parochi, insuper habentur Ordinarij: Vicarij generales Papæ, Legati de latere, supremus pænitentarius, Vicarij Generales Episcoporum & pænitentarius Ecclesiæ Cathedralis, vicarij quoque parochiales, ubi vicaria parochialis in officium sive beneficium est instituta. Item ordinariorum nomine gaudent, qui in ordinibus

dinibus exemptis quasi Episcopalem jurisdictionem in suos subditos exercent.

4. Tribus vero modis subjectio ad habentem jurisdictionem Ordinariam in pœnitentibus nascitur. 1. Ratione Domicilij aut quasi Domicilij, & sunt qui intra limites Parochiæ familiam & habitationem habent vel saltem ubi majori ex parte anni habitant. 2. Juris dispositione ordinarium judicem nanciscuntur: iter agentes, peregrinantes & vagi qui possunt confiteri Parocho loci ad quem deveniunt, tempore quo Sacramenta vel ex obligatione vel devotione suscipere volunt, modo non fiat in fraudem. 3. Privilegio status Ordinarium nancisci censentur, qui alicui statui, familiæ, convictui uniuntur, cui ex privilegio competit, ut superior illius, ordinarij potestate in statum, familiam, convictum gaudeat. Sic qui militiæ ascribitur Sacellanorum militum jurisdictioni subijcitur.

5. Jurisdictio delegata dicitur, quæ in pœnitentem acquiritur, non ex vi officij aut beneficij, sed ex commissione alicujus

F

qui

qui ordinariam potestatem habet. Tales sunt Confessarii sæcularium ex ordinibus mendicantium, & alij qui ab Episcopis ad audiendas confessiones exponuntur.

6. Jurisdictio certa est, quæ nititur certo titulo: talis est jurisdictio Ordinariorū. Jurisdictio probabilis est, quæ probabiliter tantum titulo vel fundamento nititur, talis est jurisdictio curatorum quorum beneficia litigiosa, vel qui per Simoniam beneficium obtinuit, quamdiu enim pro vero Parocho se bona fide tenet, tamdiu probabilem jurisdictionem obtinet.

7. Jurisdictio dubia est: quæ ob diversitatem rationum in aliquam partem animum practice non inclinat, sed illum anxium detinet: talis est jurisdictio ejus qui vere dubitat de titulo, delegatione vel approbatione sua.

8. Jurisdictio restricta est: quæ restringitur ad certū locum, tempus, certas personas, certos casus.

9. Potestas reservandi peccata residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ, in Episcopis respectu Diocesis suæ,

in

in Parocho respectu eorum quos prius ab Episcopis approbatos, specialiter pro suis ovibus delegat, quamvis hæc reservatio sit penitus in usitata. Idem dicendum est: de alijs ordinarijs Regularibus respectu eorū quos delegant. Potest insuper Summus Pontifex sibi reservare personas, eos à jurisdictione inferiorum Prælatorum eximendo. Non verò possunt id Episcopi. Potest tamen quilibet Ordinarius reservare sibi loca & tempora, respectu illorum qui immediate ab illo jurisdictionem delegatam suscipiunt.

10. Porro sola peccata mortalia prius non absoluta ac censurę reservari possunt, non tamen quodlibet peccatum mortale, sed solum atrociora & graviora crimina patet ex Decreto Clem. 8. An. 1602 ubi sic (ait) *ne modum in reservando excedant, & tantum atrociorum criminum absolutionem sibi reservet, quorum reservatio ad Christianam disciplinam retinendā conferat, non autem in destructionem cedat, ne alioquin Sacramenti penitentię ministrorum coarctata potestate, S. Matris Ecclesię pię menti contrarius effectus subsequatur.* Arti-

Arti-

Articulus Tertius.

De qualitate & scientia Confessarij.

I. **N**ulla bonitas vera & intrinseca (que consistit in statu gratiæ & charitatibus) requiritur in Confessario ad valide administrandum Sacramentum pœnitentiæ: sed solum bonitas extrinseca legalis, nimirum: ut non sit innodatus Censuris quæ ministro omnem jurisdictionem auferunt. patet ex *S. August. tractat. 5. super Joannem* (ubi sic ait:) *Spiritualis Virtus Sacramenti, ut lux pura ab illuminandis excipitur, & per immundos transiens non inquinatur.*

2. Ad legitimam vero & licitam administrationem Sacramenti pœnitentiæ, ex natura Ministerij requiritur status gratiæ. Quia ad hunc finem in Ordinatione gratia collata est, ut Ministerium sancte exerceretur, ut patet *Levit. 12. Omnis homo qui accesserit ad ea quæ consecrata sunt &c. in quo est immunditia peribit coram Domino.* ex quo sequitur, quod qui in peccato mortali actu existens pœnitentem audit & absoluit, mortaliter peccet.

3. Not

3. Non autem tenetur confessarius in peccato mortali existens præmittere confessionem aut perfectam contritionem, ut licite & sine mortali peccato administret Sacramentum penitentiae: quia nullo tale præceptum reperitur. Sed solum tenetur ad verum motum cordis, quo quantum in se est de peccato doleat, sitque totaliter aversus ab omni voluntate peccaminosa cum conversione ad Deum, & proposito opportune confitendi, quia hoc sufficit, ut dicatur se vere præparare ad gratiam & facere quod in se est juxta præsentem obligationem.

4. Confessarius qua judex est, sequentia scire tenetur. Primo: Rationem peccati mortalis & venialis in genere & distinguere inter bonum & malum. Secundo: Materiam & formam, caeremonias, obligationes & omnia quæ spectant ad debitum Ministerium. Tertio: Omnes casus communes, qui committi solent contra præcepta divina tam naturalia, quam positiva, item contra præcepta Ecclesiastica, item contra statum illorum qui ipsi solen-

confiteri. Quarto: Scire debet obligationes & onera quæ per ipsos casus communiter contrahi solent, ut sunt, restitutiones honoris, bonorum, vitæ, satisfactiones, obedientiæ, reconciliationes &c. Quinto: Scire tenetur censuras & pænas Ecclesiasticas, quæ in communibus casibus incurruntur. Sexto: Tenetur scire circumstantias speciem peccatorum mutantes vel aggravantes. Septimo: Scire debet casus, qui communiter reservari solent.

Item confessarius quatenus medici personam gerit, debet scire communia peccatorum & tentationum remedia.

Item: Confessarius ut Doctor tenetur scire communes resolutiones casuum & obligationum, quæ ex peccatis communiter nascuntur, quia consultus à pœnitente vera respondere obligatur.

Item: Confessarius quæ pastor supposita supradictorum scientia, charitatem maxime habere debet, ut animæ pœnitentis provideat & infirmitates omnium portet.

5. Sacerdos omnino ignarus, etsi peccet mortaliter, audiens confessiones, si tamen

men veram jurisdictionem habeat, & essentialia Sacramenti servet: valide absolvit. Non etiam tenetur omnia superius narrata, ita scire, ut possit memoriter recitare, sed sufficit illa in habitu & virtualiter, ita scire, ut, quando à pœnitente proponuntur, de qualitate & gravitate actus possit dijudicare.

6. Pœnitentis scientia potest supplere ignorantiam Confessarij: potest enim pœnitens aperire illi perfecte peccata & circumstantias, ita ut non sit opus alio examine vel iudicio: non sufficit tamen ad supplementum ignorantiae confessarij, quod pœnitens intelligat qualitatem peccatorum, & eorum materiam & numerum explicet, nisi explicet etiam qualitatem & gradum, id est quod sit mortale vel veniale, aut in materia gravi peccatum.

7. Tenetur etiam confessarius, quantum potest, super singula peccata mortalia, non tamen venialia quando à pœnitente explicantur se reflectere, quia peccata mortalia sunt materia necessaria hujus iudicii. Non tamen tenetur Confessarius sic se refle-

Etens, determinatū iudicium ferre de gradu malitiæ actus, an sit determinate peccatum mortale, vel veniale, sed sufficit ut gravitatem & qualitatem malitiæ dijudicet, ubi casus non est planè & aperte propositus; quia tale determinatum iudicium, quo ad gradum peccati & malitiæ est omnino impossibile.

Articulus Quartus.

A quo & qualiter approbatio Confessarij fieri debeat.

I. **A**pprobatio est publicum & auctenticum iudicium factum scripto vel verbo, aut alio signo ab habente potestatem, de idoneitate & sufficientia Sacerdotis ad audiendas confessiones : & tamen actus natura sua plane distinctus à collatione jurisdictionis, etsi simul ordinarie concurrant: quia collatio jurisdictionis præsupponit approbationem sive iudicium de idoneitate. Approbatio vero hæc fieri debet ab habente potestatem Episcopalem vel quasi Episcopalem. Quia Concil. Trident.

dent. sess. 23. cap. 16. approbationem confessoriorum, pro sæcularibus etiam Sacerdotibus absolvendis restrinxit, ad Episcopos. Dicitur (*vel quasi Episcopalem*) propter regulares prelatos qui jurisdictionem quasi Episcopalem habent & ad eos examen & approbatio confessoriorum pertinet pro regularibus sibi subditis. Approbatio autem hæc fit tribus modis, collatione beneficii parochialis, examine Episcoporum per se vel examinatores si necessarium judicetur: Demum per quosvis alios modos ex quibus idoneitas manifesta fieri potest. ita Concil. Trid. sess. 23. cap. 15.

2. Tenetur Episcopus eos qui parochiale beneficium obtinent si idoneos judicet approbare, vi enim officij sibi commissi jam jus habere noscuntur; Sacerdotibus autem sæcularibus nullum pastorale beneficium habentibus, quamvis repertis idoneis potest Episcopus absque ulla causa denegare approbationem, quia hujusmodi approbatio respectu ipsorum est plane gratiosa, nec est qui conqueri justè possit & dicere cur ita facis: Porro Episco-

pi tenentur approbationem dare Regularibus privilegiatis per examen idoneis repertis, quia Regulares privilegiati privilegio summi Pontificis jus ad dictam approbationem habent, supposita idoneitate per Episcoporum examen.

3. Ad approbationem autem simpliciter & iudicium idoneitatis confessoriorum juxta Concil. Trident. sufficit approbatio facta ab Episcopo Confessorij: in ordine vero ad confessiones audiendas & absolutionem salvis privilegijs requiritur approbatio Episcopi penitentis. Quia nemo legitime absolvi potest nisi ab habente jurisdictionem in ipsum, solus autem Ordinarius penitentis potest talem jurisdictionem dare.

Articulus Quintus.

De actibus Confessorij in tribunali penitentiae.

1. **T**Res sunt actus primarij Confessoriorum, nimirum Examen rei sive penitentis, iudicium de gravitate sive levitate

tate culparum: & absolutio sive condemnatio: secundarij vero actus sunt: Instructio pænitentis, medela peccatorum, consilium in anxietate.

2. Tenetur vero Confessarius examinare pænitentem, quando probabiliter credit aut suspicatur, eum peccaminose omittere aliquid, quod est necessarium ad Sacramenti pænitiæ validam administrationē (*dicitur quando probabiliter credit aut suspicatur pænitentem omittere*) non enim vexare debet examine indiscreto personas alias honeste instructas, doctas, & quæ moraliter bene explicat peccata, maxime si frequenter confiteantur. Probabiliter vero dicitur credere pænitentem aliquid omittere. 1. Si videatur ignorans vincibiliter. 2. Si appareat nimia verecundia in illo. 3. Si in materia gravi, nec numerum nec circumstantias speciem mutantem referat. 4. Si ita in confuso sua dicat ut confessarius nullum determinatum iudicium de certo peccato facere possit. 5. Si omnino nihil dicat nisi quod male fecerit. Non tenetur vero nec potest absque pec-

cato confessorius examinare penitentem, si probabiliter praevideat ex isto examine grave aliquod peccatum oriundum v. G. quod ex isto examine penitens accipiet incentivum ad peccatum, quod malitiam docebitur, &c. Hinc non tenetur Sacerdos penitentem examinare discurrendo per omnia peccata, sed tantum per graviora & ea quae attenta qualitate, statu, vocatione, conservatione, vel exercitijs personae committi solent. Unde saepius tempus valde inutiliter terunt, qui ad singulas personas fere per omnia decalogi praecepta & per minutilas observantias discurrunt.

3. Huc referri debet casus: quando ob angustiam temporis, multitudinem adventantium, imperitiam penitentis, impotentiam recordationis, vel quia multo tempore non est confessus, vel quia invalide multis annis confessus est: non potest confessorius penitentem examinare, nec convenit illum remittere, tunc potest de gravioribus aliquot peccatis illum examinare, & ad universalem contritionem ac firmum propositum se examinandi & alio

tem-

tempore redeundi excitare & sic illum absol-
vere.

4. Confessarius tenetur sub peccato instruere pœnitentem, ubi apparet illi in-
esse ignorantia culpabilis, quę obicem po-
neret Sacramento. Insuper tenetur in-
struere illum de ijs quę necessitate medij
necessaria sunt ad salutem, quatenus ad di-
spositionem ejus ad hoc Sacramentum hic
& nunc requiruntur. Impertinenter vero
& non sine peccato faciunt, qui in confes-
sione tempus terunt instructionibus ad
hoc Sacramentum non facientibus, nimi-
rum de exercitijs Spiritualibus, de mori-
bus & directione filiarum Spiritualium.
Quia hæc sunt contra puritatem hujus ju-
dicii, in quô si aliqua doctrina requiratur,
non alia requiritur quam in ordine ad ab-
solutionem peccatorum.

Articulus Sextus.

*De peccato pro ut est Materia
Confessionis.*

1. **P**Eccatum definitur esse: dictum fa-
ctum vel concupitum contra legem
F 7 Dei

Dei æternam, estq; duplex, mortale & veniale: Mortale est: quod vita gratiæ animam privat & obligat ad pœnam æternam. veniale est: quod non meretur pœnam æternam sed tantum temporalem. Non etiam potest peccatum mortale idem numero manens in genere moris, fieri peccatum veniale nec è contra, potest tamen id fieri ex mutatione circumstantiarum, neq; possunt peccata venialia quantumvis multiplicata fieri mortalia, quamvis venialium multiplicatio interdum ad mortale disponat.

2. Pro distinctione mortalium à venialibus observandum, quod si gravitas peccati non constet ex terminis præceptorum, vel scriptura, vel traditione Ecclesiæ, vel sententijs Doctorum: quod tunc maturo iudicio expendenda sit, ex triplici capite: Primo: Si in gravem Dei cultus injuriam. Secundo, Si in grave detrimentum salutis propriæ. Tertio. Si in gravem injuriam justitiæ vel charitatis proximi cedat. Peccatum autem ut sit verum peccatum debet esse voluntarium.

3. Pec-

3. Peccatum vero voluntarium dicitur illud quod pravia sufficienti cognitione & deliberatione à voluntate libere operante elicitur, imperatur vel permittitur sive cui voluntas libere consentit. Ut autem sic voluntarium censeatur, requiritur. 1. Cognitio sufficiens, non tantum actus vel omissionis, qua actus vel ommissio est: sed qua peccaminosa & illicita est, sive qua malitiam annexam habet. 2. Requiritur deliberatio: quæ nihil aliud est quam iudicium rationis de faciendo vel non faciendo. 3. Quod sit actus voluntatis: cuius actus vel dicuntur elicti: & sunt qui ab ipsa voluntate immediate procedunt, ut sunt velle, nolle, amare: odire, tristari. Vel dicuntur imperati: & sunt quæ ex imperio positivo voluntatis ab alijs potentijs exercentur. 4. Requiritur ut voluntas libere operetur nimirum ut ab intrinseco metu, coactione, aut ab extrinseco impedimento libertas operandi non impediatur.

3. Porro omnis actus voluntatis deliberatus, sive elictus, sive imperatus, sive positivus & expressus, sive interpretativus,

in materia gravi est sufficiens ad peccatum mortale. Idem dicendum de actu voluntatis suspensivo, quando ex præcepto in materia gravi voluntas tenetur exire in actum, & de actu voluntatis permissivo, quando quis potest & debet malum in materia gravi impedire & tamen permittit.

4. In motibus sensualitatis diversi reperiuntur motus: Prim^o est motus naturalis: & est ille, quem naturalium qualitatuum dispositio gignit: ut fames, sitis. 2. Motus sensitivus qui ex apprehensione imaginativa appetitum sensitivum sequitur & iste competit sensualitati pro ut per rationem est dirigibilis. 3. Est motus rationalis, qui à ratione procedit: ut sunt deliberatio in intellectu, delectatio vel consensus à voluntate elicitus aut imperatus. Denuo dividitur motus in primo primos & secundo primos, motus primo primi dicuntur, qui omnem rationis usum præveniunt. Motus secundo primi sunt: qui rationis quidem aliquem usum consequuntur, iudicium tamen deliberatum rationis antecedunt. Ex his motibus pure naturales & primo primi
nol-

nullum peccatum sunt; quia hujusmodi non sunt in nostra potestate, sed soli motus rationales plenam advertentiam & deliberationem consequentes, peccata mortalia esse possunt, quia soli illi motus pleno Dominio voluntatis subijciuntur.

5. In sola delectatione voluntaria absque ordine ad actum malum, quando post sufficientem advertentiam & deliberationem rationis, voluntas consentit formaliter vel interpretative, in aliquam delectationem internam, de re quacunque illicita in materia gravi, etsi nullatenus consentiat in actum, imo positive dissentiat quantumcunque parvo tempore illa delectatio dureret peccat mortaliter.

Articulus Septimus.

De gravitate peccatorum quam Confessorius debet discernere.

1. **G**ravitas & malitia peccatorum mortalium desumenda est ex triplici capite. Nimirum: ab objecto, ab intentione, à circumstantiis.

4.A-

2. Actus per se ex natura sua mali, graviora peccata existimari debent, quam qui ex solo præcepto legis sunt mali: quia naturalem quandam deformitatem continet, quæ ab objecto per se bono deflectit; & hoc, actus ex solo præcepto legis malitiam habentes, non faciunt.

3. Inter actus per se malos gravitas expendenda est: ex ratione nobilioris boni & majoris deformitatis, sive recessus ab illo: quia gravius peccatum est odium Dei quam injuria quæ in proximum redundat: inter actus vero malos tantum, quia prohibiti sunt, attendenda est gravitas materiæ legum quæ mandatis subternitur.

4. Nulla quantumvis bona intentio potest reddere actum per se malum, bonum aut licitum, nec è contra.

5. Omne opus quantumvis bonum, si ex mala intensione proveniat, peccatum est juxta malum finem intentum mortale vel veniale: nam actus humanus, non desumendus est ab intentione operis, quæ naturaliter in finem tendit, sed ab intentione libera operantis, qua voluntarie dirigitur.
Hinc

Hinc evidenti periculo peccandi se exponere, etiam quavis intentione bona, peccatum mortale est.

6. Gravitas quæ operi peccaminoso advenit ex ratione circumstantiarum mutantium speciem confitenda est. Quia de non peccato, aut saltem veniali, facit frequenter mortale.

7. Gravitas superveniens actui peccaminoso ex circumstantia mera tantum aggravante vel diminvente intra eandem speciem, in confessione exponenda non est. Quia vix variat iudicium & in singulis vix expendi potest, maxime si mera circumstantia sit & substantiam operis nullo modo attingat. Circumstantiæ vero mixtæ aggravantes intra eandem speciem in duobus casibus in confessione sunt explicandæ. 1. Quando sunt pars notabilis sive objecti illius operis, ut in furto quantitas notabilis. 2. Quando circumstantia mixta, singularem deformitatem numericam, sive virtuale peccatum mortale, operi superaddit intra eandem speciem. V. G. si quis incendens domum viginti personas in illa
con-

conclusas velit interimere, non sufficit dicere incendi domum cum interemptione personarum quæ inclusæ erant; sed addere debet si sciat quot interemptæ sint.

Articulus Octavus.

*De primo actu penitentis qui est
Contritio.*

I. **C**ontritio perfecta est summus animi dolor, & detestatio peccati commissi, propter Deum summe dilectum, cum firmo proposito non peccandi de cætero, dicitur, (*Summus animi dolor*) quod intellige de summo non intensive nec sensibiliter, sed appretiative sive æstimative, ex eo quod qui conteritur æstimet peccatum summum malum illudq; condemnet super omnia alia mala. Dicitur (*propter Deum summe dilectum*) quia motivum perfectæ contritionis est Deus, super omnia infinite diligendus, adeoque detestatio peccati est in hoc summa, quod sit offensa facta contra Deum summe dilectum, ita ut contritione perfecta dilectio Dei sit
motus

motus animi peccatum commissum summe detestantis.

2. Contritio imperfecta quæ attritio dicitur: est dolor animi propter Deum, qui ex consideratione turpitudinis peccati vel gehennæ & pœnarum metu concipitur, voluntatem peccandi excludens cum spe veniæ. Ita Concil. Trident. ex cuius doctrina sic extenditur: attritio est actus supernaturalis hominis, quo detestatur peccatum contra Deum aut legem Dei commissum, non ex motivo dilectionis Dei super omnia, sed ex alio supernaturali, excludens omnem voluntatem peccandi cum spe veniæ & proposito firmo de cætero non peccandi. Dicitur (*actus supernaturalis*) quia nullus actus naturalis quæ naturalis est, ad gratiam etiam dispositive concurrere potest. Unde ad hoc sacramentum inutilis est, omnis detestatio peccati ex causis pure naturalibus originem ducens. Dicitur (*quo detestatur peccatum contra Deum commissum*) debet enim actus detestationis cadere in peccatum, quatenus est Dei offensivum. Dicitur (*non ex motivo dilectionis*

ctionis Dei) in hoc enim distinguitur à contritione perfecta. Dicitur (*sed ex alio motivo supernaturali*) quod ex fidei supernaturalis apprehensione movet, ut apprehensio judiciorum Dei, pœnarum inferni, exclusionis à regno, potestatis dæmonis, hæc ex Scriptura & fide, supernaturali lumine cognoscuntur, & sic apprehensa movent voluntatem.

3 Non tamen dolor de peccatis in Contritione sive attritione requirit aliquam sensibilitatem, sive vehementiam & durationem, nam non est necesse ut dolor ille se ad corporeos sensus extendat, & perfectus sensibiles manifestetur, utpote per cordis sensibilem motum, lachrymas, suspiria, singultus, quia hæc frequenter in nostra potestate non sunt, sed sufficit si verus sit dolor ad contritionem vel attritionem requisitus: cujus nulla requiritur intensio, vehementia, vel duratio: quia ut supponitur verus est dolor in substantia ad essentiam actus requisita. Intensio vero & duratio sunt perfectiones accidentales.

4. Nec in contritione vel attritione dolor

lor de peccato exerceri debet, super singula peccata in individuo, sufficit enim si pœnitens studeat peccata omnia mortalia quantum potest mente recolligere, ac eorum gravitatem specificam aliquo modo apprehendere, ac demum illa collective & in genere detestetur, ut Dei offensas in specie sua graves, idque actu Magis universali, ne se nimis per singulares actus discruciet. Non etiam necesse est ut contritio de peccatis formaliter duret tempore Confessionis & absolutionis sed sufficit ut virtualiter permanere censeatur, unde non est necessarium ut accedens ad confessionem novum dolorem excitet, si ante excitavit, dummodo contrarium actu non exercuerit.

5. Firmum propositum de cætero non peccandi consistit in actu voluntatis, absolute cum Dei gratia proponentis deinceps non peccare mortaliter. Ad hoc propositum pertinet, quod velit satisfacere omnibus obligationibus. Ad quas sub peccato mortali tenetur, ut ad restitutiones faciendas, pœnitentias ad implendas, & alia quæ vel
ex na-

ex natura peccatorum, vel ex iusta impositione confessarij oriuntur. Non tamen tenetur vigore hujus propositi vitare occasiones remotas, sed solum pericula propinqua peccati mortalis. Nec tenetur credere se in peccata mortalia non relapsurum, potest enim stare in eodem pœnitente firmum propositum de præcavendo etiam singulari peccato mortali, cum existimatione quod de facto in illud relabatur, quia firmum propositum innititur præsentì voluntati, quæ à tali peccato averfus est: existimatio autem quod iterum peccabit, innititur expertæ suæ fragilitati: quæ duo sunt compatibilia, versantur enim circa diversa objecta, unum circa præsens objectum voluntatis, alterum circa fragilitatem & incentiva occasionum.

Articulus Nonus.

De secundo actu pœnitentis qui est

Confessio.

- I. **C**onfessio Sacramentalis nihil aliud est quam legitima manifestatio peccatorum à pœnitente coram Sacerdote sen-

te sensibilibus signis secreto facta, in ordine ad obtinendam eorum remissionem per sententiam absolutionis. Cujus vestigia inveniuntur. Num 5. v. 6. (ubi ait:) *vir sive mulier cum fecerint ex omnibus peccatis qua solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini confitebuntur peccatum suum.* Quod de externa aliqua confessione intelligit Petrus Galatinus: lib. 10. cap. 3. Pro-
bans ex testimonijs Rabbiorum, confessionem externam fuisse apud Judæos antiquitus observatam. Verum post legis novæ promulgationem, confessio sensibilibus signis Sacerdoti de mortalibus peccatis facta, fuit semper necessaria, demandata & usurpata, in re vel in voto ad remissionem peccatorum.

2. Confessio oris in Ecclesia usurpata ita obligat, ut non liceat absq; peccato mortali aliter confiteri, nisi causâ aliquâ justâ id postulante. Id indicat Concil. Florent. dum materiam Sacramenti dicit esse confessionem oris, quia certius exprimit pœnitentis statum, & de contritione peccatorum

G rum

rum testificatur. Dicitur (*nisi iusta causa
id postulante*) causa autem iusta reputabi-
tur, quæ vel necessitate, vel pænitentis uti-
litate inducitur: ut in muto, aut qui idio-
ma non novit quod Confessarius callet,
item cum Sacerdos est surdus, ita ut pæni-
tens non possit nisi cum periculo infamiae
confiteri, item ob infirmitatem periculo-
sam, in his & similibus causis juxta ratio-
nem necessitatis vel utilitatis, tum signis
tum nutibus, tum Scriptura, confessio legi-
time fieri potest. Signis vero & nutibus
præferenda est scriptura, & qui scripto cō-
fiteatur debet esse præsens & aliquo signo
demonstrare, hanc scripturam ordinari ad
confessionem dolorosam suorum pecca-
torum. Si verò nutibus vel signis fiat, tali-
bus uti debent: ex quibus confessarius pec-
cata cognoscere possit. Quare si mutus
det signa tantum probabilia absolvendus
est sub conditione (si sis dispositus) non
debet tamen fieri confessio per interpretem
quando idioma est ignotum, nisi urgente
rationabili causa, id est, vel in articulo mor-
tis, vel quando confessio multum esset e re
salu.

salutis, & tunc fieri debet per interpretem præsentem, ille enim tenetur dare testimonium actuum præsentium pænitentis & hoc non potest nisi actu sit præsens.

3. Porro qui in infirmitatē vel phrenesi lapsus obmutuit, si talis signa certa, certi alicujus peccati ostendat, seque desiderare confessionem innuat, absolute absolvendus est: item si taliter obmutescens, antequam Sacerdos adveniat coram aliquo vel aliquibus, signa doloris & postulatæ confessionis ostendat, & ipsi de hoc testimonium reddant, absolvendus est, quia testes signorum manifestorum subeunt locum. Item: si pænitens privetur omni operatione sensuum, ut nullum appareat signum vel nutus, quo etiam dubie apprehendere possit confessarius, ipsum de peccatis pænitere, sub conditione absolvendus est: potest enim fieri, ut intus de peccatis doleat aliaque signa edat sacerdoti incognita, ut suspiria, gemitus, aspirationes. &c.

4. Conditiones ad Sacramentalem confessionem requisitæ sunt tres: nimirum: ut sit Dolorosa, vera, & integra, Dolorosa dicitur

citur quæ cum accusatione & dolore de peccatis fit, sub qua comprehenduntur conditiones ab alijs relatæ, quod sit Humilis, libera, discreta, verecunda, lachrymabilis, fortis, accusans, & sit parere parata. Vera confessio dicitur: quæ nihil falsitatis vel simulationis annexum habet. Integra est: quæ de omnibus peccatis mortalibus & eorum circumstantijs fit.

5. Qui scienter committit falsitatem in materia gravi confessionis peccat mortaliter, & confessionem invalidam reddit. Item: qui deliberate aliquod peccatum confitetur quod non fecit. Item: qui quod novit esse dubium, confitetur ut certum. Item: qui plura peccata mortalia etiã intra eandem speciem confitetur quam commisit, etsi tantum unum superadderet, similiter peccaret mortaliter.

6. Integritas Confessionis est duplex: alia materialis, alia formalis. Materialis est: quæ comprehendit omnia peccata mortalia necdum legitime confessa. Formalis est: quæ quamvis non comprehendat omnia peccata mortalia necdum confessa,

com-

comprehendit tamen ea, quæ hic & nunc, juxta præsentēs circumstantias tenetur aut potest pænitens confiteri, duplex autem attendi potest species peccatorum ad integritatem spectans: alia est physica, quæ singulis actibus inest, & hæc non est necessario confitenda, quia entitates illæ quatenus physica, per se peccata non sunt V. G. si quis cum muliere quadam commisit adulterium. Plures concurrunt actus, utpote: egressus est domo, introivit per fenestram, mulierem respexit, tetigit, incitavit, isti actus specie physica distinguuntur & ad confessionis integritatem sunt impertinentes, quia unam moralem speciem malitiæ contrahunt in ipso actu adulterij positam, alia est species moralis: quæ inesse actui vel omissioni consideratur, quatenus deformitatem habet in genere moris, & hæc species sunt explicandæ in confessione ut integra fiat V. G. qui mulierem non suam cognovit, debet confiteri an soluta, maritata, Religiosa, consanguinea fuerit. Tandem requiritur ad integritatem Confessionis, ut omnia peccata mortalia quo ad

numerum explicentur, si pœnitens eorum recordari possit.

7. Confessarius cum rusticis qui nullam numeri peccatorum curam gerunt, ubi certum numerum habere non potest, requirat verisimilem, si vero nec illum habere possit, inducat pœnitentes ut simpliciter aperiant statum, modum vivendi, consuetudines, inclinationes, ut ex istis prudenter colligat malitias quibus hujusmodi gravantur, & iudicium sibi de ejus qualitate formet, eumq; ad contritionem de omnibus disponat.

8. Sigillum Confessionis, non solum jure naturali sed etiam divino ex institutione Christi ita huic Sacramento annexum est, ut nec Ecclesia tota, minus Sacerdos aut pœnitens, in eo dispensare possit. Quare peccatum commissum contra sigillum confessionis, non est tantum peccatum contra justitiam & charitatem de conservanda fama proximi: sed etiam est Sacrilegium ob profanationem sigilli sacri. Quo præsupposito non potest confessarius absque peccato sacrilegij, uti scientia accepta in
confes-

confessione, etiam de licentia pœnitentis, insuper non potest confessarius imponere pœnitenti, ut quæ dixit in confessione foris extra sacramentum dicat, vel superiori revelet, nisi persona quæ confitetur, sub peccato mortali teneretur malum imminens quovis modo avertere, nec possit alio, quam monendo superiorem, tunc potest Confessarius imponere pœnitenti ut moneat superiorem, etiamsi necesse fuerit complices manifestare.

Articulus Decimus.

De tertio actu pœnitentis qui est satisfactio.

I. **S**atisfactio Sacramentalis est opus bonum pœnale à confessario impositum, ad pœnæ temporalis, peccatis confessis debitæ, solutionem, quamvis enim peccata mortalia quo ad culpam remittantur per absolutionem, remanet tamen aliqua pœna temporalis in iudicio Dei solvenda, ad cuius solutionem necessarium est aliquod opus pœnale, quod triplex est. Nimirum: Oratio, jejunium & Eleemo-

G 4

syna,

fyna, ad quæ cætera reducuntur. Sub oratione comprehenduntur omnes actus Religiosi fidei, spei, amoris in Deum, actus laudis, gratiarum actionis, genuflectiones, adorationes, visitationes. Sub jejuniis omnes austeritates corporales, cilicia, humicubationes, disciplinæ, peregrinationes continentur. Sub Eleemosyna omnia opera misericordiæ spiritualia & corporalia.

2. Non verò tenetur Confessarius imponere pœnitenti satisfactionem pœnis peccatorum æqualem, vel aliquo modo proportionatam, quia pœnæ debitæ quæ solvendæ manent in foro Dei pro peccatis, nobis sunt absolute incognitæ, proinde proportionatas pœnas imponere non possunt, quamvis in veteri Ecclesia pro peccatis externis pœnitentiæ fuerint taxatæ.

3. Qualitas autem & quantitas pœnitentiæ injungendæ, est plane in arbitrio Confessarij constituta. Cui permittitur de illa disponere quantum Spiritus & prudentia suggererit, pro qualitate criminum & pœnitentiû facultate. Quare pœnitentia.

i. Debet esse misericors juxta Conc. Trid.

sess.

seff. 4. cap. 8. pænitiæ Sacramentum non est forum iræ, sed tantum ad piam aliquam vindictam peccatorum. 2. Debet esse salutaris: & fieri per bonas admonitiones, ut peccatori gravitatem culpæ inculcet, & ostendat quod pænæ peccatis confessis debitæ, varijs modis solvantur. Nimirum: pænis & castigationibus voluntarie susceptis, flagellis divinis patienter toleratis, & alijs operibus in gratia factis. 3. Debet esse accommodata: quia consideranda est in pænitéte, animi promptitudo, inclinatio, fragilitas, occupationes, ne exponatur periculo non faciendi. Quo enim fructu hominē, cui nimium est, unam aut alteram orationem dominicam recitare, onerabo multis Rosarijs, psalmorum recitationibus, &c. qua prudentiâ hominem avarum, qui vix sibi benefacit, ad largitionem Eleemosynarum obligabo, sane in his multâ prudentiâ opus est, & attendenda est magis animi dispositio, quàm facti substantia. 4. Debet esse medicinalis: ut aliquo modo ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum referatur.

Ex dictis infero i. confessarios non debere inquietari cum magnis peccatoribus alias ad subeundas graves pœnas indispositis. Sufficit enim si illos faciant intelligere gravitatem peccatorum suorum, & necessitatem satisfaciendi in hoc seculo vel futuro, & possunt leviores pœnitentias iungere, committendo illos iudicio & misericordiæ divinæ. ita sensit S. Chrysost. Hom. 43. ad Cap. 23. Matthæi (ubi sic ait:) Sunt etiam nunc Sacerdotes qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt. Si enim fascem super humeros adolescentis, quam non potest bajulare posueris, necesse habet ut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur: Sic & homini cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est, ut aut pœnitentiam rejiciat, aut suscipiens, dum complere non potest, scandalizatus amplius peccet, deinde etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes: nonne melius est propter misericordiam dare rationem quam propter crudelitatem: ubi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax, si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus.

sterus. Et si Deus ad unicum verum cordis contriti gemitum peccata nefandissima remittit etiam quo ad penam, quid fatigamus nos onerando gravibus penitentis peccatores.

Infero 2. Confessarios debere declarare onera quæ ex peccatis nascuntur, ut sunt restitutiones bonorum in furtis, famæ in detractationibus, injuriarum in adulterijs, fugam necessariam in recidivis, reconciliationem cum inimicis, hoc enim modo peccatores gravitatem peccatorum agnoscunt.

Infero 3. Quod sit attendendum ad modos penitentiarum, dantur enim leves quæ maxime castigant. V. G. in eo, qui frequenter in idem peccatum incidit, si huic injungatur ut quoties cadit, aliquoties salutationem angelicam tanto tempore, ut per mensem recitet, ex simili freno peccatores reducuntur in memoriam sui lapsus, & timorati efficiuntur.

Articulus Undecimus.

De natura & qualitate Conscientie.

1. **A**d conscientie actum formandum

G 6

con-

concurrunt. Primo Synderesis ; seu habitus principiorum , qui in genere docet bonum faciendum & malum reprobandum, non determinando objectum bonum vel malum. 2. Rationis deliberatio, an id de quo faciendo consultatur sit bonum vel malum. 3. Lex naturalis ; naturaliter dictans quid sit bonum vel malum. Item habitus fidei supernaturalis, multa enim sunt quorum bonitas vel malitia sciri non potest, nisi ex fidei nostræ principijs, item lex Dei positiva, leges humanæ ad peccatum obligantes, Scientia particularis diversis studijs acquisita. Ex his conscientiæ iudicium formatur per modum conclusionis nimirum : hoc sequendum vel fugiendum esse. Conscientia vero striete accepta in rigore nihil aliud est quàm actus intellectus practice judicantis, aliquid in singulari faciendum vel fugiendum, laude vel pæna dignum, ex eo quod facultas ratiocinativa, ex nonnullis principijs illud cum aliqua credulitate proponit ut bonum vel malum. Dicitur (actus) ut distinguatur à Synderesi, lege, vel lumine naturali, alijsq; habiti-

habitibus, conscientia enim procedit ab illis habitibus, sicut effectus à suis causis.

2. Conscientia sic descripta quintuplex est: 1. Vocatur recta sive infallibilis, quæ ex principiis infallibilibus formatur. 2. est: Cōscientia erronea: quæ ex principiis erroneis procedit: 3. Est probabilis: quæ ex probabilibus tantum principiis formatur. 4. Est Conscientia dubia: quæ ex principiis practice dubiis procedit. 5. Est conscientia scrupulosa: quæ ex futilibus motivis absque fundamento rationabili formatur. His superadditur conscientia Hypochondriaca, quæ ex humore melancholico potius, quam ex principiis intellectus procedit.

3. Actus autem conscientie sic explicantur, vel enim conscientia respicit bonum aut malum ut factum, aut ut est in fieri, aut ut faciendum est. Respiciens itaque bonum ut factum, hos actus habet; approbare, testificari, complacere, si respiciat bonum ut modo fit, ejus actus sunt inclinare, incitare, confortare. Respiciens bonum ut faciendum, sequentes effectus ha-

bet, approbat, consulit, excitat, suadet. Rur-
sus igitur respiciens malum ut præteritum
hos sortitur actus; remordet, reprehendit,
accusat, convincit, condemnat. Si respiciat
malum ut in præsentī fit, ejus actus sunt:
reprehendere recalcitrare, obmurmurare,
si denique respiciat malum ut in futuro fa-
ciendum, ejus actus sunt: retrahere, ter-
rere, ligare.

*Praxis Confessarij circa penitentem con-
scientia erronea laborantem.*

PRimo omnes actus præteritos ex bona
fide & conscientia erronea invincibili
provenientes (quantumvis vel ex natura
sua, vel ex præcepto, aut circumstantia ca-
dente sub conscientia erronea vincibili
malos) debet confessarius in foro consci-
entiæ judicare non fuisse peccata, tenetur
tamen penitentem de errore informare,
nisi probabiliter prævideat majus malum
& animæ periculum grave, utpote: conti-
nuationem ac multiplicationem peccati
subsecuturā V. G. Joannes duxit in uxorem
consanguineam uxoris defunctæ in gradu
diri-

dirimente, sciens quidem se non posse propriam consanguineam ducere: credens tamen sibi non prohibitum ducere consanguineam uxoris: interim agnoscit illam ut suam, proles ex illa suscipit: deprehendit Confessarius errorem, & agnoscit si ex officio illum informet, illum uxorem putativam non derelicturum, scandala multa oriunda, tunc magis tenetur dissimulare quia ex duobus malis minus eligendum est. 2. Quo ad actus & omissiones futuras cum necdum aut incipiunt, aut esse habent extra suam causam, si advertat Confessarius pœnitentem laborare conscientia erronea invincibili respectu illorum, tenetur Confessarius ipsum informare de errore, quamvis prœvideat illum non acquieturum sed peccaturum. 3. In materia quæ vel peccatum non est, vel mortale non est, si confessarius deprehendat dictante conscientia erronea quacunque, pœnitentem credere peccatum esse quod non est, tenetur ipsum informare de errore.

Praxis

*Praxis Confessarij & penitentis circa
conscientiam dubiam.*

PRimo juxta rationē materiæ & obligationis de qua quis dubius operatur, est judicandum de peccato mortali vel veniali. Secundo: Quodcumque dubium est de honestate vel malitia actionis in se, nemo potest absque peccato operari, nisi conscientiam dubiam deposuerit, sed tenetur absolute omittere. 3. Quando dubium est juris vel præcepti, si dubitetur de lege an sit lex talis data vel non: stante dubio potest quis absque peccato libere operari. Item qui dubius est de sensu sive interpretatione legis, potest non obstante dubio operari, secundum favorabiliorem sibi partem, dubitans autem an in casu aliquo occurrente lex obliget, tenetur stante dubio abstinere à transgressione legis, nisi ratione probabili dubium prius deponat. 4. Duobus præceptis contrarijs occurrentibus & eodem tempore obligantibus, si non possit utrique satisfacere: & ita dubius hæreat, ut sive unum omittat, sive faciat,

appre-

apprehendat in utroque periculum peccandi, si dubium deponere non potest manente dubio absque peccato potest alterutrum eligere. 5. Quando quis est certus se peccatum commisisse, dubitat autem an sit mortale vel veniale, tenetur confiteri, item dubitans an actus quem committit, vel omittit sit peccatum mortale, peccat mortaliter, & tenetur non tanquam dubium, sed tanquam certum confiteri.

*Praxis Confessarij & penitentis circa
Conscientiam & sententiam probabilem.*

Primò quicumque in sequenda opinione probabili vult securus esse: necessè est, ut de probabilitate rei per opinionem propositæ, iudicium humano & morali modo sibi former, & in operatione sua certitudinem moralem habeat absque practica formidine oppositi. 2. Opinio probabilis posterior actu, non potest actum præteritum reddere bonum, si alias dum fieret malus fuerit, sive ex opinione, sive ex dubitatione, sive ex culpabili negligentia. 3. Omnis

mnis

mnis opinio quæ substantiam divini præcepti, siue naturalis, siue positivi alterat, ut blasphemia ableganda est ab humano corde, ubi vero est necessitas operandi, deficiente sententia præctice certa, licet adhibere quamcunque etiam speculative, tantum probabilem. 4. Nunquam licet absque peccato uti probabili opinione relicta sententia certa, si illius usus in nostra sit potestate. 5. Omnis opinio, ut sit vere probabilis debet conformari principiis & præceptis charitatis Dei & proximi, in substantia, fine & ordine. 6. Confessarius tenetur se conformare quo ad iudicium sacramentale opinioni penitentis, si vere probabilis sit, etiam contra propriam opinionem, nam quodocunque sequitur ex aliqua opinione gravamen operanti vel alicui tertio, præferri semper potest altera opinio, & aliquando consultius est, sequi illam qua à gravamine absolvitur, relicta illa quæ gravamen inducit. 7. Inter opiniones vere probabiles per se non tenetur homo sequi tutiorem.

Pra-

Praxis Confessarij circa scrupulosum.

PRimo sollicite debet statum scrupulosi penetrare, ut sciat distinguere inter timoratum & vere scrupulosum, qui distinguuntur per hoc, quod timorati timor fundetur in præceptorum Dei perfectione & veritate, ita ut amore Dei otiosum verbū & otiosam cogitationem fugiat sciens puritati divine legis id repugnare, è contra scrupulosus sequitur quolibet ventū imaginationis suæ. 2. Attendendū est an scrupuli non oriantur ex culpa & peccato, quia qui scrupulosus videtur sæpe dat causam scrupulis ex pigritia, incuria salutis, divagatione affectata mentis, & talis non ut scrupulosus, sed ut peccator tractandus est. Ex signis autem his advertet Confessarius an vere sit scrupulosus: si nimirum notet in homine timorem Dei & peccati antecedentem, item si dum est extra scrupulum videat eum salutis suæ curiosum. Demum si notet tristitiam oriri ex mera apprehensione mali. 3. Considerandæ origines scrupulorum, an ex ignorantia invinci-

vincibili, vel aliquo errore, vel ex debilitate ingenij aut melancholia. 4. Non credat Confessarius scrupuloso quamvis ille putet se sua enucleate pandere, sed debet rem ipsam in perturbato animo expendere, & ex re ipsa, non ex scrupulosa narratione iudicium ferre. 5. Debet esse Confessarius resolutus in sua responsione, si enim agatur de peccatis præteritis absolute resolvat, si scrupulos esse deprehendat, non esse peccatum, nec permittat ullatenus illi similia confiteri. 6. Cogere eum debet ut contra scrupulum agat, quamdiu enim scrupulus manet, ob incertas suas ratiunculas tamdiu peccatum non est. Quare potest contra huiusmodi vacillationes frontem confirmare & agere, quod non modo sufficit ad vitandum peccatum, sed etiam meritorium est. 7. Advertendum ne in fatuitatem scrupulosus dilabatur, idcirco jejunia & austeritates prohibeat etiam in diebus obligationis, si vel modicum videat nocere, fervores temperet, cibos consulat, nec timeat Confessarius interdum in præceptis Ecclesiæ vel regulæ dispensare, si ex

ho-

horum observatione videat illum periclitari. 8. Ne scrupulus scrupulo superinducatur, à multis discursibus cum scrupulosis abstinendum est.

Articulus Duodecimus.

De Absolutione Sacramentali.

I. **A**bsolutio à peccatis, necessariò necessitate Sacramenti, verbo oris debet exprimi, ita *Conc. Trid sess. 14. c. 3. docet præterea S Synodus Sacramenti penitentiae formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: ego te absolvo: Etsi verò hæc verba, ego te absolvo, essentialiter sufficiant, ex institutione tamen Ecclesiæ & communi usu addenda sunt verba à peccatis tuis. Sensus verò adæquatus formæ sacramentalis est; potestate judiciali mihi commissa, tibi remitto peccata per hoc Sacramentum, quod per se mediante gratiâ quam efficit, remissivum peccati est, hæc enim omnia virtute continentur in his verbis absolvo te.*

2. Non etiam est repetenda absolutio ob majorem numerum ejusdem peccati
post

post absolutionem à penitente, superadditum, si modicum tantum excedat, & in priori moraliter contineatur, aut ob circumstantiam quæ speciem non mutat, aut propter venialia tantum. Sed ob peccata speciem mutantia, aut mixtas circumstantias quæ malitiam peccati graviter immutant repetenda est peccatorum absolutio, quia illa novam materiam novæ Confessionis suppeditant.

3. Confessarius potest denegare absolutionem quando ex notitia in confessione habita, certo advertit, indispositionem aliquam in peccatore quæ opponitur fini Sacramenti, quia tenetur sacrilegium impedire. Indispositiones vero sunt sequentes, defectus patens in confessionis formali integritate, in attritione, in proposito emendæ, restitutionibus, reparationibus scandalorum reconciliatione cum inimicis, occasionibus proximis fugiendis, obedientia ad satisfactionem congruam suscipiendam, recidiva continua non interpolata, quadam etiam in persona deprehensa fatuitate, vel quia nullum reale peccatum in singulari proponit.

4. Ex quibus infero Confessarium peccare si neget absolutionem pœnitenti ob solam dubiam ejus indispositionem. Item: Confessarius externam notitiam habens de peccatis pœnitentis, quam pœnitens negat, ubi illum sufficienter examinaverit debet hoc remittere ipsius conscientię & tanquam nesciens procedere ad absolutionem.

5. Peccatori autem non potest imponi pœnitentia publica ex vi hujus Tribunalis qua Sacramentum est, si per illam contra pœnitentem possit prætendi suspicio alicujus peccati etiam in genere, quia hoc tribunal ex natura sua debet esse secretum.

TITVLVS OCTAVVS.

*De Presbyteris illorum obligatione
& peccatis.*

Articulus Primus.

*Quid sit Presbyteratus quæve ejus
materia & forma.*

I. **P**Resbyteratus ordo sic adæquate describi potest: quod sit Sacramentum quo

quo viro baptizato ab Episcopo ordinante confertur gratia & potestas, ad conficiendum & offerendum in vero sacrificio corpus & sanguinem Christi, & absolvendum fideles à peccatis. Dicitur (*Sacramentum*) Ordo enim Sacerdotalis inter septem novæ legis Sacramenta annumeratur. Dicitur (*viro baptizato*) cum enim baptismus sit janua Sacramentorum non poterit ordo non baptizatis administrari. Dicitur (*viro*) quia sexus fæmineus ordinis incapax est.

2. Dux sunt formæ partiales sacerdotalem ordinationem perficientes. Prior est, accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, missasq; celebrare tam pro vivis quàm pro defunctis in nomine Domini Amen. Posterior: accipe Spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Quia cum in ordinatione Sacerdotis, duæ conferuntur potestates, nimirum in Corpus Christi verum & mysticum, ideo diversis signis formalibus, & diverso tempore dari debuerunt idque exemplo Christi, qui in

ulti-

ultima cæna, consecrans Sacerdotes illis potestatem dedit in corpus suum verum: post resurrectionem vero in corpus suum mysticum, dicendo accipite Spiritum S.

3. Sola manuum impositione absque porrectione patenæ cum pane & calicis cum vino, multo tempore in Ecclesia Sacerdotes consecrati sunt ita S. Bonavent. in

4. Dist. 24 p. 2. A. 1. q. 4. ubi totam materiã presbyteratus constituit in impositione manuum: Porrectionem vero patenæ cum pane, & calicis cum vino, ab Ecclesia posterius superadditam, tanquam signum expressius & velut partem materiæ integram. Unde porrectio patenæ cum pane, & calicis cum vino, non est pars essentialis Ordinationis Sacerdotis, sed tantum pars integralis. Quia Sacramentum Ordinationis, non potest absque sua essentiali materia subsistere: Sed absque porrectione patenæ & calicis cum vino subsistit, à tempore primitivæ Ecclesiæ usque ad tempora Stephani Papæ, imo & in Ecclesia græca, usque modo subsistit, ergo non est de essentiali, sed tantum pars integralis, non potest

H est

est autem omitti in ordinatione absque peccato mortali.

Articulus Secundus.

Quanta sit dignitas Ordinis presbyterij.

EX quatuor potissimum capitibus Sacerdotis dignitas æstimanda est. 1. A Sacerdotis auctore. 2. A persona cuius vicariam potestatem gerit. 3. A potestate & ministerijs in ordine ad sacrificium. 4. A potestate ac Ministerijs ad populum Dei, quæ sic declarantur, (à Sacerdotij auctore) qui fuit Christus, filius Dei, verbum incarnatum. Qui Sacerdotium in ultima cæna instituit, cum corpus suum & sanguinẽ sub specie panis & vini, patri æterno offerens, Apostolos Sacerdotes consecravit, quantum vero id Sacerdotio dignitatis præstet, expendit S. Dyonis. Areopag. L. Eccles. Hier. cap. 1. *Vt enim* (inquit) *qui Sacerdotium dixit, sacrorum ordinem uno vocabulo signavit ordinem: ita qui Sacerdotem seu Pontificem dicit, augustiorem prorsusq; divinum insinuat virum: (& subdit) huius profecto Sacra functionis initium est fons vitæ,*

vita, bonitatis essentia, unica rerum omnium causa beatissima trinitas.

A persona cujus Vicariam potestatem gerit quia Sacerdos Christi domini successor non est, sed vicarius, ejus personam ministerialiter gerens, imo actione & ipsis verbis Christi Sacrificium perficiens, unde *S. Chrysof. Hom. 60. in Matthæum. Verum* (inquit) *& tu laice cum Sacerdotem videris offerentem ne ut Sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum invisibiliter extensam.*

A potestate in ordine ad Sacrificium, Sacerdoti summa accrescit dignitas, quam agnoscens merito exclamat: *S. August. lib. de Eccles. Dogm. O Sacerdos Dei si altitudinem celi contemplaris altior es: si pulchritudinem solis, lune, & stellarum, pulchrior es: si discretionem angelorum discretior es: si omnium Dominorum sublimitatem sublimior es: solo tantum creatore inferior existis.*

A potestate & Ministerijs ad populum Dei, quæ consistit in solutione vel retentione peccatorum tanta oritur dignitas ut *S. Chrysof. lib. 3. de Sacerdotio illos præferat*

Angelis & Archangelis : qui terram (inquit) incolunt atq; in ea versantur. ijs commissum est, ut ea quæ in celis sunt dispensent: ijs datum est ut potestatem habeant, quam Deus optimus neq; angelis neq; Archangelis datam esse voluit.

Articulus Tertius.

Quenam sint obligationes Sacerdotum quatenus Sacerdotes sunt.

1. **O**bligatio est: Quod sit rite Ordinatus, quia Christus solos Sacerdotes tanquam Apostolorum in Sacerdotio successores, huius sacrificij ministros instituit, eisq; præcepit per hæc verba: hoc facite in meam commemorationem.

2. Ut Sacerdos impotentia ad essentialia Sacrificij peragenda non laboret: unde mutus, vel ita Balbus, ut formam verborum sacrificij pronunciare nequeat, missam celebrare non potest: item: verba consecrationis ignorans, aut legere non valens, vel materiam sacrificij moraliter distinguere nesciens, à celebrando repellitur.

3. Ut

3. Ut voluntatem habeat conficiendi corpus & sanguinem Christi, adhibendo essentialia ad valide sacrificandum.

4. Ut sit absque peccato mortali: non tamen tenetur habere de hoc certitudinem evidentem, sed sufficit quod habeat aliquam certitudinem moralem: quâ facta morali diligentia, non appareat sibi conscius alicujus peccati mortalis, hæc vero certitudo moralis, non excludit levem suspicionem vel formidinem de opposito: si vero Sacerdos urgente necessitate absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur. Id est quando absq; incommoditate, imo quando cum devotione & fructu poterit.

5. Ut sacerdos non sit impeditus censura vel pæna canonica, si enim sacerdos excommunicatus vel suspensus celebret missam, præter peccatum mortale quod committit fit irregularis.

6. Ut absit à Sacerdote omnis immunditia vel indecentia gravis & scandalosa corporis. Hinc pollutio nocturna vel diurna, voluntarie procurata ac per veram

pænitentiam non eluta, impedit à celebratione, non tamen pollutio inculpabilis, nec etiam culpabilis, si per confessionem peccatum sibi remissum confidit.

7. Ut sit jejunus: Prærequiritur enim jejunium naturale, ita ut nihil in stomachum intraverit post mediam noctem actu vitali, per modum cibi vel potus, aut medicamenti ante celebrationem missæ. Hoc præceptum ex instinctu Spiritus S. processisse (quamvis Christus non jejunus, post esum Agni Paschalis corpus suum Apostolis tradiderit) testatur S. August. Epist. ii. ad Januarium. *Placuit (inquit) Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quam exteri cibi.* Non tamen qui os abluens aliquot guttas aquæ deglutiret, censeretur jejunium solvisse, tum quia actus vitalis non est, sed per modum salivæ decurrit: tum quia non sumitur per modum cibi vel potus aut medicamenti activi, idem censeretur dicendum de eo qui globum, plumbeum deglutiret, ad sedandam colicam, dolores & contorsiones iliorum.

8. Ut

8. Ut habeat intentionem formalem vel virtualement, non tamen sufficit virtualis intentio generalis, ad particulares actus consecrationis huius panis, huius vini, nisi etiam virtualiter ad hanc materiam determinetur.

9. Quando stipendium missarum est usu sufficiens, & constat de intentione Obligatoria ejus qui stipendium dedit, celebrans tenetur illi applicare titulo justitiæ totum fructum satisfactorium missæ, juxta portionem quæ communiter applicatur.

10. Quod habeat scientiam & experientiam rituum essentialium, integratium, & accidentalium & attendat ne ullos horum ex contemptu vel negligētia omittat.

11. Ut non celebret in Ecclesia polluta, pollutionem vero illam inducit, injuriosa & gravis effusio sanguinis aut occisio hominis in Ecclesia. Item peccaminosa & carnalis humani seminis effusio voluntarie excitata, quocunque actu fiat, ut concubitu, excitatione per tactus & oscula: Item: cum Excommunicatus, paganus, & infidelis non baptizatus in ea sepelitur.

Articulus Quartus.

De peccatis Sacerdotum ut Sacerdotes sunt.

1. **S**acrilegium committunt qui non ordinati Sacerdotes, missas celebrant.
2. Peccant mortaliter qui tanta ignorantia vel errore laborant ut formas essentielles consecrationis non norint, aut ex contemptu, negligentia, vel mentis evagatione illas adhibere non curant.
3. Peccant mortaliter qui cum præ senectute vel alia de causa ita oculis calligant ut rite legere & ad materias Sacramentorum advertere non possint nihilominus celebrant.
4. Peccant mortaliter qui non dant operam ut virtualement saltem intentionem habeant in celebratione missæ, & ij nefandissime qui ex malitia intentionem habere nolunt.
5. Qui celebrant in statu peccati mortalis non præmissa confessione, vel contritione, saltem existimata.
6. Qui non jejuni celebrare presumunt.
7. Sa-

7. Sacerdos ignorans partem aliquam essentialem missæ, si ad celebrationem accedat peccatum mortale committit: Si autem illam partem omittat sacrilegij crimen incurrit, quia de facto mutilum facit sacrificium.

8. Qui omittit aliquam notabilem partem Ceremoniarum integrantium Sacrificij celebrationem ab Ecclesia institutam, peccat mortaliter, censetur autem pars notabilis, si quis Epistolam totam cum Graduali & alleluja omitteret vel oblationem aut aliquam portionem canonis.

9. Qui accidentalem Cæremoniam, ut genuflectiones, girationem aut elevationem manus ignorat aut omittit, secluso scandalo venialiter tantum peccat.

10. Peccant Sacerdotes: qui non tantum negligunt sacras cæremonias, sed Histrionum more pro libitu, gestus & modos sibi fingunt, vel ab alijs effectos efformant.

11. Peccant qui novos ritus introducunt ex quibus indebiti cultus, aut falsi, vel superstitiosi in Missa inducuntur, dum di-

versa signa aut orationes Sacerdotes immiscet, reliqua peccata habent cum Clericis & alijs communia de quibus suis locis dicemus.

TITVLVS NONVS.

De Diaconis illorum obligatione & peccatis.

Articulus Primus.

De materia forma & officijs Diaconatus.

I. **D**uplex in Pontificali exprimitur signum, quo Episcopus uti solet in ordinatione Diaconi: prius est, quod fit impositione dexteræ manus super Caput Ordinandi, cum hac verborum forma: accipe Spiritum S. & robur ad resistendum Diabolo ac tentationibus ejus in nomine Domini: posterius est: traditio libri Evangeliorum, cum hac verborum forma: accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini: Amen.

2. Utraque vero hæc actio tam impositionis manus quam traditionis libri Evangelio-

geliorum, pertinet ad materiam essentialem & adæquatam Ordinationis Diaconi, etsi traditio libri Evangeliorum non fuerit semper in isto individuo & singulari signo expressa, Christus enim in institutione Sacramenti Ordinis, materiam illius ita instituit, ut eam in singulari non determinaverit, relinquens determinationem Ecclesiæ suæ, quæ successivis temporibus illam magis determinavit, ut nimirum per impositionem manuum conferatur gratia ad sacra Ministeria: per traditionem vero libri Evangeliorum, gratia ad legendum ac explicandum, imo de mandato Sacerdotis prædicandum Evangelium.

3. Officia Diaconi sunt sequentia. 1. Sacerdoti celebranti singularibus ministerijs assistere. 2. Evangelium in missa legere illudq; ex commissione Sacerdotis populo annuntiare. 3. Sanguinis poculum credentibus distribuere cum in primitiva Ecclesia sub utraque specie fideles communicabant. 4. Baptizare: quod tamen ita competit Diacono, ut non nisi ex commissione Pastoris aut Sacerdotis, etiam casu urgen-

te, possit absque peccato mortali solemniter Baptizare. 5. Cathechumenos instruere in fidei rudimentis. 6. Temporalibus Ecclesiarum bonis ac Eleemosynarum distributionibus invigilare. 7. Populum in Sacris catibus certis signis ad Deum movere. 8. Invigilare infirmis & peregrinis.

Articulus Secundus.

De peccatis Diaconorum.

Obligaciones Diaconorum desumuntur ex 1. ad Timoth. 3. & sunt sequentes: obligantur ad castitatem, sobrietatem, scientiam mysteriorum fidei, puritatem conscientiae in Ministerio, bonam famam, fidelitatem, & integritatem ab omni avaritiae studio ex quibus deducuntur sequentia peccata.

1. Peccat qui Bigamus est & se in Diaconum Ordinari permittit, ante Dispensationem mortaliter & irregularitatem novam ex delicto incurrit.

2. Omne peccatum mortale, cogitatione verbo, & opere à Diacono post Ordinationem commissum contra castitatem

tem

tem Sacrilegium est. Item scurrilitates levitates, & insolentie nonnullæ, in materia carnis à Diacono excitatæ, etsi forte in se peccata mortalia non essent, ratione tamen Ordinis ob scandalum datum, mortalia fieri possent.

3. Peccata quæ Ministerium spectant & ex intemperantia oriuntur sunt, indilpositio, ineptitudo mentis & corporis, irreverentia in sacris mysterijs, quæ contingit ex nimio potu nocturno diurnove, & comessationibus.

4. Peccata quæ respiciunt aliorum offensam, sunt scandalum pusillorum, exempla mala, contemptus personarum Ecclesiasticarum.

5. Diaconus qui culpabiliter ignorat Dogmata fidei & necessaria ad suum Ministerium, sive spectent ad substantiam officij sui, sive ad principales cæremonias quoties ministrat peccat moraliter.

6. Diaconus exercens actum Ordinis sui in peccato mortali peccat mortaliter.

TITVLVS DECIMVS.

De Subdiaconis.

Articulus Primus.

*De materia forma & obligationibus
Subdiaconatus.*

1. **P**Ræcisa materia Subdiaconatus est: Porrectio calicis vacui cum patena vacua, porrigente ea Episcopo & Ordinando illa tangente. Ita communiter antiqua concilia Patres, & Theologi. Materia vero secundaria, porrectio Urceolorum, Manutergij, &c. concomitantem actum Subdiaconi designat, qui est porrigere urceolos, ad vinum & aquam infundendam calici, porrectio vero libri Epistolarum, insinuat potestatem posteriorem Subdiaconatu, & ex consuetudine Ecclesiæ illi adjuncta est, pertinebat enim olim ad Diaconum legere Epistolam. Forma vero præcisa, sunt verba Episcopi in porrectione calicis vacui & patenæ vacuæ: videte cuius Ministerium vobis tradatur.

2. Sunt etiam tres Subdiaconorum obligation-

ligationes, quarum transgressio in materia gravi est peccatum mortale. 1. Continentia ex voto proveniens, unde peccata incontinentiæ, sive in cogitationibus ac delectationibus morosis, sive in verbis obscænis, sive in tactibus consistant, ad Sacri legij culpas pertinent.

2. Est puritas mentis & corporis in Ministerio: puritas mentis in hoc consistit, ut nimirum ab omni affectu actuali ad mortale peccatum, tempore Ministerij sint averti, cum aliqua conversione ad Deum. Puritas enim corporis requiritur, ut nimirum cum munditia corporali sacra vasa tangant & altari deserviant, unde non excusandi à peccato mortali, qui pleni sordibus Crapulæ, Luxuriæ, se sacris ingerunt.

3. Est lectio Horarum Canoniarum: de qua & de peccatis illam obligationem concernentibus videnda sunt quæ diximus de Canonicis.

3. Initiati majoribus Ordinibus ad cælibatum perpetuo servandum non tenentur jure divino, sed præceptum de continentiâ servanda ab ijs qui in majoribus ordinibus

dinibus constituti, pro diversitate nationum, temporum, eventuum, & aliarum circumstantiarum varie immutatum fuit, & in eo quidem nonnunquam dispensatum, alias etiam præceptum rigerosius impositum: & demum præcepto de continentia, votum solemne castitatis in ipsa ordinatione implicite emittendum, ex instituto Ecclesiæ est annexum, ut quæstio omnis evitaretur, & omnes se illi voluntarie astringerent. Et ex inde continentia Ordinibus sacris annexa obligat ordinatum, sub ratione veri & realis voti solemnis castitatis etsi impliciti. Dicitur (*sub ratione voti veri & realis*) ad excludendum nudum præceptum Ecclesiæ, aut conditionem ordini annexam: hæc enim continentia modo perpetua est, ex libera voluntate Ordinandi proveniens, famulatui perpetuo Dei in sacris Ministerijs, non ut conditio, sed ut qualitas absoluta, statum constituens, annexa. Ab hujus tamen voti obligatione, excusat ignorantia quæcunque facti, sive ordinationis, ignorantia enim facti tollit omnem libertatem; ignorantia

verò

vero voti annexi Ordini sacro, si sit invincibilis, in foro Conscientiæ excusat ab obligatione voti: non tamen in foro externo: item metus gravis cadens in constantem virum injuste incussus, excusat ab obligatione voti, item qui dolo vel fraude ad majores Ordines inductus est, ita ut fraus & dolus, libertatem veram ad votum requisitam sustulerint, ad votum continentiae non tenetur.

TITVLVS VNDECIMVS.
De Beneficiatis, Beneficiis ac
Simonia.

Articulus Primus,

Quid & quodplex sit Beneficium.

- I. **B**eneficium est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis; propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum. Dicitur (*jus perpetuum*) ut excludatur vicaria temporalis aut deservitura Beneficij ad beneplacitum Episcopi. Dicitur (*percipiendi fructus*) bona enim immobilia Ecclesiæ

fiæ in jus beneficiatorum non cedunt, nec ab illis alienari propria auctoritate possunt. Dicitur (*propter aliquod officium spirituale*) ut est, cura animarum, missæ celebratio, horarum Canoniarum recitatio. Dicitur (*auctoritate Ecclesiæ constitutum*) si enim laica Auctoritate constituatur, & auctoritas Ecclesiastica legitime non interueniat, Beneficium non erit.

2. Beneficium tale Ecclesiasticum prout in natura sua consideratur duplex est. Nimirum: simplex & duplex. Simplicia beneficia dicuntur: quæ præter obligationem ad Horas Canonicas & divina Officia, nullam aliam curam ex vi beneficii annexam habent, ut sunt: Canonicatus, Capellaniæ, Sacella, Altaria. Duplicia beneficia sunt: quæ ad Horas Canonicas & divina officia obligant, & ex vi beneficii curam animarum, vel etiam dignitatem annexam habent. Ut sunt: Episcopatus, Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Pastoratus.

3. Similia vero Beneficia septem fere modis acquiri possunt: Patronorum præsentia

sentatione, legitimorum superiorum institutione, Electione, postulatione, collatione, resignatione, permutatione. Præsentatio nihil aliud est: quam oblatio personæ per illum cui jus patronatus competit, facta ei ad quem institutio pertinet. Jus vero patronatus, est jus præsentandi personam idoneam ad beneficium Ecclesiasticum vacans. Institutio: est concessio Beneficij, legitime præsentato à patrono, ab Episcopo sive de ejus auctoritate, vel alio ad hoc potestatem habente facta. Electio: est alicujus personæ ad Ecclesiam pastore destitutam Canonice facta provisio, & hæc maxime contingit in prælaturis & dignitatibus. Collatio: est concessio beneficij vacantis liberaliter ab auctoritatem habente facta. Resignatio: est libera Beneficij seu juris in Beneficio dimissio, coram superiore legitime facta, ut alteri absolute concedatur, quæ autem conditiones ad resignationem legitimam requirantur, de hoc vide Canonistas. Permutatio, est mutua & reciproca resignatio Beneficiorum, inter personas capaces libere & legitime facta,

facta, interveniente auctoritate Ordinarij, ac consensu personarum interesse habentium.

Articulus Secundus.

An aliquis plura Beneficia simul obtinere possit.

1. **R**egulariter nemo potest possidere aut obtinere legitime duo Beneficia, quorum unum sufficit ad congruam sustentationem. Quia contradicit fini fundationum, privat Ecclesiam numero Ministrorum, defraudat voluntatem testatorum, spoliatur vivos ac defunctos, pluralitate precum & suffragiorum.

2. Nec ulli suffragatur Dispensatio etiam pontificia ad possidendum plura simul beneficia, nisi ex causis subsequentibus vere procedat. 1. Ob congruam & decentem suo statui ac Ministerio sustentationem. 2. Quando unum beneficium dependet ab altero sive alteri est unitum. 3. Ob raritatem personarum Ecclesiasticarum, ita ut necessitas postulet ut unus plurimum Ecclesiarum etiam curatarum accipiat curam.

ram. 4. Quando beneficium dignitati alicui est conjunctum, ut Canonatus pastore ratui. 5. Magna & gravis utilitas Ecclesiæ, ut cum filiis Regum & Principum Beneficia conferuntur, ut Ecclesiæ conserventur, Hæreses propulsentur. Ex his causis dispensat Ecclesia & aliter concessæ dispensationes, subreptitiæ habendæ sunt, nec in foro conscientiæ sunt tutæ, quantumvis summi pontificis auctoritatem præ se ferant.

3. A Beneficijs Ecclesiasticis ob triplices causas homines excluduntur. 1. Ob omnimodam incapacitatem. 2. Ob inidoneitatem. 3. Quia indigni sunt, incapaces in Ecclesia Dei censentur jure naturali, mulieres sive sexus fæmineus, Hermophroditi prævalente sexu fæmineo, mutilati aliquo membro ad Beneficij executionem necessario, amentes &c. jure Canonico: hermophroditi prævalente sexu virili, Matrimonio juncti, non Clerici, Hæretici, actu excommunicati, irregulares, defectû natalium patientes, qui tamen ad simplicia beneficia dispensante Episcopo promoveri possunt, non tamen ad curata vel dignitates.

tates. Inidonei sunt : qui ijs qualitatibus carent, quæ ad eorum Ministerium necessariae sunt : ætas, scientia, mores, &c. Indigni dicuntur : qui etsi beneficii capaces sint, & ad illa aliquam idoneitatem habeant, illam tamen eminentiam in qualitatibus non habent, quæ in perfecte beneficium administrante requiritur V. G. Joannes vir ætate maturus moribus probatus, doctrina sufficiente præditus, si infamia infecti generis aut delictorum juventutis laborat, ob defectum talem censetur indignus, & consequenter censentur indigni, qui qualitatibus requisitis carent quæ referuntur decem : 1. Thorus legitimus. 2. Clericatus vel Ordo. 3. Ætas requisita. 4. Cælibatus. 5. Immunitas à Censuris & pænis. 6. Probitas vitæ. 7. Scientia debita. 8. Carentia vitij corporei. 9. Intentio Ecclesiasticum statum retinendi. 10. Carentia prioris Beneficii incompatibilis.

Articulus Tertius.

De peccatis in Beneficiorum adeptione.

1. **P**Eccant mortaliter in Beneficiorum adeptione, & nec beneficium, nec

fructus faciunt suos, ac in conscientia tenentur illa dimittere, qui necessaria aliqua qualitate, jure naturali vel Canonico requisita carent.

2. Qui legitimo Thoro nati non sunt nisi prius fuerit cum eis dispensatum.

3. Qui primam tonsuram non habent, aut non habent Ordinem ad Beneficium requisitum.

4. Qui etatem requisitam non habent, juxta rationem Beneficij: ad simplex enim requiritur etas 14. annorum, ad dignitates autem & alia quæ curam animarum habent 25. annorum, ad dignitates vero personatus absque cura animarum 22. annorum ad Episcopatum 30. annorum.

5. Qui Matrimonio juncti sunt, aut adepto Beneficio junguntur, beneficium acquirentes vel in Matrimonio retinentes peccant mortaliter & reddere tenentur.

6. Qui cum sint Hæretici, Excommunicati, irregulares, beneficijs se intrudunt.

7. Qui cum sint vitæ dissolutæ, infamis. Permittunt se ad beneficia promoveri.

8. Qui absq; debita scientia beneficiū sunt adepti.

9. Qui

9. Qui cum corporeo vitio sint inhabiles, permittunt se ad beneficia promoveri.

10. Qui veram intentionem beneficia Ecclesiastica retinendi non habent, sed illa ex proposito acquirunt, donec uxorem divitem inveniant vel alius eis stat⁹ occurrat.

11. Qui beneficium acquirit incompatible retento primo.

12. Peccant mortaliter collatores, presentatores, institutores, qui scienter indignis beneficia conferunt aut eos presentant vel instituunt.

13. Peccant mortaliter qui beneficia retinent mala fide & injuste, etsi titulo aliquo colorato, improbabili tamen & ficto.

14. Peccant mortaliter qui in re gravi obligationes beneficii transgrediuntur.

15. Qui horas canonicas non legunt,

16. Qui in loco beneficii ad residentiam obligantis non resident.

17. Qui obligati ad missas, illas persolvere non procurant.

18. Peccant mortaliter qui in adeptione Beneficii peccaverunt, & forte pœnas & censuras incurrerunt, si statim ubi patet

via

via sibi non procurent absolutionem vel dispensationem.

Articulus Quartus.

De Simonia.

1. **S**imoniam antiqui sic definierunt, quod sit studiosa voluntas vendendi vel emendi spiritualia vel spiritualibus annexa, pretio vel quasi pretio temporali. Dicitur (studiosa voluntas) quæ est voluntas absoluta acquirendi sibi aliquod spirituale vel quasi spirituale, cum intentione adhibendi media emptionis vel venditionis, aut similis contractus illiciti, ut de facto acquirat. Signa vero istius voluntatis sunt, 1. Si deliberate ruminet & conetur invenire media illicita ad finem, 2. si etiam remota quædam adhibeat. 3. Si generalibus nutibus, signis, verbis, aliquas tertias personas ad emptionem vel venditionem sollicitet. Sub terminis (vendiendi vel emendi) comprehenditur, omnis contractus non gratuitus, sive sit permutatio, sive locatio, sive cambium, sive reciproca exhibitio rei temporalis pro spiri-
tuali,

tuali, quocunque tandem nomine vocetur, modo pactum saltem implicitum, directum sive indirectum intercedat.

2. Res quasi spiritualis dicitur: quæ etsi in se corporea sit & sensibilis, spiritua-lem habet effectum. Annexum vero spiri-tuali dicitur, quod quamvis ex se tempo-rale sit, ratione tamen rei spiritualis cui conjunctum est, Spiritualis rationem ob-tinet: Sic beneficium etsi in perceptione bonorum temporalium materialiter con-sistat, quia tamen Clerico datur propter Ministerium spirituale: Spiritualis rei ra-tionem inducit. Pretium temporale vel quasi pretium dicitur: pecunia, vel quid- quid pecunia æstimari solet, & in pretium ac contractum deduci, sive pretium illud sit à manu, à lingua, vel ab obsequio.

3. Ex quo sequitur primo: quod quan- docunque aliquis præstat rem aliquam temporalem vel quæ pretio aliquo tempo-rali æstimari potest: sive à manu, sive à lingua, sive ab obsequio, cum obligatione vel quasi obligatione, ut ei spirituale ali- quod, velut ex pacto implicito vel explici-
tore

to rependatur. Simonia est : & qui similibus circumstantiis pretium vel quasi pretium temporale , pro re spirituali vel quasi spirituali, sive spirituali annexa recipit, Simoniam committit & pœnas juris incurrit.

4. Secundo iniquitas actus Simoniaci fundatur in irreverentia & impia tractatione rei sacræ, ex eo quod res spiritualis ordinis, pecunia & re temporali æstimetur, & profanis contractibus subjiciatur. Hanc rationem expressit Petrus Actor. 8. v. 20. Pecunia (inquit) tua tecum sit in perditionem quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

5. Tertio non licet dare vel recipere aliquid temporale pro beneficio, quantumvis donatione gratuita, si sit donatio reciproca vel relativa, quia tales donationes diminuunt per se rationem gratuiti, & includunt quoddam pactum virtuale saltem retributionis.

6. Pœnas Simonix in Ordinum collatione vel susceptione incurrit: 1. Conferens Simoniacæ: & hic est excommunicatus;

tus; item suspensus à collatione cuiusvis ordinis ac primæ tonsuræ, suspenditur etiam ab executione omnium Pontificaliū, Demum interdicitur illi ingressus Ecclesiæ: & si suspensionem vel interdictum transgressus fuerit, iterum suspenditur ab administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione fructuum suorum. 2. Qui ordinem aliquem Simoniacè suscipit: & talis est excommunicatus: Et ab executione ordinum suspenditur per decennium, cum pænâ carceris per annum.

7. Pænas Simoniacæ in beneficiis incurunt: Primo Collatores, Patroni, Institutores, Electores, Nominatores, qui quovis modo Simoniacè aliquem ad Beneficia Ecclesiastica promovent, & sunt excommunicati, item qui procurant, quærunt, consentiunt, sive etiam scienter permittunt, se ad aliquod beneficium promoveri Simoniacè, præter hoc quod excommunicati sint, collatio sive provisio est nulla, nec ullum jus tribuit; sive ad beneficium sive ad fructus. Deinde qui Simoniacè promovetur, inhabilis fit ad idem Beneficium obti-

obtinendum, & parentes, amici, & omnes qui cooperantur, ut beneficium Simoniacè impetretur, incurrunt Excommunicationem: Plura de hac materia inveniet lector in Tribunali Maschan. Tom. 3. f. 236.

TITVLVS XII.

De quatuor ordinibus Minoribus.

I. **O**stiarius est ordo per quem potestas Clerico datur dignos in Ecclesiam admittendi, indignos arcendi, sacras ædes & supellectilem conservandi: illius materia remota, sunt claves, proxima vero, earum traditio. Et forma: sic age quasi Deo rationem redditurus, quod vero ad aperienda vel claudenda ostia & campanas pulsandas ducuntur, symbolum est eorum quæ ad officium spectant, & ad ceremonias accidentales potius pertinent, quam ad primariam materiam vel formam.

2. Lectoratus est ordo in cuius collatione potestas Spiritualis ordinato tribuitur, ad legendum populo publice vetus & novum Testamentum: illius materia proxima est traditio codicis, in quo lectiones

utriusque Scripturæ continentur. Forma autem: accipite & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter & utiliter impleveritis, partem cum ijs qui verbum Dei bene ministrarunt ab initio.

Exorcistarum ordo dicitur: in cuius collatione potestas spiritualis ad Dæmones abigendos, eorumq; opera dissolvenda, signo sacramentali ordinando traditur. Porro materia proxima hujus ordinis est: traditio libri Exorcismorum: forma vero: accipe & commenda memoriæ, & habetopotestatem imponendi manus super energumenum, sive Baptizatum sive Cathenchumenum. Exorcista vero aut alius quilibet qui consulitur, non facile credat aut judicet personam maxime mulierem obsessam, sed det multum tempori, diuque deliberet adhibita oratione & sacrificijs. Et quamvis horrenda accidant, quantum fieri potest non ostendat foris se moveri, sed sedato spiritu ac corporis actione procedat. Neque procedat cito ad Exorcismos, sed prius probet Exorzizandum per confessionem peccatorum, orationem, jejunia,

junia, & austeritates, adhibeat sacra amuleta ut partem corporalis, reliquias sacras, & attendat quid ex iis sequatur, si autem credat exorcismos adhibēdos, non adhibeat alios, quam qui ab Ecclesia sunt approbati. Insuper ijs quæ energumēni dicunt, vel non credat, vel suspendat iudicium, nec facile aliis referat, nisi prudentibus quorum consilium expectat.

4. Acolythorum ordo est: potestas spiritualis per signum Sacramentale clerico collata, ad sacra luminaria accendenda & præparandam sacrificij materiam, hujus ordinis materia proxima juxta duplex Ministerium, duplex est: Porrectio candelabri cum candela extincta, & urceolorum vacuorum, deinde sicut materia hujus ordinis duplex, ita & forma: in porrectione candelabri utitur Episcopus hac forma: accipe Ceroferarium cum Cereo, ut scias te ad accendenda luminaria mancipari: in porrectione vero Urceolorum sequens forma usurpatur: accipe urceolos ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini.

TITVLVS XIII.

De clericatus Natura.

Articulus Vnicus.

Quis dicatur Clericus.

I. **C**Lericus proprie dicitur, qui signaculo tonsuræ, ab Ecclesia instituto insignitus, in sortem Dei est designatus, ad officia, Ministeria, gradus & ordines assumendos. Tonsura vero est levis detonsio capitis ab Episcopo cæremonijs Ecclesiasticis facta, qua masculus Tyrocinio Ministeriorum Dei initiatur. Significat autem tonsura Clericalis, puritatem vitæ & abjectionem rerum sæcularium. Famulitij vero Dei & devoti animi ac mortificationis Christi Jesu symbolum est: Ritus Tonsuræ ut modo confertur consistit in quinque partita capillorum, detonsione, nimirum: in vertice, in occipite, in concipite & supra aurem utramque, per modum utique crucis cujus mortificationem assumit.

2. Ex parte suscipientis primam tonsuram:

ram: Quinque potissimum conditiones requiruntur. 1. Ut Sacramentum confirmationis receperit. 2. Ut fidei rudimenta norit. 3. Ut legere & scribere sciat. 4. Ut non suscipiat iudicis sæcularis fugiendi causa. 5. Ut genus hoc vitæ eligat & Deo fidelem cultum præstet: nam qui de obligatione sua sufficienter instructus, absque vero animo Clericatus tonsuram suscipit, juxta qualitatem obligationis peccat mortaliter, & à Clericatus privilegiis & ulterioribus promotionibus, manente animo averso, tenetur abstinere.

3. Privilegia Clericorum sunt potissimum quatuor. 1. Immunitas ab omni externa violentia, ut habetur, cap. si quis suadente Diabolo, vocaturque privilegium Canonis, 2. Privilegium fori, ratione cuius à iudice sæculari eximuntur & coram illo conveniri non possint. 3. Exemptio à Gabellis principum sæcularium. 4. Capacitas ad beneficia Ecclesiastica, & his privilegijs omnes Clerici à prima tonsura suscepti gaudent, si observent conditiones à Canonibus & specialiter à Concil. Trid.

I 5 requir-

requiritas. Nimirum : ut aut beneficium Ecclesiasticum habeant, aut clericalem habitum & tonsuram deferentes, Altari Ecclesiæ ex mandato Episcopi deserviant, vel in seminario Clericorum aut aliqua schola vel universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad suscipiendos maiores ordines versentur.

4. Clericus vero primæ tonsuræ ad nihil tenetur simpliciter, quia Clericatus potest renuntiare, unde omnia præcepta quæ in sacris Canonibus leguntur data Clericis intelligi debent, de ijs qui Clericalem statum in privilegijs profiteri volunt.

TITVLVS XIV.

De Obligatione hominis Christiani.

Articulus Primus,

Ad quid obligetur homo ex natura sua.

I. **H**omo ex natura sua obligatur ad Deum tanquam ad ultimum suum finem naturalem (quamvis supernaturalem virtute) acquirendum. Ratio est: quia Deus creavit

creavit hominem, & secundum imaginem suam fecit eum: ad imaginem autem Dei creari, est creari æternæ Beatitudinis capacem, & ad æternam beatitudinem quæ De⁹ est aspirantem, ita S. August: lib. de Nat. bon. cap. 7. ubi sic ait: *In rebus à Deo factis tantum bonum est natura rationalis, ut nullum sit bonum quo beata sit, nisi Deus.* Ex quo infert: Deum hoc ipso quo creavit hominem ad imaginem suam, non potuisse creare nisi capacem æternæ Beatitudinis, nec potuisse homini sic creato, etiam considerato statu puræ naturæ, alium præfigere finem nisi se ipsum, quia hoc est proprium imaginis Dei, tantæ capacitatis esse, ut ente creato satiari non possit. Hinc à patribus Deus nominatus animæ centrū.

2. Obligatur ad omnes leges divinas qua divinæ sunt ex natura sua sub peccato mortali vel veniali. Quia, sive præceptū sive prohibitionem includant, regulam aliquam primæ veritatis continent cum obligatione: omnis autem obliquitas, quatenus à prima veritate recedit, in materia præcepti, est peccatum: principia vero

primæ veritatis per modum præcepti sub obligatione indicta, legem faciunt divinam vel æternam.

3. Porro lex Divina est: quæ à Deo vel Dei auctoritate indicitur, dirigens per se hominem ad beatitudinem sub obligatione debiti spiritualis, & pænæ in foro Dei. Dividitur vero primo: in Divinam æternam: quæ est ipsemet Deus: & Divinam temporalem: quæ à Deo in tempore indita vel posita est. Secundo dividitur in Divinam Naturalem: quæ à Deo humane rationi est indita, regulans actiones ejus in ordine ad Beatitudinem æternam, & ex Dei voluntate obligans hominem ad sui sequelam in foro Dei, sub debito reatus à transgressore incurrendi. In positivam: quæ à Deo præter legem naturalem homini ponitur, in ordine ad finem supernaturalem, per inspirationem, verbum, scripturam, vel traditionem. Lex vero Divina naturalis, subdividitur in sacram, moralem, & politicam, sacra est: quam Deus homini à principio indidit ad cultum Dei: Moralis est: quæ hominem in moribus dirigit pro
ut ad

ut ad æternam Beatitudinem est creatus. Politica est: quæ hominem ut est animal sociale dirigit, quatenus societas illa ordinatur ad charitatem & Deum.

Articulus Secundus.

De hominis Baptizati obligatione.

I. **H**omo ex vi Baptismi ad tria obligatur, quæ in Baptismo triplici pacto Deo & Christo promisit. Ita censuerunt communiter patres & Concilia, dum pacta illa titulo juramenti exprimunt: Pactum primum est: quo Baptizandus abrenunciat Sathanæ & omnibus operibus ac pompis ejus. Secundum est: quo profitemur, se credere fidei articulos. Tertium in illis virtute contentum est: quo profitetur vitam Christianam, per bona opera juxta mandata Christi & Ecclesiæ observare, harum promissionum meminit *Orig. hom. 12. in Num. recordetur unusquisq; fidelium, cum primum venit ad aquas Baptismi, quibus ibi tunc usus sit verbis, & quid denuntiaverit Diabolo, non se usurum pompis ejus, neq; operibus, neq; omnino servitijs ejus ac voluptatibus pariturum.*

2. Vi-

2. Vigore vero hujus ab renuntiationis Sathanæ, etiam nullo alio præcepto interveniente, omnis homo Baptizatus tenetur vitare diabolum & quidquid Diaboli est, in omni superstitione, observantia vana, Magia, incantationibus, veneficijs, remedijs superstitiosis, & in omni quod aliquo modo ad Dæmonem spectat, quia est simpliciter & absolute contra pactum in Baptismo initum.

3. Ex dictis patet quid dicendum sit de laribus, lemurib⁹, lamijs, seu dæmonijs domesticis, & de eorum servitijs, etiam in utilitatem domesticam. Constat enim ad propagationem veræ fidei, virtute Crucis mundo excessisse, & si qui modo reperiantur, id tepidæ fidei, infidelitati, Hæresi, & Atheismo imputandum est, uti autem illorum Ministerijs, quovis modo peccatum mortale est.

4. Per opera vero Diaboli, intelliguntur opera carnis, quæ sunt Homicidia, fornicationes, adulteria, & his similia, quæ prius Diabolico instinctu, cogitatione mentis quam opere perpetrantur. Sunt quo-

quoque alia quæ singulari opere Diaboli complentur, talia sunt: quæ cum incubis, & succubis Dæmonibus multi committunt: talia sunt: horribiles immunditiæ, quæ nullam de se carnis delectationem habent, ab ipsis tamen luxuriosis Diabolica malitia committuntur: nec minora sunt, ad quæ Melancholica quædam ingenia impelluntur, quæ visiones, extases, revelationes, diabolica arte confingunt, & hæc omnia sunt opera diaboli & gravissima peccata mortalia.

5. Pompa Diaboli hæc est, quæ & pompa mundi: id est: Ambitio, Arrogantia, vana gloria, & cujuslibet rei superfluitas in humanis usibus, item ad pompam Diaboli spectant: Theatra, circenses, dierum observatio, præfagia & omina, huc etiam referenda quæ de superbia & vanitate hominum referunt scripturæ, in compositione & gesticulationibus corporis, in luxu vestium & ornatus curiositate, in nuditatibus membrorum, & capillaturæ dispositione, in supellectilis superflua multiplicatione, in multitudine equorum, in convivi-
viorum

viorum lascivia, & adificiorum superbia,
& quamvis multa ex his interdum innocue
fieri possint, certum tamen est, illa ordina-
rie esse vel incentiva peccati, vel fomenta
concupiscentiæ, vel impedimenta salutis.

6. Quando forma vestimenti est exci-
tativa in alio libidinis, talibus vestibus uti,
est ex natura sua peccatum mortale, tentat
enim per illa Sathanas & ad libidinem in-
ducit, id vero censetur fieri, quando nudi-
tas aliqua magna apparet, ut in ijs quæ pe-
ctus apertum gerunt, etiam mammillis ex
parte discoopertis, item quando non est
plena nuditas, apparentior tamen caro
redditur, delicatulo & transparente lino.
Idem dicendum de viris, qui ita strictas
vestes gerunt, ut partes verecundæ, si non
omnino discoopertæ, Secundum tamen
aliquam apparentiam pandantur, dicitur:
(*ex natura sua peccatum mortale*) potest
enim fieri veniale ex parvitate materiæ,
quamvis de ornatu fucato, picturis & pig-
mentis cutis & capillorum, vix quidquam
fingi possit, quod ad diaboli pompam non
pertineat, talis enim qui fucis faciem suam
deco-

decolorat, Dei imaginem quæ in facie elucet, sacrilego ausu permutare censetur.

Articulus Tertius.

Quam Obligationem inducat professio fidei in Baptismo.

1. **P**rofessio fidei in Baptismo facta, obligat ad fidem Christi in omnibus, tam expressis in sacra scriptura, quam traditis à matre Ecclesia, juxta uniuscujusque capacitatem discendam & confitendam, ac cum vitæ periculo conservandam, sub gravissimo peccato mortali infidelitatis, sive per Apostosiam, sive per Schisma, sive per Hæresim vel per Politicismum, sive per contemptum, dubium, vel supinam ignorantiam oriatur, ita Christus Marc. 16. *qui crediderit & Baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Singulariter tamen Christianus obligatur; insigniuntur enim omnes Baptizati spirituali caractere, ut obligationis fidei & operum, notam perpetuam deferant, quæ nulla potentia vel libertate aboleatur.

2. Omnes etiam fideles adulti jure divino

vino

vino tenentur sub peccato mortali, præcipua fidei nostræ myſteria, & ea quæ ad ſalutem ſpectare dignoſcuntur, ſcire. Non tamen tenetur quis illa memoriter recitare, aut Doctrinaliter explicare, ſed ſufficit ſubſtantiam illorum tenere, aut de ijs agentem intelligere: non enim neceſſe eſt ut in ſanctiſſima Trinitate, emanationes Divinas & modos procedendi concipiât: ſed ſufficit eis unum Deum concipere, & tres perſonas ſub nominibus Patris, & filij, & Spiritus ſancti. Et quidem Patrem ſub titulo creatoris. Filium ſub titulo Dei hominis nati ex virgine Maria, paſſi, mortui, ſepulti. Spiritum ſanctum, ſub titulo illius qui nos juſtificat, ſanctificat, vivificat.

3. Demum in omni adulto ratione uſente requiritur non modo ex præcepto ſed etiam neceſſitate mediij, aliquis actus interior fidei ad ſalutem, & talem actum fidei tenetur ſub peccato mortali, aliquo tempore in vita ſua elicere, circa articulos Fidei, quos ei ignorare non licet, talis autem actus eſt: aſſenſus certus etſi obſcurus, quo homo divino lumine illuſtratus aſſen-

titur

titur primæ veritati, & omnibus quæ à prima veritate revelantur, & obligantur omnes adulti, ubi eis explicite articuli fidei sufficienter sunt propositi, sub peccato mortali illis per actum exercitum assentiri & credere. Si vero semel in vita sua non eliciat, speciali peccato incredulitatis condemnatur. Nec possunt Confessarij pœnitentes ignaros & defectuosos in actu credendi absolvere, nisi ab ijs exigant efficax propositum, actum credendi eliciendi & Articulos fidei addiscendi, confessarius aliter talem absolvens peccat mortaliter.

4. Pro simplicium autem solatio Ecclesia instituit signum Sanctæ Crucis, ut per illud articulorum nostræ fidei professionem quilibet Christianus dietim facere posset, nam cum homo se signat, & fronti manum imprimit dicēs, in nomine Patris, fatetur se agnoscere patrem ut caput & fontem totius Divinitatis. Cum manum demittit infra pectus, dicens & filij: filium Dei agnoscit qui pro nobis in uterum virginis descendit. Cum manum reducit à sinistra ad dexteram dicens, & Spiritus S.

agno-

agnoscit tertiam personam, virtute cuius transferimur à sinistra damnationis ad dexteram gratiæ filiorum Dei. In figura autem crucis qua hoc signum formatur, agnoscit Mysteria passionis & mortis Domini: & ita hoc signo instructus Christianus quantumvis simplex, actum credendi & debitam fidei professionem sufficienter exercere censendus est.

Articulus Quartus.

*Anteneatur homo Christianus vigore
professionis fidei vitare infideles.*

I. **N**on licet Fideli communicare cum infideli in re quacunque Religionis, nec inire connubia; ideoque quicunque vel eorum ritibus, vel doctrinis ad Religionem spectantibus, communicaverit, vel Matrimonium contraxerit, peccat mortaliter, nisi levitas materiæ ipsum excuset. Quamvis conversari cum infidelibus, in actionibus civilibus emptionis & venditionis, cessante periculo perversionis, non sit peccatum. Patet ex 2. Cor. 6. v. 6. *quæ pars fideli cum infideli, & quis consensu*

ius templo Dei cum idolis. Deut. 7. v. 3. Neque sociabis cum eis conjugia, filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum ne sequatur me.

2. Omnis etiam conversatio cum judæis, quæ inducit vel modicum periculi, si-
ve in Fide, sive in Observantia præcepto-
rum, sive in moribus Christianis. Sub pec-
cato mortali vitanda est, sive sit in com-
mercijs, sive in alijs communicationibus. Idque
ob periculum, quod licet alias leve vel mo-
dicum esset, semper tamen grave est in
conversazione cum judæis, ob eorum per-
versitatem, perfidiam, & radicatum odium
nominis Christiani, quo fit ut si in uno
non noceant, in alio id faciant: etsi forte
non sit periculum Fidei, erit periculum
transgressionis præceptorum, in usuris,
injustitijs, superstitionibus, Magijs, Car-
nalitatibus, quibus gens illa perfida abun-
dat. Licet etiam cum judæis aliqua mer-
catura permessa sit, nullatenus tamen per-
missa est mercatura sacræ supellectilis Ec-
clesiæ, ideoque sicut judæis prohibitum est
emere

emere sacram suppellectilem, sic prohibitum est sub peccato mortali aliquid de sacra suppellectile ipsis vendere. Deinde non licet viro Christiano Matrimonium inire cum judæa, etiam sub spe conversionis, nec e contra, quia sacrilegium est & Matrimonium nullum esset.

3. Jure divino naturali prohibitum est sub peccato mortali, Catholico communicare cum Hæretico in ritibus, signis, modis, hæreticis specialibus, & omnis conversatio, ex qua imminet periculum alicujus prævæ Doctrinæ addiscendæ, infectionis, dubitationis, subversionis, tam in materia fidei quam morum. Quia jure Divino naturali, tenetur quis vitare pericula peccati, & perversionis in via salutis.

4. Ex his videant in quæ pericula se præcipitent, qui commertijs cum Hæreticis inescati, eorum mores & modos imbibunt, & si non omnino pervertantur, multas tamen propositiones Hæreticas tanquam probabiles sibi imprimunt, tepidi Christiani fiunt, tandem ad statum quendam politicum imo Atheismum viam sibi
ster-

sternunt. Videant qui proles suas ad partes hæreticorum educandas transmittunt, prætextu studiorum, mercaturæ, &c. quod pauci incorrupti redeant.

5. Ex his sequitur quod Fautores, Receptores, Defensores, Hæreticorum in causa Hæresis, jure Divino naturali peccent mortaliter, jure autem Ecclesiastico incurrant Excommunicationem in Bulla coena Domini expressam, tales enim censentur consentire Hæretico in causa Hæresis, & eorum erroribus favere.

Articulus Quintus.

De obligatione Christiani ad eliciendum actum spei & peccatis ipsi oppositis.

I. **S**pes est virtus supernaturalis Theologica, qua voluntas fertur in Deum quatenus est Beatitudo nostra, & promissionibus Divinis, per auxilia & media ordinata obtinenda, respiciens pro objecto primario Deum, ut est Beatitudo nostra: Secundario vero: promissiones Divinas & media à Deo ordinata ad Beatitudinem consequendam. Continet autem plura in se

se præcepta partialia ad peccatum mortale ex natura sua obligantia. Præceptum enim spei, partim est affirmativum: duo continens sub se præcepta, primum quo præcipit cuilibet Adulto actum spei elicere. Secundum est fugere positive ea quæ Beatitudini repugnant, estque fuga illa effectus timoris filialis, quo quis ex affectu filiali, continet se ab omni peccato: quia peccatum deo displicet. Partim etiam præceptum spei est negativum: duo etiam continens præcepta, alterum prohibens desperationem de salute æterna consequenda: alterum prohibens præsumptionem de Beatitudine.

2. Præceptum vero affirmativum elicendi actum spei, obligat sub peccato mortali: 1. Quotiescunque homo gravi tentatione desperationis affligitur. 2. Quando tenetur per actum contritionis vel attritionis justificari: quia actus spei formaliter vel virtualiter, in contritione vel attritione includitur, debent enim illa junctam habere spem veniæ. 3. Toties tenetur quis virtualiter vel formaliter elicere actum

actum Timoris Domini sub peccato mortali: quoties imminet periculum proximum peccandi. Quia quoties imminet periculum proximum peccandi, toties tenetur homo cavere peccatum, non cavet autem nisi aliquo timore sit perculsus, timor enim ex natura sua, est mali fuga.

3. Desperatio est abjectio voluntaria omnis spei consequendi Beatitudinem, vel media sufficientia ad illam: estq; ex natura sua peccatum mortale gravissimum: & si sit ex diffidentia misericordiae Dei, est peccatum contra Spiritum Sanctum. Quia contradicit Bonitati & Misericordiae, quae Spiritui Sancto specialiter appropriantur. Qui vero desperat ex eo quod arbitretur Deum illum salvare non posse aut nolle, aut positive illum absque peccatorum praevisiōe reprobasse, aut peccata irremissibilia esse, aut suam malitiam Dei gratia vinci non posse; praeter peccatum mortale desperationis, crimen Hæreseos incurrit. Omnes enim illae propositiones, sunt Hæreticae & contra fidem. Qui vero ex gravi laborum & tribulationum impatientia, ac desperatione

K

tione

tione divini auxilij, mortem sibi optat & infert, peccat desperationis peccato mortali, quæ non tantum peccatum mortale est: Sed etiam multorum peccatorum radix & causa: fit enim, quod qui desperat de misericordia Dei, se tradat omnibus peccatis absque ullo fræno, hinc in furta, latrocinia, libidines, horribiles, Homicidia, peccatores devoluuntur, & ut plurimum sibi laqueo, aut aliis modis vitam adimunt. Talis vero desperatio, qua desperat de propria virtute, ex consideratione suæ infirmitatis, peccatorum frequentis lapsus, si divinæ misericordiæ spem non excludat: peccatum non est: Sed frequenter est melioris vitæ incentivum. Fit enim ut homo de se & omnibus viribus suis desperans, in solam Dei Misericordiam animum convertat, cum spe in unum Deum, qui illum salvare potest. Et hæc est vera Christiani hominis spes & sanctissima virtus, quæ hominem salvat.

4. Magna etiam est distinctio inter tentationes Dæmonis & tædia vitæ, tristitias, desolationes extremas, quæ quibusdam

dam accidunt ex atra Bili & humore Melancholico prædominante, unde causantur funestæ imaginationes, quibus sibi mortem inferre proponunt, & etiam aliquando inferunt: tædia enim illa sunt quædam Maniæ & species amentię, & effectus illi ex perturbatione iudicij procedunt, unde tales juvandi sunt arte medica, industria & præventionem: & si quandoq; mortem sibi inferant, non desperationi, sed Maniæ, actus ille imputandus est, nisi aliud aliunde constet.

5. Præsumptio pro ut spei opponitur est actus voluntatis proponentis, ad Beatitudinem, peccatorum remissionem, aut alia dona supernaturalia pervenire, absque medijs, ad illa obtinenda à Deo constitutis. Ex quo sequitur; quod quicumq; Adultus præsumit, se absque ullis meritis & propria cooperatione ad Beatitudinem pervenire posse, præsumptionis peccato, mortaliter peccet & Hæreticus sit. Deinde qui credit tantam esse Dei misericordiam, ut quantumcunque peccet, aut in peccato perseveret, modo fidem Catholicam retineat,

neat, tandiu remissionem peccatorum, virtute suæ fidei recepturum, & infallibiliter salvandum: præsumptionis Divinæ misericordiæ & Hæresis crimen simul incurrit: qui vero auxilium, misericordiam, gratiam vel effectum quemcunq; à Deo certo exspectat medijs inordinatis, exclusis & contemptis medijs Ordinatis, peccat mortaliter & Deum tentare cognoscitur. Deum præsumptio de divina misericordia, quatenus aufert rigorem divinæ iustitiæ, vel claudit viam ad gratiam, vel peccato habenas laxat, est peccatum in Spir. S.

Articulus Sextus.

De obligatione Hominis ad Dilectionem Dei & peccatis ipsi oppositis.

I. **D**atur præceptum Charitatis, obligans hominem sub peccato mortali ad amandum Deum, cujus totalis substantia est: ut actus Dilectionis Dei excludat omnem actum contrarium, vero amari Dei: id est ut nihil supra Deum, nihil æqualiter Deo diligatur, sed voluntas feratur in Deum ut supremum bonum, cui nullum

lum æquale est. Tribus vero temporibus tenetur homo talem actum dilectionis sub peccato mortali elicere: Primo in initio morali usus rationis, idest quando immediate modo incipit esse capax offendendi Deum mortaliter. Secundo in Articulo vel periculo mortis. Tertio, toties obligatur elicere actum amoris Dei super omnia, quoties tenetur conteri, aut vincere gravem tentationem; aut quando tale opus exercendum est: quod actum amoris Dei super omnia requirit, ut sunt opera ardua quæ sine amore Dei impleri vix possunt.

2. Ex his colligitur quadrupliciter hominem dici diligere Deum. 1. Formaliter: cum actum formalem dilectionis Dei elicit. 2. Virtualiter: quando actus & opera sua in Deum ut finem ultimum dirigit. 3. Interpretative: quando mandata Dei & opera ijs correspondentia exercet. 4. Negative: quia nihil facit quod Deum offendere possit.

3. Omnis autem actus odij vel pravæ affectionis in Deum & Christum, sive in corde interius, sive verbis vel signis mani-

festetur exterius: item omnis Blasphemia, execratio, maledictio, pro ut ex affectu pravo in Deum procedunt, sunt peccata mortalia contra præceptum Dilectionis Dei. Amori enim Dei, è diametro opponitur odium Dei, & Blasphemia.

Articulus Septimus.

De obligatione Hominis ad Dilectionem proximi & peccatis oppositis.

I. **D**ilectionis proximi præceptum fundatur in verbis Christi, *diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Hic autem finis charitatis in omni dilectione meritoria fervari debet, ut homo Deum propter se ipsum, se autem & proximum propter Deum diligat. Et quamvis nullum sit præceptum de amore sui ipsius, tamen est ut mensura dilectionis proximi, quam mensuram indicant illa axiomata naturæ à principio insita; quod tibi non vis fieri alteri ne feceris: & omnia quæcunq; vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis. Hoc autem præceptum partim est negativum, partim affirmativum: negativum est quatenus prohibet

hibet odium & omne nocumentum proximi. Affirmativum est quatenus præcipit formalem dilectionem, quæ in tribus consistit. 1. Nec malum velle, nec malum inferre proximo : 2. Benevelle & benefacere illi : 3. Quantum in nobis est omne nocumentum ab illo propulsare.

2. Quicumque odio proximum ita prosequitur, ut ei malum velit, optando vel gaudendo quando evenit, aut directe inferendo, in re gravi peccat mortaliter hoc patet ex 1. Jois 3. *Qui odit fratrem suum homicida est, & scitis quoniam omnis Homicida non habet vitam æternam in se manentem.* Licet tamen interdum optare alicui malum, ex solo affectu justitiæ, in odium non hominis sed peccati ipsius : sed hoc cum cautela fieri debet, ne sub titulo pietatis, animus male affectus, impietati habenas laxet.

3. Omnis homo tenetur benefacere proximo, & in casu necessitatis debitæ circumstantionatæ non benefacere, in materia gravi, peccatum mortale est, nam verbum diliges, non modo affectum, sed cum affectu effectum requirit. Necessitas autem

vera est: quando homo subsidio alieno indiget, ad vitam sive spirituales, sive corporales, sive morales & civilem, per quam intelligitur fama & honor conservandam.

4. Inimico etiam in inimicitia perseveranti, tenetur quis ex corde injuriam remittere, deponendo omnem rancorem, ita ut nec liceat ipsi in bonis spiritualibus male velle: nec in temporalibus detrimentum optare. Patet Matth. 5. *Diligite inimicos vestros & benefacite his qui oderunt vos.* Non tenetur tamen illi remittere actionem injuriarum, sed potest dimisso omni rancore justam satisfactionem, secundum jura & juris modos exigere.

5. Tenetur quilibet quantumvis inimico signa communia Charitatis exhibere, nisi illa in grave nocumentum. Sui ipsius, inimici, vel tertiæ personæ cederent. Hac signa sunt: salutantem salutare, loquenti respondere, vendere merces postulanti: particularia sunt: colloquium familiare, auxilium speciale, munerum oblatio: quæ non semper obligamur præstare inimico, quamvis interdum ratione gravis necessi-

tatis

tatis aliquod horum inimico exhibere te-
neamur.

6. Quicumque proximi etiam inimici
injustum malum non impedit, quando abs-
que gravi detrimento effective impedire
potest, in re gravi mortaliter peccat. Quia
Eccles. 17. v. 12. *Deus mandavit illis unicui-
que de proximo suo.*

Articulus Octavus.

*De obligatione Hominis ad actus, à cultu
Religionis procedentes.*

I. **C**ultus pro ut procedit à virtute Re-
ligionis duplex est: Nimirum: in-
terior tantum, & interior & exterior simul.
Cultus interior tantum est: qui nullis ex-
terioribus signis manifestatur, tales actus
sunt omnes affectus interni, qui ad colen-
dum Deum referuntur. Cultus interior &
exterior simul est: qui non tantum inter-
nis, sed etiam externis signis ostenditur: ut
sunt sacrificia, orationes, genuflectiones;
tres vero potissimum actus virtutis Reli-
gionis assignantur, suntque: Oratio: Sacri-
ficiu, sacra observationes.

K 5

2. Ora-

2. Oratio autem proprie dicta est: actus virtutis Religionis quo homo Deo se subiectum agnoscens, ei pro bono aliquo impetrando fit supplex. Ratio huius patet in Oratione dominica, in qua cum dicitur Pater noster: Reverentia ad Deum exprimitur, in eo enim quod patrem nominamus, Deum principium nostri & omnis boni auctorem agnoscimus: dum dicimus dimitte nobis debita nostra: petimus supplices curationem morborum animæ, & liberari à malo & damnatione externa.

3. Oratio vero non tantum est homini utilis, sed etiam generaliter adultis necessaria ad salutem. Quia absque Dei gratia, tentationum victoria, dono perseverantiæ, nemo salvari potest. Sed absque oratione illa à Deo impetrari non possunt, ergo oratio est necessaria ad salutem.

4. Datur etiam præceptum divinum naturale adultis, orandi Deum pro salute & salutaribus donis obtinendis, sub peccato mortali hominem obligans. Quia præcepto divino naturali, tenetur adultus procurare salutem medijs necessarijs, sed oratio

tio est medium ad salutem necessarium, ergo: Sciendum tamen quod nullus modus Orationis sub præceptum cadat, sed sola orationis substantia, neque ullum tempus determinatum est, quo quis omittens orare, censeatur peccare mortaliter. Quamvis aliquo tempore obligetur.

5. Quicumque vero cultum soli Deo debitum Creaturæ veræ vel fictæ exhibet, si-
ve metu, adulatione, aut alio simili motivo id faciat. Peccat mortali peccato Idololatriæ, tales fuerunt omnes qui statuis, simulachris, etiam hominibus, divinos honores decreverunt. Item: qui astra, plantas, animalia, Dæmones, angelos pro Dijs habuerunt: dicitur (*qui cultu soli Deo debito*) triplex enim cultus est, nimirum: Cultus Latriæ: qui soli Deo exhibetur propter infinitam ejus excellentiam. Duliæ: qui sanctis & Beatis exhibetur propter participatam supernaturalem aliquam excellentiam à deo, quæ in illis est: Hyperduliæ: qui exhibetur B. Virgini propter super eminentem quandam excellentiam gratiarum & gloriæ, quibus super alios sanctos enituit.

6. Quicumque verbo, facto, gestu, scripto, vel quocunq; signo aliquem effectum expectat, qui nullam sequelam vel à natura, vel à Dei ordinatione. immediata vel mediata habet, censetur tali signo, cultum vel honorem aut signum amicitiae, Dæmoni exhibere, cum expresse vel tacito pacto, & mortaliter peccat. Id passim Scripturae docent dum Divinos, Ariolos, Pythones, Magos, incantatores, condemnant. Hic vero cultus qui hujusmodi signis Dæmoni exhibetur, superstitione vocatur, cujus cultus genera, ad quatuor membra reduci possunt, nimirum ad : Divinatoriam, vanam observantiam, Magiam, Maleficium.

7. Superstitio Divinatoria est : qua quis inutilibus medijs futura contingentia libera, vel res per se occultas, vult cognoscere, & tales Divinatores sunt diversi : ut Aruspices, Arioli, Præstigiatores, Sortilegi, Geomantes, Hydromantes, Aeromantes, Astrologi, Judicarij. Insuper divinatoria superstitione damnantur : qui signis, cribri versionibus, observationibus, tentant divinare fures, latrones, sagas, item qui

qui ex signis manuum, bonam aut malam fortunam prædicere: five ex constellationibus nativitatis, vitæ hominis successum indicare præsumunt, & hæc omnia ex suo genere peccata mortalia sunt.

8. Vana observantia dicitur: quæ ex signis inutilibus ad effectus speratos, nihilominus illos infallibiliter expectat. Porro variæ sunt vanæ observantiæ species, nimirum: Ars notoria: per quam, per preces, jejunia, profana & amatoria pocula, & alia signa ac ritus, certo scientiæ alicujus infusio, præter naturæ cursum expectatur, vel observantia sanitatum: dum verbis, signis, scripturis, cæremonijs, & similibus incanti homines, sanitatis conservatione, recuperationem, vulnerum sanitatem, protectionem ab hostibus præstolantur. Quamvis non negetur naturalia remedia posse illis opitulari, ratione virtutum & qualitatum, quæ in lapidibus, Herbis & alijs causis naturalibus continentur: sed caute attendendum est, an nullum signum inutile sit admixtum. Denique etiam observantia futurorum eventuum: dum si

quis levo pede è strato surgat, egredienti lepus occurrat, picam super Domum picitantem audiat, sibi augurium malum præfagit, hinc qui utitur verbo, signo, scripto, vel re aut qualibet actione, quantumvis sacra, effectum infallibiliter expectas, de quo non constat quod habeat sequelam ex rerum natura, vel certa ordinatione Divina, aut publica & constanti institutione vel Approbatione Ecclesiæ, peccat mortaliter peccato superstitionis.

9. Magia est ratio quædam operandi mira ope Dæmonis, vel pacto tacito vel explicito cum eo inito. Dicitur (*ope Dæmonis*) ad excludendam Magiam naturalem vel artificialem, qua occultis naturæ proprietatibus vel artis industria mira fiunt.

10. Maleficium est: ratio quædam agendi, proveniens ex pacto tacito vel expresso cum Dæmone inito: quo positis certis signis, alicui potestate Dæmonis nocumentum infertur. Porro Maleficium duplex est. Nimirum: Veneficium, quod est signum quo mediante Dæmon hominibus vel in eorum rebus, vel in eorum perso-

personis nocet: quia ut plurimum Dæmon hominem aliquo veneno inficit; quamvis etiam alijs modis noceat, ut cum inducit, sterilitates, tempestates, pruinas, grandines, quibus terræ nascentia vel consumuntur vel impediuntur. Alterum est maleficium amatorium: quo dæmon mutationem in affectibus causat, utpote ad excessivos affectus carnales, vel etiam ad capitalia odia inducenda, Filtris, poculis amatorijs, figuris, characteribus.

II. Multa vero peccata, Maleficos, magos, vel cum Dæmonibus paciscentes sequuntur. 1. Cultus Dæmonum. 2. Pactum & societas cum dæmone. 3. Blasphemiæ, quibus communiter pacta confirmantur. 4. Abjuratio Dei & sanctorum execratio. 5. Sacrilegia & abusus rerum sacrarum. 6. Insidiatio in partum fæminarum, ut infantes absq; Baptismo decedant, quorum officulis, ad varia veneficia utuntur. 7. Traditio sui in Dæmonis potestatem. 8. Omne nocumentum possibile proximorum in vita, prolibus, bonis. 9. Nefarij concubitus contra naturam cum Dæmone, 10. Hæresis & infidelitas.

Arti-

Articulus Nonus.

De Obligatione ad sacrificium Missæ.

1. **M**issa est verum & unicum novæ legis sacrificium, in quo à Sacerdote legitime ordinato, corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi; sub speciebus panis & vini ex ejus institutione, pro salute vivorum & defunctorum, Deo offertur, immolatur, & sumitur, ita Concil. Trident. sess. 22. & superfluum est ejus verba huc at- texere, cum clare ibidem exprimantur, sed inquirendum, quando & quomodo populus ad hunc actum Religionis obligetur.

2. Omnes fideles Adulti cujuscunque conditionis sint, in Dominica, salvo legitimo impedimento, tenentur sub peccato mortali missam audire. Ita Concil. Agath. c. 37. *Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine precipimus, ita ut ante Benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat: quod si fecerint ab Episcopo publice confundantur.* Estque hoc mandatum receptum usu universalis Ecclesiæ absque aliqua contradictione.

3. Tri

3. Tria vero requiruntur ut quis satisfaciat præcepto audiendi missam in Dominica. Nimirum: assistentia moralis & Religiosa: attentio: & integritas. Assistentia moralis dicitur: qua humano & morali actu censetur aliquis præsens esse sacrificio missæ, ad quam requiritur præsentia corporalis, quod missam audiens sit intra Ecclesiam, vel in proximo loco, ex quo iudicatur posse videre, audire, vel aliquo sensu advertere, quæ Sacerdos agit, nisi infirmitate potentiarum impediatur, assistentia autem Religiosa plus dicit: Nimirum ut quis per modum Orantis, seu ad Deum colendum ibi assistat, non autem tantum materialiter, propter honestum tantum consortium, curiositatem, pompam externam, aut civile aut politicum aliquod Ministerium; tales enim præcepto audiendi missam in Dominica vel festo non faciunt.

4. Requiritur etiam attentio, sub qua & intentionem comprehendo, ut nimirum qui missam audit, intentionem saltem virtualem habeat illam audiendi, seu Deum
per

per assistentiam illam colendi ; non requiritur tamen necessario, intentio satisfaciendi præcepto, modo quis positive contrariam voluntatem vel intentionem non habeat : Porro attentio in Missæ auditione requisita, triplex est: 1. Ad res sacras : 2. Ad mysteria quæ reb⁹ illis significantur. 3. Generaliter ad Deum colendum & orandum, & prima quidem bona est, secunda melior, tertia communior & magis humanæ dispositioni accommodata.

5. Requiritur ad satisfaciendum præcepto huic, integritas ut quis integram missam audiat.

6. Satisfacit autem præcepto, qui horas obligatorias aliasve preces ex obligatione legit tempore Missæ, quia duæ hæ intentiones & attentiones, sibi nullo modo opponuntur. Cum enim sufficiat utrimq; attentio ad Deum & ad Divina, in unam attentionem ex natura actionis utrimq; Religiose coalescunt. Deinde: licet tempore Missæ examinare conscientiam, & per hoc præcepto satisfat, modo feratur in Deum & Dei cultum. Qui autem magna parte
missæ

missæ occupatur in enarrando peccata sua in Confessione, ut commode ad sacrificiū attendere nequeat, non satisfacit præcepto audiendi missam, quia attentio necessaria & actus ipse missam audiendi, tam disparatam actionem moraliter non compatitur. Possent tamen persona quæ commoditatem vix haberet alias confitendi, sub missa obligatoria confiteri, non quia per hoc satisfacit præcepto, sed quia ratione congruæ necessitatis confessionis, excusatur ab audienda missa, propter opus majoris necessitatis & utilitatis.

7. Porro ab auditione Missæ homines excusantur 1. Impotentia. 2. Titulo charitatis. 3. Officij. 4. Consuetudinis. Impotentia quæ excusat est triplex: Corporalis, Spiritualis, Moralis, per corporalem excusantur, qui gravi morbo decumbunt, carceribus, detinentur, mare navigant, vel qui habitant in locis ubi Sacerdotes non sunt, vel qui ex præcepto domi manere coguntur. Per impotentiam spirituales excusantur: qui sunt Excommunicati vel interdicto subjacent. Si per illos non stet quo minus ab

ab illis censuris liberentur. Per impotentia moralem excusantur : Qui non possunt absq; gravi jactura alicujus boni corporalis vel spiritualis, item qui non possunt ob periculum vitæ, quia hostis insidia in via timentur, vel quia pestis in communi populo grassatur, item ob periculum sanitatis: si timeatur recidiva aut convalescentia tardior, unde etiam mulieres gravidæ partui vicinæ, si timeatur fætui incommodum grave, excusantur. Item ob periculum diminutionis honoris, quando personæ nobiles non possunt in habitu, suo statui convenienti comparere, item: qui domi remanent ad advertendos fures, & alia inconvenientia præcavenda.

Titulo Charitatis excusantur, qui debent servire infirmis graviter laborantib⁹, similiter qui ad extinguendum incendium, vel ad damna proximi avertenda, aut circa aliqua opera misericordiæ occupantur. Item fæmina, quæ ut alienum peccatum vitet, aut viri zelo typiam, domi se continet: præferendum est enim præceptum juris naturalis Charitatis, præcepto positivo Ecclesiæ.

Titu^a

Titulo Officij excusantur: Milites tempore missæ in Excubijs stationes suas habentes, Pastores publici animalium, Cures, matres & nutrices parvulorum à quibus nequeunt separari, item famuli à Dominis tempore Missæ occupati, item laborantes in officinis fusorijs.

Titulo Consuetudinis excusantur: in aliquibus locis mulieres nobiles, quæ ad aliquot Hebdomadas tempore luctus domi manere solent, item: Mulieres tempore purificationis.

8. Quamvis nullas preces, orationes, ritus, Ecclesia ordinaverit pro ijs qui excusantur à missa, remanet tamen penes illos obligatio realis & communis Deum aliquo cultu religioso, in Dominica vel festo Colendi. Sicut docuit Scotus in 3. Dist. 9. q. unica dum dixit observationem hujus præcepti non consistere in sola negatione operum servilium, sed in actu positivo in sanctificando, id est magnificando Deum, & Concil. Rothomag. c. 5. (ubi sic) *admonere debent Sacerdotes. Plebes sibi subditas, ut Bubulcos atq; porcarios vel alios pastores, qui*

qui in agris assidue commorantur, & ideo more pecudum vivunt, in Dominicis & aliis festis diebus saltem ad missam faciant vel permittant venire, nam & hos Christus pretioso suo sanguine redemit: quod si neglexerint, pro animabus eorum rationem se reddituros sciant. Quod notent Domini & Heri quorum interest providere, ne absque vera necessitate famuli à Missa absint.

Articulus Decimus.

De Obligatione observationum sacramentorum & jenuj.

I. **T**Riplex Ritus in sacramentorum Ministerio reperitur: alij sunt essentiales, qui ad essentiam Sacramenti spectant, ut sunt: Materiam, formam, intentionem, institutionem, singularem Ministri concernentes, & talem ritum in Sacramentis omittere, est sacrilegium & peccatum mortale. Alij Ritus dicuntur actionem Ministerij integrare, & sunt ab Ecclesia ad actionis solemnitatem instituti, & talem aliquem notabilem ritum, extra casum necessitatis vel magnæ congruitatis omit-

omittere peccatum mortale est: alij dicuntur ritus mere accidentales, quia nec ad essentiam, nec ad actionem per se pertinent, & talem ritum vel cæremoniam omittere ad summum peccatum veniale est, & hæc de ritibus sufficiant, quia vero ad observationes sacras reducitur jejunium Ecclesiæ, de illo hic breviter tractabimus.

2. Jejunium ut in Ecclesia Romana modo indicitur est Religiosa observantia, abstinentiæ à cibo & qualitate certa ciborum, designato tempore, ad Deum colendum, & ad mortificationem carnis propter Deum ab Ecclesia ordinata. dicitur (*observantia Religiosa*) Primo ut distinguatur contra jejunium nature, quo is qui non habet quod comedat, abstinet, vel quo ex aliqua causa naturali cibum aut potum refugit; Secundo: ut judicetur verum genus jejuniij Ecclesiastici, quod ad observantias sacras pertinet, & à virtute Religionis ordinatur in cultum Dei, & per hoc distinguitur ab actu virtutis temperantiæ. dicitur (*abstinentia à cibo*) hoc enim jejunio Ecclesiæ essentialiale est, ita ut qui à cibo non abstinet,

abstinet, etsi à vitijs & alijs abstinens, spiritualiter jejunare dicatur, proprie dictum tamen jejunium non servat.

3. Non dixi (*à potu*) quia potus abstinentia simpliciter ab Ecclesia non est indicta, cōtra tamen illos qui potu se nutriunt, aut in potu lascivunt diebus jejuniorum, hoc dicitur: Si non frangunt (ut vulgo dicitur) jejunium, illud submergunt: dicitur (*& qualitate certa ciborum*) Ecclesiæ enim mandato carnes prohibentur. Dicitur (*designato tempore*) triplex autem tempus designatur: Nimirum dies in quo jejunare oportet. Hora in qua sumenda est refectio. Tempus quo jejunium incipit & finitur. Per hoc intelligitur, quod à media nocte diem jejuni præcedentem jejunare incipias, & ad mediam noctem diem illum sequentem producas. Ex dictis sequitur. Quod comedere carnes in diebus jejuniorum & in quadragesima absque dispensatione, vel causa excusante, peccatum mortale sit.

4. Licet ex indulgentia matris Ecclesiæ aliquid cibi vespri in diebus jejuniorum
sumere,

sumere, non tantum ut dicunt, nepotus no-
ceat, sed etiam ad naturæ conservationem:
& non est in collatiuncula vespertina de
qualitate cibi altercandum, perinde enim
est quo cibo illa fiat, modo non excedatur,
& cibus abstinentiæ jejuniij sit accommo-
dus. In ratione vero quantitatis cibi, qui-
libet sit ingenuus Arbiter & sincerus ju-
dex sui actus, ad pondus sanctuarij, hoc est
timoris Dei, & candidæ non scrupulosæ
conscientiæ, & ut Regulam dem certio-
rem, cum Ecclesia indulgeat collatiuncu-
lam, sume tantum quantum sentis tibi
commode necessarium, ut jejunans tuis
functionibus Ordinarijs satisfacias absq;
gravi incommodo: ut privationis somni,
operis & exercitij cui vacare soles.

5. Causæ à jejunio excusantes ad qua-
tuor capita reduci possunt, quæ sunt ætas,
infirmetas, paupertas, labor: per ætatem
excusantur in duabus extremis hominis
ætatibus constituti, nimirum: qui in pue-
ritia simul cum adolescentiæ parte, usque
ad annum 21. degunt; quia illud est tem-
pus accretionis corporis humani. Deinde

L

qui

qui in senectute vivunt, quæ reputatur à sexagesimo anno usque ad finem vitæ: quia senectus se ipsa morbus, & natura deficiens corroboranda est. Ob infirmitatem excusantur: Prægnantes & nutriendes, quæ communiter censentur, sine detrimento sanitatis vel prolis non posse jejunare, judicium vero morbi, infirmitatis, debilitatis judicio medicorum & prudentis Confessarij relinquitur. Attendenda est etiam, non tantum infirmitas præsens sed etiam imminens. Paupertate excusantur, qui non habent victus sufficientiam sed mendicare, & pro ut occurrat sumere debent, & vix unquam plenam refectionem sumunt. Laboris causa excusantur, generaliter omnes operibus sive corporalibus sive spiritualibus vacantes, quorum operum labor talis est, ut opus fieri aut labor tolerari non possit, si quis jejunet.

TRA

TRACTATUS II.

De Statu Religioso.

TITVLVS PRIMVS.

De Natura et perfectione Status Religiosi.

ARTICULUS PRIMUS.

De perfectione ad quam Religiosus Status ex natura sua tendit.

I.

Religio est Status quorundam Christianorum, ad Evangelicam perfectionem tendentium, per tria vota, Paupertatis, Obedientiae & Castitatis, perfecta sui traditione, & legitima acceptatione firmata, & sub modo vivendi, ab Ecclesia approbato. Dicitur (*status*) ob immobilitatem propositi voto perpetuo firmati. Dicitur (*ad perfectionem Evangelicam tendentium*) propter Evangelica consilia, quæ etsi à Christo sint omnibus proposita, non tamen ab omnibus & singulis observanda: dicente Chri-

L 2

sto

sto de castitate: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed qui potest capere capiat*: Unde non tanquam præcepta: sed tanquam consilia & media perfectionis sunt proposita, opportuna tendentibus ad perfectionem. Aliud etiam dicit Evangelica vita, & aliud Evangelica perfectio: Evangelica enim vita dicitur: quæ amplectitur præcepta in Evangelio contenta, & præscriptiones universales, omnibus Christum sequentibus in Evangelio communiter datas. Evangelica autem perfectio dicitur, quæ se extendit etiam ad ea quæ sunt consilij tantum. Dicitur (*per tria vota*) his enim tribus votis distinguuntur Religiosi à cæteris Christianis: etsi enim cæteris Christianis ista sub consilio proponantur ad perfectionis exercitium: Religiosi illa sibi vendicant sub voto, seq; illis ita astringunt, ut ab eorum observantia, absque peccato Apostasia recedere nequeant. Dicitur (*perfecti sui traditione & legitima acceptione firmata*) ad distinguendum statum Religionis, & vota, à particulari singularium personarum devotione, hæ enim personæ ne

se perfecte tradunt, nec vota acceptatione legitima confirmantur.

2. Perfectio hominis viatoris in ordine ad finem ultimum consistit in charitate, ita ut juxta progressum in gradibus charitatis, homo censeatur magis aut minus perfectus: unde & charitas in scripturis ponitur velut principium, medium, finis, ac velut scopus totius vitæ hominis ad ultimum finem tendentis: ad Ephes. 1. v. 4. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in Charitate.* Et cap. 3. *in charitate radicati & fundati, &c.* Est itaque charitas, fundamentum, incrementum, ædificatio, & complementum totius hominis Christiani. Ut patet ad Coloss. 3. *Super omnia autem hæc charitatem habete quæ est vinculum perfectionis.*

3. Juxta diversos respectus diversi modi reperiuntur in perfectione intra habitudinem Charitatis; juxta quos quinque perfectionis genera referuntur, cum quinque diversis obligationibus, à S. Bonav. in 3. Dist. 30. q. 3. Prima (inquit) est: perfectio

L 3

suffi-

sufficientiæ, quæ consistit in adimplerione præceptorum, de hac Matth. 5. v. 48. *Estote perfecti sicut & pater vester celestis perfectus est*: 2. Est perfectio Religionis: quæ consistit in observantia Consiliorum, de hac Matth. 19. *Si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes*. 3. Est perfectio prælationis quæ consistit in Regimine subditorum. 4. Est perfectio operationis: quæ consistit in ostensione exemplorum. 5. Est perfectio tranquillitatis, quæ consistit in consumatione difficillimorum & optimorum.

4. Perfectio ad quam Religiosus status ex natura sua tendit est sincerus Dei Amor super omnia, quatenus via mandatorum Dei, & consiliorum Evangelicorum, voto & observatione acquiritur, ita S. Thomas opus: 18 & sequentibus & Doctores sancti communiter.

Articulus Secundus.

An perfectio ad quam Religiosi tendunt, sit major, ea ad quam ceteri Christiani tendere debent.

I. **P**Otest quidem interdum aliquis Christianus in sæculo remanens, ad perfe-

ctiorem amoris gradum pertingere, quam Religiosus votis adstrictus, hæc enim perfectio à Deo dirigente varijs donis, promovente ineffabili sua providentia provenit, qui cui vult, & quomodo vult, dona sua distribuit, non habita ratione status, vel personæ, nec est qui dicere audeat cur sic facis.

2. Perfectio vero charitatis, ad quam Religiosi ex vi status & professionis suæ tendere tenentur, excedit multis gradibus perfectionem omnibus Christianis communem. Nimirum: Efficacia mediorum, excellentia operationum, puritate & unitate finis. Efficacia mediorum in tribus votis consistit, Paupertatis, Obedientiæ, & Castitatis: cum enim qui in sæculari vita degunt, tribus maxime aciebus impetantur, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, ac superbia vitæ, sub triplici hoste: Carne, mundo, & Diabolo, qui Rex est super omnes filios superbiæ, quibus homo vix & ne vix quidem, nisi singularissima gratia resistere potest: Religiosus tribus votis se obligans, ab eis velut immunis

evadit: à concupiscentia quidem oculorum & mundo, paupertate: quæ omnia relinquit, à concupiscentia carnis & carne: castitate: à superbia vitæ & Diabolo: propriæ voluntatis abrenuntiatione, sub obedientiæ jugo.

3. Excellentia operationum: in perfectissima sui consecratione in obsequium Dei, attenditur. Religiosus enim se totum in Holocaustum offert, & quidem holocaustum medullatum, quippe qui mundum, carnem & seipsum, in altari crucis consumit, ita S. Gregor. *Hom. 20. in Ezechielem circa finem*, (ubi sic ait) *Cum quis aliquid Deo vovet & aliquid non vovet, sacrificium est: cum vero omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapit, omnipotenti Deo venerit, Holocaustum est.*

4. Puritas & unitas finis in hoc consistit: quod soli Deo adhæreant, & velut in illum ut scopum omnes colliment; quod paucis verbis Christus confirmat: *Si quis (inquit) vult post me venire, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me.* Ad hoc enim collimat sui abnegatio per

per perfectam renuntiationem: Bajulatio crucis per utriusq; hominis mortificationem, sequela Christi per purissimum amorem, ut cum Paulo Religiosus dicere possit: ad Galat. 2. v. 20. *Christo confixus sum cruci, vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus.*

Articulus Tertius.

De Voto in genere.

1. **V**otum est promissio valida facta Deo, dicitq; voluntatem firmam se obligandi; ut autem votum sit validum, & in conscientia obliget, requiruntur quinque conditiones. 1. Ut sit deliberatum: id est ut fiat cum plena animadversione rei quæ agitur, quia votum est lex & servitus voluntaria. 2. Ut sit liberum: id est, non metu vel dolo injusto extortum, & aliunde error vel ignorantia voluntarium non tollat, quia votum metu injurioso extortum est invalidum: metus vero rationaliter incussus, vel ex naturalibus causis ortus, votum non invalidat. Ut cum quis vovet in morbo gravi, naufragio, mortis,

L 5 peri-

periculo, vota ista valida sunt. 3. Ut fiat cum intentione se obligandi. 4. Ut votum sit de re possibili & Deo grata: nam quando opus malum, vel est materia voti, vel pertinet vel conjungitur executioni operis, siue rei illius quam quis vovet, votum irritum est & nullum: peccatq; mortaliter qui sic vovet. 5. Ut vovens se possit obligare: nam qui alteri perfecte in omnibus, vel saltem quo ad materiam voti subiectus est, vovere non potest. Hinc vota particularia Religiosorum, à superiore irritari possunt, excepto voto ingrediendi Religionem arctiorem, quod ratione perfectionis. Semper est in potestate Religiosi. Sic etiam Maritus potest omnia vota uxoris irritare, quæ ipsi, prolibus, vel rei familiari incommoda videntur. Uxor etiam illa viri vota irritare potest, quæ debito & juri Matrimoniali, grave incommodum præstant.

2. Vota vero omnia tam solemnia quam simplicia, in Conscientia obligant duplici titulo: Nimirum fidelitatis & Religionis. Quia vota essentialiter sunt promissiones,
omnis

omnis autem promissio acceptata, jure fidelitatis promittentem obligat, ergo & vota titulo fidelitatis obligant. Ratio posterioris tituli est, quia omne opus bonum Deo uncupatum, ad ejus cultum & reverentiam, Religionis virtutem induit, sed vota sunt obligationes quædam factæ Deo, ad ejus cultum, ergo titulo Religionis obligant. Qualitas vero obligationis voti interpretanda primum venit, ex intentione voventis, deinde ex materia voti, qui autem remanet dubius de ijs quæ ex parte voventis essentialiter requiruntur ad votum, non obligatur voto, sed ab obligatione ejus, etiam manente dubio, liber est.

3. Obligatio voti cessat quinque fere modis: nimirum: cessatione materiæ, cessatione conditionis aut circumstantiæ, irritatione, commutatione, dispensatione. Cessat vero votum ratione cessationis materiæ, quando materia quæ prius erat legitima, fit postea illegitima, aut definit esse in se, vel si fiat impossibilis, vel majoris boni impeditiva. Secundo cessat votum cessante conditione, quando aliqua in voto conditio

aut circumstantia cessat, aut ita immutatur, ut intentionem voventis omnino alterare censeatur. 3. Cessat votum ratione irrationis quādo invalide factum est. 4. Cessat per commutationem, quando ob habente auctoritatem commutatur, omnis autem qui potest in voto dispensare, potest & illud commutare, sive potestas sit ordinaria, sive delegata: qui autem habet potestatem commutandi, debet illa immutare in æquale vel fere æquale, aut saltem quod adeo notabiliter minus non sit, non tamen requiritur quod causa commutationis tanta sit quanta dispensationis. 5. Cessat votum per dispensationem, quæ est condonatio obligationis totalis voti, facta ab habente potestatem, idq; ratione iusta ac rationabili postulante. Potestatem vero habet in ordine ad totam Ecclesiam summus Pontifex respectu omnium votorum. Episcopi respectu suorum subditorum, in omnibus votis summo Pontifici non reservatis. Item prælati majores Religionum respectu suorum Religiosorum. Item: Confessarij mendicantium & qui cum illis parti-

participant, habent potestatem delegatam dispensandi, in omnibus votis in quibus dispensare possunt Episcopi. Justæ vero causæ dispensationis sunt sequentes. 1. Utilitas Ecclesiæ. 2. Honor Dei. 3. Utilitas gravis voventis. 4. Fragilitas ejus admodum periculosa. 5. Levitas ac animi perturbatio in vovendo.

Peccata quæ in votis committuntur.

1. Quicumq; fide Deo vovet non habens voluntatem votum adimplendi, peccat mortaliter.

2. Quicumque ob malum finem votum Deo emittit, peccat mortaliter.

3. Omne votum de materia mala sive de peccato etiam veniali, est mortale peccatum.

4. Votum de re impossibili, sub ratione impossibilitatis apprehensa est peccatum mortale, quia rem impossibilem Deo promittere est Deum irridere.

5. Omnis transgressio voti ad mortale peccatum obligantis, sive fiat per commissionem sive per omissionem, est peccatum mortale.

Articulus Quartus.

De voto Paupertatis.

1. **P**aupertas Religiosa proprie non dicitur indigentiam sive rerum inopiam, probatur Actor. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Et ut ostenderet indigentiam non esse de essentia paupertatis, subdit: *Neque enim quisquam egens erat inter illos.*

2. Paupertas Religiosa est voluntaria abdicatio omnis possessionis, Domini, & cuiuscunque juris Civilis & Politici, sive actualis sive possibilis, ac etiam usus proprii, ad rem quamcunque temporalem, propter Deum & Christi, sequelam. Dicitur (*abdicatio voluntaria*) quæ enim absque vero consensu voluntatis fit, vere Religiosa non est, sed pure mundana & necessitatis. Dicitur (*omnis possessionis, Domini, & cuiuscunque juris Civilis, etiam usus proprii*) hæc enim omnia in paupertate Religiosa requiruntur: omnis enim proprietas à sta-

tu Re-

tu Religioso exulare debet, juxta illud Innocentij 3. in cap. *cum ad Monast. de statu Monast. Abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa Regule monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Dicitur (*juris Civilis & Politici*) non enim religiosus abdicare potest usum juris naturalis sive Divini, quo quilibet vivens debet uti, re qualibet necessaria ad conservationem sui esse. Dicitur (*actualis vel possibilis*) ut Religiosus non tantum abdicet à se Dominiũ vel jus in bona, quæ actu possidet, sed etiam omnem spem juris Civilis, in omnia quæ cum tempore quovis modo acquirere posset.

3. Paupertas vero Religiosa duplex est: alia in particulari dumtaxat obligans, quæ ita abdicat omne jus civile & politicum, ab omnibus singularibus personis per professionem Religiosam, ut tamen admittat Dominia, possessiones, & proprietatem bonorum temporalium in communi. Alia est paupertas Religiosa in particulari & communi: quæ omne jus civile ad bona
tem-

temporalia ita abdicat, ut nec conventus in communi, nec particularibus personis, etiam superioribus competere possit. Et hæc est altissima paupertas, quam vovent omnes qui sub regula S. Francisci militant. *Exceptis PP. Conventualibus.*

4. Quatuor denique terminis concluditur paupertas Religiosa in particulari
1. Uti rebus tanquam non suis. 2. Uti de voluntate rationabili superiorum. 3. Uti juxta modos in Regula vel constitutionibus cujuscunq; Religionis expressas. 4. Uti intra limites honestatis & modestiæ.

Articulus Quintus.

De peccatis contra votum Paupertatis.

1. **P**Eccant mortaliter: juxta rationem gravitatis materiæ, qui ante Professionem, sibi pecunias, census, redditus, præstationes, & similia quovis nomine nuncupentur reservant, & quamdiu in illis perseverant, sunt in statu damnationis, illa enim reservatio est directe contra votum paupertatis, & qui sic reservât convincuntur in actione sacra & Religiosa votorum, mentiri Deo & Spiritui S.

2. No-

2. Novitius qui sibi aliquid retinuit, ut possessive de re illa disponere, uti, gaudere, absque dependentia superiorum intendat, professionem emittens, peccat mortaliter.

3. Peccant mortaliter, qui hæredes vel hæreditatem onerant, aliquo simili peculio, suæ personæ tanquam domino, sive usu fructuario, sive alio jure, ad propriam & independentem dispositionem, vel usu, relicto.

4. Qui legata simili reservatione sibi facta, ita in se assumunt, ut non aliter dari, vel solvi sustineant, imo impediant ne solvantur, nisi juxta eorum voluntatem, quamdiu in tali voluntate & statu perseverant, in peccato mortali existunt.

5. Peccant mortaliter fratres, qui permittunt sibi legata quædam annua à parentibus relinqui, suo arbitrio & rogatu disponenda, pro suis vel conventuum necessitatibus.

6. Quidquid sapit Dominium, proprietatem, usum fructum, dispositionem, sive administrationem liberam, in quacunque remobili sive immobili, sive per modum redi-

reditus, proventus, pensionis, indepen-
dentis dispositionis, alicui regulari singu-
lariter adveniat, absque proprietatis vitio
illi convenire non potest, est autem pro-
prietas, in re moraliter reputata notabili &
gravi, peccatum mortale.

Articulus Sextus.

De voto Obedientie.

I. **O**bedientia Religiosa est actus vir-
tutis Religionis, quo adultus suo
juri & voluntati, sponte & voluntarie,
quantum potest propter Deum, perpetuo
renuntiat, se ipsum in aliqua religione ap-
probata, legitimis superioribus tradens, ad
ei imperandum, de eo disponendum, sive
eo utendum, intra terminos liciti, & regu-
læ religionis, quam profitetur; Dicitur
(*actus virtutis Religionis*) non enim inter
virtutes morales absque injuria recenseri
potest, quæ pro objecto habet Dei sole-
mnem cultum, actus enim ejus proprii
sunt, obedire homini propter Deum, sive
Dei locum tenenti. Unde B. Laurentius
Justinianus: *L. de ligno vite tract. de Obe-*
dientia,

dientia, definit obedientiam Religiosam, quod sit spontaneum & rationale propriae voluntatis Sacrificium. Dicitur (quod adultus) ut nimirum; & ad adultam aetatem pervernerit, & suae voluntatis ac libertatis compos sit. Dicitur (Sponte) ut nimirum votum obedientiae non ex necessitate aut coactione procedat. Dicitur (perpetuo) quia obedientia Religiosa perpetua est, sicut & status perpetuus, qui sola morte completur, ejus exemplo, qui factus est pro nobis patri obediens usque ad mortem.

Dicitur (suo juri & voluntati renuntiat) in hoc enim vis obedientiae consistit, ut nec contra certam voluntatem superioris, propriam allegare quis possit in exteriori dispositione, nec jure aliquo post professionem, religionis juri contraniti. Dicitur (quantum potest) non enim potest omni juri & voluntati homo renuntiare, jus enim divinum naturale semper in Religioso illibatum manere debet.

Dicitur (in aliqua religione approbata) obedientia enim extra Religionem approbatam, ob eventus malos & periculosos prohibetur.

prohi-

prohibita, non spectat ad statum Religiosum. Dicitur (*legitimis superioribus tradens*) soli enim illi tradi potest voluntatis & juris proprij dispositio qui hominem acceptare potest & Religioni incorporare.

Dicitur (*ad ei imperandum, & de eo disponendum, sive eo utendum*) hæc enim tria sunt, quæ potest superior Religionis in Religiosum subditum exercere, mandare per obedientiam: disponere de persona in officiis Religionis, eo uti in oneribus & exercitijs, & subditus tenetur obedire.

Dicitur (*intra terminos liciti & Regula Religionis quam profitetur*) professio enim contractus est quidam sanctus & immaculatus, qui nec potest ad illicita trahi, nec illicita pati: est & ordinatus, ut proficiens nec ultra suæ Regulæ onera gravetur, nec inordinate vexetur.

2. Obedientia Religiosa non extenditur ad ea, quæ supra regulam simpliciter sunt, nec ad ea quæ ad regulæ vel status observantiam non pertinent, in ijsque Religiosus prælato præcipienti, obedire non tenetur. Patet ex illo S. Bernardi *Lib. de præ*

præcept. & dispens. c. 8. Nihil inquit me prohibeat prælatus horum quæ promisi, nec plus exigat quam promisi, vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.

3. Quæ vero Christiano homini ad obsequiantiam mandatorum Dei, vitiationem periculorum peccati, passionum mortificationem, vel remedium, penitentiam, & satisfactionem imponi ex causa possunt, illa etiam legitime à superioribus, subditis suis Religiosis, præcipi per Obedientiam possunt, etsi videantur à Regula aliena esse, sicut etiam quæ ad justitiam & peccatorum vindictam pertinent, etsi Regule observantiam excedant. Quia sicut in omni Republica, justitia requiritur, ad corrigenda mala, imo ad cogendum ad bona. Ita in congregationibus Religiosis, ad conservationem status necessaria sunt, & consequenter si non Regule, censentur tamen statui & congregationi annexa, & potestati superiorum commissa.

4. Meritorium etiam est subdito Religioso, obedire superiori in omnibus, absq;
ulla

ulla reflectione, iudicio vel discussione, quando nulla apparet ratio vel suspicio illiciti, in obedientiae actu. Quia ubi nulla ratio illiciti apparet, sanctum & laudabile est Religiosis, voluntatē suam, voluntati superioris, cui eā cōsignavit, cōformare: in hoc enim abnegatio propriae volūtatis cōsistit.

5. Omnis vero superior Regularis, sive vir, sive fœmina, juxta materiam suæ potestati substratam, præcipere potest mandato obedientiae, obligante ad peccatum mortale, quia hæc obedientia est materia voti, & voto Religioso alligata, ac consequenter ejus transgressio, in materia gravi est peccatum mortale, unde superior vir, vel fœmina Regularis, dans mandatum obedientiae, in ordine ad servandam Regulam, si velit potest ad peccatum mortale obligare, & si indicet se obligare, subditus vel subdita tenetur obedire.

Articulus Septimus.

De peccatis contra votum Obedientiae.

1. **N**on facere sive non adimplere voluntarie, quod à superiore per præceptum

ceptum rigerose de mandatum vel prohibitum est, in materia gravi, ad regularem observantiam aliquo modo pertinente, peccatum est mortale.

2. Refragari, resistere, obmurmurare, contra obediētiam superiorum contumaciter, peccatum mortale est, eo gravi⁹ quo rebellio est gravior & magis scandalosa.

3. Contemptus superioris, in omni præcepto & mandato, ex genere suo peccatum mortale est, etiam in materia levi. Quia in superioris persona contemnitur Deus, cujus superior personam gerit.

4. Gravissimo peccato inobediētiæ peccat, qui contra superiorem, ob mandatum obediētiæ, sive correptionem insurgit, & verbis, minis, improperijs, obedire renuit. Et hæc quidē sunt peccata explicitæ inobediētiæ, multæ autem sunt inobediētiæ implicitæ, in quib⁹ etsi formaliter & exterius obediētiæ formali non resistatur, subditi tamen dolis, tergiversationibus, & contradictionibus tantū agunt, ut vel non audeant superiores illis aliquid injungere, vel si injunxerint, teneantur revocare, & tales quoq; peccant graviter, Arti-

Articulus Octavus.

De voto Castitatis.

I. **C**astitas Religiosa est: renuntiatio
 Omnis delectationis voluntariæ li-
 bidinosæ, etiam licitæ, propter Deum, so-
 lemni voto in perpetuum in Religione ap-
 probata confirmata. Dicitur (*Renuntia-
 tio*) etsi enim castitas, interdum actus po-
 sitivos concomitantes habeat, ipsa tamen
 castitas, formaliter consistit, in quadam ne-
 gatione & renuntiatione cujuscunq; libi-
 dinis. Dicitur (*libidinosæ*) ut excludantur
 delectationes partis sensitivæ, quæ ad ve-
 neream delectationem non tendunt, sed
 mere naturales sunt, & appetitum sensiti-
 vum non excedunt. Dicitur (*etiam licite*)
 ut excludatur omnis delectatio venerea,
 quæ inter conjuges, procos, & desponsa-
 tos post sponsalia censetur licita.

Castitas Religiosa his prærogativis præ-
 cellit omnem castitatem, quæ Deo in Reli-
 gione approbata, consecrata non est.

I. Excellentia virtutis Religionis: per
 votum enim castitatis Religiosæ, homo
 corpus

corpus & carnem suam Deo in holocausti
hostiam immolat: corpus suum templum
Deo immutabili consecratione dedicat: &
paulo teste ad Galat. 5. Carnem suam cum
vitijs & concupiscentijs crucifigit.

2. Immutabilitate: quia nullo superve-
niente meliori bono mutatur, & dissolubi-
litem nescit; dispensationem, manente
statu Religioso, non admittit.

3. Puritate: castitas enim conjugalıs ad-
mittit delectationes ordinatas conjugij,
castitas virginalis & vidualis voto solemni
non firmata, potest ad nuptias congruis
medijs aspirare, castitas vero Religiosa o-
mnem nævum excludit, & angelicam puri-
tatem requirit: nullam in cogitatione, ver-
bo, opere, vel modicam oblectationem
veneream, etiam sub quovis licito titulo,
in Religioso admittit. Et hanc puritatem
ex sui natura vovet omnis approbata Reli-
gio, dum non tantum objecta removet, sed
etiam incentiva quæcunque arcet, tempe-
rantiam præcipiens, abstinentiam & jeju-
nia colens, mortificationem sensibus im-
perans, à mundanis conversationibus ab-
strahens.

M

2. Per

2. Per se & in ratione simplicis obligationis præcepti castitatis, non obligatur Religiosus ad plura ex vi sui voti, quam ad ea, ad quæ præceptum castitatis obligatio omnes Christianos, etsi altioris Ordinis obligatio ex vi voti voventem consequatur. Omnis enim Christianus juxta declarationem Christi Matth. 5. non tantum tenetur vitare actus fornicationis, adulterij, &c. Sed etiam omnem in cogitatione, verbo, opere, veneream & voluntariam delectationem, imo & omne periculum quod ex sensibus externis, imaginatione &c. imminet: ad plura autem non tenetur Religiosus ex vi voti nisi ut sit, Apostolo I. ad Corinth. 7. attestante: sanctus corpore & spiritu. Id est ab immunditijs corporalibus & spiritualibus liber.

3. Gravior tamen peccato offendit Religiosus, quovis actu, cogitatione, vel verbo libidinoso, contra votum castitatis peccans, quam quilibet cælebs vel conjugatus, contra præcepta castitatis. Quia quod in cælibe est simplex fornicatio, vel etiam in conjugato adulterium, quodque in alijs
spe-

speciebus peccatorum carnis, est vel sodomia, stuprum, vel incestus, in Religioso est Sacrilegium: tum ob votum quod Deo per virtutem Religionis nuncupatur, tum quod Corpus & animus Deo per votum castitatis immolatus, profanetur.

4. Extrinsecus etiam ratione scandali, multa in materia castitatis Religiosis sunt interdicta, quæ in alijs vitia non reputantur, si quæ inter sæculares conversatio, cum feminis censetur honesta & urbana, inter Religiosos interdum censetur scandalosa, & verbum scurrile, quod inter sæculares in jocum interpretari solet, in Religioso reputatur impudicum, unde est illud S. Bern. lib. 2. de consid. ad Eugen Pontif. c. 13. *Communi axioma ubiq; usurpatum: Nugæ quæ in ore secularium sunt nugæ, in ore Sacerdotum sunt Blasphemia.*

5. Ex his quilibet colligere poterit, quanta puritate debeat Religiosus conversari, etsi enim mente & corpore sit castissimus; potest tamen signis, verbis, moribus, gestibus immorigeris, vel in alijs libidinem excitare, vel videntes scandalizare.

Nec se putet excusari puritate castitatis, quam mente & corpore possidet, cum enim status Religiosus sit puritatis & castitatis exemplar, etiam in verborum & totius externi hominis compositione, seita castum exhibere tenetur.

TITVLVS SECVNDVS,

De Novitiatu et Noviti- orum Professione.

Articulus Primus,

De Novitiatu.

I. **N**OVITIATUS est probatio Religionis, alicui ad certum tempus, ab habente potestatem, sub certis legibus concessa, in ordine ad professionem Religiosam, juxta liberam postulationem Novitij probantis, & consensum ac acceptationem eorum, quorum est, ad professionem admittere. Novitiatus enim ordinatus est, tum ut quis Religionis onera probet, tum ut à Religione probetur ad certum tempus, nam non potest esse probatio perpe-
tua,

tua, neque excedere tempus ab Ecclesia constitutum.

2. Leges vero Novitiatus quinque sunt,
1. Ut ætate debita inchoetur. 2. Ut persona aliquam inhabilitatē substantialem non habeat. 3. Ut certo loco fiat. 4. Ut in habitu Religioso perficiatur. 5. Ut per annum continuum duret.

3. Ætas pubertatis requiritur, in persona novitatum, in vera Religione inchoante, quæ quidem ætas in masculo requirit quatuordecim annos completos, in femina duodecim. Paret ex Concil. Trident. sess. 25. de Regular. cap. 17. *Ut puella quæ habitum regularem suscipere voluerit, major duodecim annis sit, nec ante eum suscipiat. Quia qui annos pubertatis non est ingressus, congrue non potest experiri austeritates Religionis, imo nec essentialium votorum observantiam, specialiter castitatis, cujus tentationes adversas nondum pati potest.* Præterquam quod deliberatio perfecta status in minori ætate vix haberi possit: unde & vota impuberum per parentes valide irritantur. Hinc securius est, non admittere ul-

lum ad probationis annum, nisi sit annus ille, qui in completam ad professionem aetatem, nimirum decimum sextum annum completum, terminatur.

4. Omnisabilitas quæ requiritur in persona, ut legitime profiteatur, illa proportionaliter requiritur, ut annum probationis subeat, etsi non eadem certitudine vel obligatione. Quia qui legitime annum probationis init, illum sic subire & inire censetur, ut præsupponatur habere qualitates & habilitates requisitas, cum quibus possit profiteri, si ita libuerit, quinim certas inhabilitates haberet ad professionem, frustra probare intenderet, aut probari permetteretur.

5. Sanctum etiam & laudabile est, conventus aliquos designatos ad institutionem Novitiorum, & Novitiatum à communi conversatione professorum separatim habere, regularis est forma. Quia ita melius probantur, docentur, ac mortificantur. Nec quod illos offendat videre possunt. Quare omnis Novitiatus debet de

de necessitate transigi in aliquo conventu, nisi dispensatio singularis Sedis interveniat, quia probatio novitij non tantum est passiva, sed etiam activa, id est, qua se ipsum probet, & qua à Religione probetur, hoc vero extra conventum fieri nequit, hinc non admittenda opinio eorum, qui ex proprio genio affirmant, aliquo saltem tempore novitiatum posse extra Monasteria servari.

6. Novitius debet necessario probari in habitu pro novitijs de terminato, & in qualibet Religione consueto, hoc probant omnia decreta Conciliorum ac Pontificum, quæ dum de novitiatu loquuntur, illum semper computant à die suscepti habitus, supponendo in ingressu ad novitiatum, singularem habitum, Religioso similem, & ab habitu professorum aliquo signo distinctum, semper novitijs concedi.

6. Annus Novitiatus debet esse integer & completus, hoc constat ex Concil. Trident. sess. 25. de Regularibus cap. 15. *In quacunque Religione tam virorum quam mulierum, professio non fiat ante decimum sextum*

M 4

annum

annum completum, nec qui minore tempore quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admitatur, professio autem ante facta sit nulla. Ad annum vero completum frequentia requiruntur.

1. Computus integer à die legitime suscepti habitus, usque ad diem anniversariam, quæ quo ad numerum dierum annum compleat, quod autem ex Privilegio Pij quinti, Novitijs Monialium si habeant ætatem legitimam, liceat in articulo mortis, non completo anno Novitiatus professionem emittere, intelligendum est tantum pro solatio animæ id fuisse concessum, ad finem lucrandi indulgentias, & fruendi privilegijs spiritualibus, quæ professis sunt data, non autem ad obligationem aliquam futuram si convalescant, non enim tunc sic professæ, obligantur ad vota vel Regulam, sed si Religionem incorporari velint, debent reliquum tempus probationis absolvere, & professionem denuo emittere, unde sequitur si novitia sic professæ, ante annum completum moriatur, Monasterium (alias

lias capax) non succedere in bonis, nihil enim operatur ista professio, in externo aut conscientiae foro, sed tantum ad animae consolationē in bulla expressam ordinatur.

2. Requiritur pro professione valida annus continuus & non interpolatus. Interpolatio vero est duplex, alia necessitatis, aut superveniens à casu, ut cum novitius tempore probationis in infirmitatem gravem incidit, qua pluribus mensibus decumbit, item violenter à Monasterio ab hostibus extrahitur & aliquo tempore detinetur, sicut etiam si à superiore probationis gratia emittatur, talis interpolatio non censetur per se, anni Novitiatus probationem discontinuare. Alia est mere voluntatis & nostrae dispositionis, ut si superior accipiat novitium in socium & ad ejus notos vel cognatos excurrat, vel ipsum emittat ad opera aliqua minus necessaria, quamvis utilia, talis si notabili aliquo tempore absit, vel saepius brevis absentia repetatur, non facit annum continuum probationis, sed teneretur illum resumere, alias invalide proficetur, nisi ratio facti aut bre-

vitas temporis in moralibus exculet, in omnibus vero casibus etiam necessitatis inevitabilis, si prudentum iudicio non videatur Novitius sufficienter probatus, potest differri professio, & probatio extendi ad aliquot menses.

Articulus Secundus.

De Novitiorum professione.

I. **P**rofessio Religiosa sic describi potest: quod sit traditio voluntaria sui ipsius à persona idonea & capace, Deo & Religioni approbatæ facta, per emissionem trium votorum essentialium, secundum Regulam approbatam, à legitimis superioribus nomine Religionis & Ecclesiæ acceptata. Dicitur (*Traditio sui ipsius*) per hoc distinguitur à voto simplici quod consistit in sola promissione, cum intentione se obligandi, Deo facta: votum vero solemne, in executiva sui traditione, ad promissorum adimpletionem. Dicitur (*voluntaria*) nam omnis professio metu gravi etiam reverentiali, injuste incusso facta, nulla est. Dicitur (*sui ipsius*) tradit enim

in
sin
lea-
test
ad
nim qui profitetur se ipsum, & velut à se, se
ipsum abdicat, & in alium transfert. Dicitur
(*religioni approbata facta*) nam professio
in quacunque congregatione non approbata
facta, non est professio Religiosa, sed ad
simplicia vota reduci debet.

2. Sex vero præcipua reperiuntur impedimenta
professionem dirimentia, si ante ejus
emissionem in profitente fuisse reperiuntur.
1. Defectus ætatis, professio enim ante
decimum sextum annum completum, ex
Concil. Trident. est nulla & invalida.
2. Defectus veri consensus & libertatis.
3. Conditio servi aut mancipij: talis enim
absque domini manumissione, sicut Religioni
se obligare non potest, sic nec à Religione
recipi, & consequenter nec valide profiteri.
4. Matrimonium consummatum: etsi enim
professio Matrimonium ratum annullet,
non tamen si consummatum est, quia qui
consummat actu matrimonij, jam actu
possessionem suæ sponsæ, & ipsa sponsi
accepit. 5. Obligatio ad ratiocinia publica,
sive debitum ingentis æris alieni, pro ut
in decreto Sixti V. quod incipit:

M 6

Cum

Cum de omnibus: dato Romæ An. 1587. continetur, ubi & criminosi, & ex incestuoso vel sacrilego concubitu illegitimi, ad Religionem inhabiles declarantur, & eorum professio irrita decernitur. 6. Est morbus contagiosus, ut lepra, morbus gallicus, morbus etiam caducus, idque in Religionibus ubi desuper à Pontificibus statutum concessum.

3. Varia etiam juxta cujuslibet Religionis leges, statuuntur impedimenta, quæ quamvis professionem non cassent aut dirimant, non tamen sine culpa & penis recipientibus ac receptis impositis, professio ab illis, qui talibus præpediuntur, emittitur, quadruplicis autem generis reperiuntur.

1. A Natalibus: ut si recipiendi ex libidinoso, adulterino, incestuoso, aut alias illegitimo thoro nati sint, quorum receptionem religiones passim repudiant, quia qui ex hujusmodi thoro nati sunt, aliquam secum maculam portant.

2. Ratione infecti generis à professione repellendi sunt: qui à Mauris, Judæis, Hæreticis proxime descendunt. Similiter qui

à pa-

7. à parentibus criminosis, publice infamatis, infamia facti vel juris, imo communis suspicionis, progeniti sunt. Item qui à vilibus personis, ut tortoribus & hujusmodi prodierunt.

3. Nonnulli ob excessum nimium ætatis etiam à Religione vetantur recipi, quia etsi essentialia servare possint, in omnibus tamen alijs ratione ætatis dispensandi forent.

Posset tamen tanta ædificatio ex alicujus personæ receptione nasci, ut defectum & onus, quod ex tali receptione obveniret, omnino compensaret, & sic in simili casu posset dispensari.

4. A complexione sive corporis constitutione: ut si novitius sit infirmus, claudus, Monoculus, Gibbosus, aut deformitate notabili affectus. Notandum verò quod recipientes hujusmodi impedimentis laborantes peccent mortaliter, quia religionem injuste gravant, & illam opprobrijs hominum exponunt, novitij vero qui ante professionem hujusmodi impedimenta occultaverunt, possunt interdum à Religione cui sunt mentiti expelli.

TITVLVS TERTIVS.

De Superioribus ac praelatis Religiosorum.

Articulus Primus.

Qui & quales fuerint superiores Religionum à Principio.

I. **Q**Uo ad jurisdictionem spiritualement Regiminis animarum, omnes Religiosi à principio non habuerunt alios superiores quam Episcopos, vel eorum delegatione presbyteros, quibus in omnibus subiciebantur, etiam quo ad Regulares observantias, & in quorum manibus professionem mittebant. Præter Episcopos vero vel Sacerdotes, Monachorum Regimini in spiritualibus præfectos, semper Religiosi habuerunt immediatos superiores ex Religiosis assumptos, qui in eos potestatem gubernativam & paternam, sive domesticam exercebant, & observantijs Regularibus invigilabant. Successu autem temporis, Monachis ad Clericatum & Ordines

dines sacros assumptis, superiores Religiosi, ex Ordinibus sacris ac sacerdotio assumpti, utramq; potestatem tam gubernativam quam pastorem, jurisdictionis spiritualis obtinuerunt, & in solos monachos regimen translatum est, sub Episcoporum tamen cura & jurisdictione.

2. Potestas Episcoporum in Religiosos ante omnem exemptionem, à jure divino & Ecclesiastico proveniens, extenditur ad omnia, ad quæ Religiosi ex vi status vel Regulæ obligantur, ut omnia debito ordine & modo, & juxta disciplinæ Religiosæ Regulas, observentur. Quia Episcopo ex ratione officij sui competit, potestas & jurisdictione, quæ est necessaria ad totius sui gregis salutem, sed potestas coactiva & directiva in ijs quæ sunt Status & Regulæ, est necessaria in Regimine Religiosorum, qui (seclusa exemptione) sunt de grege ejus, ad salutem illorum, ergo illa competit Episcopo ex vi status & officij sui.

3. Episcoporum vero potestas moderna in Regulares non exemptos, consistit in visitationibus, correctionib⁹, exhortationibus,

nibus,

nibus, & in omni ordinata providentia, ut observantia regularis in omnibus servetur, ut exprimit Conc. Trident. sess. 25. c. 1. de Regularibus ut omnes regulares tam viri quam mulieres, ad regulam, quam professi sunt, prescriptum, vitam instituant, atque imprimis quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respective essentiam nec non ad communem vitam, victum & vestitum conservanda pertinentia, fideliter observent. Quæ cura non solis superioribus regularibus, sed maxime Episcopis respectu non exemptorum demandatur, ut constat ex Cap. 22. ubi subdit: *Et quia S. Synodus desiderat ut omnia & singula supradicta quamprimum executioni demandentur: præcipit omnibus Episcopis in Monasteriis sibi subjectis, & in omnibus alijs ipsis in superioribus Decretis specialiter commissis, atq; omnibus Abbatibus, & generalibus, & alijs superioribus Ordinum supradictorum, ut statim prædicta exequantur, & si quid executionis*

cutioni mandatum non sit, Episcoporum negligentiam, Concilia Provincialia, suppleant & coerceant. Porro nihil hic specificatur de exemptionibus quia de ijs sufficienter actum in Baculo Pastoralis Reverend. Patris Marschantij.

Articulus Secundus.

Quotuplices sint superiores & quam potestatem vi officij habeant.

I. **S**uperiores Religionum juxta triplicem respectum, triplices assignantur, alij enim sunt Generales, qui uni Ordini generaliter præsunt; alij provinciales, qui uni Provinciæ sive pluribus Monasterijs, velut in Diæcesim coactis: alij conventuales sive locales, qui uni tantum conventui Monasterio vel loco immediate præficiuntur. Et hi quidem omnes diversa nomina, juxta diversas Religiones sortiuntur: alij enim Præpositi: alij Magistri: alij Ministri: alij Correctores: alij Custodes: Guardiani: Priores: Rectores nuncupantur: quibus omnibus præsidet Papa, tanquam Ordinum omnium Generalissimus.

2. Ge-

2. Generales Ordinum & Provinciales, potestatem jurisdictionis Spiritualis in Religiosos obtinent, similem Episcopis. Generales quidem, ad instar Patriarcharum sive Metropolitanorum. Provinciales autem ad instar Episcoporum simpliciter. Quia eo ipso quo exemptis Ordinibus præficiuntur, totum Regimen quod incumberebat Episcopis, in illos relabitur, ac consequenter potestas jurisdictionis, jure Divino huic Regimini correspondens, & vigore hujus jurisdictionis, proportionally potest. Generalis & Provincialis in Ordine suo respectu regularium sibi subditorum, quidquid potest Episcopus in sua Diæcesi, nisi eorum potestas à summo Pontifice sit restricta.

3. Prælati Locales sive Conventuales, ex vi officij potestatem jurisdictionis sortiuntur, quæ necessaria est gregi ad spirituale ac temporale Regimen, patet ex natura Officij, etsi enim veri prælati sint, & ordinariam potestatem in subditos habeant, non tamen excedunt potestatem Archipresbyterorum, sed sicut Minora
Archi-

Archipresbyteris conceduntur, Episcopis autem majora reservantur, sic & prælatis localibus, qui & minores prælati ad distinctionem nuncupantur. Porro Consulendæ sunt leges & constitutiones cujuslibet Religionis in particulari, ut de eorum potestate singulariter constet.

Articulus Tertius.

De Obligationibus Prælatorum.

1. **O**bligatur quilibet Prælatus, per se vel per idoneos substitutos, instruere & curare instrui suos subditos, in necessarijs ad salutem. Nimirum: in fidei & legis Christianæ, tam Divinæ quam Ecclesiasticæ præceptis: in votorum essentialium necessaria notitia, in observantiarum Regularium, juxta suos gradus, disciplina.

2. Obligatur: ut provideat per se vel per alios idoneos, de sacrorum & sacramentorum congrua & legitima administratione, utque subditi debita dispositione, & opportuno tempore illa recipiant. Unde si aliqui ante ingressum Religionis, confirmationis sacramento forte insigniti
non

non sint, tenetur superior id sciens, providere ut ab Episcopo confirmetur.

3. Tenetur superior providere de confessorijs doctis & idoneis, qui iudices Doctores, Consilij, & Medici pœnitentibus esse possint, eo magis, quod in statu Religionis plura consilia, ad conscientiarum & exercitiorum directionem requirantur, ob majores sathanæ dolos & verutias, quibus tendentes ad perfectionem impugnat.

4. Tenetur superior assignare opportuna tempora, tam pro confessione, quam pro sacra cōmunionē, aut missæ sacrificio.

5. Providere debent superiores de tempore orationis, maxime internæ & ejus directione, sine qua Status Religionis vix conservari potest.

6. Obligatur superior providere ut officia divina congrue celebrentur, Ceremoniæ sacræ servantur & explicentur.

7. Obligantur ex vi officij providere superiores, ut de victu, vestitu, medicinis, & necessitatibus hujus vitæ, frugaliter sit subditis provisum, nec spiritualia subsidia
anima-

animabus denegare possunt, quod docet
S. Bern. *serm. 23. super Cantica: Audiant
hec Prelati qui sibi commissis semper volunt
esse formidini utilitati raro, erudimini qui
judicatis terram, discite subditorum matres
vos esse debere, non dominos, studete magis a-
mari quam metui, & si interdum severitate
opus est, paterna sit, non tyrannica: matres
fovendo, patres corripiendo vos exhibeatis,
suspendite verbera, producite ubera, pectora
lacte pinguescant.*

8. Obligatur ut regat prudenti vigilan-
tia, ut præsens videat, qualiter communis
disciplina in Conventu servetur, in officiis
divinis, exercitijs spiritualibus, operibus
communitatis, in Ecclesia, in Dormitorijs,
in refectorio, in Officinis, quas debet fre-
quenter visitare, & opportune de ijs, quæ
in illius absentia fiunt, inquirere.

9. Debet advertere ad singulos subdi-
tos, qualiter se habeant in exercitijs priva-
tis, orationis, virtutum, studiorum, lectio-
nis, ut nimirum otium pulvinar diaboli tol-
lat, unde sæpius visitandæ sunt cellæ & su-
per privatis conversationibus & adhæren-
tijis

rijs inquirendum, vigilantia autem debet esse opportuna, ut scilicet non semper importune instet, sed interdum dissimulet, det tempus & locum libertati spiritus, ut non videatur exactor & satelles. Demum sit quieta, sine tumultu aut vexatione.

Articulus Quartus.

De peccatis Prælatorum.

1. **P**Eccant mortaliter superiores qui externo regimini intenti, de instructione suorum in rebus ad salutem necessarijs non sunt solliciti, & vix unquam de rebus salutis cum illis loquuntur, & si capitula celebrant, in illis de temporalibus agitur, aut ut plurimum sermones illorum inventivi sunt.

2. Peccant mortaliter & omnia peccata in eos relabuntur, qui ignaros superiores, scienter eligunt, instituunt, vel confirmant.

3. Peccant mortaliter qui cum per se ipsos non possint aut nolint, non curant per alios, subditos instrui in necessarijs.

4. Gravissime peccant superiores, qui

ne

ne subditi ad Reformationes & arctiores Observantias aspirent, eos sub titulo humilitatis, à studio & lectura librorum, de statu suo tractantium arcent, aut illos alijs distrahunt.

5. Peccant mortaliter superiores, qui confessarios Idiotas, imprudentes, & vere indignos, in suis conventibus instituunt, inde enim plurima in subditos nascuntur mala, & conscientiarum ac animorum inquietudines.

6. Peccant mortaliter, qui subditos ad sibi confitendum, extra rationem casuum reservatorum cogunt, & qui notitia ex confessionibus sacramentalibus, sive ante sive in superioratu habita, utuntur in externo regimine, hinc optime sibi consulant superiores, si sint faciles & non rigerosi, in danda licentia pro absolutione à casibus reservatis.

7. In statu damnationis vivunt, qui ex sua negligentia aut avaritia, subditis non provident de victu, amictu, & necessarijs sufficientibus, ad honestam & Religiosam vitam, sunt enim causa multarum proprietatum,

tatum,

tatum, & quod sibi quisque quærat, illegitimis etiam medijs foris, quod non potest habere in monasterio.

8. Peccant qui subditis infirmis non compatiuntur, & de personis idoneis, ut infirmorum curam habeant, & necessaria obsequia impendant, non disponunt; minus pharmaca aut cibos congruos illis ministrari procurant, & qui infirmis duri & impropriosi sunt, sub prætextu quod morbum simulent, quibus sufficiat illa terribilis sententia Matth. 25. *infirmus fui & non me visitastis*, (consolatione scilicet subsidio, & adiutorio necessario) *ite maledicti in ignem æternum*.

9. Peccant mortaliter superiores, qui spiritualiter afflictos contemnunt, illis rigidos se ostendunt, ut sæpe vel in desperationem abeant, vel in tantam animi desolationem, ut si pejora eis non eveniant, mærore tabescant.

10. Peccant etiam secundum circumstantias mortaliter, qui Apostatas permittant vagari impune, quia eorum inquietudines ferre nolunt.

II. Qui

II. Qui Apostatas redeuntē abjiciunt, aut dure recipiunt, in p̄anis excedunt, nullum spirituale solatium impertiunt, & se implacabiles reddunt.

12. Peccant qui nunquam vel raro communibus exercitijs adsunt, & si præsentes sint, perfunctorie assistunt, nunquam vel raro officinas visitant, nunquam de suorum subditorum conversatione inquirūt, & qui tanquam suspiciosi prave omnia interpretantes, delatores & adulatores fovēt, & vigilantiam in hoc consistere credunt, si omnia suspecta habeant, & hæc est peccatorum multorum parens, & Religionum perturbatrix.

13. Peccant mortaliter, si peccata gravia subditorum, sibi privata notitia cognita publicent, est enim vere subditum infamare.

14. Peccant qui scientia sua occulta & de occultis abutentes, ad inquisitiones illegitimas progrediuntur, & occasionem quærunt ut peccata illa publice arguere possint.

N

TITV.

TITVLVS QVARTVS.
*De Regimine Monialium et
 earum Clausura.*

Articulus Primus,

De potestate Abbatisse in suas subditas.

I. **A**bbatissa sive præfecta Monialium, nec veræ Prælaturæ, nec veræ jurisdictionis Spiritualis, est capax. Quia fæmina est tonsuræ Clericalis (quæ est fundamentum potestatis cujuscunque vere spiritualis) incapax, nec obstat concessio, qua conceditur Abbatisis, jus conferendi beneficia, & Clericos ad illa instituendi, suspendendi à Beneficio, & à missarum celebratione, hæc enim potestas est mere executorialis & Ministerialis, nullam in Abbatissa exequente jurisdictionem spirituales requirens: collatio enim beneficii nihil est aliud, quam nuda electio & denominatio personæ, facta ab Abbatissa, ad quam Episcopus censetur per jurisdictionem spirituales in se residentem, beneficiū conferre, & ita cū proportionem de alijs.

2. Po-

2. Potestas Abbatissæ sive præfectæ in Moniales subditas, est tantum dominativa, similis domesticæ & gubernativæ, quam habet materfamilias in soboles, aut cum Capitulo suo similis politicæ, quam habet magistratus in cives. Quia majoris potestatis non est capax, & alias, sicut hæc ad regimen status Religiosi est omnino necessaria, sic etiam in fæmina sufficiens est: quam potestatem habuerunt, qui intra statum laicalem, antiquitus Monasterijs præfecti fuerunt. Hæc vero potestas his vere terminis continetur: ut Abbatissa sive præfecta Monialium, præcipere & corrigere possit subditas, in omnibus quæ pertinent ad domesticam gubernationem, & communem conventus pacem, ita ut disciplina Regularis absque scandalis observetur.

3. Supposita Regulæ & Status sive ordinis Approbatione per Ecclesiam, potestas Dominativa in Abbatissis sive præfectis consurgit, ex professione Regulæ, seu voto obedientiæ, quia approbato ordine, censentur approbari Rectores & Rectrices, secundum Ordinis illius morem insti-

tutæ: & consequenter qui obedientiam secundum Regulam vovet, censetur illam vovere omnibus, qui ex præscripto Regulæ huiusmodi mandare possunt: ita ut potestas illa consurgere censeatur, tum ex institutione sive electione personæ secundum Regulam approbatam, tum ex voto obedientiæ ac professione personæ, quæ se huiusmodi Regimini subiecit.

4. Receptio ad professionem, quatenus est auctoritativa acceptatio personæ ad Religionem, non potest competere mulieri, & consequenter nec Abbatissæ aut Monialium præfectæ. Quia est vere actus spiritualis jurisdictionis, pertinens ad potestatem Clavium.

5. Actus quo Abbatissa sive præfecta Monialium recipit vota & professionem Novitiarum, est actus mere Ministerialis, & externa quædam declaratio, qua testificatur publice Novitiam, juxta voluntariam professionem acceptari nomine Ecclesiæ, & legitimorum prælatorum, in eaque omnes conditiones ab Ecclesia requisitas, esse adimpletas. Quia in illo casu censenda
est

est Abbatissa procuratrix, & Prælatorum legitimorum Ministra, quorum nomine actu publico, professionem acceptatam declarat. Unde communiter vel Prælatus vel Sacerdos nomine Prælatorum adest, qui professioni assistat.

6. Nulla Abbatissa aut Monialium præfecta potest aliquod præceptum vere spirituale suis monialibus imponere. Quia ejus potestas Dominativa quam in Moniales habet, pure temporalis est, domestica scilicet & civilis.

7. Præcepta vero præfectarum Monialium possunt interdum obligare ad peccatum mortale. Quia potestas illarum est omnino similis potestati Domesticæ matrumfamilias, & potestati Civili Magistratum: Sed præcepta Matrumfamilias, possunt interdum obligare filios ad peccatum mortale; ergo & præcepta præfectarum Monialium.

8. Abbatissa sive præfecta Monialium, non habet ex vi officij auctoritatem dispensandi cum aliqua Moniali, in Regulæ præceptis, jejunijs, legibus Ecclesiasticis,

N 3

quia

quia dispensare est actus prælaturæ & baculi Pastoralis; fæmina vero nec vere Prælaturæ nec baculi pastoralis est capax.

9. Abbatissa potest irritare vota suarum Monialium, quæ sine licentia ejus aut superioris sunt emissa: quia in hoc non est Minoris potestatis, quam materfamilias, quæ impuberum vota irritat.

10. Abbatissa ex vi officij habet liberam administrationem bonorum Monasterij, si aliqua lege vel præcepto legitimo non arctetur. Quia est vere superior, cui omnis superioritatis auctoritas competit, quæ officio congruit, & fæmineo sexui non repugnat.

11. Potestas vero Abbatissæ in bonorum temporalium administratione, non est ita libera & independens, quin teneatur clarum reddere computum, & rationem administrationis, superioribus prælatis, sive visitoribus, ubi fuerit legitime requisita.

Articu-

Articulus Secundus.

De Clausura Monialium.

1. **Q**uod turpe semper in omni gente
 æstimatum sit mulieres extra do-
 mum vagari, aut frequentius exire, non
 tantum Judæus, Græcus, aut Romanus,
 sed & Barbarus probat, solo lumine natu-
 rali illustris; honestatis vero muliebris de-
 cus, Clausura & domus custodia semper
 fuit, quare temerarium & Hæresi proxi-
 mum est, libertatem egrediendi, extra
 claustra, sacre monialium clausuræ ante-
 ponere, aut sub titulo carceris perpetui, à
 sacra Clausura virgines detertere.

2. Est modo in Ecclesia præceptum de
 clausura perfecta, ab omnibus Monialibus
 observanda: prob. ex cap. periculoso de sta-
 tu Regul. in 6. ubi Bonifac. VIII. Periculoso
 (inquit) & delectabili quarundam Monia-
 lium statui providere cupientes, præsentis
 constitutione perpetuo valitura sancimus:
 universas & singulas moniales præsentis atq;
 futuras, cujuscunq; Religionis sint, sub per-
 pertua in suis Monasterijs debere manere

clausura: ita quod nulli earum sit vel esse valeat, quacunq; ratione vel causa, Monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas, nulliq; nec etiam honesta persona ad eas ingressus pateat.

3. Pontifex potest Monialibus imponere præceptum de observanda clausura perpetua, easque obligare in conscientia & compellere ad illam servandam: quia summi Pontifices plures id fecerunt, approbante tota Ecclesia in Spiritu Sancto congregata: ergo id facere potuerunt. In hac enim materia argumentum à facto ad posse concludit. Notandum vero Papam posse dupliciter præcipere observantiam Clausuræ. 1. Sub ratione simplicis præcepti absque ulla emissionem voti, ita ut non observantes, peccent quidem contra præceptum superioris, non tamen contra votum. 2. Sub ratione voti ita ut præcipiat Monialibus, non tantum servare clausuram perpetuam, sed etiam obliget illas ad votum emittendum. Rursus præceptum illud quo mandat Pontifex Clausuram voveri. Dupliciter fieri potest, nimirum:

rum: positive & absolute, compellendo
scilicet ut votum explicite emittant: & ne-
gative: annullando omnes professiones
quæ absque tali voto explicito fient à
Monialibus.

5. Episcopi etiam habent ordinariam
ac illimitatam potestatem, introduçendi
& conservandi Clausuram, in omnibus
Monasterijs Monialium non exemptis.
Patet ex verbis Concilij, quibus præcipit
Episcopis, sub interminatione maledi-
ctionis æternæ, ut in omnibus monasterijs
Clausuram sancti monialium, ubi violata
fuerit, diligenter restituant, ubi inviolata
eam conservent. Habent etiam potesta-
tem Ordinariam in moniales non exem-
ptas, ut earum personas ad Clausuram
compellant, quia Clausura monasterio-
rum, non indicitur nisi ratione persona-
rum: unde qualem potestatem habet Epi-
scopus ad Monasterij Clausuram, eandem
censetur & majorem habere, in personas
quæ Clausuram servare debent. Dicitur
(*majorem*) quia etsi Episcopus interdum
Clausuram perfectam murorum, crates, &

alia huiusmodi ad Clausuram pertinentia, ob aliquas rationes exequi non possit: potest tamen omnino præcipere, etiam censuris adhibitis, ne Moniales domum excant, nec ad certa loca sæculares admittant.

6. Episcopi insuper omnimodam potestatem habent, quamvis delegatam, procurandi Clausuram in quibuslibet Monasterijs exemptis Monialium. Patet ex eodem contextu Tridentini supra, procuracionem vero illam in Episcopis respectu Monialium exemptarum, quæ superiores Regulares habent, intelligunt Doctores in Casibus, in quibus superiores moniti deficerent, vel de violata, aut non debite custodita Clausura, quæ remoniæ deferrentur: alias censent Episcopum non posse se immiscere. Quia delegata potestas, est tantum suppletiva ordinariæ in casu defectus. Positò igitur quod Clausura in temerata servetur, & de ipsius abusu non sint quærimoniæ: præceptum datum Episcopis, cessare censendum est.

TRA.

TRACTATUS III.

De Statu Politico & Civili.

TITVLVS PRIMVS.

De Regum et Principum Potestate.

ARTICULUS PRIMUS,

De Natura Status Politici.

I.

STatus Politicus civilis sic recte definitur, quod sit congregatio sive catus multitudinis personarum, certo ordine & regimine, ad invicem se habentium, juris consensu, & utilitatis communione sociata. Nam politia subjective, in congregatione multitudinis solum reperitur: & status Politicus pro substrato materiali, habet regendam multitudinem, unde & Aristot. lib. 3. politico: Politiam ordinem quendam incolentium Civitatem, in dominatione & subjectione consistentem, definit. Dicitur (*certo Or-*

dine) in hoc enim consistit formalitas politiae, ex eo enim quod personae ad invicem sibi aut dominantur, aut subjiciantur, politicum cœtum constituere dicuntur. Dicitur (*juris consensu & utilitatis communi*) hæc enim duo Politiam firmant. Legum quidem concordia stabilitatem donans: Communio autem utilitatis ad eundem finem multitudinem determinans: ut totius multitudinis sit velut cor unum & anima una, ac in bonum commune omnes conspirent.

2. Ex varia vero Principantium seu regentium ratione, triplex status Politicus assignari solet, nimirum: Monarchicus, Aristocraticus & Democraticus. Monarchicus dicitur: qui ab uno regitur, ut à Rege vel Imperatore. Aristocraticus: qui à paucis optimatibus indivisibiliter se habentibus, ut à Senatu vel Consulibus regitur. Democraticus: qui à plurimis, id est ab universo populo sive multitudine, nomine universorum administratur. Et hi omnes status in hoc quidem conveniunt quod bonum commune populi, per leges ordinatur.

ordinatas, & præfectos bonos respiciant, sed in hoc differunt, quod primus ab uno, secundus à pluribus, tertius à multitudinē administretur. Optima autem politia est: quæ ad Monarcham & unum reducitur, cujus sit consilia discernere, decreta dare, justitiam administrare, populi bonum prosequi, ita quidem, ut quamvis Aristocratia quædam & Democratia immisceatur, ad unum tamen principium velut Monadem reducantur, cujus judicio, sollicitudine, sapientia, justitia, quod optimum est eligatur.

3. Omnis vera, Honestæ, & justa politia, juxta essentialia sua, à Deo & Dei ordinatione originem ducit, ad essentiam enim Politicæ tria potissimum requiruntur: Potestas directiva: Societas multitudinis: & ordo parium dispariumque ad invicem convenientium, per modum superioris & inferioris, digni vel minus digni: atqui hæc tria à Deo singulariter procedunt: ergo & politia quæ ex ipsis coalescit. Minorem probat Apostol. ad Rom. 13. v. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ au-*

tem sunt à Deo ordinata sunt, itaq³ qui resistit potestati, Dei Ordinationi resistit. Dicitur (*vera, honesta, & iusta,*) ad excludendas Antipolitias, quæ sunt tantum Synagoga impiorum & Ecclesia Malignantium, in quibus fucus & mendacium pro veritate, vitium pro virtute, iniquitas pro iustitia venditantur, de quibus S. Gregor. lib. 10. cap. 16. in Cap. 12. Job. à qua Antipolitia politici hujus sæculi nominati sunt, qui potius Athei, Deum, divinam providentiam, iustitiam, iudiciūq³; abnegantes, in omnem effrænis genij temeritatem & libidinem efferuntur, à secta machiavellistæ dicti.

4. Tribus vero personarum generibus, tanquam partibus integrantibus, Politia consurgit, nimirum: Rectoribus, plebe, milite, ita docet S. Thom: opusc. 20. de Regim. Princip. lib. 4. cap. 25. Ex Hypodomo & Romulo. Porro sub Rectoribus, omnes qui ad Regimen concurrunt, ut: Senatus, Consiliarij, Sapientes, juris periti, qui velut assessores Regum & Rectorum sunt. Sub Plebe: Omnes Agricola, Opifices, Artifices,

fices, & quicunque ad commune bonum laborant, sub Milite, omnes qui defensioni populi & Patriæ, ex officio & stipendio vacant, comprehenduntur.

5. Quadruplices insuper reperiuntur Politicæ Civilis moderatores sive Rectores, nimirum: Reges, Imperatores, Principes, Magistratus. Reges dicuntur: qui una, universali, suprema, & independente potestate, populum sive populos, continent & gubernant, in commune multitudinis bonum. Imperatores in Natura regiminis, similes sunt regibus, in hoc tantum à regibus distincti, quod universalius Dominium, ad plura se extendens contineant. Unde S. Thom. *opusc. 20. lib. 3. de Regim. Princip. cap. 12.* docet nomen Imperatoris fastuose traxisse originem, quasi omnium Dominus, non quod regibus proprie dominetur, sed quod aliquas prærogativas habeat.

6. Principes dicuntur: qui sub Imperatoribus & Regibus imperant, & hi in duplici differentia sunt: alij enim sunt principes supremi & independentes respectu
subdi-

subditorum, in hoc tamen à Regibus distincti, quod Regum voluntate sint constituti, unde interdum Regum Feudatarii sunt, vel alia regalia Regibus & Imperatoribus pendent. Alij sunt Principes, Regibus ac Imperatoribus subiecti, & ab illis dependentes: ut sunt Comites, Duces, Barones, quorum Regimen mere Civile est.

7. Magistratus sunt: qui Electione vel nominatione ad tempus præficiuntur populis: unde eorum Dominium à Regali differt: 1. Quod sit temporale, & à populo certo modo dependens. 2. Quod mere politicum sit, & politicis populi legibus definitum. 3. Quod sit mercede conductitium, accipiunt enim salarium à populo.

Articulus Secundus.

De Regum ac Principum Potestate.

1. **P**otestas eorum qui populis præsunt dupliciter consideranda est. Nimirum: Originative: prout in se ipsa considerata, ab aliquo principium seu originem ducit. Deinde Derivative: prout in personas singulares, certo quodam modo derivata est, & velut in illis residet. 2.

2. Potestas vero Legitima regum & eorum qui populis præfident, originative à solo Deo est, à quo omnis potestas in cælo & in terra nominatur. Patet *Proverb. 8. Meum est consilium & æquitas mea est prudentia & fortitudo, per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, per me Principes imperant & potentes discernunt justitiam.* Idem declarat Hugo de S. Victore in *Lib. 1. sui Comment. in D. Dionysij celestem Hierarchiam cap. 2.* Ipse (ait) rerum omnium conditor Deus, cujus ineffabilis Majestas potens erat sola gubernare quod sola creaverat: voluit in rerum à se creatarum gubernatione cooperatores habere, non ut illorum ipse Ministerio juvaretur: sed ut ipsi potestatis ipsius consortio sublimes efficerentur, Dominus ergo solus & Princeps omnium, Dominationes & Principatus sub se, & secundum se, esse instituit, in ministerio perficiendo, quod universitatis ordo deposcebat, ut opera ejus complerentur, per ordines & dispositiones.

3. Omnis itaque potestas regia, five cujusvis præfecturæ, à Divina providentia

tia provenit, sive quia illam indigno obvenire permittit, sive etiam quia positive in peccati pœnam, vel populi vindictam, potestatem illam indigno subiecto dimittit. Patet Job. 34. *Qui regnare facit hominem Hypocritam propter peccata populi.* Et Eccles. 20. *Regnum à gente in gentem transferretur propter injustitias & injurias, & contumelias, & diversos dolos.*

4. Quatuor etiam modis legitima potestas, tam Regia quam Magistratus & prefectorum, personis ordinarie advenire solet: Nimirum: Divina ordinatione: Superioris potestatis designatione; paterna successione: electione multitudinis, patet quod ex divina Ordinatione 1. Reg. 16. Moyses & Aaron ille ut princeps populi, hic ut Sacerdos, à Deo sunt constituti. De designatione per potestatem superiorem legitur Exod. 18. ubi Moyses ex consilio Jethro soceri sui constituit Principes populi, Tribunos, Centuriones, quinquagenarios, & Decanos qui judicabant populum omni tempore. De paterna autem successione constat, in Salamone & Regibus

bus Juda, pro ut promiserat Deus David Psal. 131. *Juravit Dominus David veritatem & non frustrabitur eum: de fructu ventus tui ponam super sedem tuam.* De electione etiam multitudinis locus apertus est 1. *Macch. 9.* ubi electus est Jonathas à multitudine in principem & ducem populi.

5. Potestas Regum quatuor potissimum terminis clauditur. Nimirum: Religione: Honestate: Justitia, fidelitate: Religione quidem: ut observent & provideant, de ijs quæ spectant ad Deum, & ejus cultum & honorem: Honestate ut virtutem colant: Justitia: ut tam respectu sui, quam aliorum legibus divinis maxime & naturalibus se coaptent: fidelitate: ut populum servent & conservent.

6. Leges etiam humanæ quatenus legibus divinis tam positivis quam naturalibus subserviunt, obligant ad culpam in foro Dei & conscientia, quia hoc titulo semper aliquid de lege divina participant, virtute cujus homo in foro conscientia, reatu culpæ mulctatur. Alias proprium est humanæ legi, quatenus humana est, obligare
ad

ad pœnas temporales etiam usque ad mortem corporalem.

Articulus Tertius.

De Obligatione Regum ac cujuslibet Potestatis Civilis circa Religionem veram.

1. **A**ntiquitus frequenter potestas regia cum Sacerdotali in eadem persona unita, idemq; homo Rex & Sacerdos fuit. Sic enim de Melchisedech. Constat ad Hebr. 7. v. 1. quod & rex Salem & Sacerdos Dei summi fuerit. Job de se dicit cap. 29 v. 25. *Cumq; Sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator.* Quod fuerit etiam Sacerdos ex Cap. 1. constat, ubi describitur offerens sacrificia pro filiis suis eosque sanctificans, ex quo inferendum potestatem Regiam & Sacerdotalem, etsi fine partiali distinguantur, in compatibles tamen non esse, imo eidem Reipublicæ semper necessarias fuisse, sive in unam personam, sive in diversas conveniant. Hinc.

2. Moderno tempore regia vel quævis
sacra-

nor. sæcularis potestas ita Religionis veræ ter-
minis conscribitur, ut nil illi liceat contra
fidem, Religionem & Ecclesiasticam liber-
tatem, attentare. Hæc clare indicantur
Po- Deut. 17. ubi loquens de rege futuro: *Post-*
quam (inquit) *sederit in solio Regni sui, de-*
scribet sibi Deuteronomium legis hujus in
volumine, accipiens exemplar à Sacerdoti-
bus Leviticæ tribus, & habebit secum legetq;
illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat ti-
mere Dominum Deum suum, & custodire
verba & Cæremonias ejus, quæ in lege prae-
pta sunt. Ex quibus constat Reges non
tantum obligari ad mandata Dei, sed etiam
ad omnia quæ sunt Religionis. Unde &
David. 3. Reg. 2. monet Salomonem filium
suum: *Ego* (inquit) *ingredior viam univer-*
sæ terræ: Confortare & esto vir, & observa
custodias Domini Dei tui, ut ambules in vijs
ejus, ut custodias Cæremonias ejus, & prae-
pta ejus, & judicia & testimonia.

3. Regiæ insuper & sæculari potestati,
ratione sibi commissæ potestatis circa Re-
ligionem incumbit, Religionem cum vera
fide conservare, in se & ditionibus suis, &
quan-

quantum in se est, illa promovere: Ecclesiam cum omnibus bonis, juribus & privilegijs defendere, Ecclesiæ proceres & Ministros protegere. Hoc tum ex Scriptura tum ex Patribus ac Concilijs historijsque clarum est: & patet ex S. August. *lib. 5. de Civitate Dei, cap. 24.* Neq̃ enim nos Christiani quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicæ domuerunt: sed felices eos dicimus, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majestati ejus famulam faciant. Si Deum timeant, diligant, colant.

Articulus Quartus.

De obligatione Potestatis Civilis ad protegendas immunitates Ecclesiasticas.

- I. **Q**UAMVIS Principatus Ecclesiasticus & politicus in Regimine disparato, nimirum Spiritualis & Politico, respectivam æqualitatem habere videantur, tanquam duo ejusdem corporis capita, quorum alterum influit esse & operari Spirituales:

tuale: alterum esse & operari morale: intra terminos naturæ rationalis, nihilominus caput politicum, subjacet capiti Ecclesiastico, quia caput Politicum, ut Imperator, Rex, aut Princeps Catholicus, eo ipso quo baptizatus est, vi Baptismi Catholicæ fidei adhærere debet, juramento enim se illi adstrinxit, præter quod Imperatores & Reges singularem protectionem susceperunt, & juramento se ad defendendâ Ecclesiam, & Ecclesiæ bona, Ministros ac Immunitates, obligarunt. Variæ autem sunt Ecclesiæ exemptiones, privilegia, & immunitates, quibus à Potestate Civili, sive jure divino, sive humano, Ecclesia & Ecclesiastici sunt exempti, & quidem immunitas sive exemptio alia versatur, circa res & bona Ecclesiæ, alia circa loca, & templa, alia circa personas, quibus defendendis potestas regia sive sæcularis obligatur.

2. Tenetur itaque potestas sæcularis, sive regia, sive alia quæcunq; non tantum servare sed etiam defendere: omnes immunitates, privilegia, exemptiones, non tantum circa res & bona temporalia, Ecclesiæ

clesiæ

clesiæ sive Ecclesiasticorum, sed etiam quæ loca & personas contingunt. Quia tum jure divino tum etiam Civili, hæc exemptio confirmata est. Unde in lege naturæ, Joseph accipiens in Ægypto quintam partem frugum pro Rege, exceptam solam declaravit terram Sacerdotalem, quasi lege divina naturali liberam ab isto onere, & in lege Moyfi liberi servabantur Levitæ omnes, ab officijs & oneribus populi, quia divino cultui dedicati, ex bonis Deo dictis vivebant. Et jure moderno Ecclesiastico, in Bulla Cænæ Domini fulminatur Excommunicatio in imponentes vectigalia, pedagia, Gabellas Ecclesiasticorum bonis.

3. Bona vero Ecclesiastica tripliciter distinguuntur: alia enim sunt, quæ donationibus & oblationibus, foundationibus Pijs Regum ac Principum, sive quorumcunque Christi fidelium, Ecclesiæ jam incorporata sunt, & à Civili jure (*ut loquuntur*) amortizata, & hæc proprie dicuntur bona Ecclesiæ. Alia sunt quæ ad Ecclesiasticos quidem pertinent, sed Ecclesiæ incorporata-

corporata non sunt, nec à Civilitatis jure & oneribus liberata. Alia denique sunt: quæ usu in familia Ecclesiasticorum, quotidie pro alimentis & aliis consumuntur, & hæc non subjacent oneribus Civilibus. Bona autem Patrimonialia, & quæ Civilibus contractibus ab Ecclesiasticis acquiruntur, non sunt libera ex natura sua ab oneribus Civilibus. Quia etsi ab Ecclesiasticis possideantur, Ecclesiæ tamen vere incorporata non sunt, nec naturam Civilium bonorum exuerunt, unde cum onere Civili ad Ecclesiasticos transire censentur.

4. Possunt etiam in casu necessitatis vel magnæ utilitatis, vel calamitatis singularis, totam Regionem vel provinciam concernentis, imponi Talliæ, angariæ, vectigalia, bonis Ecclesiasticis, de facultate summi Pontificis, dummodo non fiat in fraudem, & exactiones & onera non sint ex iis, quæ in jure etiam Civili fordida habentur. Quia ipsi sunt pars Reipublicæ, & in communi necessitate gravi, eorum bona & personæ æquali periculo exponi censentur, unde cum in gravi necessitate sua & proximi, li-

O

ceat

ceat sacra vasa frangere & vendere, multo magis licebit bona Ecclesiastica, in tali necessitate gravare & onerare ad solutionem justæ & rationabilis contributionis.

5. Notandum tamen, si de facultate summi pontificis & consensu Episcoporum ac Cleri impositæ sint gabellæ Ecclesiasticis bonis, illarum exactio debet fieri per personas Ecclesiasticas, ab Episcopo sive Clero deputatas, & non per sæculares. Quia sicut Ecclesiastici sunt exempti à foro civili & illius ministris in cæteris, sic & magis in exactione gabellarum.

Articulus Quintus.

De potestate seculari in Extractione Reorum confugientium ad loca Sacra.

- I. **N**ullus reus potestate seculari ab Ecclesia extrahi potest, nisi qui de sequentibus criminibus sunt convicti.
1. Latrocinium publicum & viarum obfessio: Latrones enim publici, juxta decretum Gregorij ab immunitate excluduntur.
 2. Depopulatores agrorum sub quibus incendiarij.
 3. Qui homicidia & mutilatio-

tilationes membrorum, in ipsis Ecclesijs vel Cœmiterijs committere non verentur. 4. Qui hominem proditorie occidit. 5. Assassini: id est qui accepta vel promissa pecunia, ex pacto hominem occidunt. 6. Qui ratione Hæreseos, qua quis damnatus est, ad Ecclesiam sive asylum Ecclesiasticum refugit. 7. Qui crimen læsæ majestatis in personam ipsius principis commisit. Et si vere constet de crimine à Reo ab immunitatis beneficio excepto perpetrato: non licet potestati sæculari reum è loco sacro extrahere immediate, sed id debet fieri per Ministrum Ecclesiasticum. Hoc autem sic practicandum. Quando reus ob specificata delicta ab immunitatis Beneficio exclusus, ad Ecclesias vel loca sacra vel monasteria fugit, moneatur Episcopus, vel aliquis Ecclesiasticus loco Episcopi potestatem habens, qui requisitus (si de delicto manifeste constet) per se vel alium Ecclesiasticum cum superpelliceo reum educat extra Ecclesiam, & curiæ sæculari exponat. Si vero noluerit egredi, tunc Ministri Curiæ sæcularis reverentiæ

Ecclesiæ debitæ memores, minori quo id fieri poterit tumultu, eum extrahi curent. In casu autem quo delictum est dubium, reus tradatur carceri Ecclesiastico, donec de crimine plene constet, & tunc demum à iudice Ecclesiastico tradatur curiæ sæculari, ut de eo disponat.

2. Ex quibus colligitur: Immunitatem & asylum concessum esse locis, non personis qui locis præsident, vel loca inhabitant: unde etsi Ecclesiæ vel monasterium, aut locus quilibet sacer non habitaretur de facto, nihilominus reus ad illa loca confugiens liber est, nec ab eis ullatenus in delictis non reservatis extrahi potest, nec in prædictis delictis rector Ecclesiæ, aut quisvis alius superior, licentiam dare potest ut extrahatur reus. Unde pessime faciunt Civitatum gubernatores & alij præfecti, qui refugientibus reis ad Ecclesias & monasteria, potissime Regularium, in ipsos regulares insurgunt, illos convitiis impetunt, monasteria pervadunt, & insolentias nonnullas impudenter exercent, quasi Rectores Ecclesiarum aut monasteriorum præfecti,

fecti, in illa re aliquid conferre possent, cum, etsi suorum locorum defensio sit ipsis concedita, nullatenus tamen immunitas ad illorum personas pertineat, sed locum sequatur.

Articulus Sextus.

De Obligationibus Potestatis Civilis ad rationem honesti.

1. **H**onestum in hac materia nihil aliud est, quam quod rationi rectæ Consentaneum & conforme est, & ab hoc honesto sic dicto, derivatur honestas quam describit Gerson, *Tract. 12. super Magnificat. collat. 1. honoris statum, terminum boni, finem honoris*, eo, enim ipso quo actio humana rationi rectæ conformis est, aliquem gradum moralis bonitatis participat; sicq; vocatur terminus boni, & quia gradus bonitatis æstimatione dignus est, & virtuti alicui affinis, honor illi debetur; tandem quia persona ob illam actionem honore digna est, honestas finis honoris nuncupatur.

2. Legibus itaque honesti, & honestati potestas

potestas Civilis sive Regia, sive inferior quacunque ita continetur, ut si quid contra præsumat, pro qualitate excessus gravissimis peccatis, se & subditos, leges observantes liget. Quia omnis potestas legitima à Deo ordinata est, repugnat autem divinæ Ordinationi, quidquid Directrici rationis rectæ adversarium est, ratio enim recta, participatio quædam est, divinæ & æternæ rationis, quæ est mensura omnis rectitudinis ac honestatis, à qua proinde in legibus voluntarie deviare, sicut summæ amentię est, sic & summæ prævaricationis: & ad hanc limam probandæ sunt primum leges potestatis Civilis, si enim quid contineant inhonesti, hoc ipso prohibita sunt, nec licet illis obedire.

Articulus Septimus.

De Obligatione Potestatis Civilis ad Iustitia ac Juris leges.

1. **N**ihil Regibus licet agere contra jus naturale vel divinum positivum, adeoque legibus divinis, naturalibus & positivis, Reges & consequenter omnis potestas

stas humana subjicitur. Quia Rex quantumvis super omnes eminens, creatura & homo est, & ut creatura subjicitur legibus Creatoris, ut homo naturæ rationalis dictamini, & lumini vultus Dei signati super nos.

2. Reges etiam & quælibet potestas Civilis, subjicitur legibus juris gentium, in quatum à jure naturali Divino, derivatum est. Quia jus gentium immediate ex jure naturali procedit; estque determinativum juris naturalis, in ordine ad hominem, pro ut animal sociale est, & multiplicata jam humana natura in populos & nationes excrevit: Sequitur autem principia primaria legis naturæ, quæ sunt: honeste vivere, neminem lædere: unicuique quod suum est tribuere. Quæ Bases sunt & fundamenta omnis legis. Et hoc jus gentium multo tempore, cum leges speciales non essent index boni & recti fuit, & ab omnibus servabatur.

4. Reges insuper & omnis potestas Civilis catholica, obligatur legibus Ecclesiæ, quia hoc ipso, quo per fidem & Baptis-

mum Ecclesiæ Christi incorporati sunt, obedientiam Ecclesiæ debent, nisi audire velint sententiam à Christo promulgatam Matth. 18. *Si Ecclesiam non audiris, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.*

4. Demum Reges & Principes supremi, tenentur legibus fundamentalibus & juratis Regni sive Reipublicæ obedire & illas observare. Quod enim spectat ad fundamentales leges Regni, cum ex illis & per illas Regnum constitutum sit, qui accipit vel in quem devolvitur Regnum & Regimen Reipublicæ, censetur sub illis oneribus ac conditionibus accipere, aut in illud devolvi, quibus regnum à principio constitutum est, nisi communi consensu populi aliquid fuerit immutatum. Jure etiam divino, unusquisque tenetur ad id, ad quod se intra limites recti & honesti obligavit juramento solemni, sed hoc respectu legum fundamentalium Regni, fecerunt Reges & omnes de potestate sæculari, ergo, unde bene Plinius in *Paneg. ad Trajan: Impera: in Rostris similibus* (inquit) *ipse te legibus subjecisti ô Caesar, quas nemo Principi*

cipi scripsit & c. (infra) ego nunc audio, nunc primum disco: non est Princeps supra leges, sed leges supra Principem, nimirum ratione juramenti, quo se legibus subjecit.

2. Hoc vero non obstante Reges varijs rationibus supra leges esse dicuntur,
1. Quia tota potestas legum ijs à Deo concredita est, tanquam Dei in regimine populi, vices tenentibus, nam, ut quidam ait, Rex est similitudo sive Imago quædam divinitatis in terris, dum id ipsum agit in limitato Regno, quod Deus in universo.
2. Quia Regum est leges populo edicere, in dubijs interpretari, illas temporibus ac locis applicare, appositis pænis roborare.

Articulus Octavus.

De Obligationibus mutuis inter Reges veros & populum.

1. **T**Res potissimum sunt obligationes Regis ad populum. 1. Conservatio populi per necessariorum providã subministrationem. 2. Directio illius per leges, judicia, & incorruptæ justitiæ tam distributiivæ quam commutativæ, five etiam

O s

præ-

præmiativæ & vindicativæ, administrationem. 3. Defensio contra omnem adversæ potestatis injuriam & infestationem, hi sunt termini boni Civilis communis, quibus finitur obligatio regia.

2. Tres pariter sunt correlativæ obligationes populi ad Regem. 1. Regi conferre omne subsidium, ad se & commune bonum conservandum. 2. Omnem præstare obedientiam, in ijs quæ ad Regni pacem & bonum ab eo discernuntur, & quæ divinis & Ecclesiasticis, ac regni legibus non adversantur. 3. Omnem honorem & obsequium Regiæ Majestati, jure gentium & regionis constitutum. Has utrimque obligationes firmat communis fides, sive fidelitas, quam jurat quidem Rex sive Princeps, ubi regnum suscipit, & ad quam subditi se obligant, dum per primores suos ipsi Homagium præstant.

3. Rex sive Princeps deficientibus Thesauris Regijs, ad subveniendum necessitatibus familiæ, Regni, Militiæ, stipendijs justis Ministrorum, jure habet subsidia necessaria, ex bonis civium ac subditorum exigendi,

gendi, & subditos ad illa cogendi, inter terminos iustitiæ. Testante S. Paulo ad Rom. 13. v. 5. *Ideo necessite at subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ideo enim & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servi- entes.* Dicitur (*intra terminos iustitiæ*) quidquid enim extra terminos iustitiæ à subditis exigitur, inique exigitur, ac præter peccata mortalia quæ committuntur, resti- tutionis onus remanet, vel Principi, vel Ministris, qui dissimulante Principe, exi- gunt, aut scienter recipiunt, siue Princeps sciat siue non.

4. Porro: Quinquè requiruntur ut Rex Vectigalia, Gabellas, tributa nova impo- nere possit populo suo. 1. Causa iusta, im- minens, præsens, vel perseverans. 2. Insuf- ficientia opum seu reddituum Principis. 3. Qualitas & proportio vectigalis. 4. Ex- actio congrua & non crudelis. 5. Distribu- tio seu applicatio debita.

5. In ijs etiam necessitatibus, quæ ad particulares Civitates & provincias perti- nent, possunt Magistratus Civitatum, vel

status Provinciæ imponere Gabellas & Tallias de licentia regis, suppositis quinque supra dictis conditionibus.

Articulus Nonus.

An subditi in Conscientia teneantur Vectigalia ac Gabellas solvere.

1. **A**ntiqua tributa, Gabellas, Vectigalia, assisas regibus & principibus assignatas, tenentur subditi in conscientia ex iustitia solvere, & illa defraudantes in materia gravi, peccant mortaliter. Quia illa censentur Regibus & Principibus, in eorum possessionem, pro regni administratione & status sui stabilimento collata, unde in Hæreditariam possessionem eorum transferunt. Et hoc modo intelligenda est Christi responsio Matth. 22. *reddite quæ sunt Cesaris Cesari.*

2. Tenentur etiam subditi in conscientia nova Vectigalia sive Gabellas solvere, si nimirum sint iustæ, servatis conditionibus de quibus articulo præcedenti: Videlicet ut à potente imponere, pro vera necessitate, vel gravi utilitate publica sint impositæ.

positæ, qualitate & proportionem debita servata, videlicet tam in impositionum ratione, quam in distributione eorum, quia illa revera sunt de jure subsidij, & ex justitia debentur, tum Regi, tum Regno, five Reipublicæ, ad ejus conservationem & administrationem. Aliud vero est, si sit justum dubium de justitia vel injustitia Gabellæ (de quo tamen in rebus publicis exercitati, & non privati judicare debent) tunc nullus in foro conscientiæ tenetur solvere, ita expresse Angelus *supra V. pagodium N. 6.* adverte (ait) quod *pedagia nostri temporis sint communiter illicita: unde nisi probent legitime imposita, debemus presumere injusta.*

3. Adverte tamen leges Gabellarum non obligare in conscientia, ratione inobedientiæ aut transgressionis formaliter, sed tantum ratione damni quod infertur Regi, ob non solutam aut defraudatam Gabellam: unde si quis alia via præstaret in subsidium Regis, quantum gabella ab ipso solvenda requirit, & ista intentione faceret, non teneretur in Conscientia ad Gabellæ solutionem.

4. Reges & Principes nec non Magistratus, urgente publica necessitate, vel magna utilitate regni, Provinciæ vel Civitatis, iisdem conditionibus, quibus jus subsidij in Gabellis & Pecunijs postulandis habent, etiam jus subsidij in personas obtinent, ut ipsis necessaria, sive ad statum suum, sive ad publicum bonum conservandum, & ab injurijs defendendum, suppeditentur. Sæpe enim subsidium personarum, æque aut magis necessarium est Regi vel regno, quam subsidium pecuniarum: tenentur enim societates humanæ Regnorum & Civitatum, se & capita sua conservare, jure naturæ omnibus medijs, quæ ad sui conservationem opportuna videbuntur: Sæpe autem personæ publico bono necessariae sunt, ad defendendas civitates, itinera secunda conservanda, in inundationibus, aquarum & similibus; in quibus casibus, ubi Rex vel Civitas indiget, jure subsidij, personæ peti possunt, & tenetur populus subministrare, maxime cum Rex vel Magistratus non possit illis ex publico ærario providere, & hoc juri naturæ conforme est.

§. Non

5. Non licet tamen Regibus & Principibus pro suo libitu personas subditorum, in suum servitium vel operas assumere, sed servandæ sunt leges publicæ necessitatis suæ, vel Regni, quibus Rex tenetur se accommodare. Quia subditi Regum non sunt servi, nec servituti eorum subjecti, sed tantum publicæ necessitati vel utilitati, ex condicto libere obsequentes, ex communi Homagio quo promittunt Regi, in salute Reipublice, una cum ipso procuranda, se totos in ejus potestate futuros, & imperata facturos. Unde ista servitutis non sunt, sed publicæ salutis & utilitatis.

6. Non possunt Reges sua libera voluntate, seu privato suo aut alterius commodo de bonis subditorum contra voluntatem eorum disponere: & si faciant, furtum & rapinam committunt, tenenturq; ad restitutionem. Communi vero & publica necessitate urgente, licet Regibus, occupare, commutare, distrahere, destruere bona subditorum, ad populum & civitates conservandas. Id salvatur communi juris axioma. Quod in necessitate bonum publicum,

cum,

cum, sit præferendum privato, & membrum secundum ne cancer in totum corpus sæviat. Licet etiam Regibus delicta subditorum plectere, confiscatione & spoliatione bonorum, illaq; bene meritis tradere, aut de ijs disponere, intra terminos justitiæ naturalis & Civilis.

Articulus Decimus.

De Peccatis Regum, Principum ac Potestatis secularis contra has obligationes.

1. **P**eccant Reges & Principes Catholici mortaliter, qui libertatem conscientię (*ut vocant*) in suis Regnis & rebus publicis permittunt, templa vel domos pro suæ Hæreseos exercitiis, hæreticis aut tradunt aut relinquunt, conventicula eorum dissimulant, quando armis & potentia sua impedire possunt.

2. Peccant mortaliter qui impune (si debita super hoc moniti fuerint) permittunt in suis ditionibus, libros Hæreticorum imprimi, distrahi, legi, etsi enim id curæ Episcoporum sit, quia tamen legibus Ecclesiasticorum coerceri nequeunt, à Civili & armata

armata potestate puniri debent, ut Ecclesia & fideles à periculo liberentur.

3. Peccant mortaliter qui quidpiam contra Dei cultum, Religionis promotionem quovis modo aut inducunt aut induci permittunt.

4. Gravissimis peccatis se exponunt, qui confederati Hæreticis, eos in debellandis Catholicis armis adjuvant.

5. Qui contra libertatem rebus & bonis Ecclesiæ competentem, bona, decimas, & res Ecclesiæ, Monasteriorum, Hospitallium, surripiunt, dolo se occupant, defraudant, vel distrahunt, aut ne recuperent pro posse impediunt peccant gravissime.

6. Peccant graviter qui pias donationes & legata Ecclesiis & Monasteriis legitime facta, nituntur revocare vel eorum effectum impedire.

7. Delinquunt mortaliter effractores Ecclesiarum & qui ex Ecclesiis bona refugarum auferunt vel vim aliquam inferunt.

8. Qui Gabellis Vectigaliis talliis extra casum necessitatis & absq; eorum consensu bona vel personas Ecclesiasticorum onerant.

9. Qui

9. Qui instrumenta chartas bona & libertates Ecclesiæ concernentes, detinent, abscondunt, lacerant, unde damna Ecclesiæ oriuntur.

10. Qui contra locorum sacrorum immunitatem, Reos extra Casus reservados; ex eis extrahunt aut eis vim inferunt, vel quovis modo juri asyli violentiam faciunt.

11. Qui in Ecclesijs & locis Deo dicatis, judicia Civilia, concursus nundinas comedias profanas agunt.

12. Peccant gravissime qui Clericos percutiunt, item qui Clericos conveniunt coram judice sæculari.

13. Peccant graviter qui Lupanaria publica inditionibus suis impune permittunt.

14. Peccant admittentes Histriones, Ariolos & Magos ut sua præstigia exercent, & animas incautorum decipiant.

15. Peccant mortaliter & tenentur ad restitutionem qui absque causa, novas Gabellas imponunt & ijs populum opprimunt.

16. Peccant & ad restitutionem obligantur qui Gabellas & alias assisas ob necessitates boni publici iuste institutas, absque
justa

justa causa in multos annos producant cessantibus necessitatibus, & velut perpetuas perennare volunt.

17. Peccant mortaliter & ad restitutionem obligantur, qui Gabellas vel Vectigalia pro causa necessitatis publicæ exacta, vel in privatos usus, vel in largitiones prodigas, aut in causas bono communi actu non necessarias expendunt.

18. Peccant abutentes jure subsidij in personis, qui extra casum necessitatis Regiæ, personis Angarias, & Parangarias imponunt, Rusticos his fatigant, ad operas non necessarias cogunt: & tenentur ijs ad restitutionem damni injuste illati, vel ad laboris impensi mercedem.

19. Peccant mortaliter Ministri Regii, qui sine gravi publica necessitate agros civium occupant, illos devastant, domus destruunt, & non minus peccant qui eas se destructuros minantur, ut cives illas redimant.

20. Peccant gravissime qui sub prætextu Regiæ necessitatis, cogunt pauperes domos agros & exiguam suam hæreditatem vendere.

TITV-

TITVLVS SECVNDVS.
De Consiliariis.

Articulus Primus,

De qualitatibus Consiliariorum.

1. **T**Res potissimum qualitates sunt in consiliariis requisitæ. Prima est Prudentia cum doctrina sufficienti & experientia conjuncta: quia hæc tria ad integritatem veri consilii necessaria sunt. Etsi enim quis speculative doctissimus, si usum & praxin rei de qua judicandum est non habeat, toto cælo aberret necesse est. Similiter etsi doctrinam simul & experientiam habeat, si tamen rei, loci, temporis, personarum circumstantias, prudenter attendere nesciat, nec doctrina nec experientia illi prodesse possunt.

2. Fidelitas amore firmata: quæ quidem in Consiliariis Regum & Principum tria objecta habet: bonum Dei, bonum Regis, & bonum Regni. *Bonum Dei*: non enim potest quis esse fidelis Regi qui infidelis est Deo. *Bonum Regis in hoc consistit:*

ut ejus personæ, statui, & felicitati in omnibus bene & fideliter consulant. *Bonum Regni*: ut rationem populi habeant, quatenus quiete sub Rege conservetur. Dicitur (*fidelitas amore firmata*) vix enim sine amore ejus cui consulitur, fidelitas stare potest. Ut bene S. Gregor. *Lib. 1. Epist. 33.* *Nullus tibi fidelior esse potest ad Consilium quam qui non tua sed te diligit.*

3. Est animi libertas & constantia in consulendo, si enim desit animi libertas, ut si timore aliquo displicentiæ aut perdendi favoris, non audeat veritatem eloqui, à consilio removendus est: nec minus ille qui in omnem ventum (ut non displiceat) sua consilia vertit & invertit, nulla Soliditate veritatis innixus. Unde bene dicit Senec. *Lib. 6. de benef. cap. 30.* *Monstrabo tibi (inquit) cujus rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit; ille qui verum dicat, nemo enim ex animi sententia suadet dissuadet quæ, sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio quis blandissime fallat.*

Arti-

Articulus Secundus.

De Obligationibus Consiliariorum.

1. **O**bligantur eam sibi scientiam & experientiam, studio & usu acquirere, quæ sufficiens sit ad bene consulendum; unde non tantum scire tenentur jurisprudentiam & Civilem codicem, Justinianiq; institutiones & juris Pandectas, sed & Theologorum consuetudine uti debent, cum omnium Legum iustitia, iustitiæ divinæ tanquam Basi innitatur. Debent etiam in Historijs tam profanis quam sacris exercitati esse; in illis enim varii eventus & eventuum causæ describuntur, & quod alij longa ætate experti sunt, ibi quasi usu & experientia probata ediscunt. Unde Eccles. 8. *Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbjs eorum conversare, ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam intellectus, & servire Magnatis sine quærela.*

2. Obligantur: ut in consilijs bene attendant ad finem, sive rem ob quam fiunt Consilia: nam licet Consilium non sit tam
de

de fine five re, quæ consultatur (quippe quæ supponitur tanquam objectum) quam de electione mediorum ad finem: debent tamen Consilarii primo attendere ad finem, ut nimirum sit honestus finis, & proinde sit bonum honestum & justum, quod in Regis & Regni five reipublicæ utilitatem cedat, aut remotio alicujus mali, quod Regi regno aut reipublicæ alias imminet: non enim licet consilium dare ad finem malum. Attendant etiam ad media: neque enim iniquis mediis uti licet, etiam contra inimicos: illud enim Poetæ: *Dolus an virtus quis in hoste requireret*; intelligendum est de dolo, qui respectu inferentis justus est, etsi is cui infertur decipiatur. Juste enim hostis in bello justo decipitur, dum medio, ipsi non præmeditato invaditur, quia aggressio per se justa est.

3. Obligantur ut ab omni passione vel proprii commodi, vel alieni favoris aut odii, vel cujuscunque concupiscibilis aut irascibilis impressionis sint liberi, ut consilia eorum procedant in judicio, justitia, & veritate. Quia obligatio quam habent
publico

publico consilio Regem aut Rempublicam
juvandi, principium habet à juramento
quod hos comites requirit. In iudicio au-
tem consulere dicuntur: qui non perfun-
ctorie, præcipitanter aut impudenter con-
sulant. In iustitia vero qui suis consiliis
nemini nocent aut nocere intendunt. De-
nique in veritate: qui ita ut in corde sen-
tiunt, & rem se habere vel media ad finem
concludere credunt, sua Consilia e-
nuntiant.

Articulus Tertius.

De Peccatis Consiliariorum.

1. **I**N statu peccati mortalis vivunt qui
de sua insufficientia conscii, permit-
tunt se ad officium consilarii assumi, gra-
vius qui ambiunt & viis indirectis se pro-
moveri curant: gravissime autem qui offi-
cia illa sibi emunt, nisi forte essent officia
mere titularia, quia periculis multorum
peccatorum se exponunt & in illis pericu-
lis vivunt.

2. In statu peccati mortalis vivunt, qui post
acquisitum officium, de sua incapacitate
conscii,

conscii, non curant studio, exercitationibus, cum viris doctis consuetudine se capaces reddere, ut aliquo saltem modo legitime officio satisfacere possint.

3. Peccant, & ad restitutionem tenentur damnorum sequentium, qui ob debitæ scientiæ defectum mala consilia præstant, unde peccata vel gravia damna oriuntur.

4. Peccant qui scienter odio, pravo affectu, vel proprii aut alieni commodi gratia, prava consilia dant, imo in suam sententiam quam sciunt falsam, alios condescendere quovis modo procurant, & si tertio damnum aliquod inde sequatur tenentur ad restitutionem.

5. Peccant mortaliter qui proditorie vel quovis modo Consiliorum secreta aliis pandunt, & de damno tenentur.

6. Eadem ratione peccant qui sub prætextu boni vel libertatis Regiæ, bonum publicum populi, vel Reipublicæ evertunt, sub ipsis frequenter Thesaurizantes. Quia qui populi & Reipublicæ bonum evertit, Regis bono adversarium se ostendit, & si-

P

ve igno-

ve ignorantia five malitia id faciat, totius damni causa existit.

7. Peccant mortaliter qui in re gravis momenti vel tacent, vel respectu aliquo humano fluctuant, vel adulatione & placendi pruritu dicunt bonum malum & malum bonum: aut ita adulterant sermones suos ut æquivoce potius sua consilia proponant quam resolutorie, ne displiceant, qui similiter de damno tenentur.

8. Peccant qui in re gravis momenti perfunctorie & præcipitanter sua consilia præstant, non attendentes aut rei importantiam, aut mediorum infirmitatem, unde potius rem eventui futuro, immo & periculo exponunt, quam vere suis consiliis juvent.

TITVLVS TERTIVS.

De Nobilibus.

Articulus Primus.

De vera Nobilitate.

1. **N**obilitas à Doctoribus in quatuor species dividitur, 1. Nobilitas superna-

pernaturalis : quæ consistit in supernaturalibus Dei donis, & maxime gratia gratum faciente qua juxta S. Petrum 2. *Petr. 1. Efficimur divina consortes naturæ, & quæ filij Dei renascimur.*

2. Nobilitas naturalis : quæ consistit in donis quibusdam naturalibus & virtutibus acquisitis, ex quibus homo redditur cæteris excellentior, & proinde aptus ut aliis præficiatur, sive ut multitudini imperet.

3. Nobilitas mixta : quæ partim ex studio virtutis, ac naturalibus donis, partim ex dignitate aliqua politica sive gradu provenit. Nimirum quia persona donis naturalibus & virtute præstans, nobili gradu in republica donatur, ut cum ad magistratum, vel gradus aliquos quibus nobilitas assignata est, assumitur.

4. Nobilitas politica : quæ trahitur à majoribus virtute Glaris, quibus ob præstantiam virtutum, dignitas aliqua præeminentis designata fuit, sive populi concessione, sive Principum judicio, sive rerum magnarum bene gestarum Excellentia prævalente,

valente, his enim tribus fere modis nobilitas in Politicis & Civilibus primum acquisita est: & quia communiter filii Parentum indolis & virtutum Hæredes habentur, nobilitate generis filii à majoribus nobilibus nati nobiles habentur, & nobilitatem cum sanguine acquirunt. In hac vero nobilitate si virtute destituta sit, non multum gloriandum, quamvis prodolor in mundo commune sit. Dicit enim S. Gregor. *Orat. in laudem Hieron. Philos. in principio. Neq̃ nostrum est* (ait) *ac ne Philosophi quidem eam generis claritatem admirari, quæ à fabulis & sepulchris, supercilioq̃ jam pridem corrupto ac putrefacto manat: nec eam quæ sanguine ac diplomatis comparatur, quippe quam noctes afferant, ac Regum ignobilium quoq̃ fortasse manus, Nobilitatem, velut quiddam aliud imperantium atq̃ decernentium: sed eam demum nobilitatem intelligo, quam pietas vitæq̃ sanctimonia, assensusq̃ ad primarium illud bonum, ex quo originem traximus, insculpsit. Item S. Gregor. Orat: in vect: in Maximum: circa medium: est triplex* (inquit)

quit) generis consideratio: aliud enim super-
ne Originem traxit: quo omnes per aque No-
biles sumus, quippe ad imaginem Dei Crea-
ti: aliud à carne proficiscitur: quo quidem
handscio an quisquam nobilis dici possit, cum
id totum corruptione conficiatur: aliud à
virtute vel vitio agnoscitur: de quarto vero
genere quatenus nude politicum est, subjun-
git; quartum illud nobilitatis genus quod in
Principum diplomatibus edictisq; consistit,
tum illo loco ac pretio habeo, cum pictam for-
mæ Elegantiā laudandam dixerō. Simiam-
que ob id revereri capero, quod Leo esse
iussa sit.

Articulus Secundus.

De Obligatione Nobilium.

I. **D**uo quæ ad Regimen populi spe-
ctant in Nobilibus Vasallis distin-
guenda sunt: unum est propria jurisdic-
tio & Dominium in Provincias, sive do-
minia hæreditaria, sive quæ possident, &
eorum subditos sive dominiorum Incolas.
Alterum est dependentia quædam à Rege
sive supremo Principe, quibus tanquam

eorum Vasalli aliquod Homagium vel iurarependere tenentur.

2. Primo itaque ex Jurisdictione propria & Hereditaria in Provincias vel terras suas & colonos obligantur, ad subditorum, juxta leges Civiles Regimen, illorum conservationem, & ab injuriis defensionem. Hæc sunt communia omni dominio despotico: Sicut enim Coloni & subditi tenentur illis ad Reverentiam, fidelitatem, & obsequium juxta Dominiorum leges: ita ipsi correlative subditis ad supradicta tenentur. Unde gravissime peccant Principes & Nobiles, qui suos subditos alias liberos, sicut Mancipia regere, ad placitum & arbitrium præsumunt, qui eos opprimunt, & quantum possunt ab injuriis defendere non satagunt. Peccant & subditi, qui eis honorem non deferunt, qui infideliter illis obsequuntur, & qui quovis modo suis dominis infideles sunt.

3. Secundo Nobiles ex gradu & dignitate Nobilitatis obligantur Regibus ac Principibus supremis ad Homagia, recognitiones, fidelitatem & onera quæ eis
com-

competunt. Unde vocati ad bella convenire & Principibus assistere debent, interdū cum certo comitatu: Extra Provincias vero & Regna, absq; Regum & Principum voluntate, quandoque non possunt alienæ militiæ deservire. Denique fidelitatem servare tenentur in omnibus, quæ vel Regum & Principum Personas, vel etiam Regnum & Provincias concernunt, & hæc omnia non tantum in foro fori, sed etiam in foro conscientiæ & poli.

TITVLVS QVARTVS.
De Magistratib9 ac Officiariis.

Articulus Primus.

De Qualitatibus Præfectorum ac Magistratuum.

- I. **Q**ualitates præfectorum & eorum qui ad Magistratus assumuntur, paucis comprehendit Consilium Jethro Soceri Moyse: *Exod. 18. Provide autem (ait) de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis. Tribu-*

nos: In quibus verbis quatuor qualitates indicantur. 1. Requiritur virilis potentia, debent enim qui ad præfecturas assumuntur, viri esse firmi & prudentis iudicii, in quibus nil puerile, nil muliebre, nihil fatuum, sed ab omni passione & phantastica imaginatione, liber intellectus sit. Debet etiam inesse virilis fortitudo, sive ad iudicia & decreta ferenda, sive ad eorum executionem. Insuper debet pollere scientia sufficienti & accommoda Regno, Provinciæ, Civitati cui præficitur.

2. Requiritur in illis timor Dei, ut sciant quicumque populis præficiuntur se agere rem Dei, ideoque Deum præ oculis in Regimine habere debere, illiusque primaria intentio sit, quæ placita sunt Deo perficere: & ut Dei iudicia considerans, si non amore, timore saltem Dei, à malo aver-
tatur.

3. Requiritur in præfectis, veritas: ut sciant discernere, & de facto discernant, verum à falso, id est ut fictionibus & mendaciis non illudantur, minus suis illudant, in ipsis enim qui præfunt, debet residere veritas

ritas in verbo, ut quidquid ex ore eorum procedit respectu subditorum, veritati legum innitatur. Deinde necessaria est veritas vitæ: ut nimirum sciant discernere bonum à malo: illorum enim est malitiam dissipare, & bonum opere & exemplo stabilire. Veritas denique justitiæ, individua Comes debet esse, omnium qui populo præficiuntur: ut nimirum discernant justum ab injusto, & sic unicuique quod suum est reddatur.

4. Requiritur in illis odium Avaritiæ: ut non tantum non sint avari, sed etiam avaritiam oderint: avaritia enim est principium omnis injustitiæ, iniquitatis, dissimulationis, licentiæ in Regimine, quia omnia pecuniæ obediunt. Et ubi aliquis præfectorum avaritiæ deditus est, seposito Dei timore & veritate atque justitia, in omnem ruit Licentiam, aut Pauperum oppressiorem. Senferant hanc pestem antiqui, qui à præfectura removendos judicabant inopes & avaros. Nec ab hoc Consilio aberrat Tyberius Cæsar: qui vix induci poterat ut præsides mutaret, pro ratione affe-

P s

rens,

rens, se hoc modo parcere velle plebeculae, indicans quod praefides ad Provinciam ad modicum tempus missi, emungerent acrius populum, etiam usque ad sanguinem, & tanto acrius dominarentur, quanto se breviori tempore dominaturos agnoscerent, solebatque adferre paradigma alicujus vulnerati, qui in via jacens muscas vulnus depascentes non abigebat: quod cum aliquis transiens vidisset, officium vulnerato praestitisse ratus est si muscas abegisset, sicut & abegit: ad quem vulneratus, male (inquit) fecisti quia muscae quas amovisti, jam sanguine pleni erant, & me parcius molestabant, quae autem supervenient acerbius pungent, pari modo de mutatione praefectorum philosophandum est.

Articulus Secundus.

De peccatis Praefectorum seu Magistrorum.

- I. **I**N peccata mortalia se praecipitant, qui Magistratus & praefecturas ambiunt, emunt, vel se ad illos promoveri curant, conscii de sua inidoneitate: fit enim
ut ob

ut ob negligentiam & ignorantiam sæpius contra bonum patrię & Principum impingant, ab Adulatoribus & iis qui propria quærunt decipiantur, injustitias committant, vitia regnare permittant, & corrigere omittant, & populum hostium & inimicorum crudelitati dimittant.

2. Peccant qui pusillanimes existentes, vel hominibus placere cupientes, favoribus amicorum, donis ac muneribus, adulatorum suasionibus, in omnem ventum vertuntur: vel timore indignationis aliquorum, à justo & recto tramite deviant. Quæ peccata existimari debent, juxta damna quæ vel Rex vel Patria vel personæ privatæ inde patiuntur.

3. Qui timorem Dei abjicientes, pro sua libidine effrænes, faciunt & permittunt omnia quæ lubent, nullo respectu ad leges naturales divinas vel positivas.

4. Peccant gravissime qui faciem mundanam ita induerunt, ut nec in verbo nec in opere veritatem servant, sed ut secundum S. Grego. *Ipsorum velut professio sit, cor Machinationibus tegere, & sensum verbis velare,*

lare, & tantis aulæcismis in suo gubernio utuntur, ut de hoc sæculo dici possit quod Osee 4. Dicitur: *Non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra, maledictum & Mendacium, &c. inundaverunt.*

5. Qui non contenti stipendiis & emolumentis, officio, Magistratui, sive præfecturæ constitutis, exigunt & extorquent multam pecuniam, angarias, operas, contributiones in omnibus rebus à subditis, quæ omnia præter furtum & Rapinam rei alienæ, continent graves injustitias & oppressiones plebis.

De Prætoribus, Hoffmannis, Satrapis hic aliquid specificandum fuisset, sed cum sit eadem accommoda ratio de illis quæ de præfectis, & non minora peccata committant, cum ipsi ut plurimum magis ignari, exactionibus ac injustis multis se intricare soleant, ipsis doctrina superior applicari poterit.

TITV-

TITVLVS QVINTVS.

De Iudicibus.

Articulus Primus.

De Qualitatibus Iudicium.

Iudex proprie dicitur cui ex officio competit, quæ sunt juris & justitiæ auctoritative declarare, causis & litibus legum declaratione finem imponere: omnem injuriam contra fas & justitiam, tam à Republica quam à civibus & subditis, potestate ac justitiæ mediis propulsare: cujus dignitas in hoc elucet: quod non tantum Regis sed & locum Dei teneat, & velut Deus, hominibus justitiam administret. In quo quatuor potissimum requiruntur qualitates.

1. Scientia sapientiaq; experientiæ conjuncta, ut norit jus divinum naturale & civile proportionaliter ad causas, quæ in suo tribunali proponi solent, quomodo enim discernet de rei veritate vel juris equitate qui jus ignorat.

2. Requiritur rectitudo animi in alteram partem inflexibilis, quæ qualitas colligitur

ex illo *Dent. 16. Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, &c. ut judicent populum justo iudicio, nec in alteram partem declinent.*

3. Requiritur in Iudice fortitudo & Justitiæ zelus ut patet *Eccles. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas vultum potentis & ponas scandalum in equitate tua.*

4. Requiritur pietas & charitas ad proximum: ut nimirum causas habentes suscipiant & audiant, omnibus æquanimis sint, eorum lites promoveri oportune provideant, erga Viduas, Orphanos, pupillos & miseras personas se patres ostendant.

Articulus Secundus.

De Obligationibus Iudicum.

1. **O**bligantur ad causarum ac litium diligentem investigationem. 2. Ut in causis dijudicandis, nec amore nec odio, nec timore aut cupiditate moveantur, sed ab omni passione liberi solam justitiæ veræ rectitudinem in Deo respiciant. 3. Ut sine ullo respectu humano tam in disquisitione quam

quam in iudicio, & ejus executione procedant. 4. Si Judex se insufficientem sentiat, quod adhibeat justos & doctos assessores, supplere enim tenetur quod sibi in hac re deesse sentit. 5. Quod Judex non teneatur ad formalitates, modos vel apices juris, & ad accessoria quævis civili jure introducta, in casibus in quibus animadverteret ex eorum observantia justitiam & veritatem periclitari. V. G. videt à procuratoribus, advocatis, vel partibus quæri inutiles citationes, dilationes, exceptiones, & alias formalitates sive cæremonias, ad dolos, fraudes & Machinationes injustas causæ inferendas, potest & debet illa negare, & sola substantia juris servata causam decidere. 6. Obligantur ne in Criminalibus, quem certo novit innocentem, per allegata falsa probatum noxium condemnet, ut patet Exod. 23. in fontem & justum non occides. 7. Non licet Judici in Civilibus ferre sententiam contra aliquem, à cujus parte certo & indubitate novit stare justitiam, etsi allegata & probata à parte contraria, contrarium evincant, quia iudicium injustum
ex

ex natura sua, nulla lege justificari potest.

8. Ubi post ventilatam debite secundum jura causam, certa justitia deprehenditur, non licet Judicibus declinare, ad opiniones probabiles initio causæ propositas, quia succedente certitudine rei, absorbetur & tollitur sola probabilitas.

Articulus Tertius.

De Peccatis Iudicum.

1. **P**eccat Judex mortaliter & tenetur ad restitutionem totius damni parti læsæ, si falsam & injustam sententiam pronuntiet aut pronunciari permittat.

2. Peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem damni, si ex ignorantia crassa proferat sententiam injustam, quia cum sciat aut scire debuerit se ignorantem, non debuit nec potuit licite se judiciis intrinicare.

3. Peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem cum injustam sententiam protulit, ex eo quod discussionem aut examen debitum causæ neglexit, siue fuerit negligentia studii, siue inquisitionis & informationis debitæ

debitæ adhibendæ, five dilationis nimia, ob quam testibus mortuis probationes vel defensiones, veræ justitiæ partibus defuerunt, five nimia præcipationis ob quam causæ plena discussio facta non est, five ex aliis similibus causis.

4. Si permittat se Judex corrumpi prece, vel pretio, Muneribus, obsequiis, aut aliis quibuscunque; ex quibus sequitur injusta sententia, in hoc casu & peccati mortalis reus est, & ad restitutionem illorum quæ accepit & ad damni compensationem obligatur.

5. Peccant mortaliter cum nimirum etsi possit & debeat, sententiam tamen dare non vult, aut non nisi interlocutoriam, aut injuste ad aliud Tribunal transfert, & quando in re clarissime justa ad compositionem cogit, sub prætextu alicujus dubii eventus, qui revera non subest sed tantum imaginarius est.

6. Peccat, si in Criminalibus aut Civilibus examinet ea, de quibus quis directe vel indirecte non est accusatus, vel alias juridice suspectus.

7. Pec-

7. Peccat si testes scienter suspectos adhibeat, vel eorum quos adhibet qualitates non satis attendat.

8. Peccat si præter exigentiam causæ torturas & tormenta adhibeat.

9. Peccat si ultra modum sententiæ rigorem augeat, & demum omnis defectus iudicis, Reipublicæ vel Reo aliquod notabile damnum, siue formaliter, siue in causa vel consequentia afferens, est peccatum mortale & pro ratione damni tenetur Iudex ad restitutionem.

TITVLVS SEXTVS.

De Denuntiatoribus.

Articulus Primus.

Quid & quotuplex sit Denuntiatio.

Denuntiator dicitur qui alterius crimen defert apud superiorem vel iudicem siue ut Reus emendetur, siue ut ad exemplum aliorum puniatur vel remedium malo adhibeatur. Unde quadruplex assignatur denuntiatio.

I. Di-

1. Dicitur Evangelica, quæ ad meram denuntiati emendationem dirigitur.

2. Appellatur Canonica, ad quam aliquis tenetur virtute Canonis alicujus, & qui Canonice aliquod delictum denunciavit non tenetur ad probationem, nec potest cogi ut compareat in judicio, quamvis possit in judicio examinari ut testis.

3. Est denuntiatio Judicialis privata, quæ fit judici non ad punitionem delinquentis, sed tantum ut cogatur restituere damnum, quod denuntianti à Reo illatum est, ut si servus conquærat apud Judicem de stipendio sibi non soluto.

4. Est denuntiatio Judicialis publica, quæ non tantum ad emendam Rei, sed etiam punitionem delicti coram Judice fit, absq; tamen obligatione ad probandum delictum aut inscriptione denuntiantis, sed tantum ut Judici via aperiatur ad inquirendum de delicto.

Denuntiator vero in denuntiatione judiciali publica, tempus, locum, crimen, personas, testes, si norit adnotare & nominare debet, sine quibus denuntiatio non
urget

urget nec Judex tenetur illam acceptare, à simili vero denuntiatione repelluntur criminosi, infames, & fere omnes qui repelluntur ab accusatione.

Articulus Secundus.

De Peccatis Denuntiatorum.

1. **P**eccant si ex odio inimicitia, invidia nullo publici boni amore denuntiēt.
2. Peccant si secreta peccata vel occulta, & quæ jam sunt emendata, nec publico bono nocere possunt, deferunt.
3. Peccant si falsitatem aliquam suę denuntiationi immisceant, aut delictum ultra modum exaggerent.
4. Si in vera & legitima denuntiatione innocentes intricent, aut sint tertio innocentium causa damni.
5. Denuntiator falsus etsi ad pœnam talionis non obligetur, quia tamen falsum denuntiavit, pœna extraordinaria debet & potest castigari.

TITV-

TITVLVS SEPTIMVS.

De Accusatoribus.

Articulus Primus.

De Accusatoris Obligatione.

Accusator proprie dicitur, qui dato Libello Judicem interpellat aduersus Reum in causa delicti vel criminis in ordine ad vindictam, ob publicum bonum obligans se ad delicti probationem: & in casu defectus probationis ad penam talionis. Obligatur vero

1. Ut delictum sive crimen & personam in singulari exponat, non enim sufficit in generali accusare.
2. Ut juridica sit accusatio debet vindictam delicti, sive Reum ad vindictam, ob delictum expetere.
3. Debet publicum bonum intendere, & non privato odio accusare.
4. Debet se obligare ad delicti probationem.
5. Hoc ipso quo se accusatorem declarat obligatur sub pena talionis delictum probare.

Arti-

Articulus Secundus.

De Peccatis Accusatoris.

1. **P**eccat si falso hominem accuset utpote de Crimine quod non fecit.
2. Peccat. Si crimen illiusq; circumstantias ultra veritatem augeat.
3. Si peccatum omnino occultum aut emendatum absque causa (qualis esset in proditione Civitatis vel ruina Reipublice imminente) ad judicem defert.
4. Si ex odio aut malevolentia accuset.

TITVLVS OCTAVVS.

De Reo.

Articulus Vnicus.

De Reo ejus obligationibus & peccatis.

REUS vocatur generaliter, qui ab aliquo in re controversa ad iudicium provocatus est, & obligatur ad sequentia. 1. Ut se contra actorem jure defendat. 2. Ut si interrogetur juridice & legitime, judici veraciter respōdeat, objecta juridice, juste dissolvat.

solvat. 3. Ut iudici in omnibus quæ ad iudicium pertinent obediat.

Peccat igitur mortaliter: 1. Qui Iudici iuridice interroganti non vult respondere, aut si respondeat, æquivoce, fallaciter, aut mendaciter respondet.

2. Peccat: qui per Calumnias, injustitias, falsitates, aut quosvis illegitimos modos conatur defendere.

3. Peccat qui renuit Iudici obedire, per illegitimas Appellationes, declinationes, vel dilationes, quæ in actoris legitimi damnum injustum redundant.

4. Tenetur ad restitutionem omnis damni, quod ex injusto aut falso medio se defendendi, actor justus & iuridicus incurrit.

TITVLVS NONVS.

De Testibus.

Articulus Vnicus.

De Testium Qualitatibus ac Peccatis.

Testium qualitates describit *Isidor. in Decret: De Verb: signif: l. Forus. Testes consi-*

considerantur: conditione, natura, & vita.

Conditione: si liber: nam sæpe servus metu dominantis testimonium veritatis sup-
primit. Natura: si vir non fæmina, nam
vanum & mutabile testimonium semper
fæmina producit. Vita: si innocens & in-
teger actu, nam si vita bona defuerit fide
carebit. Non enim potest iustitia cum sce-
lerato homine habere commercium. Ne-
que Regularis sine licentia superioris sit
testis, nec etiam Clericus in causa sangui-
nis. Deinde requiritur ut ætas sit pubes &
in causa criminali viginti annorum, & ut
sit rationis utens, non furiosus, non ebrio-
sus, non infamis, nec pauper, ne paupertas
ingerat suspicionem corruptionis.

Peccant vero testes contra octavum præ-
ceptum. 1. Si falsum testentur. 2. Si verita-
tem taceant. 3. Si veritatem dissimulent aut
aliqua arte vel amphibologia eludant, in
proximi injustum nocumentum, tenentur.
que ad restitutionem & compensationem
debitam.

TITV-

TITVLVS DECIMVS.

De Advocatis.

Articulus Primus,

De Advocatorum Obligatione.

ADvocatus dicitur qui in forensibus negotiis proponendis & discutiendis parti suum præbet Patrocinium, verbo vel scripto, hujus præcipuæ qualitates & obligationes sunt sequentes. 1. *Ætas congrua*: non enim pueri ad Advocatorum officium admittendi. 2. *Doctrina probata*: ut nimirum jurisprudentiæ cum fructu studuerint, & gradum Licentiæ aut saltem sufficientem scientiam testimonio Doctorum Academia in qua studiis vacarunt adepti fuerint. 3. *Fidelitas*: ut nimirum justitiæ primo, demum clientibus in iis quæ causam concernunt, fidem & fidelitatem servant, utrique parti non inserviant, aut sui Clientis imbecillia argumenta adversæ parti non revelent, nihilque injustum aut iniquum etiam contra adversam partem moliantur. 4. *Diligentia*, ne ex negligentia &

Q

tia &

tia & defectu studii, tempestivæ & accuratæ responsiones & comparitiones desint, & ex similibus causis contingat, causam alias justam periclitari cum clientis damno. §. Prudentia ac vita bona cum experientia & praxi conjuncta. Supponendum etiam est juramentum Advocatorum, quo se obligant & jurant, diligenter & ex fide, hoc est fideliter, officium suum præstituros, item se cognita causa improba vel penitus desperata, scienter mala cōscientia liti non patrocinatorios, immo si causa procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit à causæ Patrocinio recessuros.

Articulus Secundus.

De Advocatis Pauperum.

I. **N**E causæ Pauperum & miserabilium personarum, ex defectu mediorum aut advocati & procuratoris perdantur, & exinde talium sequatur oppressio, tenentur Magistratus & Judices, pauperi & miserabili personæ, ubi similium causæ agitantur, assignatis advocatis ac procuratoribus providere ne opprimantur. De his per

per Scripturam monentur *Psal. 81. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, &c.* Item obligantur Judices ubi pauperes personæ ob defectum stipendii advocatos in suis causis vitæ subsidia, vel famam vel aliam gravem necessitatem concernentibus non reperiunt, illis de publicis sumptibus, Advocatos ac Procuratores constituere, quia illorum est in necessitate extrema aliis providere. Item quilibet advocatus à paupere vel miserabili persona rogatus, ut causam suam aliquam urgentem agat, cum, ut supponitur non habeat unde salarium ei det, tenetur sub peccato mortali gratis advocare: quia necessitatem extremam patienti tenetur Christianus ex præcepto Charitatis, sub peccato mortali subvenire. Item: etsi Clericis non liceat in causis Civilibus advocare, id tamen licet in causis pauperum & miserabilium personarum, & fundatur in charitatis debito & necessitate.

Q 2

Arti-

Articulus Tertius.

De Peccatis Advocatorum.

1. **P**Eccant tam contra Juramentum quam contra iustitiam gravissime qui causas omnino improbables sustinet, & qui tales quærunt processus & ad hos clientes instigant.
2. Qui omnino in iustas causas defendunt, vel si aliquam speciem probabilitatis habeant, eloquentiæ lenociniis & meris fallaciis ita vestiunt ut non nunquam iusta causa periclitetur immo omnino succumbat.
3. Peccant qui iniustitiam causæ deprehendentes nihilominus illam prosequuntur.
4. Qui lites & causas suis astutiis protrahunt, quæ brevi tempore poterant finire & hoc ut lucra sua augeant.
5. Qui sua negligentia vel ignorantia sunt causa quod causæ etiam iustæ perdantur.
6. Qui cum adversa parte colludunt vel quovis modo suis clientibus sunt infideles, quod vel parti secreta revelent, vel utrique deserviant.

porro grave restitutionis jugum imminet

net advocatis in omnibus illis peccatis quę triplicem malitiam habent. Deum enim per jurio & injustitia offendunt, judicem decipiunt aut decipere tentant: Clientes aut partem in bonis temporalibus lædunt: ita ut ex omni parte restitutionem damni temporalis, interdum etiam honoris & famę lesę obligentur.

TITVLVS VNDECIMVS.

De Procuratoribus.

Articulus Primus.

De Procuratorum Obligatione & Peccatis.

1. **P**ROCURATOR ad lites dicitur, qui nomine Clientis litem in judicio contestatam prosequitur, & ad finem deducere conatur, in tali vero procuratore requiritur. 1. Idoneitas, quę consistit in eo ut non laboret aliquo defectu pro quo à judicii actionibus repellatur. Nimirum: ut non sit mulier sed vir, non puer, non fatuus, aut furiosus, non infamis: sed habeat illas qualitates quas quælibet Curia requirit. 2. Au-

toritas: quæ requiritur in omni procurante ex parte personæ vel communitalis pro qua procurat, consistit autem in auctentico mandato, quo & procurator designatur, & mandatum de lite proseguenda vel plenarium vel restrictum ipsi datur, cum sponfione de omnibus quæ ad litem spectant. 3. Fides & diligentia: quæ in hoc consistit, quod eadem fide & diligentia omnia sibi commissa peragat, qua ipsemet cliens si adesset & litem per se prosegueretur, ageret.

2. Obligatur vero ad hoc ut bona fide procedat, & bona fide quæ sibi licite demandata sunt faciat. Non censetur autem bona fide procedere, si sciat & adulteret causam injustam, improbabilem, vel cautelis & dolis refertam: nec censetur bona fide agere, si ipsemet injustos dolos, astutias, vel calumnias adinveniat & exequatur, in detrimentum justitiæ, deceptionem advocati, illusionem judicis, ac præjudicium & detrimentum partis. Nec censetur etiam diligentiam bona fide debitam adhibere, si ob suam cupiditatem litem pro-

protrahat, si in tempore comparitionis, Responsiones, defensiones, instrumentorum productiones non habeat: denique quidquid negligenter mala fide, consentiente procuratore in causa agitur, in procuratoris culpam & peccatum revolvitur teneturq; de omni damno quod infidelitate, malitia, vel negligentia sua, clienti vel parti injuste advenit.

TITVLVS XII.

De Salario et Munerum

Receptione.

Articulus Vnicus.

Quid sit Salarium & quæ munera recipi possint.

I. **S**alarium dicitur merces sive honorarium quod alicui præstatur ex iustitia ob laborem vel operam, derivatur vero nomen Salarium à sale, quia sicut sale condiuntur & conservantur cibi, sic operans salario conditur & conservatur. Varia vero salaria ministris iustitiæ obvenire solent, alia sunt jure publico assignata, &

hæc ita persolvi debent ex iustitia, ut nec absque iniustitia illis subtrahi, nec maiora absque iniustitia, ipsi stante lege exigere possint. Alia Salaria consuetudine donantur & hæc, quamdiu consuetudo non est reprobata iusta reputari debent, & quamvis excedere viderentur, iuste tamen accipiuntur, quia consuetudo pro lege habetur & communi utentium sensu iustificatur.

2. Licet vero Iudicibus extra Domicilium è propria civitate evocatis, & extraordinariis operibus in causæ agitatione, contra communem sortem vacantibus, expensas & sumptus necessarios & congruos accipere ultra salaria, communi iure designata, idem dicendum de Confiliariis, Advocatis, & Procuratoribus, quia illa non censentur venisse in considerationem legis, & quia de facto communem operam excedunt, iis amplius honorarium debetur, etiam præter expensas victus & itineris considerato labore ac opera quam impendunt. Item: Sportulæ quæ longa consuetudine in iudiciis peti aut dari consueverunt sine peccato accipi & expendi possunt.

sunt, quia illa per consuetudinem publicam & continuam justificantur.

3. Item munera quæ post totam litem decisam nonnunquam, in gratiarum actionem offeruntur, si non sint prius directe vel indirecte promissa sive prævisa, nec in pactum venerunt, possunt absq; conscientia læsione recipi, quia illa ut sic, non potuerunt animum Judicis aut Ministrorum justitiæ movere ante sententiam, & consequenter nec judicium pervertere.

Alias munerum receptio à Ministris vel administratoribus justitiæ, semper reputata est iniqua aut suspecta, aut vilis. Ita communiter Scripturæ. Eccles. 20. Xenia & dona excæcant oculos judicum & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.

TITVLVS XIII.

De Scribis.

Articulus Vnicus.

De Scribarum Obligatione & Peccatis.

1. **S**cribæ dicuntur qui ex officio omnia judicialia acta, dicta, & inquisita descri-

Q 5

scri-

scribunt fideliter, & in authenticum librum referunt, illos obligat juramentum cui se adstrinxerunt, servare: fidem indubitam scripturis conciliare, diligentia sua providere ne dubium aliquod erroneum in eorum Scripturas serpat: item secretum servare, ne quid dicant, revelent, vel scripto tradant, quod in præjudicium Reipublicæ, Magistratus vel Judicis quibus deserviunt, aut privatarum personarum quarum acta describunt, cedere possunt.

2. Omnis igitur Scriba, qui in aliqua re gravi juramentum suum & fidem violavit sive falsificando Scripturam, vel instrumentum publicum privatumque, sive ex negligentia aut malitia aliquid omittendo vel mutando sive quæ secreto servari debent Revelando, præter pœnas juris quas incurrit, peccat mortaliter, etsi damnum aliquod ex prædictis provenerit tenetur ad restitutionem.

TITV-

TITVLVS XIV.

De Notariis.

Articulus Vnicus.

De Notariorum obligatione ac peccatis.

I. **N**Otarius dicitur qui auctoritate publica & legitima institutus est, ad scribenda instrumenta & alias scripturas, quæ fidem publicā faciant, quibus quivis in iudicio & extra stare teneatur. In iis requirebatur antiquitus, scientia sufficiens notariatus, fides sive fidelitas cum probitate vitæ & diligentia, verum alia postea addita sunt, nimirum: ut sint legitime nati, vivacitate sensuum pollentes, hoc est nec surdi, nec cæci, nec muti, ætatis 25. annorum, honestæ famæ, & mediocrum mediocrium, instituti ab habente potestatem, mediante juramento quod sequentia complectitur: Nimirum: quod Notarius de iis ad quæ vocatus fuerit, & quæ personaliter viderit, vel audierit, aut requisitus fuerit absque diminutione veritatis vel admix-

Q 6

tione

tione falsitatis, aut quavis alteratione veritati repugnante, sua instrumenta integra & non violata faciat. 2. Quod injuncta sibi secreta nemini revelet. 3. Quod de omnibus instrumentis quæ confecerit protocolla sibi servet. 4. Quod de contractu usurario scienter instrumentum non conficiat. 5. Quod absque passione odii timoris vel amoris cum integritate conscientie officium suum administret. Instrumentum vero Notarii ut fidem faciat requirit sequentes conditiones. Nimirum: ut invocetur Nomen Domini, & ponatur annus, Mensis, Dies, indictio, Nomen Papæ, Imperatoris, Regis, Principis, respective in terris ipsis subditis: deinde locus contractus, series facti sive actus, testes, quorum etiam erit signare vel notam aliquam adhibere, Notarius vero signet suo ordinario signo, & in subscriptione notet, à quo vel quibus legitime institutus sit notarius, & appareat etiam quod rogatus fuerit: Demum instrumentum debet coram partibus relegi, si etiam partes signent, res magis autentica erit.

2. Peccant vero Notarii. 1. Si contra veritatem instrumētum faciant, vel illi aliquam falsitatem inspergant, aut alio modo alterent contra integritatem. 2. Si eorum negligentia, ignorantia aut Malitia, aliquis error contra substantiam instrumenti irrepāt. ut: in Nomine, Die, substantia contractus, convocatione testium. 3. Si infidelitatem aliquam committant revelando secreta, aut dando copias instrumentorum iis quibus non debent. 4. Si cui ex negligentia culpabili, ignorantia vel infidelitate damnum eveniat, tenentur ad restitutionē.

TITVLVS XV.

De Matrimonio ac Coniugatis.

Articulus Primus.

Quæ fuerit Matrimonij Prima institutio.

1. **I**Nstitutum est Matrimonium à Deo in statu innocentiae, in loco paradisi, ante Adami & Evæ peccatum, in officium naturæ, & propagationem generis humani, illudque in institutione primæva, mul-

tis prærogativis honoravit. 1. Benedictio-
ne singulari *Gen. c. 1. Masculum & femi-
nam creavit illos, benedixitq; illis & ait cre-
scite & multiplicamini.* 2. Singularitate
duarum personarum ad invicem, ita ut una
fæmina nullum masculum putet factum in
mundo præter unum, & è contra. 3. Amo-
re mutuo & cordium unione, sicut acutissi-
me testatur Procopius: dicens: *Sapienter
Deus ex uno fingit duos, ut unum iterum ex
duobus constituat invicem copulatis per
Matrimonium.* 4. Indissolubili societate
*Gen. 2. Quamobrem relinquet homo patrem
suum & matrem & adhærebit uxori suæ &
erunt duo in carne una.* 5. Castimonia &
pudica honestate *Gen. 2. Ubi natura Matri-
monii explicata, statim subjungitur: erat
autem uterq; nudus Adam scilicet & Eva uxor
ejus & non erubescabant.* Duos vero tan-
tum fines habuit Matrimonium in statu
innocentiæ, tanquam officium naturæ in-
stitutum: nimirum: multiplicationem li-
berorum, & vitam socialem.

2. Matrimonium vero à Deo in statu
innocentiæ, ad effectum naturæ institu-
tum,

tum, pro omni statu sive lege institutum fuit, & usque in hanc horam juxta essentialia sua, etiam in lege Evangelica perseverat. Omnia vero quæ successu temporis vel immutata vel addita sunt, nihil in substantia vel essentia Matrimonii immutarunt, sed tantum in iis quæ à legibus, ob bonum universi pendebant, conditiones nonnullæ, pro ratione circumstantiarum superadditæ sunt: Explico: in lege naturæ post ruinam peccati, & ebullitionem concupiscentiæ carnis, Matrimonium, quod officio naturæ tantum deputatum erat, in remedium concupiscentiæ etiam à Deo ordinatum est, manente officio propagandæ prolis, tanquam basi Matrimonii. Item: quia paucitas personarum homini jam Morti, & eventibus morborum exposito, orbis repletionem impendebat, à Deo Polygamia permixta fuit. Item: in lege Moyfi circa personarum habilitates & inhabilitates, nonnulla sunt lege Ecclesiastica sancita, & nonnulla ex dispensatione Dei per Moysen decreta, salva semper Matrimonii substantia. Tandem in lege nova Matri-
moni-

monium, quod in officium naturæ, ad illud usque tempus remanserat, substantia & essentia immutata, ad sublimiorem gradum Sacramenti, Redemptoris gratia evectum fuit: quidquid autem additum est, essentiam Matrimonij in ratione Matrimonij non excedit.

4. Petes quid ratio Sacramenti novæ legis Matrimonio addiderit. Resp: quod Matrimonio primævo duo restituerit, & alterum supernaturalis effectus super addiderit, nimirum signum sensibile, efficax gratiæ & auxilij supernaturalis. 1. Quod restituit, est singularitas duarum personarum ad invicem, prohibita enim polygamia, Christus Sacramento novæ legis unitatem conjugii, ad duos solos, ut fuerat à principio reduxit. 2. Est indissolubilitas: nam abrogato divortio indissolubilitatem ad firmum vinculum reduxit. 3. Quod ratio Sacramenti superaddidit, est efficacia gratiæ supernaturalis, per sensibile signum, unde Matrimonium novæ legis sic definitur: Matrimonium in nova lege, est Sacramentum conjunctionis individuæ, Maris

&

& fæminæ, contractu legitimo & sensibili signo celebratum, quo gratia sanctificans contrahentibus datur, in ordine ad prolis procreationem & alios fines honestos.

Articulus Secundus.

De contractu Matrimoniali ac ejus valore.

I. **C**ontractus Matrimonialis, est legitima traditio & acceptio potestatis in mutua corpora, legitimis signis facta, in ordine ad prolis procreationem, & individuum vitæ societatem. Contractus enim Matrimonialis non dicitur, nisi contrahentes actu potestatem in mutua corpora tradant, & ab invicem illam acceptent, quæ traditio & acceptio, his verbis solet exprimi: accipio te in meam: accipio te in meum.

2. Ad validum tamen & legitimum contractum quatuor requiruntur. I. Personæ habiles: quæ habilitas personarum consideratur ex potentia Naturali, si nimirum ad actus Matrimoniales, ex naturali constitutione personæ sint aptæ, nec ab actibus

Matri-

Matrimonialibus perpetuo. vel quasi perpetuo impediuntur, hoc porro impedimentum dupliciter evenire potest: tum ratione vasis, aut instrumenti: ut si mulier stricto nimis vase & impedito à copula perpetuo impedita censeatur: & vir virgæ brevitæ ad copulam innepta laboret. Tum si vir vel femina debito semine careat, itemabilitas personæ oritur, ex potentia naturalis legitimo usu, si nimirum ex aliquo impedimento, actus Matrimoniales prohibiti non sint, quod impedimentum oritur vel ex voto, vel consanguinitate aut affinitate, de quibus infra.

2. Consensus verus liberæ voluntatis: ad quem requiritur liberi arbitrii usus in utroque contrahente. Item: ut de facto libere operentur dum contrahunt, & ut vere in contractum ejusque obligationes, uterq; consentiat: hinc excluduntur pueri, amentes, furiosi etiam Ebrii: hi enim pro illo tempore libero arbitrio non utuntur. Item non consentiunt valide qui coactione, violentia, metu in constantem virum cadente, consentiunt. Quia etsi usus liberi arbitrii

arbitrii sint capaces, nihilomin⁹ tunc libere non operantur, sicut etiam non consentire censentur, qui intentionem contrahendi non habent, sive etiam qui contrariam voluntatem habent, etsi aliud foris exprimant.

3. Mutua utrimque obligatio: quæ est vinculum debiti mutui in utraque persona & effectus, formalem matrimonii contractum concomitans.

4. Conformitas ad leges divinas: quia validitas matrimonii, ut est Sacramentum vel contractus à Deo institutus, non pendet à legibus civilibus ut civiles sunt, sed solis legibus divinis naturalibus & Ecclesiasticis subjicitur, & conformis esse debet quo ad validitatem, potest enim magistratus Civilis, quædam impedimenta ac leges matrimoniis imponere, quæ etsi contractus matrimoniales in foro Dei non annullent, obligant tamen aliquando in foro conscientiae quo ad culpam, & in foro Civili quo ad pœnam.

Arti-

Articulus Tertius.

De Impedimentis contractum Matrimoniale dirimentibus.

Impedimenta matrimonium dirimentia quatuordecim referuntur. Nimirum: ignorantia sive error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, coactio sive vis, ordo Sacer, Matrimonium cum altero Coniuge, Honestas ex sponsalibus orta, affinitas intra certos gradus, impotentia naturalis coitus matrimonium antecedens, & ex Concilio Tridentino absentia Parochi & testium, Raptus mulieris, verum hæc omnia sequentibus elucidantur.

1. **IMPEDIM:** Erroris est, quando quis errat positive circa substantiam personæ, utpote cum putat se contrahere cum Rachaele, & contractu facto invenit esse aliam V. G. liam.

2. **IMPEDIM:** Conditionis est: si quis putans se ducere liberam, ducat mancipiū, quia etsi quo ad personam in substantia non erret, errat tamen in hæreditaria conditione, quæ personæ adhæret & personam vitiat,

vitiat, qualis est perpetua servitus & pana
posteritatis, unde interpretatione com-
muni juris, qui conditionem hanc penitus
ignorat, aut positive credit non inesse, non
censetur consensisse, aliud esset si persona
contrahens sciret personam, cum qua con-
trahit esse mancipium, tunc enim censetur
consentire. Addo: si aliquis ducat in uxore
rem puellam vulgarem putans esse nobi-
lem; vel meretricem credens esse virgi-
nem, imo & fortilegam aut veneficam,
ignorans quod talis sit: quod impedimen-
tum conditionis non habeat locum, neque
enim ignobilitas, vel virginitas, vel corru-
ptio, aliquid per se ad matrimonii contra-
ctum confert: sicut nec divitiæ, paupertas,
pulchritudo & deformitas: sed illis stanti-
bus, omnia bona matrimonij, quæ per ma-
trimonium intenduntur, integra sequi pos-
sunt. Idem est de Veneficis & Sagis, hoc
enim vitium non est conditio personæ qua
persona est, sed conditio voluntaria, cui
per penitentiam saga renuntiare potest, &
bonis omnibus matrimonij qua matrimo-
nium est satisfacere.

3. **IMPEDIM:** Coactionis sive vis est: quod impedit consensum absolute voluntarium, ad matrimonium enim requiritur ex natura ejus, consensus absolute voluntarius. Sufficit vero ad validitatem matrimonii, ut voluntarium superet involuntarium, si simul sint conjuncta: & hæc est Regula & statera, ad quam expendi debent voluntarii, & involuntarii, ac mixti consensus, in matrimonio, cum de absoluta voluntate & consensu dubitatur. Ubi enim voluntarium excedit involuntarium, signum manifestum est matrimonii validi.

Metus vero cadens in constantem virum, matrimonium invalidans censetur, qui ex apprehensione vera, gravioris mali imminuentis oritur, rationabiliter suadens eligendum minus malum. Ad talem vero metum dijudicandum quinque examinanda sunt. 1. Attendenda est persona metum incutiens, an potestate emineat, ut Princeps, Magistratus, Parens tutor, item si sit persona iracunda, moribus ferox, suæ opinionis tenax, quæ soleat quod minatur exequi. 2. Attendenda est persona cui incutitur

titur. 3. Attendendum malum quod imminet, ut sit grave in se saltem æstimatione morali, si enim grave saltem æstimatione morali non sit, metus ex eo incussus, gravis non æstimatur. 4. Attendendus est modus quo incutitur, debet enim juste incuti, si enim motivo justo incutiatur, erit etiam metus justus V. G. Judex minatur mortem Joanni qui virginem defloravit nisi ipsam in uxorem ducat, metus ille censetur juste incussus, ad extorquendum consensum & hæc non est violentia sed justitia. 5. Videntur est apparentia mali imminentis aut futuri, si enim non esset apparentia futuri alicujus mali, inutilis formido judicaretur. Metus itaque gravis mali alicujus, juxta has quinque conditiones examinatus, & in juste incussus, matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, causat enim involuntarium, & si quid voluntarii reperiatur, illud non est nisi imperfectum, quod ab involuntario superatur.

Metus gravis Reverentialis, quo grande malum: ut indignationis & aversionis perpetuæ parentum, exheredationis, apprehen-

prehenditur: casu quo in matrimonium non consentiat, irritat matrimonium, professionem, aliosque contractus, etsi alie comminationes non adhibeantur, talis enim metus vere voluntarium positivum tollit.

4. IMPEDIM: Raptus dicitur: quo puella violenter ex parentum potestate extrahitur, ad matrimonium contrahendum: ad Raptum vero ut sit impedimentum dirimens tria requiruntur. 1. Ut violenter inferatur puellæ, si enim consentiat, non est raptus, quia sponte censetur abiisse. 2. Ut extrahat à potestate parentum. 3. Ut violenter extrahatur ad effectum matrimonii, si enim quis puellam violenter abduceret, ut ea abuteretur, stuprum quidem esset, Raptus tamen ut est impedimentum dirimens non esset. Textus vero Concilii Trident. sess. 24. de Reform. Matrim. c. 6. Sic habet: *decernit S. Synodus inter Raptorem & Raptam, quamdiu ipsa in potestate Raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium: quod si Rapta à Rapto re separata in loco libero constituta, illum in vi-*

rum habere consenserit, eam Raptor in uxorem habeat.

5. I M P E D : Impotentia perpetua coeundi Matrimonium, undecunque proveniat, impedit contrahendum, & dirimit contractum, quia cum finis Matrimonii sit, aut proles, aut libidinis remedium, qui ad neutrum finem aptus est, consequenter ad Matrimonium ineptus est. Porro in coitu duo concurrunt. Primum est congressus, sive immissio sufficiens membri virilis in vas muliebri: Secundum est: seminatio sive emissio veri seminis intra vas praedictum, qui igitur sive ex naturali impotentia, sive ex morbo: Maleficio, vel quacunque de causa, ante Matrimonium laborat impotentia perpetua, in alterutro vel utroque ad coitum requisito, censetur inhabilis ad Matrimonium contrahendum, redditurque nullum si contrahere attentet. In mulieribus provenit haec impotentia, ex arctitudine vasis, in viris ex brevitate ac nimia mollitie virgae, in utrisque ex frigidityte naturae, maleficio, carentia Testiculorum, & veri seminis. Dicitur vero *impo-*

R

tentia

rentia perpetua: quæ aut omnino non potest tolli, aut non sine miraculo, aut peccato, vel gravi corporis læsione aut periculo vitæ. Et hæc impotentia probanda est prudenti medicorum iudicio, & Theologorum quo ad conscientiam Consilio, nam Ecclesia ubi aliquod dubium est, dedit experientiam Triennii, quo transacto, si conjuges se ad coitum & seminationem impotentes sentiant, ab invicem separari debent, creditur autem eorum juramento, si aliunde non appareat, alias ubi aliunde apparet, per visitationem vel aliam experientiam, triennium expectandum non est.

6. IMPED: Voti intelligendum est, de voto solemnī castitatis, quod emittitur in professione Religiosa. Quia votum simplex etiam castitatis perpetuæ, non dirimit matrimonium, etsi illud impediat. Ratio est, quia qui se ipsum tradidit uni, non potest se tradere alteri; constat autem quod qui perpetuam Deo vovit castitatem: Deo potestatem corporis sui tradiderit, non potest igitur homini tradere. Et in ista traditione consistit differentia, inter vo-

tum

tum simplex & solemne castitatis : Nimirum : quod in voto simplici, tantum promittatur Deo corpus & animus in perpetuum : voto vero solemni non tantum promittatur, sed & tradatur & solemniter ab Ecclesia Dei nomine acceptetur.

7. IMPED: Ordinis intelligitur de ordinibus sacris seu maioribus, quorum susceptioni votum solemne perpetuæ castitatis, ab Ecclesia annexum est.

8. IMPED. Ligaminis nihil aliud est : quam vinculum conjugum, ex Matrimonio rato & consummato ortum, quod utroque conjuge vivente solvi non potest : adeoque neuter conjux alteri nubere audeat, quod si attentaverit, Matrimonium nullum erit. Patet *Marc. 10. Quicumq; dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, adulterium committit, & si uxor dimiserit virum suum & alteri nupserit, mæchatur.* Rom. 7. *Quæ sub viro est mulier allegata est legi, si autem mortuus fuerit vir ejus soluta est à lege viri.* Et potest ad secundas nuptias transire, accepto nuntio certo de morte viri, ad hoc vero requiritur, ut qui

R 2 refert

refert sit vir omni exceptione major, & ut sciat rationem reddere sue notitię Prudentum iudicio, vel ut testes & signa evidentia, ut testamenta vel instrumenta proferat, vel denique ut sit fama communis, ex relatione plurimorum, maxime qui de Magistratu loci sunt, vel aliquam administrationem habent. Certum est tamen quod quacunque certitudine data, si postea deprehendatur error: Mulierem in absentia viri alteri nuptam, deprehenso viro adhuc vivente vel illo redeunte, debere sub pena adulterij, à secundo marito discedere, similiter & virum à secunda uxore.

9. **IMPE D:** Criminis triplicia sub se crimina, Matrimonium dirimentia complectitur. 1. Si adulter procuravit proprię uxoris, vel mariti adulterę mortem, vel e contra, ut ad invicem Matrimonio jungerentur. 2. Si Adulteri data fide sibi invicem Matrimonium promiserunt, marito adulterę vel uxore Adulteri moriente. 3. Quando viventibus conjugibus prioribus, adulteri scienter inter se contraxerunt. 4. Nonnulli addunt quando qui Matrimo-

rimonium ineunt, uterque in mortem alterutrius priorum conjugum consensit, nullo tamen præcedente adulterio.

10. IMPED. Cognationis ut intelligatur, attendenda ejus descriptio. Nimirum: quod cognatio naturalis sit, qua aliqui, quasi uno stipite nati, ex eodem velut sanguine nascendi initium participant, unde & consanguinei dicuntur. Porro pro ut à stipite diversimode distant, diversos gradus obtinere dicuntur, cujus Notitiam ex figura hac crucis Lector habere poterit.

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> Tritavus Proavus Abavus Avus </div>		
	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> Persona Centrica <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> SororPaterMaterFrater. </div> </div>		
Consobrina	Filius	Consobrinus	
Filia cōsobrini	Nepos	Sobrinus	
Cognata 4. Gradus.	Abnepos Pronepos	Cogatus 4. Gradus.	

R 3

Qua-

Quatuor hic assignantur gradus super personam centricā descendentes: quatuor utrimque collaturales, ita ut distantia sumatur à personis centricis tam quo ad ascendentes quam descendentes ac collaterales, & Ecclesiastico quidem iure sumitur, distantia à remotiori: ita ut si filia personæ centricæ, cum cognato 4. gradus conferatur reputetur distare 4. gradu, quamvis in praxi dispensationum Romanorum aliud exprimat. Qualiter vero cognatio sanguinis Matrimonium dirimat ex sequentibus patebit.

1. Jure divino naturali prohibitum semper fuit Matrimonium filiorum filiarumq; cum personis centricis, hoc est Patre vel Matre, ita ut ipso jure naturali divino tale Matrimonium nullum & nefandum fuerit.
2. Jure divino Naturali prohibitum est Matrimonium inter descendentes & ascendentes in linea recta in quocunque gradu, nam in linea recta descendentes habentur pro filiis, ascendentes pro parentibus à quibus descendentes originem ducunt.
3. Jure positivo Ecclesiastico cognatio quæ-

quævis naturalis, five ex legitimo five ex illegitimo concubitu proveniat, ad primos quatuor gradus collaterales est reducta, ita ut in illis solis quatuor gradibus consanguinitas impediat matrimonium contrahendum & dirimat contractum. Ita *Concil. Lateranense sub Innocent. 3. c. 3. & allegatur Extravag. de Consanguinitate.*

Cognatio spiritualis est proximitas duarum personarum, ob concurrentiam ad sacramenti Regenerationis & Confirmationis administrationem & susceptionem ex Ecclesiæ instituto, quare sublati antiquis Canonibus Concil. Trident: cognationem spirituales, Matrimonium impediens & contractum dirimentem, ad hæc capita reduxit: ad baptizantem five confirmantem, & susceptores in Baptismo & confirmatione, (qui ad summum possunt esse unus & una) ex una parte, & ad Baptizatum & confirmatum, & Patrem ac Matrem baptizati, ex altera parte, ita *clare Trident. sess. 24. de reformat. Matrim. c. 2.* Ex quo inferitur nullam cognationem nasci, inter susceptores ad invicem, neque in-

ter Baptizantem ex una, & susceptores ex altera parte. Item: si Maritus solus suscipiat, uxorem illius nullam contrahere cognationem. Item: casu quo puer ex imminente periculo domi absque solemnitatibus fuerit baptizatus, ij qui solemnitatibus in Ecclesia supplendis assistunt, nullam contrahunt cognationem. Aliud est si Baptismus ex officio à paracho, electis & designatis patrinis domi administretur, cum aliqua solemnitate, qui enim tanquam susceptores, domi puerum de sacro fonte levant ut patrini & tangunt, cognationem spiritualem contrahunt, non vero ij qui in Ecclesia solemnitatibus interfunt. Item: non contrahitur cognatio spiritualis ab ijs qui per procuratorem aliquem de sacro fonte levant, quia vere baptismo non assistunt, nec puerum tangunt pro ut requirit Concil. Trident. nec ipsi etiam procuratores censentur cognationem contrahere, quia vere patrini non sunt. Demum solum unus & una qui electi sunt in patrilinos contrahit cognationem, quod si plures V. G. quatuor in confuso tangant & suscipiant
parvu-

parvulum nec ullus eorum specialiter electus sit, nullus eorum contrahit cognationem.

Impedimentum cognationis legalis vocatur, quod singulari lege contrahitur in vim adoptionis legitimæ, quæ legibus Civilibus & Ecclesiasticis sit conformis, cognatio vero illa est inter adoptantem & adoptatum, inter uxorem adoptantis & adoptatum & uxorem ejus, & inter adoptatum, & filios naturales adoptantis, hæc solum inter illas est distinctio, quod prima & secunda perpetuo duret & sola morte definat, tertia autem extingatur definente adoptione vel filio Naturali extra patriam potestatem emancipato. vide: *Gratian: 30. q. 3. c. 1. per adoptionem, & cap. unic. de cognitione legali in decretalibus.*

II. IMPED: Affinitatis: affines dicuntur viri & uxoris cognati, ex eo dicti quod duæ cognationes diversæ, ob copulam carnalem altera ad alterius fines accedat, ita ut cognati uxoris viro affines fiant & contra. Affinitas vero talis ex legitimo thoro in quatuor gradibus collateralibus impedit

matrimonium contrahendum & dirimit contractum. Affinitas autem ex illicito coitu in duobus tantum primis gradibus collateralibus impedit matrimonium & dirimit contractum. Ita Trident. *sess. 24. de Reform. Matrim: c. 4.* Sed collaterales ad invicem, & superiores in linea ascendente cum collateralibus, nullam contrahit affinitatem, unde frater imo & Pater Caji, potest ducere sororem Cajæ in uxorem, ad solas enim personas quæ copulantur respectu collateralium pertinet affinitas.

12. IMPE: Publicæ honestatis oritur quando quis cum aliqua sponsalia valide contraxit, hoc enim ipso contrahit publicam honestatem, ne possit absq; dispensatione contrahere matrimonium, cum consanguinea ejus intra primum gradum: unde publica honestas definiri potest, propinquitas orta ex sponsalibus de futuro, jure validis.

13. IMPEDIM: Disparitatis cultus est, quando contrahentes sunt diversæ & contrariæ Religionis, ut si Catholicus contrahat cum Pagana, Mahumetana aut Judæa. Hinc jure naturali & positivo semper prohibita

hibita fuerunt matrimonia fidelis cum infideli tanquam illicita. Unde 2. Corinth. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelitibus* (& infra) *quæ pars fidei cum infideli.* Et quamvis matrimonia cum infidelibus contracta per fideles, matrimonia vera essent, non fuerunt tamen indissolubilia, sed pro libitu altero ad fidem converso dissolvi potuerunt, verum jure Ecclesiastico antiquo, juri divino & Apostolico conformi, disparitas cultus, facta est impedimentum matrimonium contrahendum impediens, & contractum dirimens, si nimirum disparitas matrimonium antecedit, de hoc in Concil. Nicæn. Gen. 1. can. 67. non obscura fit mentio his verbis: *Quæcumq; mulier fidelis viro infideli nupserit, ipsa ex Ecclesia ejiciatur: quæ si penitentiam egerit, & eum virum quem habere non poterat, id est infidelem dimiserit, non est recipienda, nisi eo modo quo recipitur qui postquam fidem negavit, ad fidem revertitur, debet q; ipsa infidelem relinquere.* Si ramen post matrimonium legitime contractum inter fideles, alter incidat in infidelitatem, hoc casu disparitas Matri-

monium non dissolvit: quia sacramenti rationem veram habet, & in eo valet lex Evangelica: *Quod Deus conjunxit homo non separet.*

Veruntamen matrimonium Catholici cum Hæretica & è contra, servatis legibus Christi & Ecclesiæ, etsi illicitum sit, est tamen validum, quia tales à fundamento non sunt disparis cultus, cum uterque baptizatus sit, uterque ejusdem fidei obligatione teneatur ex Baptismo, etsi quoad factum alter hæresis maculam incurrit. Hinc Notandum Matrimonia Hæreticorum, quæ juxta leges naturæ & divinas positivas ac civiles contrahuntur, contractus civiles esse, sacramenta tamen non esse, sequuntur enim primævum matrimonium.

14. IMPED: Quod oritur ex absentia Parochi & Testium, initium sumpsit in Concil. Trident. vigore cujus præsentia Parochi & duorum vel trium testium, ad valorem matrimonij, ubi illud promulgatum & receptum fuerit ita est necessaria, ut matrimonia absq; dicti Parochi & testium præsentia contracta sint penitus irrita ac
inva-

invalida. Ita Concil: Trident: sess. 24. in
Decreto de Reform. Matrim. c. 1. Qui aliter
quam presente Parocho vel alio Sacerdote de
ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duo-
bus vel tribus testibus, Matrimonium con-
trahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic con-
trahendum inhabiles reddit, & hujusmodi
contractus irritos & nullos esse decernit, pro-
ut eos presenti decreto irritos facit & an-
nullat.

Articulus Quartus.

De Impedimentis Matrimonium impedientibus.

Impedimenta solum impedientia sequen-
tibus versibus comprehendi solent: Ec-
clesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
atque Cathéchismus, sponsalia, jungito-
votum, impediunt fieri, permittunt facta
teneri.

2. Per Ecclesiæ vetitum intelligitur
prohibitio stricto præcepto Ecclesiastico
facta, unicum vero tale præceptum specia-
le est in usu, nimirum de denuntiationibus
tribus, ante Matrimonii celebrationem,

R 7

tribus

tribus festis continuis in Ecclesia coram populo inter missarum solemnias præmittendis, ad impedimenta dirimentia si qua sint cognoscenda. Obligantur itaque sub peccato mortali, nubentes & Parochi providere, ut huiusmodi denuntiationes ante matrimonij contractum fiant, nisi in ijs per Episcopum vel ejus delegatum dispensatum sit, qui tamen dispensare non possunt, nisi subsit iusta causa, & nisi summarie ac moraliter examinatis examinandis constet, non subesse aliquod impedimentum.

3. Per tempus feriatum juxta Decretum Concilij Trident. sess. 24. de Reformat. Matrim. c. 10. intelligitur: tempus quod fluit ab Adventu usque in diem Epiphaniæ & à fer. 4. Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive, illo vero tempore tantum prohibentur solemnitates nuptiarum, ut sunt: publicus & sollemnis in Ecclesia contractus, sollemnis benedictio, nuptiarum, deductio sponsi ad sponsæ domum, convivium nuptiale, unde qui absque sollemnitate nuptiali, in privato coram Parocho & testibus istis temporibus contrahe-

ret,

ret, non peccaret, à prædictis tamen solemnitatibus, quæ in Nuptijs fiunt, sub peccato mortali abstinendum est ex præcepto Ecclesiæ.

4. Cum vero jam non oriatur impedimentum ex assistentia ad Cathéchismum nullaque quantumcunq; imperfecta cognatio, de hoc fusiùs non tractatur.

5. Impedimentum sponsaliorum in hoc consistit quod qui sponsalia cum una contraxit, non possit absque peccato mortali cum alia matrimonium contrahere, quamvis tamen si actu contrahat cum alia, matrimonium validum censeatur: si vero Arrhæ sint datæ, aut copula vi promissionis extorta, aut alia intervenerint pacta, qui ad alias nuptias transit, tenetur ad restitutionem omnium damnorum, dotationem puellæ, tam in foro conscientiæ, quam in foro externo. Licite autem & absq; peccato sponsalia dissoluntur. 1. Mutuo utriusque consensu & obligationis remissione. 2. Cum ante pubertatis annos utrimque vel saltem altero impubere sunt contracta, liberum est impuberi, ad annos pubertatis

tis

eis pervenienti à sponsalibus resilire. 3. Si alteruter Religionem ingrediatur, & in ea profiteatur, alias si egrediatur, & qui mansit in sæculo urgeat, tenetur ad sponsalia prius contracta. 4. Qui ordinem sacrum suscipit, sponsio enim sponsaliorum, semper excipit melioris status electionem. 5. Si tempore per sponsalia præfinito alter in longinquas Regiones proficiscatur, ob diuturnam absentiam sponsalia dissoluntur, & puella potest licite cum alio matrimonium inire. 6. Ex notabili impedimento vel mutatione in alterutro superveniente, V. G. supervenit in alterutro morbus contagiosus, Paralysis, Lepra, Impotentia, deformitas corporis notabilis, paupertas magna, oriuntur inter ipsos capitales inimicitia. Denique si post sponsalia aliquid deprehendatur, quod si prævisum fuisset nullatenus sponsalia contracta fuissent. 7. Si post sponsalia alteruter cum alio fornicetur, tunc enim frangitur inchoata matrimonii fides. 8. Si nascatur post sponsalia aliquod impedimentum dirimens.

6. Votum simplex castitatis, vel religionem

gionem ingrediendi & in ea profitendi, aut ordinis sacri suscipiendi, impedit matrimonium contrahendum: ita ut si persona ejusmodi votis obligata matrimonium contrahat, peccet mortaliter, etsi matrimonium validum sit. Mulier vero voto simplici castitatis obligata, post matrimonium valide contractum, tenetur debitum marito illud exigenti reddere, non potest tamen sine peccato petere: Similiter vir voto simplici castitatis obligatus, potest & tenetur debitum uxori postulanti reddere, petere autem non potest. Notandum vero quod qui cum simplici castitatis voto matrimonium ineunt, mortuo conjugate neantur iterum ad votum castitatis servandum, nec possit absque dispensatione sine novo peccato mortali, ad secundas nuptias procedere. Quia promissio Deo facta tota vita durat, nisi super ea dispensetur.

Articulus Quintus.

*De Dispensationibus in impedimentis
Matrimonium dirimentibus.*

1. **N**on datur dispensatio, ne quidem à summo Pontifice in impedimen-

ris Matrimonii, jure divino Naturali aut
positivo mere constitutis. Non enim po-
test dispensare ut nubat filia cum patre, fi-
lius cum matre, nurus cum socero, gener
cum socru sua, quia nec directe nec indire-
cte nec permissive, pontifex potestatem
habet in illa, quæ sunt juris divini absoluti,
nec ab humana dispositione dependent
soli enim Deo reservantur.

2. Romanus tamen Pontifex potest di-
spensare in omnibus impedimentis matri-
monium dirimentibus, quæ Ecclesiastico
jure constituta sunt, quia ipse est caput Ec-
clesiæ, in quo tota potestas quæ in Eccle-
siam influit, tanquam in suo principio con-
tinetur. Unde *Concil. Trident. sess. 24. de
Reform: Matrim: c. 5.* Supponit residere in
Pontifice potestatem dispensandi usq; ad
secundum gradum collateralem. *In contra-
hendis (inquit) Matrimonys vel nulla omni-
no detur dispensatio vel raro, idq; ex causa &
gratis concedatur, in secundo gradu nun-
quam dispensetur, nisi inter magnos Princi-
pes.* Illæ vero dicuntur justæ causæ dispen-
sationum, quæ attentis circumstantiis mo-
vent,

vent, aut aptæ sunt movere dispensatorem ad dispensandum. Mensurantur autem his fere circumstantiis: tempore, loco, personis, necessitate, utilitate, malo gravi vitædo.

3. Ex circumstantia temporis dispensandi causa proponitur, uti: Belli, pestis, ætatis, qualis est causa ista Romanis usitata, pro Oratrice excedente 24. annum: quod dicta Oratrix 24. annum excedens hæcenus virum paris conditionis cui nubere posset, non invenit.

4. Ex circumstantia loci: quales sunt quæ propter loci angustiam obtinentur, quod cum dicta Oratrix, propter loci illius angustiam virum sibi non consanguineum, paris conditionis cui nubere possit, invenire nequeat.

Ex circumstantia personarum, ut quia Magnates, ad conservationem Hæreditatum in eadem cognatione, item: ob excellentiam meritorum in Ecclesiam personæ, pro qua petitur: item: ad conservationem familiæ in eodem sanguine alias perituræ.

5. Ex necessitatis circumstantia, ut propter

pter

pter inopiam, vel carentiam dotis ut cum dicta Oratrix indotata existat, & dictus Orator sic illam indotatam in uxorem ducere, ac usque ad quantitatem secundum Oratricis qualitatem competentem, ex integro dotare intendat.

Ex circumstantia utilitatis: quando ex dispensatione in gradibus prohibitis oriatur, reconciliatio Hereticorum cum Ecclesia, & propagatio Religionis.

6. Ex circumstantia mali gravioris vel scandali evitandi, dispensationes justificantur, quæ ad infamiam evitandam conceduntur, cognatis vel affinibus, qui carnaliter se cognoverunt, secuta vel etiam non secuta prole, aut muliere jam gravida. Ad valorem vero dispensationis debent allegari veræ vel reales causæ, & quæ in personis vere à parte rei subsistunt, unde si causæ fictæ, falsæ, & à parte rei non existentes, allegentur, quibus permotus Pontifex dispensationem concedat, dispensatio est penitus nulla, & matrimonium subsequens invalidum.

7. Episcopus vero non potest Ordinaria

naria potestate dispensare in impedimentis Matrimonium dirimentibus, communitamen usu & interpretatione juris, potest Episcopus interdum in impedimentis matrimonium dirimentibus dispensare, concurrentibus maxime quatuor conditionibus. 1. Si Matrimonium jam sit (et si nulliter) contractum. 2. Si impedimentum sit occultum. 3. Si separatio fieri nequeat sine gravi scandalo. 4. Si ob paupertatem, vel alias causas justas, Romanus Pontifex adiri non possit. Ita *Aloysius Riccius in praxi rerum quotid: Resol: 228.* Fundamentum ejus est, quod si Romanus Pontifex adiri potuisset, aut requisitus fuisset, his concurrentibus circumstantiis, in dispensationem consensisset. Quod fundamentum pertinet ad justam interpretationem legis, communi etiam usu & consuetudine quæ est juris declarativa, concessum est, Episcopis ad supplendos defectus in necessariis casibus, qui non permittunt recursum ad summum Pontificem, ne Ecclesia deesse videatur in iis quæ ad communem fidelium salutem & vitanda peccati pericula, & alia mala requiri possunt. 8. Pe-

8. Petes 1. an Episcopus nunquam possit dispensare in impedimento dirimente, ante contractum matrimonium Resp. cum Thoma Sanchez. lib. 2. de Matrim: D. 40. n. 7. Posse evenire casum quo possit, si nimirum duo simul concurrant, ut videlicet sit periculum grave spiritualis salutis, vel ingentis damni in mora, si dispensatio differeretur. Vel quod non pateat facilis aditus ad pontificem vel alium delegatam potestatem habentem. V. G. est concubinarus qui concubinam habet, quæ ab aliis putatur uxor, hic in extremis positus vult ducere concubinam in uxorem, reperitur tamen concubina in aliquo prohibito affinitatis gradu occulto illi conjuncta, ceterum proles habent, uxor legitima creditur, gravissima infamia erit si deprehendatur fuisse concubina & non uxor, mors instat, in hoc casu Episcopus ante contractum matrimonium dispensare potest, & valet axioma illud commune, Episcopum in lege Pontificia & Conciliari dispensare posse, quando est gravis aliqua necessitas, nec patet aditus ad S. Sedem.

9. Pe-

9. Petes 2. Quid faciendum casu quo impedimentum occultum, super quo Episcopus ad effectum Matrimonii revalidandi in foro conscientiae dispensavit, postmodum in foro externo manifestum fiat. & in hoc casu Episcopum debere declarare & testari in genere, dispensationem sufficienter obtentam esse, quia Matrimonium virtute dispensationis ejus in foro conscientiae fuit validum & vere contractum, & eo modo quo tunc fieri poterat, cum impedimentum occultum erat, adeoque contrahentes in omni foro, in possessione sunt Matrimonii validi. Non enim constat de restricta potestate Episcopi in hoc casu, cum potestas dispensandi illi ex communi juris interpretatione adveniat, & aequales casus non excludat. Maxime cum communis sententia sit, Episcopum in sua Diacesi posse, quidquid Pontifex in Ecclesia, etiam quo ad reservata, quando salus animarum periclitatur, vel grave scandalum imminet, nec datur ad supremam sedem recursus. Non obstante tamen hac declaratione externa, & testimonio Episcopi, summi Pontificis

tificis dispensatione opus est: quia declaratio Episcopi tantum est, ad remouendum scandalum, nec servit in foro externo seu litigioso, adeoque casu quo Matrimonium in controversiam traheretur. S. Sedes adiri debet & nova dispensatio pro illo foro obtineri.

Articulus Sextus.

De finibus & bonis Matrimonij.

1. **D**uo sunt fines primarij Matrimonij post primum peccatum Adami. Prior: procreatio prolis, posterior: remedium concupiscentiæ & illicitæ libidinis: quamvis enim Matrimonium ante peccatum ad solam procreationem prolium à Deo fuerit institutum, benigna tamen Dei dispositione factum est etiam in remediū libidinis, ita ut nullum peccatum sit nuptis, etiam sola vitandæ libidinis causa carnaliter copulari. Patet 1. Cor. 7. v. 9. *Propter fornicationem autem unusquisq; suam uxorem habeat & unaqueq; suum virum, melius est enim nubere quam uri.*

2. Secundarii vero fines Matrimonij sunt,

sunt, educatio prolis, & communicatio
mutuæ ac individuæ societatis. Quia illi
dicuntur fines secundarij, qui ex primarijs
ita nascuntur, ut primarij absque illis con-
venienter consistere non possint, sed pro-
creatio prolis non potest convenienter
consistere, absque educatione, neque re-
medium concupiscentiæ, absque mutua &
individua communis vitæ societate, ergo
illi sunt fines necessarij.

3. Sub educatione autem comprehen-
ditur, non tantum sustentatio & nutrimen-
tum corporale prolis, ad quam parentes
obligantur, sed etiam ejus spiritualis insti-
tutio, etiam in ordine ad Deum & salutem.
Ita S. *August. lib. de Virgin. c. 12. Habeant*
(inquit) *conjugia bonum suum, non quia fi-*
lios procreant, sed quia honeste, quia licite,
quia pudice, quia socialiter procreant, & pro-
creatos pariter salubriter educant.

4. Sub communicatione mutuæ & in-
dividuæ societatis, comprehenditur com-
munis communicatio operum, & mutui
auxilij ad œconomiam familiæ, ac onerum
Matrimonij supportationem, sine quibus

S

matri-

Matrimonii operationes claudicant, nec bene dirigi possunt. De quibus passim Scripturæ Tob. 10. ad Titum 2. ad Tim. 2. & alibi.

5. Bona etiam Matrimonij potissimum tria referuntur, quibus à Deo & natura Matrimonium cohonestatum est, nimirum: proles, fides, sacramentum, quæ quidem vocantur bona, quia matrimonio junctis, quandam bonitatem conferunt, & velut divinæ bonitatis Benedictiones reputantur, de quibus Apostolus ad Tim. 2. Loquens de muliere: *Salvabitur* (inquit) *per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.* Ubi per filiorum generationem bonum prolis, per fidem & dilectionem, bonum fidei: per sanctificationem cum sobrietate, bonum sacramenti intelligit, quibus tanquam tribus bonis in Matrimonio suo, conjuges salvantur. Tria hæc paucis complectitur. S. August: lib. 9. de: ben: ad literam c. 7. *Id quod bonum habent nuptiæ, peccatum nunquam esse potest. Hoc autem tripartitum est. Fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum*
conju-

conjugale cum altero aut altera concumbatur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur: in sacramento autem ut Conjugium non separetur, & dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri conjungatur.

Articulus Septimus.

De obligationibus Conjugum de futuro.

1. **O**bligatio est: intentio recta: quæ juxta fines matrimonij in tribus consistit. Nimirum: ut quis Matrimonium contrahat, motivo Conjugalis & individue societatis, ordinatæ ad propagationem prolis, remedium vincendæ libidinis, mutui auxilij & consolationis, hi enim sunt fines matrimonium rectificantes.

2. Obligatio est: discreta Electio: de qua *Prov. 19. Domus* (inquit sapiens) *& divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem proprie uxor prudens.* Ex quo infertur, non minorem requiri vigilantiam in uxore eligenda, quam in divitijs comparandis, quia cum uxor sit donum Dei, precibus ac consultationibus piis requirenda est. *Quod*

clare docet horribilis ista sententia. S. Chrysost: homil: i. in c. i. Matthæi. Qui (inquit) secundum Deum accipit uxorem à Deo provisam, in virtute generat filios: qui autem accipiunt uxores ex provisione Diaboli, id est non Religionis intuitu, nec fideles in infirmitate generant filios, nec prævalentes unquam fortes, nisi in malo.

3. Obligatio est: fidelitas sincera: quæ consistit in sponsalibus, contractibus matrimoniorum, fidei & casta conversatione desponsandorum, tenentur enim in his omnibus servare fidelitatem, illis actionibus ex natura rei & legis annexam.

4. Est præparatio congrua animæ, & sacrarum caeremoniarum observantia, quæ obligatio. Patet ex Concil: Trident: sess: 24. de Reform: Matrim: cap. 3. Postremo (ait) S. Synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahunt vel saltem triduo ante Matrimonij consummationem, sua peccata diligenter confiteantur & ad SS. Eucharistie sacramentum pie accedant: Si qua provincia alijs ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus & Cæremonijs hac in re utantur,

earum omnino retineri S. Synodus vehementer optat.

Articulus Octavus.

De obligationibus Matrimonium concomitantibus.

Obligatio est: ut sint liberi ab omni impedimento, tam dirimente quam impediante. 2. Obligatio est: ut in copulatione adsit Parochus & ad minus duo testes. 3. Denique obligatio est: ut adsit verus mutuus consensus, signis externis legitime utrimque datus.

Articulus Nonus.

De obligationibus Matrimonium consequentibus.

Obligatio est: debiti Conjugalis redditio: cujus obligatio tanta est, ut absque mortali peccato non possit alter alteri negare, nisi justa causa excuset. Fundatur vero in contractu Justitiæ, quia ut ait Apostolus ad Corinth. 7. *Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet,*

S 3

sed

*sed uxor. Unde & ante intulerat : uxor
vir debitum reddat, similiter autem & uxor
viro. Et ostendens obligationem vers. 3.
superaddit: Nolite fraudare invicem nisi ex
consensu ad tempus, ut vacetis orationi: &
iterum revertimini in id ipsum, ne tentet
vos Sathanas propter incontinentiam ve-
stram.*

Porro obligatio hæc suis terminis coar-
ctatur, nimirum : 1. Ut honeste petatur,
non enim tenetur Conjugi inhoneste vel
inhonesta petenti, debitum reddere, sed
tantum inter terminos honestatis Conju-
galis, neque enim tenetur uxor reddere
debitum accedenti præpostere, & contra
ordinarium modum, cum periculo effu-
sionis seminis, vel alterius inordinatæ libi-
dinis. Eadem ratione non tenetur redde-
re debitum, si publice vel in loco inhone-
sto petatur. 2. Ut iuste petatur: tunc au-
tem iniuste censetur peti, quando cum ma-
gno detrimento alterutrius Conjugis, aut
tertij petitur, aut in irreverentiam Dei.
Hinc Conjux infirmus non tenetur pe-
tenti debitum reddere. Item si ex impetu
vehe-

vehementi timeat probabiliter infirmitatem. Item si ex nimio uteri tumore timeat abortum. Item tempore menstruorum: si probabiliter timeat in prole monstruositatem. Item si petatur in loco sacro, non enim ibi tenetur alteruter reddere, ob reverentiam Dei & loci sanctitatem, qui moraliter illis actibus profanatur. 3. Requiritur ut opportune petatur: opportunitas autem mensuranda est loco, tempore, circumstantiis, unde non tenetur reddere in cubiculo ubi proles dormiunt. Quo ad tempus, non judicatur opportunum quando orationi vacandum, specialiter nocte præcedente Diem quo sacra communio sumenda est.

2. Obligatio est: fides intemerata Thor i Conjugalis, ad quam mutua obligatione conjuges tenentur, & consistit in hoc, ut nec affectu, nec facto, in alterius copulam unquam consentiant. Unde est illud *ad Rom. 7. Nam quæ sub viro est mulier vivente viro alligata est legi: igitur. Subdit: vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.*

3. Obligatio est: dilectio Conjugum, & societas indivisa, quam urgent scripturæ: & quidem *ad Ephes. 5. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Iterum: *Ita & viri debent diligere uxores suas sicut corpora sua, qui uxorem suam diligit seipsum diligit, & alibi sæpius: Debet vero amor ille esse beneficus, castus, honorabilis ac intimus, & velut primitivus.* Porro quæ dicta sunt de amore viri ad uxorem, è converso debent aptari amori uxorum ad Maritos, unde monet Apostolus: *ad Tit. 2. Annus similiter in habitu sancto &c. (inquit) prudentiam doceant adolescentulas ut viros suos diligant.* Notandum vero quod interdum licita sit separatio individuae societatis vitæ, quo ad Thorum duntaxat, & habitationem, non vero quoad vinculum, hujus causæ variæ referuntur in jure communi: V. G. ob alterutrius adulterium, nimiam sævitiam, periculum alicujus mali, gravis infamiæ, peccati mortalis, mortis, item ex mera voluntate & consensu mutuo. Si absit periculum peccati, vel gravis detrimenti, possunt libere Conjuges

juges non solum ad tempus, sed etiam in
perpetuum ab invicem separari.

Articulus Decimus.

*De Mariti Personalibus obligationibus
respectu uxoris.*

TRes potissimum sunt Mariti ad u-
xorem personales obligationes,
obligatur enim ad sustentationem, instru-
ctionem, protectionem, jure sustentatio-
nis obligatur uxori, ad congruum alimen-
tum & vestimentum, etiamsi dotem non
attulerit, hoc enim ipso, quo indotatam
ducit, censetur in suum onus eam ducere,
& onus alendi in se suscipere; ita etiam ut
indotatam, cogatur maritus rixosus extra
domum alere. Sub instructione, ad quam
tenetur maritus uxori, continentur omnia
quæ pertinent ad uxoris & familiæ con-
gruam directionem, tam in moribus, quam
in aliis, quia est caput uxoris & familiæ,
unde tenetur illam instruere, vel curare in-
strui in ijs, quæ sunt salutis & bonorum
morum, ac muneris veræ matris familias;
tenetur corrigere ubi errat, insuper tene-

tur uxoris infirmitates & fragilitates tolerare. Ad instructionem pariter pertinet, potestas virorum in vota & exercitia pietatis suarum uxorum, ut in jejunia, orationes, neque enim vota uxorum rata sunt, nisi de consensu maritorum, qui ea pro suo beneplacito irritare possunt, ut patet *Numer. 30. v. 14. Si voverit & juramento se constringerit, ut per jejunium vel ceterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat vel non faciat.*

2. Uxor etiam in scio marito potest vovere licite & valide, quidquid est extra materiam, leges, officia, exercitia Matrimonij, & familiæ, quia in his est arbitria suæ voluntatis. Unde potest vovere nonnulla quæ sunt meræ libertatis & salutis. Ut aliqua pia exercitia pietatis, Eleemosynas ex propriis & paraphernalibus bonis, in quantum tamen non spectant ullo modo ad Matrimonii onera & jura.

3. Potest vovere castitatem defuncto duntaxat marito servandam, & alia hujusmodi: & ita de votis Mariti proportionater philosophandum est: neque enim Ma-
ritus

rit⁹ potest, non cōsentiente uxore, aliquid
 vovere, quod Matrimonio & officijs ejus
 ac familiæ interesse aliquod alicujus mo-
 menti inferat. Dicitur (*proportionate*) in
 aliquibus enim maritus circa Uxorem &
 familiam, aliqua potestate & auctoritate
 potitur, qua non gaudet Uxor in Maritum.
 Sub protectione comprehenditur omnis
 propulsatio injuriæ, sive in bonis corporis
 & naturæ, sive in bonis fortunæ, & in fama
 ac honore, & hæc est potior pars dilectio-
 nis, quam maritus ad uxorem exercere
 tenetur.

Articulus Vndecimus.

De obligationibus Vxoris ad Maritum.

UXOR marito tenetur ad obedientiam
 & subjectionem: ad Reverentiam &
 honorem, ad liberorum & familiæ conser-
 vationem. De obedientia & honore pa-
 tet ex textu 1. Pet. 3. ubi sic: *Subjēctæ estote*
proprijs viris, sicut Sara obediebat Abraha,
Dominum illum vocans: liberorum vero
 & familiæ conservatio, in hoc consistit, ut
 Administrationem communem intra fa-
 mili-

miliam suscipiat, prolibus necessaria subministrat, eorum curam singularem gerat, sit adjutorium & consolatio mariti.

Articulus Duodecimus.

De peccatis Conjugum de futuro.

1. **P**eccant mortaliter qui ob meram libidinem & voluptates carnis Matrimonium contrahunt de quibus *Tob. 6. Angelus Raphael. Hi (inquit) qui Conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, habet Daemonium potestatem super eos.*
2. Peccant qui uxorem ducunt ob divitias, honores, fastum & ob alios aliquos fines matrimonium ineunt, qui tamen si primarius finis non excludatur, venialiter tantum peccant, non raro tamen gravissimorum peccatorum fundamenta jaciunt, brevi enim displicet uxor, declinatur vel in adulteria, vel in rixas continuas, contemptus, tædia mutuae societatis.
3. Peccant qui absque ulla salutari consultatione uxores ducunt.

4. Pec-

4. Peccant qui absque consensu & consilio parentum nubunt, non tantum contra obedientiam, sed etiam contra discretionis virtutem, à principio enim instinctu divino à parentibus matrimonia dirigebantur.

5. Peccant mortaliter qui sponsalia legitime contracta, injuste vel illegitime derelinquunt.

6. Peccant qui sponsalia mala fide contrahunt, absque intentione contrahendi aut nubendi. Quia in re gravi proximum decipiunt.

7. Peccant qui in contractibus antenuptialibus se invicem in materia gravi decipiunt, allegando bona quæ non habent, vel si habent, allegando cum intentione non fervandi, in quibus aliquando Parentes, aliquando contrahentes se invicem, aliquando procuratores decipiunt vel decipiuntur.

8. Peccant qui sponsalia contraxerunt, si se invicem impudice tangant, aut carnaliter cognoscant, etsi enim honesta amoris oscula, & amplexus ratione futuri matrimonij

monij inter sponſas urbane permittantur, impudicitia tamen nulla permitti poſſunt, cum in mutua corpora nullam adhuc habeant poteſtatem.

9. Peccant mortaliter, qui cum peccato mortali ad contrahendum Matrimonium accedunt, unde ad contritionem veram vel confeſſionem actualem obligantur ante copulationem.

10. Peccant mortaliter qui absque diſpenſatione legitima denuntiationes omittunt, vel ante illas factas contrahunt.

Articulus Tertiusdecimus.

De peccatis Matrimonium concomitantibus.

1. **P**eccant mortaliter qui aliquo impedimento irretiti Matrimonium contrahunt, & ſi impedimentum ſit dirimens, prater peccatum mortale, Matrimonium eſt invalidum.

2. Peccant mortaliter, qui ſcienter cum impedimento dirimente contraxerunt, quoties carnaliter ante impedimenti diſpenſationem ſe invicem cognoscunt, aut
tactus

tactus inter solutos illicitos ad invicem habent.

3. Peccant mortaliter, qui cum impedimento impediēte contrahunt, quoties debitum exigunt, (non impetrata dispensatione) quamvis illud reddere possint.

4. Peccant mortaliter qui absq; vero consensu, vel absque signis externis legitimis, vel Parochi & duorum ad minus testium præsētia contraxerunt, idque toties quoties postea prætēxtu Matrimonij se invicem carnaliter cognoscunt, vel tactus solutis personis illicitos ad invicem habent.

Articulus Quartusdecimus.

De peccatis Matrimonium consequentibus.

1. **P**eccant mortaliter, Conjuges qui absque justa causa sibi invicem debitum negant, etiam extra periculum incontinentiæ.

2. Peccant mortaliter, qui ubi est proximum periculum incontinentiæ in alterutro, debitum non reddunt, vel uxores quæ non patiuntur.

3. Pec-

3. Peccant mortaliter viri, qui sequentes passionem desiderij, absque delectu circumstantiarum loci aut temporis, debitum urgent, aut in concubitu periculo abortus, gravis infirmitatis, prolis monstruosæ se exponunt.

4. Peccant mortaliter qui in materia gravi, extra terminos honestatis, iustitiæ & oportunitatis debitum exigunt & urgent.

5. Peccant mortaliter qui committunt adulterium, sive sit mentale, voluntatis ac pravi desiderij interni, sive sit externum in alieno concubitu ac actibus & tactibus impudicis, adulterium concomitantibus vel antecedentibus, non enim solum adulterium actu externo consummatum, prohibitum est, sed etiam quod oculo libidinoso & affectu interno committitur.

6. Peccant mortaliter viri, qui dure, asperè, crudeliter tractant uxores suas, ac si essent ancillæ, cum sint sociæ & consortes.

7. Peccant qui uxoribus tantum utuntur ad libidinem exsatiandam, absque affectu vero maritali.

8. Peccant qui uxores percutiunt, domo ejiciunt,

ejiciunt, opprobrio afficiunt, illis ex prava suspicione vel zelotypia crimina imponunt. Item: qui vexationibus & morositatibus illas in desperationem, Melancholias graves præcipitant.

9. Uxores notabiliter peccare dignoscuntur, quæ suos Maritos morositate sua, importunis querelis, improperijs & molestijs afficiunt, rixas perpetuas aut suscitando aut fovendo. Similiter quæ sua zelotypia viris suis causa sunt gravis tristitiæ & afflictionis, interdum etiam multorum peccatorum, ebrietatum & dissolutionum.

10. Quamdiu in rixis, turbatione mutua, & familiæ perseverant, nec sibi mutuo reconciliantur, sunt in continuo statu peccati mortalis & damnationis.

11. Omnis separatio quo ad thorum & habitationem, absq; legitima causa facta, est peccatum mortale in conjuge, qui nullitatis causæ conscius illam procuravit.

Arti-

Articulus Quintusdecimus.

De peccatis personalibus Mariti.

1. **P**Eccant mariti mortaliter qui uxorib⁹ alimenta & vestimenta juxta statum suum & familiæ denegant, eas confundunt & velut derelictas habent.
2. Peccant mortaliter, qui eis tempore infirmitatis non assistunt, vel non curant ut congruis medicinis eis succurratur.
3. Peccant mortaliter qui uxores suas vel non instruunt, nec instrui curant in necessarijs, & qui eas in malis moribus, affectibus, jurgijs fovent, & non reprehendunt.
4. Qui eas diffamant, calumniantur, earum honorem non defendunt, porro viri advertere debent mulieres esse infirmæ rationis, naturæ fragilis, in passionibus bonis malisve ferventiores, suarum passionum prodigas, suorum conceptuum pertinaaces, ideo debent prudenter illis compati, illas juvare, illis bene consulere, illas oportune reprehendere, & ubi est pertinacia etiam durius arguere.

Arti-

Articulus Sextusdecimus.

De peccatis personalibus Vxoris.

1. **P**eccant mortaliter mulieres, odio, averfione, & odio habentes viros suos, eos affligentes morositatibus suis.

2. Peccant mortaliter inobedientes, Rixosæ, garrulæ, domum & familiam perturbantes, nullum viris suis honorem exhibentes, male de illis loquentes.

3. Peccant zelotypia gravi & injusta, viris suis molestæ, in quibus sibi perpetuam damnationem acquirunt, ob injuriam & calumnias maritis & aliis illatas, de quibus vix pænitere possunt.

4. Peccat mortaliter mulier quæ liberorum & domesticorum suorum curam non gerit, nec rei familiaris ullam sollicitudinem habet, sed substantiam & bona familiæ & mariti dissipat. De reliquis gravissimis mulierum excessibus videat lector Cap. 25. Eccles. à v. 17. usque ad finem, & Cap. 26. v. 6. & c.

TITV-

TITVLVS XVI.
De Statu Viduarum.

Articulus Primus.

*De peccatis Viduarum quæ ad secundum
Matrimonium aspirant.*

Hic de Viduarum dignitate, Dei erga
illas singulari protectione, & illarum
piorum operum merito dicendum foret,
sed quia illa magis Concionatores & En-
comiastas concernunt, solum hic peccata
Viduarum allegabimus.

1. Itaque peccant delectatione, verbo vel
opere, in materia carnis sicut soluta
quælibet.
2. Peccant in cura filiorum & familiæ, sic-
ut & aliæ matres familiæ, si dilapident bona
& hæreditatem filiorum, si eorum curam
debitam non gerant, si sint illis causa ruine,
sive in anima, sive in temporalibus.
3. Peccant peccato scandali si conversatio-
nes scandalosas admittât, aut ea faciant ex-
terius, quæ honestas Matronas & veras Vi-
duas non decent.

4. Pec-

4. Peccant si justam voluntatem Maritorum defunctorum non curent exequi, ut in sepulturis, funeribus, pijs operibus ad quæ se obligarunt.

Petes an liceat Viduæ delectari de recogitata copula cum marito defuncto? R. Vel copula illa, ipsi obijcitur ut præterita, & intra terminos Matrimonij honesta & licita, absque præsentis motu carnis, cum sola mentali complacentia, tunc tanquam de objecto licito potest Vidua delectari, modo periculo præsentis carnalis delectationis se non exponat. Si vero consideretur copula ut præterita, delectatio tamen ex ista consideratione in carne & voluntate oriens, sic afficit, quasi copula esset præsens, tunc nullatenus licet, sed Vidua peccatum mortale committit, quia illa delectatio vestitur conditionibus & circumstantijs, vere in mente & voluntate præsentibus, quæ ut præsentis carnem afficiunt, & delectationem ut nunc illicitam causant.

Anti-

Articulus Secundus.

*De peccatis Viduarum quæ voto se ad
celibatum obligarunt.*

1. **P**Eccant tales Viduæ peccato sacrilegij
in omnibus transgressionibus casti-
tatis, sicut & aliæ castitatem voventes, te-
nenturq; circumstantiam illam confiteri.
2. Peccant Viduæ illæ voto adstrictæ, si
vestimentorum vanitate, conversationi-
bus varijs, convivij & commestationi-
bus, se oblectent, quia etsi votum cæli-
batus ista absolute & per se non prohi-
beat, status tamen Vidualis, qui ex com-
muni hominum judicio modestiam, so-
brietatem, vitam exemplarem & pietatis
officia complectitur, hæc excludit: sive
propter periculum incontinentiæ in se vel
in alijs, sive propter scandalum, con-
gruitque illis singulariter illud 1. Tim. 5.
versic. 6. *Quæ in delitijs est vivens mor-
tua est.*

TITV-

TITVLVS XVII.

*De obligatione Filiorum erga
Parentes.*

Articulus Primus,

*De obligatione amoris Filiorum erga
Parentes & peccatis eorum.*

1. **I**N tribus consistit obligatio amoris
erga Parentes, nimirum. 1. Nec ma-
lum eis velle, nec malum inferre. 2. Posi-
tive amare & bene velle ac benefacere. 3.
Omnem injuriam & nocumentum (quan-
tum in nobis est) ab eis propulsare.

2. Quicumque igitur odio malevolen-
tia, vel gravi indignatione animi fertur in
Parentes: aut aliquo opere externo odiū,
malevolentiam, vel indignationem gra-
vem ostendit, peccat mortaliter. Id scriptu-
ræ passim indicant de maledictionibus,
contemptu, derelictione, pravo affectu, af-
flictionibus, contristationibus parentum.
*Exod. 21. Qui maledixerit patri suo vel ma-
tri, morte moriatur. Deut. 27. Maledictus
qui*

qui non honorat Patrem suum & Matrem
& dicet omnis populus Amen. Proverb. 19.
Oculum qui subsannat Patrem & qui despi-
cit partum Matris sue, effodiant eum corvi
de torrentibus, & comedant eum filij aquila
, ex quibus manifestum est peccare
mortaliter.

1. Qui odio & pravo affectu in parentes
feruntur, eis mortem optantes vel de eo-
rum notabili damno gaudentes.
2. Qui maledictionibus, contumelijs, ver-
bis injuriosis eos afficiunt.
3. Qui quovis modo alloquio duro, vel
toruo aspectu eos affligunt.
4. Qui in suis domibus eos recipere no-
lunt, nisi forte alibi æqualiter eis provi-
deant, sicut in propria domo: alias enim re-
putarentur eos affligere & velut à sua do-
mo fugare.
5. Qui contemnunt, subsannant, irrident,
vel eos quovis modo despiciunt.

Petes: quæ censeatur materia gravis in
odio, malevolentia, aut injuria erga Paren-
tes: R. Quæ censeatur gravis in proximum,
est summa, si sit in Parentem, ratio desun-
tur

tur ex parte gradus obligationis : Si enim teste S. Joanne 1. Cap. 3. Omnis qui odit fratrem suum homicida est, consequenter, qui odit Patrem suum parricida est, adeoque ad peccatum mortale hic non de requiritur tanta materia quam alias.

3. Deinde filij tenentur positive amare parentes, & ubi ratio postulat illis benefacere alimenta præbendo, in infirmitate & occurrentibus casibus, illis per se vel per alium assistendo, opitulando, à carceribus liberando, &c. & qui in istis notabiliter sua culpa deficit, peccat mortaliter. Expenditur vero debitum filiorum in parentes. 1. Æstimatione ipsius esse. 2. Æstimatione sollicitudinum, laborum, periculorum, quæ parentes sustinent in filiis alendis & conservandis. 3. Ob educationem, quia ab ipsis educatio & institutio filiorum pendet. Etiam illud naturæ ciconiarum instinctu probatur, quæ parentes in senectute alunt, conservant, & ubi opus est, deportant.

4. Petes : an possit filius intrare Religionem parentibus in necessitate relictis.

T

R. Fi-

R. Filium Religionem intrare non posse, minus profiteri, si parentes habeat in necessitate actuali gravi constitutos, & speret illis se posse in aliquo opitulari, quia obligatio juris divini naturalis, antecedit omne opus voluntarium & liberum quantumcunque sanctum.

§. Petes 2. quid agendum illi qui vovit Religionem, aut de facto Religionem est professus: R. durante vita & necessitate Parentum, si nondum est professus, non potest licite profiteri: nec Religionem ingredi, si nondum est ingressus: si vero sit professus, potest egredi ad subveniendum parentibus, mortuis autem parentibus aut finita necessitate, tenetur ad munia Religionis ac voti onera & ad ordinem unde egressus regredi, quia obligatio votorum semper perseveravit.

Articulus Secundus.

De obedientia Filiorum erga Parentes.

1. **I**N omnibus justis, licitis & honestis, ad curam Paternam pertinentibus, tenentur filij parentibus obedire. Ita Apostolus:

stol:

stol: ad Coloss: 3. *Filij obedite Parentibus per omnia, hoc enim placitum est in Domino.* Dicitur (*in omnibus justis, licitis & honestis*) non enim licet filiis obedire in ijs, quæ aperte sunt injusta, aut quo vis modo illicita aut inhonesta, in simili enim casu valet illud axioma *Actor. 5. Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Dicitur (*ad curam paternam pertinentibus*) sunt enim quædam, in quib⁹ est filius sui arbitrij, ut in eligendo statu, studiis honestis, invocationibus salutaribus, in his enim est filiorum divinas dispositiones & ductum attendere.

2. Tenentur vero obedire. 1. In ijs quæ sunt de necessitate salutis & observantia mandatorum Dei. 2. In Materia morum & honestatis ut si parentes prohibeant aliquam conversationem inhonestam, ingressum alicujus domus periculosa, exercitium alicujus artis quæ infamis est, si non obediat filius & res sit satis gravis, peccat mortaliter. 3. Quæ pertinent ad familiæ administrationem & disciplinam domesticam tam in temporalibus quam spiritualibus, & quidem quo ad temporalia: ut certo

tempore filij domum redeant, ut non vagentur, ut de domesticis rebus non disponent alienando, donando, vendendo, item ut in domum aliquas personas non admittant, &c. Quo ad spiritualia: ut certo tempore orent, Missas audiant, opera misericordiae faciant, pietatis rudimenta addiscant.

3. Omnis inobedientia, rebellio, contumacia, contra expressa mandata parentum, est peccatum mortale. Id colligitur ex gravissimo supplicio, quo filii inobedientes apud Hæbreos plectebantur, uti legitur *Deut. 21. v. 14.* *Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat Patris aut Matris imperium, & coercitus obedire contempserit, apprehendent eum & ducent ad seniores civitatis, dicentq; ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est. Monita nostra audire contemnit, commensationibus vacat & luxuria atq; convivijs: lapidibus eum obruet populus civitatis & morietur, ut auferatis malum de medio vestri.*

Arti-

Articulus Tertius.

De Reverentia Filiorum ad Parentes.

I. **T**ribus fere modis peccari solet contra Reverentiam debitam Parentibus: Nimirum verbo, signo, defectu, verbis irreverentiam faciunt, qui durioribus, asperis, inurbanis, risibus, jocis, eos sive in præsentia sive foris excipiunt. Signo irreverentiam faciunt, qui subsannationibus, gesticulationibus, simulatis actibus, illis illudunt etiam absentibus. Defectu censentur irreverentiam causare: qui eis juxta patriæ morem non assurgunt, locum non cedunt, caput non discooperiunt, non salutant, &c.

TITVLVS XVIII.

De Tutoribus.

Articulus Primus.

Qui dicantur Tutores & quinam esse possint.

I. **T**utores dicuntur, qui impuberes aut Orphanos parentibus deficientibus,

bus, juxta legum dispositionem, tam in personis, quam in bonis tuentur, assignantur vero triplices: Primi dicuntur testamentarij, qui per testamentum paternum prolibus constituti sunt. Secundi vocantur legitimi: qui testamento deficiente legum decreto sunt assignati, & hi ordinarie propinquiore in parentela sunt. Tertij appellantur dativi: qui ubi nec per testamentum nec per legem provisum est, utpote quod inter consanguineos nullus idoneus reperiatur, à Judice singulariter pupillis impuberibus dantur. Alij etiam sunt tutores Honorarij: qui realiter tutelam non gerunt, sed ratione honoris & potestatis, gerentibus tutelam realem adjuncti sunt, ut sua auctoritate illos in defensione adjuvent, & tutoribus actualibus, eorumque actionibus circa pupillos invigilent.

2. Nullus vero potest esse tutor qui quovis defectu tutelam administrare & per se gerere non potest. Quia ille censetur ad finem, ad quem tutela instituta est, ineptus: unde infirmitate continua laborantes,

in- rantes, surdi, cæci, muti, & hujusmodi à tu-
an- tela repelluntur. Hac etiam ratione mu-
ta- lier à tutela repellitur; excipiuntur tamen
um Mater & avia, si per testamentum consti-
an- tuantur, vel expressæ tutrices & admini-
le- stratrices relinquantur: quia ob affectum
rie & amorem ad filios, illorum curam singu-
rtij- larem habituræ creduntur. Mater vero ad
sta- secundas nuptias procedens tenetur tute-
ut- lam deferere, quam tum in detrimentum
llus pupillorum habitura præsumitur. Omnes
iter autem qui ad tutelam fideliter admini-
lam strandam sunt capaces non tantum tutores
te- esse possunt, sed etiam tutelam, secundum
po- præscripta legum sibi demandatam assu-
un- mere tenentur, quia in bonum publicum
tio- ita constitutum est.

Articulus Secundus.

De obligationibus Tutorum.

1. **T**enentur pupillorum moribus & in-
structioni invigilare, sunt enim pu-
pilli illorum curæ dati, ut tanquam Patres
sive patris loco illorum curam gerant.

2. Tenentur fideliter & paterno affectu

res pupillorum administrare, in eorum maiorem utilitatem, unde Plato: lib. II. de legibus: Qui fæminam (inquit) maremve tutatur, & qui de legum custodibus (id est de Magistratibus) Tutorem observare constitutus est, non minus orphanos, quam si genuisset eos, diligat: neque res illorum pejus, quam suas, gubernet, imo etiam affectu animi melius.

3. Tenentur tutores defendere pupillos ab omni injuria tam personæ quam bonorum temporalium, imo & famæ.

4. Debent & possunt tutores pupillos, ubi deficiunt, corrigere, & debitis modis & pænis, à malis coercere, ac delinquentes ad meliorem frugem reducere. E contra, pupilli tenentur tutori obedire ut parenti, nec acta pupillorum subsistunt sine consensu tutorum.

Petes: Quando tutela finiatur, & illam finire varijs modis. 1. Adveniente pubertate, quæ in fæmina 12. in masculo 14. anno advenit, ille vero qui tutoris officium usq; ad pubertatem egit, usque ad 25. annum curatoris officium, juxta leges nationum, exer-

exercet. 2. Finitur morte naturali tutorum vel pupillorum. 3. Civili etiam morte finitur tutela, si enim tutor fiat Religiosus, professione emissâ, non est amplius tutelæ capax: si pupillus etiam ad Religionem transit, à professione sua tam à tutoris quam curatoris subjectione liberatur. Item tutela finitur, si tutor suspectus, aut inventus pupillo inutilis vel damnosus à tutela removeatur.

Articulus Tertius.

De Peccatis Tutorum.

1. **P**ECCANT si ex defectu affectus vel vigilantia Tutorum, pupillus ad malos mores declinet, aut malis conversationibus se polluat.

2. Qui odio vel malevolentia pupillos sibi commissos persequuntur, & eos in aliqua incommoda vel mala præcipitant, aut alias sua duritia & animi crudelitate ipsis lapsus occasionem dant, vel male tractant.

3. Qui in bonorum administratione negligentes sunt, nec ullatenus pupillorum

utilitatem quærunt, unde si quid damni pupillo ex culpa tutoris eveniat, tutor obligatur ad restitutionem.

4. Peccant gravissime & ad restitutionem tenentur, qui bona pupillorum suam velut prædam faciunt, ea in suum commodum convertunt, ex eis sibi suisque fructificant, ea distrahunt & interdum ad usuras tradunt, vel periculosa negotia-
tioni exponunt.

5. Peccant pupilli mortaliter, peccatis inobedientia, rebellionis, irreverentia, distractione bonorum absque consensu tutorum, denique in omnibus in quibus filij contra parentes peccare solent.

TITVLVS XIX.

*De Mercatura et Peccatis ac
injustitijs in illa committi solitis.*

Articulus Primus.

Quid & quotuplex sit Mercatura.

1. **M**ercatura sive negotiatio describi potest, quod sit: Contractus iustitiæ, quo Dominum, vel usus alicujus rei,

rei, ex pacto transfertur in alterum, ad aliquam utilitatem contrahentium, vel reipublicæ & communitalis: hujus vero variae sunt species, aut enim per contractum, mediante pecunia, res ipsa in se transfertur, & est emptio & venditio: aut res pro re transfertur, & est permutatio: aut Dominium transfertur, mediantibus obligationibus nonnullis appositis, vel secundum tempora modificatis, & est Census vel Emphyteusis, aut usus tantum rei transfertur, & est elocatio, in utuum, impignoratio contractus societatis.

2. Mercatura vero & negotiatio per se, absque culpa & injustitia exerceri potest, imo necessario exercetur, pro conservatione vitæ & societatis humanæ. Quia Deus hoc vinculo voluit homines ad invicem colligare, ut unus alterius indigeret adminiculo, & una Regio aliquibus gauderet, quibus alia indiget, ut sic per mutuam negotiationem sibi invicem succurrerent, societate & affectu invicem jungerentur. Dicitur (*per se*) id est ex natura sua: quod enim mercatura & negotiatio facta

fit mala, id avaritiæ & malitiæ hominum imputandum est, quæ fraudibus, dolis, usuris, iniustiis, illam deturpavit.

3. Porro respectu rei quæ venditur, sequentes iniustitiæ committuntur. 1. Si res defectuosa & in sua qualitate diminuta, vendatur pro re integra & in sua qualitate perfecta, maxime si defectus intuenti non appareat, eo quod ipse qualitatis rei sit ignarus. Tenetur enim ille qui vendit, defectum rei aperire, unde monet Apostolus. *1. Thessal. 4. Ne quis circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus.* 2. Si emptore explicante finem suæ emptionis, illi vendis rem quam scis omnino inneptam ad illum finem. 3. Si venditor vendat rem non suam. 4. Si vendit rem jure prohibitam vel ementi damnosam. 5. Si vendit rem non vendibilem: ut rem spiritualem vel spirituali annexam, est enim Simonia.

4. Respectu pretij etiam iniustitiæ committuntur, si taxatum jure pretium excedatur: ex parte vendentis injuste agitur. 1. Si mendacijs perniciosus persuadeat rem

rem esse bonam & integram quæ mala est, aut pluris valere quam valet. 2. Si perjurium addat. 3. Huc referenda sunt Monopolia & pacta mercatorum, qui frumentum, vinum & alia impie coacervant, & vendere nolunt, ut annonæ caritatem causantes, vendant inordinato pretio, ex quadam coactione invalescentis penuriæ, de his *S. Chrysost: orat: in kalendis habita: maledictus qui rei frumentaria caritatem auget.* 4. Si mensuram suam fraudulenter immutet.

5. Ex parte e mentis injustitia committitur. 1. Si rem scienter multo minoris emit, ex eo quod venditor pretium commune ignoret, censetur circumvenire. 2. Si cogat venditorem ad vendendum rem minori pretio, V. G. quia venditor illi debitor est, & premit eum ut solvat, nec vult merces illius accipere in solutionem, nisi diminuto injuste pretio. Item si sciat venditorem esse in gravi necessitate, à qua ut se sublevet, tenetur vendere merces quovis modo. 3. Si simul et emptor se non indigere mercibus, sciens quia nullus mer-

cator illas emet, ut sic cogatur venditor ad vendendum. 4. Si fraude ac mendacijs venditorem circumveniat, ut merces ejus injusto pretio habere possit. Generaliter vero omnis injusta lesio in re gravi, in venditione & emptione quovis respectu fiat, sive ob excessum vel diminutionem pretij extra rationem justitiæ, sive ob fallaciam vel deceptionem in re, sive ex circumventionem vendentis aut ementis, est peccatum mortale.

Articulus Secundus.

De permutatione Pecuniarum sive Cambio.

I. **C**Ambium est permutatio negotiatoria pecuniæ pro pecunia, cujus variæ assignantur divisiones: 1. Est cambium reale, cum re ipsa una pecunia cum alia commutatur, ut argentea cum aurea, vel absens cum præsentis. 2. Est cambium fictum: qua pecunia pro pecunia datur absque ulla alteratione rei, & si ex illa pecuniæ nuda traditione lucrum accipiat, est usura. 3. Est Cambium minutum quo fit permuta-

permutatio numismatum, diversæ rationis & speciei ad invicem. 4. Est cambium locale: quando permutatur pecunia præsens cum alia quæ est in loco distante.

2. Campsores vero iuste aliquando aliquod lucrum recipiunt, ultra sortem pro pecunia, quam postulantibus in loco distantiori numerari, ac eo transportari curant, per Cambium locale aut alio quovis modo. Iustitiæ hujus fundamentum est lucrum aliunde cessans, cum privet se pecunia, qua posset alibi uti & de facto uteretur: addo & damnum ex natura rei emergens: cum interdum aliqua pericula incurrat. Hoc autem vel alijs iustis titulis deficientibus nihil ultra sortem recipi potest absque iniustitia & obligatione restitutionis. Deinde in Cambio etiam solius pecuniæ pro pecunia alterius rationis & speciei quod vocamus cambium Minutum, est licitum quandoque recipere lucrum aliquod rationabile ultra sortem, absque periculo usuræ, quia servitur magnæ commoditati utentium, magnam enim præstat operam, qui

qui Monetam ibi non usitatam recipit suo periculo, ut tibi utilem præstet.

3. Variæ porro injustitiæ in Cambijs interveniunt. 1. Si campfor lucrum excessivum requirat & recipiat. 2. Si in cambio minuto fraus in monetarum ratione, specie, pondere, & usuali valore, ex parte Campforis vel etiam Campforij interveniat, solent enim se invicem non raro decipere. 3. Quando Monopolio communi campfores conveniunt, ut pretium pecuniarium augeatur: unde campfarijs magnum provenit detrimentum. 4. Cum cambium est siccum, id est cum campfor dat alteri Pecuniam ut eam ratione tantum prolongatæ solutionis, sive refusionis cum lucro ultra sortem sibi reddat. Et generaliter quando non est justus titulus recipiendi aliquid ultra sortem scilicet nec ratione damni emergentis, lucri cessantis nec ratione operis vel laboris præstiti, vel alterius quod pretio æstimari possit.

Arti-

Articulus Tertius.*De Usura.*

1. **D**upliciter in hac materia nomen usuræ observatur; Primo pro lucro usurario, quod ultra sortem datur & accipitur. Secundo pro contractu ipso unde hoc lucrum emergit: usura primo modo: est lucrum ultra sortem immediate ex mutuatione proveniens. Usura secundo modo: est ipse contractus mutui, sive mutuatio cum pacto explicito sive implicito, supra sortem aliquid recipiendi ex vi solius mutui, sive mutuationis. Sola vero mutuatio: est contractus quo res aliqua certo pondere, mensura & numero constans, in alterius potestatem traditur, cum pacto ut similis specie & bonitate restituatur.

2. In omnibus vero rebus usura committi potest, quarum fructus & utilitas consistit in quadam consumptione vel quasi consumptione. Porro fructus utilitas & usus dupliciter potest contingere. 1. In ipsius rei permanentia & stabili dominio, utpote quia res permanente earum possessione

sione

sione fructificant, tales sunt agri, fundi, arbores, vestes, animalia. 2. Fructus & utilitas aliquarum rerum consistit in ipsa consumptione, V. G. grani, panis, vini, olei, quarum utilitas consistit in eo, quod in hominis alimentum consumantur, in quasi consumptione autem utilitas & usus pecuniæ reputatur, quatenus est instrumentum venditionis & emptionis, ac formaliter nummus, denarius, moneta, vocatur: in hoc enim utilis est pecunia quod distrahat & varie expendatur ad mercaturas, contractus. In his itaque rebus posterius relatis, quarum usus in consumptione vel quasi consumptione consistit, committi potest usura: V. G. dat Villicus aliquis alteri in Hyeme unum modium tritici, ut unum modium cum medio recipiat in Augusto, usura est: nisi certum sit eo tempore, quo dat, illa plus multo valere, quam tempore quo accipiens est redditurus, tum enim damni veri & certi compensatio postulari posset.

3. Demum omne onus ex debito iustitiæ vel coactione quacunque, à mutuante
mutua-

mutuario impositum ultra sortem, sive
precisam exigentiam fortis corresponden-
tis mutuo, usuram inducit, estq; ex genere
suo nisi levitas materiæ excuset, peccatum
mortale contra omnes leges, tam divinam
naturalem & positivam, quam humanam,
unde usurarij ab Ecclesia excommunicati
sunt, & ut tales à Sacramentorum partici-
patione & consortio sacrorum Mysterio-
rum separantur, ac sepultura Ecclesiastica
privantur. Et monet Christus *Luc. 6. Be-
nefacite & mutuum date, nihil inde speran-
tes*, est igitur usura peccatum contra iusti-
tiam naturalem, quia lucrum ex alieno,
imo ex eo sæpe quod non est, injuste exi-
git, & ad rapinam spectat, quia publico au-
sufacit.

Articulus Quartus.

De Elocatione.

LOcatio sive elocatio est contractus,
quo persona vel res aliqua ad aliquem
usum vel fructum conceditur. Dicitur
(quo persona) potest enim aliquis se ipsum
& operam suam, filios, servos, ac ancillas
eorum-

eorumque operas, in usum, utilitatem, aut fructum, paciscendo de pretio alteri deputare. Dicitur (*vel res aliqua*) sub qua comprehenduntur res tam mobiles quam immobiles, sic enim equi, animalia, instrumenta artis, domus, ad usum elocantur. Dicitur (*pretio*) ut excludatur commodatum, quod gratuitum est: unde qui vestem pretio commodat, non commodare, sed elocare censendus est. Porro iniustitiæ sequentes in elocationibus committi solent.

1. Si locans rei locatæ pretium excedat notabiliter, peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem: iniustum autem pretium censetur quod communi æstimatione juxta rerum, temporis, ac loci circumstantias, tale reputatur.
2. Si res, quam conductor ad suum usum vel fructum accepit, sua culpa pereat aut deterior fiat.
3. Qui operam suam pretio addixit, V. G. ad transvehendas merces in aliquem locum, ad agrum colendum &c. si ejus culpa merces pereant, tenetur ad restitutionem. Item si agrum non coluit ordinario operario-

reriorum labore, & opera adhibita, tene-
tur ad damnum compensandum.

4. Si is, qui domum vel rem aliquam, et-
iam famulos alteri locato tradit, non stet
conditionibus locationis, ex quarum de-
fectu locatario damnum emergit: tenetur
ad damnorum compensationem.

Petes: si superveniat sterilitas agro,
quem elocavi ad culturam, an tenebor Do-
mino, qui mihi elocavit, ad integram solu-
tionem pretij quo elocatus est. R. Si in
contractu nil sit reservatum, ex vi contra-
ctus teneri. Dicitur (*ex vi contractus*) ex
lege enim charitatis etiam obligantis gra-
viter, vel congruentiæ naturalis non cen-
setur obligari.

Articulus Quintus.

De Censibus.

I. **C**ensus est jus percipiendi annuam
pensionem, ex re aliena utili, vel ex
persona alterius. Dicitur (*jus percipiendi
annuam pensionem*) ipsa enim pensio non
est census, sed ista pensio annua consistit in
pecunia, aut in re aliqua mobili, ut tritico,
avena,

avena, &c. Dicitur (*ex re aliena*) nemo enim sibi constituit censum in re propria, respectu enim rei propriæ dominium habet, & non tantum jus percipiendi pensionem. Dicitur (*ex re utili*) si enim res sit inutilis, jus fructus percipiendi fundare non potest. Dicitur (*vel ex persona alterius*) potest enim quis se obligare ad censum annum, super labore, opera, & industria propria.

2. Tribus vero modis licite potest dari pecunia in censum. 1. Emendo censum jam constitutum valore legali. 2. Constituendo novum censum super re fructifera aliena, virtute pecuniæ datæ, ut census constitutur. 3. Dando personæ certam pecuniæ summam, sub onere quod ex sua industria annuam pensionem solvat, sic enim, mediante pecunia, census realis vel personalis constituitur virtute pecuniæ: ita ut fundamentum census non sit pecunia, sed ipsa res vel persona sive ejus labor & industria, pecunia autem se habeat per *modum* instrumentalis causæ, per quam jus illud percipiendi pensionem constituitur.

In

Injustitiæ autem sequentes in censibus reperiuntur. 1. Si pensio excedat fructum qui ex re speratur, vel iuste sperari potest. 2. Si res super qua census est fundatus, nec in se, nec in aliquo conjuncto est fructifera. 3. Si re ex toto vel ex parte pereunte, tota pensio exigatur. 4. Si in contractu emptionis census, gravamina injusta apponantur. 5. Si census sive pensio minus ematur quam valet modo, vel brevi speratur valitura, quo casu sæpe opprimuntur pauperes, dum census suos ob temporum penuriam coguntur divitibus pro nihilo vendere.

Articulus Sextus.

De Restitutione.

1. **R**estitutio est actus justitiæ, quo redditur vel compensatur quod injuste ablatum ab alio, vel in re aliena damnificatum: ad talem vero restitutionis actum, tenetur omnis ille, qui rem alienam abstulit, accepit, scienter detinet, vel rebus proximi damnum intulit. Item: qui furto vel damno illato aut detentioni cooperatur, aut
coope-

cooperatus est. Dicitur (*qui rem alienam abstulit, accepit, vel rebus proximi damnum intulit*) ad indicandos primarios fures, Raptores, fraudatores vel damnificatores, hi enim primario ad restitutionem tenentur. Dicitur etiam (*aut illam scienter detinet*) ut comprehendatur is, qui à fure rem emit, aut apud quem fur deposuit, si sciat esse alienam: item omnis qui rem alienam accomodatam, locatam, impignoratam, aut depositam, injuste ultra tempus invito Domino detinet. Dicitur (*qui furto vel damno illato cooperatur*) ut includantur omnes, qui iussione, consilio, receptione furum, in actione furti cooperantur: sive etiam, qui observatione, vigilia, inductione, signo, participatione, vel alio quovis modo furto vel damno cooperantur: hi enim omnes ad restitutionem tenentur, si principales fures vel aliquis illorum non restituat. Res vero ipsa ablata, si extet, restituenda est, si non extet, aut non possit commodè restitui, æquivalens restituendum est, & generaliter omne damnum in æquivalenti compensandum est.

2. Petes quæ à restitutione excusent:
R. Nunquam homo in vita sua, ab habituali & radicali obligatione restituendi si-
ve compensandi, damnum proximo illa-
tum, excusatur ante restitutionem, nisi sola
condonatione illius, à quo res ablata est,
aut cui damnum illatum, vel ipsius hære-
dum, siue eorum ad quos jus in rem devo-
lutum est. Quinque vero casus sunt, in
quibus aliquis à restitutione excusatur:
1. Ignorantia juris vel facti circa rem: ut
cum ignoro an sit aliena, vel an restituere
teneat. 2. Necessitas: si sine periculo vitæ,
vel gravissimo damno sui quis restituere
non possit. 3. Impotentia: quo refertur
cessio bonorum tanquam signum omni-
modæ inopiæ, si tamen vera sit & dolo non
sit immixta. 4. Est compensatio secreta
prius facta: utpote si adhunc effectum, of-
ficium, obsequium, operam æquivalen-
tem, absq; mercede, impenderit, aut alio
modo satisfecerim, etiam si ignoret. 5. Si
jure legitimo præscripserim aut usu cepe-
rim.

Articulus Nonus.

De Detractione.

1. **D**etractio est alienæ famæ injusta ablatio, sive imminutio per verba occulta. Dicitur (*per verba occulta*) ut distinguatur à diffamatione, contumelia vel convitio, sive exprobratione publica alicujus criminis. Porro fieri solet quatuor modis directis. 1. Crimen falsum proximo imponendo. 2. Amplificando crimen verum. 3. Crimen verum sed occultum publicando. 4. Sinistre interpretando alterius factum. Indirecti modi sunt: 1. Si ex dissimulatione nostra, fama alterius injuste periclitetur. 2. Consistit in quorundam frigida laudatione, vel permixtione vitiorum alienorum, ex quibus sæpe plus decrescit honor laudati, quam si de eo male loquerentur. 3. Dum quis negat aut minuit alterius laudabile factum.

2. Detractio vero ex genere suo est peccatum mortale, & eo gravius quo majoris boni est destructiva, nimirum famæ, quæ homini est vita charior. Sumitur ex

Scriptu-

Scriptura Psal. 49. v. 20. *Sedens (inquit) adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium Matris tuæ ponebas scandalum hac fecisti & tacui.* Et postea vers. 21. *Arguam te (inquit) & statuam contra faciem tuam.*

3. Detractor autem & infamator injustus, tenetur ad restitutionem famæ. Quia ut bene *S. Aug: Epist: 54. ad Macedonium.* *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Porro modus restituendi famam, judicio prudentis viri vel Confessarij est relinquendus. Si enim detractor vera imposuit, non potest dicere se mentitum: Si falsa: etsi possit dicere se mentitum, sæpe tamen non expedit. Videndum igitur si laude, officio contrario, beneficio, promotione, vel aliqua congrua compensatione fieri possit. Unicum monetur: quod quamvis universum genus humanum, hoc vitio linguæ sit plenissimum, paucissimos esse, qui, ut debet fieri, illud æstiment, pauciores qui debite de iis conterantur, vix ullos qui famam restituant.

4. Petes: quid censendum de audien-

te detractorem. R. Quicumque detractorem audit, ita ut detractiōni aliquo modo cooperetur, sive adulando, sive excitando, sive confirmando, aut ex placido auditu occasionem præbendo, in re gravi peccat mortaliter. Unde *S. Bern: lib. 2. de Consideratione sub finem:* inquit: *Detrahere aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim.* Non tamen qui detractorem audit, tenetur illum reprehendere, aut contradicere, vel positive pro fama alterius defendenda, contra ipsum agere, sed sufficit, ut quovis modo se nolentem exhibeat, aut ostendat dicta illius sibi non placere, nisi tamen sit superior, aut persona gravis, quæ sua reprehensione possit detrahentem reprimere.

TITVLVS XX.

De Agricultura.

Articulus Primus,

De Agriculturae obligationibus.

- I. **N**ecessitatem Agriculturae demonstrat, ejus ab initio naturæ humanæ crea-

nae creatæ institutio: Si enim statum Innocentiae perpendamus, illam quamvis non laboriosam, sed recreatione plenam, pro particulari exercitio homini Deus dederat. *Genes. 2. Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formaverat, ut operaretur & custodiret illum.* Porro, quæ in statu Innocentiae ad recreationem homini beata erat: post peccatum facta est generi humano ad conservandam vitam necessaria, ac laboribus & sudoribus plena, utilis tamen & honesta, nam dicit *Cicero lib. 1. de Officijs circa finem: Omnium rerum, ex quibus acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.*

2. Triplicis generis Agricolaë distinguuntur: alij enim propria colunt rura vel per se, vel servorum suorum opera utentes: alij colunt rura aliena, locatione tamen vel Emphyteusi ad tempus facta, sub certa pensione: alij tantum operas suas, mercede ex conventionem facta elocant. Leges igitur Agricolarum sive proprietarij Domini

mini sunt: five locatarij & Emphyteutici: five partiarj: hæ sunt: ut ab alienis agris, qui ad eos nullomodo pertinent, abstineant: Decimas persolvant. Hæc autem inter omnes illos est distinctio, quod agricolæ, qui simul agrorum Domini sunt, liberam habeant de suis agris dispositionem, five ut colantur, five ut à cultura cessent, five ut hoc vel illo semine seminentur, five ut his vel alijs modis excolantur: Agricolæ vero locatarij tenentur legibus locationis, five de quibus in locatione conventum est: & eodem modo partiarj tenentur, conditionibus five legibus quibus cum Domino proprio convenerunt: qui autem solum operas suas mercede locant, ab arbitrio Domini Principalis in omnibus pendent.

Articulus Secundus.

De peccatis Agricolarum.

1. **P**Eccant si ex agris ad se pro tempore non pertinentibus fructus accipiant.
2. Si, ut plus terræ occupent, terminos agrorum suorum excedant, & in alienos agros

agro transferant. Hi peccant mortaliter tenenturque ad restitutionem.

3. Peccant si permittant sua animalia in alienis agris pascere.

4. Si sua incuria alienis agris damna inferunt, illaque compensare non student.

5. Peccare convincuntur locatarii, qui Agrorum conservandorum curam habent, & permittunt illos delabi in sterilitates, in damnum proprietariorum.

6. Peccant qui leges in locatione positas non servant, sed ijs contrarium agunt.

7. Partiarij juxta rationem materiæ peccant, qui suos patronos defraudant, non restituentes partem integram fructuum, de qua conventum est, vel non nisi ex peioribus.

8. Quamvis proprietarii agrorum, vix in ipsa agrorum cultura peccare possint, non raro tamen in venditione sive distractione fructuum peccant, nimirum vendendo fructus excessivo pretio, vel diminutis mensuris, vel fruges vitiatas pro bonis, vel commutando grana tempore quo vili pretio comparantur, ut altero tempore summum

mum & excessivum pretium, vel in ampliori mensura recipiant.

9. Peccant Agricolaë juxta qualitatem materiæ mortaliter: qui decimas negant, aut quovis modo injuste defraudant, nisi privilegio aliquo ab illis solvendis liberi sint.

10. Peccant peccato gravi inhumanitatis villici, qui pauperes tempore messis à suis agris & messoribus abigunt.

11. Alia quædam sunt peccata, quæ etsi Agricolis non sint propria, apud illos tamen valde frequentia sunt. Ut observationes vanæ æris, volucrum, superstitiones in feminibus jactandis, in animalibus conservandis à lupis, sanandis ab infirmitatibus, & id genus alia: In hoc enim sæculum devenimus, quod Agricultura, quæ de se innocentissima erat, humana malitia, in peccatorum quandam voraginem delapsa videatur.

TITV-

TITVLVS XXI.

De Pastoribus Gregum.

Articulus Primus.

De obligatione Pastorum animalium.

I. **A** principio quidem Patriarchæ & ipsi Reges, Pastores pecudum fuerunt, & divitiæ illorum in animalibus constituebantur, de quibus passim Scriptura. Porro nunc Triplicis generis pastores sive Armentarij reperiuntur: alii enim Mercenarii, alii Partiarrii, alii Domini sunt. Mercenarii dicuntur: qui ad custodiam & curam animalium, suam operam & industriam stipendio certo elocant. Partiarrii: qui industriam suam & operam gregibus impendunt, contractu quodam societatis; ut certa pars gregis eis cedat, sive ut Dominus animalia, partiarius operam & industriam ex contractu contribuant. Domini dicuntur: qui per se sive filios animalia pascunt absq; opera aliena: quales fuerunt Abel: & cæteri Patriarchæ etiam David.

V 5

2. Por-

2. Porro sub nomine Pastorum comprehenduntur, omnes qui animalium pastui invigilant, quocunque tandem vocabulo nuncupentur, à variis animalium speciebus: ut caprarii, qui capras custodiunt: Bubulci, qui Bobus pascendis vacant: Porcarii qui porcos: Equisones & Agisones, qui equos & mulos pascunt & gubernant: horum obligationes potissimum sunt tres. 1. Ut gregem & singula gregis animalia, ab omni injuria, quantum possunt, defendant, & suo Domino bene conservent. 2. Ut gregem ad pascua salubria, & animalibus proficua deducant. 3. Ut caveant ne greges & animalia suorum Armentorum, alicui damnum inferant.

Articulus Secundus.

De peccatis Pastorum.

1. **P**Eccant mortaliter in Materia gravi, si ex eorum culpa vel negligentia aliquod pecus pereat, utpote: vel devoretur à lupo, vel alia fera: vel furto auferatur, aut ob imperitiam gravem animalia incurrant morbos, quibus aut sterilecant aut emoriantur,

riantur, & in his pro ratione culpæ & negligentia, tenentur ad restitutionem, quia ex eorum culpa Dominus damnum injustum patitur.

2. Peccant qui furantur oves, vel cum furi-
bus paciscuntur, aut etiam eas vendunt,
vel quomodolibet Dominos in ovibus &
armentis defraudant, obliganturque ad re-
stitutionem.

3. Peccant qui de pascuis salubribus non
curant, & defectu congrui alimenti da-
mnum pecoribus inferunt, si modo alia
pascua haberi commode possint.

4. Peccant qui vel positive per animalia
suæ curæ commissa, infert alicui tertio, in
se vel in suis bonis, notabile aliquod da-
mnum: vel ex sua negligentia indirecte
inferri permittit.

5. Peccant etsi animalia non immiserint,
Armentarij, quorum negligentia & defe-
ctu custodię, in aliena sata & prædia irrum-
punt, & ad damni restitutionem tenentur.

6. Peccant dum Missas in Dominicis &
festis non audiunt, cum tamen extra ca-
sum necessitatis teneantur.

TITVLVS XXII.

De Molitoribus.

Articulus Vnicus.

De Molitorum obligatione & peccatis.

Molitores legibus Iustitiæ & æquitatis, tam respectu molitionis, quam respectu stipendii, & portionis acceptandæ ex farina, obligantur, & juxta qualitatem damni illati, peccant mortaliter vel venialiter, & obligantur ad restitutionem. Tribus vero modis molitores injustitiam committere solent.

1. Si Bladum vel Granum acceptum immutent in aliud, quod etsi sit ejusdem speciei, est tamen minoris bonitatis & valoris, hoc autem solent facere, ut illud melius divendant, in quo multum lucrantur, & alteri injuriam faciunt, tenenturque ad restitutionem saltem pretii, quo illud plus valebat.

2. Peccant, si diversorum grānorum farinam simul immisceant, cum acceperunt

unius

unius speciei granum, unde fraudes multæ fiunt, in damnum illorum, qui granum attulerunt.

3. Peccant si pro stipendio & portione sibi pro opere assignata, plus debito accipiant, velut non advertatur, pondera immutent, alterius generis farinam imo quisquillas immiscent, item si Gabellas justas de fraudent.

TITVLVS XXIII.

De Pistoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Pistorum.

1. **C**raviter peccant si ex ignorantia artis Pistoriæ, alienos panes male pinxerunt, unde tertio grave damnum facere convincuntur.

2. Qui farinam acceptam adulterant, miscent, & varie componunt, in grave damnum eorum, pro quibus operantur.

3. Qui pro pane triticeo, vendunt panem mixtum siligine, hordeo, &c. æquali ta-

men pretio quo merum triticeum venderent.

4. Qui de pondere justo diminuunt, aut ut pondus suppleant, varia immiscent, aut non bene coquunt, ut humiditatis aliquid remaneat.

TITVLVS XXIV.

De Lanionibus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Lanionum.

1. **P**Eccant Laniones, juxta qualitatem & quantitatem damni, si carnes infectas aut corruptas diuendant, earum corruptionem malitiose tegentes.
2. Qui carnes varie alterant inflationibus vel aliis mediis, ut corpulentæ appareant.
3. Qui varie illas immutant, vendentes ovinam pro vervecina, vaccinam pro bovina, auctione pretij.
4. Qui ponderibus falsificatis utuntur, vel miscent ossa ut pondus augeant, denique quidquid æquitati & justitiæ contrarium attentant.

TITV-

TITVLVS XXV.

De Coquis.

Articulus Vnicus.

De peccatis Coquorum.

1. **C**Oci peccant indirecte, si in condimento Ciborum, omnis frugalitatis & temperantiæ humanæ modos excedant; siue ille modus in excessu pretii & impensarum prodigarum: siue in incentivo gravi carnis & appetitus aut concupiscentiæ carnalis consistat. Sicut enim homines, qui eis utuntur, in gravissima peccata prodigalitatis, gulæ, intemperantiæ, & carnalitatum incidunt, sic Coci, qui illa præparant, tanquam peccatorum gravissimorum Ministri, in statu damnationis vivunt, peccatis multis mortalibus irretiti.

2. Peccant ex indirecto, qui cibos ita alterant, ut sæpe sanitati hominis noceant, ex ignorantia quidem condimentorum, quæ sanitatis venena sunt, quorum tamen rationem ex vi artis suæ habere tenentur.

TITV-

TITVLVS XXVI.

De Cauponibus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Cauponum.

1. **P**Eccant Caupones, qui cerevisiam vel vinum lymphatum aut varie mixtum, pro puro vendunt, vel dolose subministrāt.
2. Peccant qui mensuris iniquis sive diminutis, aut excessivo pretio Cerevisiam vel Vinum vendunt.
3. Peccant qui plus adnotant quam bibitum sit.
4. Peccant qui universaliter in cibis potibus, lignis ad ignem, & aliis huiusmodi injustitias committunt, ea occulte subtrahendo, immutando vel carius vendendo, tenenturque ad restitutionem.
5. Peccant qui Lenones, Meretrices, ludos alearum & chartarum, in suis tabernis sovent, quia eis imputantur peccata, que in ludis huiusmodi committi solent.
6. Peccant qui non tantum promunt potum

tum petentibus, sed etiam alliciunt ad potum, etiam si videant eos actu inebriari.

7. Peccant qui sustinent fures, latrones, grassatores viarum, & magis qui eorum furtis communicant, vel in ijs vendendis ac distrahendis cooperantur, quæ non tantum sunt peccata mortalia, sed tales etiam digni sunt morte temporali.

8. Peccant qui hospitantibus apud illos infideles sunt, non tantum eos non protegentes, sed permittentes, ut hospitum sarcinæ capiantur, hæc omnia & plura, in istis tabernis, tam in civitatibus quam foris ita communia sunt, ut vindictam foris clament, vix ijs quorum est invigilare ne fiat.

TITVLVS XXVII.

De Textoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Textorum & Lanificum.

1. **P**Eccant: qui Lanam præparant & vendunt adulterinam vel diminutam, pro bona, corruptam, pro integra, & eodem pretio, quo probatam venderent.

2. Pec-

2. Peccant qui in pondere defraudant, madefacientes sive humectantes lanam, ut amplius ponderet, & minus de illa præstent, quæ fraudes etiam in lino Serico & huiusmodi intervenire solent.
3. Peccant qui lanas tinctas divendentes, tincturis adulterinis & sophisticis utuntur, vel etiam in tincturæ opere lanam inficiunt, comburunt, aut aliter valori lanæ officiunt, & nihilominus pretium probatæ tincturæ accipiunt.
4. Peccant qui diversas lanas permixtas ad invicem, divendunt eodem pretio, quasi ejusdem qualitatis essent, tenenturque ad damni restitutionem.
5. Qui lanam, linum sericum filunt, si misceant fila scienter unius qualitatis lanæ cum altera, vellinum cum lana, aut linum cum serico.
6. Peccant textores qui lanam linum sericum sibi pro textura data, in damnum magnum mercatorum mutant, miscent, & alterant.
7. Qui non satis torquent, stringunt, aut texunt.

8. Qui

8. Qui nimis extendunt, ut in aliquot ulnis unam lucrentur, item qui in extensione dilacerant, & denuo studiose conluunt, ut divisio non appareat.

9. Peccant qui in ulnis & mensuris injustitiam committunt.

TITVLVS XXVIII.

De Sartoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Sartorum.

1. **P**eccant Sartores si non fideliter vestimenta consuunt, aut arte debita illa disponant.

2. Peccant si de panno, serico, tela, bombice, &c. partem subtrahant, nisi forte in compensam laboris id facerent, in casu quo eis stipendium sufficiens non daretur.

3. Peccant si inventores novitatum fuerint, aut singulari industria vestes impudicitati & vanitati servientes faciant.

4. Peccant juxta rationem damni, qui veteres vestes ita apposite purgare, & apparenti

renti

Tractatus Tertius,
renti quadam specie reparare norunt, ut
eas pro novis & integris vendant.

TITVLVS XXIX.

De Sutoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Sutorum.

1. **P**Eccant Sutores, qui materiam calceorum immutant, vendentes in calceis corium unius generis, pro altero, impingentes intus vetus & improbum corium, pro novo, item madefactione, percussione, calefactione, varie corium immutantes, ut ementes decipiant, quibus revera pro damno tenentur, eo quod omnibus computatis ultra dimidium nonnunquam vendant calceos, ocreas, & alia suæ artis opera.
2. Peccant qui vanitati, luxui & impudicitii augendis, in extrema & contemptibili parte corporis, suis ad inventionibus adminiculo sunt.

TITV-

TITVLVS XXX.

De Medicis et personis Medicinae deservientibus.

Articulus Primus.

De Medicorum obligatione.

I. **T**Ria in Medicis requiruntur. Primum est scientia approbata, nulli enim licet absque illa officium Medici administrare, ob periculum cui infirmi exponerentur, debet etiam scientiæ adjuncta esse experientia, non enim Medicus inexpertus quantumvis doctus, admittendus est. Requirit autem scientia ista, speculationem & notitiam corporis humani, & constitutionis ac complexionis ejus: Similiter herbarum, succorum, radicum, metallorum, & aliorum quæ in Medicinis adhibentur.

2. Secundum quod in Medico requiritur est fidelitas, quæ in hoc consistit: ut fideliter primum de morbo, de causis & qualitatibus morbi, & personarum complexione inquirat: demum: magis certa, congrua
& ef-

& efficacia, ad sanitatem consequendam medicamina adhiberi curet, fidei enim ej⁹ infirmus committitur. Ad fidelitatem etiam Medici spectat, ut naturalibus Medicinis contentus, ad superstitiones, vanas observantias, aut artes magicas non recurrat. Item: ut causas secretas morborum, quæ illi sub secreto naturali committitur, non revelet, possunt enim interdum vel infamiam vel aliud detrimentum causare. Item ad fidelitatem Medici ex præcepto divino & Ecclesiastico pertinere dignoscitur: ne volens corpori subvenire animæ noceat, quod fit, si aliquid ordinet cui annexum est mortale peccatum, V. G. ut ad humores evacuandos, mulierem extra statum Matrimonij cognoscat, ut se ipsum polluat, vel pollui se procuret, ut ad vomitum causandum inebrietur, qui similia suadent, præter peccatum mortale, pœnam excommunicationis incurrunt.

3. Tertium quod in Medico desideratur est: cura & sollicitudo diligens circa ægrotum, unde non sufficit simpliciter ægrotum visitare, ad salarium; sed tenetur ordinare

dinare de Diæta, & observatione victus, tam bene, quam de Medicinis probatis, & maxime super Pharmacopolis invigilare, ut quæ ordinantur, fideliter subministret. Item ad curam ejus spectat, observare tempus oportunum, quando æger non periclitatur, antequam adhibeat urgentia medicamenta, quæ adhibita tempore non suo, interdum aut mortem, aut periculosa symptomata causarent. Item: ut bene advertat nedum portionem medicam mulieri præscribit gravida sit, & ne per portionem procuret abortum, maxime animato fætu, in hoc enim homicidij reus convincitur. Item ad curam Medici spectat, ut ubi advertit morbum invalescentem, etiam ante periculum mortis, suadeat, ut advocetur spiritualis Medicus, qui à peccato animam curet, teneturq; ad hoc post tertiam visitationem sub peccato mortali.

Articulus Secundus.

De Chirurgis.

- I. **C**Hirurgi sunt Medicinæ Ministri, & in his eadem proportionaliter requi-

requiruntur. Quæ in Medicis: nimirum: scientia Chirurgiæ, experientia approbata, & expertorum iudicio confirmata, & si absque tali scientia à Magistratibus admittantur: ipsi exercentes, & Magistratus admittentes, ob pericula, quibus hominem exponunt, mortali peccato ut plurimum se polluant. Requiritur etiam in iis fidelitas, ut curando homini fideliter assistant, & ab eventibus fortuitis, quæ ex variis causis infirmo evenire possunt, caveant. Requiritur etiam sollicitudo, ne defectu vigilantiae ac industriæ, patienti aliquod periculum vel detrimentum superveniat.

Articulus Tertius.

De Pharmacopæis.

1. **P**Harmacopæi Medicis omnino necessarii sunt, quorum officium est medicinas componere, & ad præscriptum Medicorum disponere, & hos artis scientia, fidelitas, & iustitia in distribuendis medicinis, maxime obligat: Scienter quidem, ut praxim medicinas conficiendi, miscendi, adhibendi norint: fidelitas: ut probas
non

non mutatas neque vitiatas, non corruptas nec nimis vetustas subministrant. Justitia: ut justo pretio divendant, in quibus multæ fraudes intervenire non raro solent.

Articulus Quartus.

De Obstetricibus.

1. **O**bstetrices etiam particulam aliquam medicine sibi usurpant, quia quadam arte uti debent, ut feliciter absque detrimento Matris & fætus, parturienti, obstetricem manum adhibeant, ut lotioni, præcisioni umbelici, compositioni corporis puerilis, dum partus egressus est invigilent, ut denique omnia observent, quæ ad fætus & Matris conservationem in illo actu sunt necessaria: quare ad hoc assumi non possunt, nisi providæ & honestæ ac expertæ, quarum vita ac fama integra sit. Nam præter ea quæ superius narrata sunt, solent adhiberi ut cognoscant, an puella integri claustrum virginalis sit, an corrupta, an capax coitus Matrimonialis, an incapax, quarum judicio, si nihil obstat, statur. In necessitate etiam debent invigilare, ut proles tempe-

X

stive,

stive, etiam vix egressæ ex utero matris, si membrum sufficiens appareat, baptizentur, & ipsæ possunt & debent, ubi non est alia persona dignior, baptizare, adeoque formam Baptismi callere. O quot Diaboli Ministræ, proles è ventre prodeuntes occiderunt, Baptismo privarunt, & veneficiis ac sortilegiis innocua membra addixerunt, hinc invigilandum ut suis muniis probe & fideliter satisfaciant, unde iuramentum à magistratibus ab iis exigendum,

Articulus Quintus.

De Salario Medicorum.

- I. **S**alarium Medicorum diversimode assignatur: aliis enim plenum Salarium ex ærario publico solvitur, ut omnium Civium infirmitatibus medeantur, & hi à particularibus, qui isti Civitatis membra sunt, salarium non accipiunt, sicut nec ij qui ab hospitalibus bene dotatis stipendium habent. Alii sunt qui quidem stipendium ex ærario accipiunt, sed non sufficiens, & his licet accipere stipendium à particularibus quos visitant, exceptis pauperibus

peribus, quibus ex vi publici stipendii servire tenentur. Alii denique sunt: qui nulum salarium ex ærario publico accipiunt, hi à particularibus conveniens salarium accipere possunt, cujus quantitas publico decreto, usu vel consuetudine approbata, mensurari debet. Aliud est de Chirurgis, qui artem, industriam, laborem, medicinam, unguenta præstant, hæc enim omnia in æstimationem & computum deduci debent, & secundum illa solutio fieri.

Articulus Sextus.

De peccatis Medicorum.

1. **P**Eccant mortaliter, qui permittunt vel procurant se ad gradus Licentiæ vel Doctoratus in Medicina promoveri, quamvis sciant se ignaros vel insufficientes, si intentionem habeant exercendi Medicinam: Similiter peccant ij qui tales promonent.
2. Peccant qui ignari & inexperti scientiæ Medicæ, medicinas ordinant, subsistente aliquo periculo vel damno, quia qui alicui periculo alium exponit, tantum peccatum

committit quantum est periculum, cense-
tur autem exponere periculo mortis vel
gravioris infirmitatis, aut diuturni morbi,
qui ignorat constitutionem ægroti, quali-
tatem morbi, virtutem medicinæ.

3. Peccant qui etsi artis medicinæ gnari,
adhibent tamen ex proprio cerebro non
nulla, quibus infirmus gravibus periculis
exponitur, solum ut experimentum ac-
cipiant.

4. Peccant qui spe majoris lucri infirmi-
tates prolongant, quas citius sanare pos-
sent, quo vitio singulariter laborant Chi-
rurgi, in longum curas suas protrahentes
absque causa.

5. Peccant qui utuntur aliquibus mediis,
vel suadent ægroti aliqua quæ sunt contra
Dei mandata.

6. Peccant qui abortum post animatum
fætum per potiones medicas scienter cau-
sant, hi enim homicidii rei sunt. Similiter
qui extra casum necessitatis potionem ad
abortum præbent, etiam ante animatum
fætum mortaliter peccant.

7. Qui negligentia oportunæ visitationis
in

in causa sunt vel gravioris infirmitatis, vel diuturnioris languoris, vel etiam mortis.

8. Peccant qui infirmum periculose laborantem non monent, aut per alium efficaciter moneri curant ut confiteatur, & de sua anima disponat.

9. Si ob æmulationes quas ad invicem habent, nolunt cum aliis ad consultationem concurrere, aut in consultatione malitiose sibi invicem contradicunt, aut consilium suum pertinaciter etiam contra veritatem agnitam defendunt, in grave detrimentum infirmi.

10. Pharmacopæi frequentius se peccatis mortalibus intricant. 1. Si medicinas corruptas & antiquatas exhibeant. 2. Si pharmacum unum pro alio velut æquivalenti misceant. 3. Si pharmaca ipsa, ut Syrupos sophisticent. In quibus non minus peccant Medici, qui illa fieri sinunt, & participatione lucri marsupium unum cum illis faciunt. 4. Si extra jurati Medici certam ordinationem, aliquid venenosi admisceant. 5. Si venena vendant ut sicutam, Salaman-dram, mandragoras cantharydes, &c.

quæ jure etiam civili vendi prohibentur.

TITVLVS XXXI.

De Militia.

Articulus Primus.

Quid sit Militia.

1. **M**ilitia est hominum multitudo, auctoritate publica collecta, sub præfectis & Ducibus congruis legibus artificiose adunata, Sacramento sive Jurejuramento obligata, ad juste, & justitiæ affectu hostes reipublicæ vel propulsandos vel persequendos, amore justitiæ & pacis ordinata. Dicitur (*auctoritate publica*) quæ residet in Rege, Principe supremo, vel reipublica independente: non tamen in inferioribus, nisi de auctoritate superiorum, aut in casu angustiae, vel necessariæ defensionis: Dicitur (*artificiose adunata*) continet enim militia artem singularem, sive se & rempublicam fossis, vallis, armis, vigilijs defendendi, sive industrie & ordinate

in a.

in aciem procedendi. Dicitur (*ad juste & justitiæ affectu hostes propulsandos*) in quibus verbis causæ justi belli, simul & recta intentio bellantium exprimitur: nimirum: protectio populi ab injuriis, quæ fit bello defensivo, vel ultio injuriarum jam inflatarum, quæ fit bello offensivo, intentio autem recta, est veræ justitiæ & æquitatis affectus.

2. Porro tribus conditionibus bellum juste inchoatur. Nimirum: si sit sufficiens auctoritas: causa justa: intentio recta: sufficiens auctoritas censetur, si à Rege aut Principe supremo aut republica independente indicatur. Causa justa belli offensivi, his clauditur partibus. Prima est: si instituat ad recuperandas terras & bona injuste ablata, sic pugnarunt Hebræi contra Philistæos, quia detinebant terram sibi à Deo promissam. Secunda: dum ad ulciscendam publicam injuriam instituitur: sic ob injuriam factam legatis publicis, & consequenter Regi David eos mittenti ipse bellum indixit Regi ammonitarum, 2. Reg. 10. Tertia ad protegendam justiti-

X 4

tiam.

tiam. Quarta: ad recuperanda jura Regnorum: tale fuit bellum Joram contra Regem Moab 4. Reg. 3. ex recta intentione bellum justum est: dum scilicet ob justitiam, bonum publicum, & pacem bellum geritur, non tam amore vindictæ, quam satisfactionis & justitiæ. Quatuor vero conditionibus bellum finitur & pax coalescit: nimirum restitutione ablatorum, compensatione damnorum: satisfactione injuriarum: vel omnium liberali condonatione.

Articulus Secundus.

De potestate Militum circa personas & bona hostium.

I. **M**iles in hostem potest quidquid spectat, aut aliquo modo pertinet ad finem justum belli consequendum: five fiat occisione, mutilatione, captivitate, bonorum usurpatione, aut incendio. Quia qui juste intendit finem, potest juste adhibere media ad finem, illa autem media sunt, quibus hostis vel juste punitur, vel juste ad restitutionem bonorum vel compensationem

penfationem injuriarum compelli potest.

3. Occifio vero vel mors extra conflifum vel pugnam non permittitur, fi aliter hoftis poffit fubjici, & aliud malum non immineat, quia occifio non juftificatur nifi cum neceffitas, vel juftitiæ & legum exemplaritas ad hoc cogit.

3. Abftinendum etiam eft militi ab occifione innocentum in bello: quia nemo ob peccatum, cujus fibi confcius non eft, morte plecti debet: inter innocentes autem computantur pueri, infantes, captivi, qui apud hoftes detinentur, mulieres, peregrini, item qui ad hoftem nullatenus fpectant, nec illi ullo modo cooperantur.

4. Licet militibus fpoliare bona mobilia hoftium, fervata tamen proportione juftitiæ & æquitatis, damni vel compenfationis, quæ per bellum intenditur; juxta legum Militiæ præfcripta & ordinationes: quia bona mobilia hoftium bello capta, jure Gentium funt victorum. Unde militibus *Deut. 20.* omnia fpolia adjudicantur: *Cumq;* (inquit) *tradiderit Dominus: Deus tuus illam* (fupple civitatem) *in manu tua*

X 5

omnem

*Tractatus Tertius ,
omnem prædam exercitui divides, & com-
medes de spolijs hostium tuorum quæ dominus
Deus dederit tibi.*

Articulus Tertius.

*De obligationibus Regum erga Mi-
litiam & Milites.*

I. **O**bligatio est: ut Rex in electioni-
bus præfecturarum, habeat ratio-
nem idoneitatis, probitatis & justitiæ, in
personis quas eligit vel instituit, ad idonei-
tatem requiritur. 1. Scientia & praxis artis
militaris, ut sciat defendere Civitates, valla
& fossas industrie construere, acies diri-
gere, &c. 2. Prudentia agendorum: quæ
consistit in eo ut Duces norint pericula
declinare, opportunitatem ad aggredien-
dos hostes, militum animos ad pugnam di-
sponere. 3. Fortitudo: quæ consistit in
constantia adversitatum tolerantia labo-
rum perpeffione, difficultatum forti evi-
tione. 4. Probitas: quæ in hoc consistit,
ut Christiane & Catholice vivant, manda-
ta Dei servantes, à vitiis & concupiscentiis
elongati. Justitia autem eorum in hoc
elucet:

elucet: si neminem concutiant, nemini calumniam inferant, sed suis stipendiis contenti vivant.

2. Obligatio est ut provideat militibus de stipendio. Hinc enim Regi bona & proventus assignati sunt, & ei tributa solvuntur, ut Regno subveniat, & milites congrua stipendia accipiant, quibus non licet aliquid exigere, ultra id quod jure ipsis assignatum est, & quidquid accipitur aut exigitur ultra stipendium, injuste accipitur & exigitur, adeoque peccatum mortale juxta rationem materiæ committitur, cum obligatione ad restitutionem. Licet vero interdum militi, petere & recipere à populo & Rusticis quæ necessitas, charitas, gratitudo vel urbanitas requirit. E. G. miles stipendio destitutus potest cibum, vestimenta, medicinam, sive in pecunia sive in specie postulare, & qui habent media tenentur illis dare, quia milites suam vitam pro Republica exponunt. Item si aliquam gratitudinem præstent Rusticis bona eorum conservando, liberale aliquod subsidium accipere possunt.

3. Obligatio est : ut de Annona quæ ad militum sustentationem & necessitates, si-
ve quæcunque bello gerendo necessaria, ex
communi ærario subministratur, provi-
deat. Ad quam proinde annonam perti-
nent frumenta, panes, vinum, cerevisia, a-
vena, & fænum pro equis, arma, pulveres
tormentarij, medicamenta & id genus
alia, qua exercitui in castris præsto esse
debent.

4. Obligatio est : militum conservatio &
disciplina, bene meritorum remuneratio.

5. Obligatio est : provisio hospitiorum
pro militibus, qui enim militem conducit,
tenetur ei de hospitio providere, attenden-
dum vero ne regulas hospitiorum exce-
dat, nimirum : 1. Ut sub titulo servitii plu-
res milites secum ad hospitium non addu-
cant. 2. Ne tenuioris fortunæ homines,
& qui unicam forte cellulam habent ve-
xentur, aut è casula sua ejiciantur. 3. Ut in
domibus hospitii capacibus, hospes possit
retinere duo loca sibi & familiæ, modo u-
num militi præstet. 4. Apothecæ & loca
mercibus deputata, domino libera ma-
neant.

neant. 5. Ut omnis concussio absit, alias Domino hospitii liceat propria auctoritate, militem expellere, nec tenetur Dominus hospitii aliud præbere, quam quod habitationi Ordinariæ sufficit, nimirum: quæ ad cubile, mensæ supellectilem & hujusmodi necessaria sunt: unde nec tenentur cibos præbere, animalia & equos nutrire, nisi aliunde causa justa vel necessitas hoc exigat.

Articulus Quartus.

De obligationibus Ducum ac Militiæ Officialium.

1. **O**bligantur ut milites in armorum exercitijs & officijs suis dirigant: & milite utiliter & provide utantur: item ut milites in suo officio contineant, & ne alteri injuriam inferant, cohibeant.

2. Obligantur Commissarii alique officiales qui distributioni stipendiorum militarium intendunt ad tria: nimirum: pecuniam paratam in tempore habere: illam in fideli moneta suppeditare: eandem fideliter & capitatim distribuere.

X 7

3. Ob-

3. Obligantur ij qui annonæ militari præficiuntur ad tria, nimirum: annonam debito tempore paratam habere: illam in speciebus probatis suppeditare: eandem fideliter distribuere.

Articulus Quintus.

De peccatis Regum, Ducum, aliorumque Militiæ Officialium.

1. **P**eccat Rex & ad restitutionem tenetur, qui ubi sufficiunt regni proven- tus, nova tributa sub prætextu militiæ imponi curat.
2. Peccant qui in Duces & præfectos militum assumunt, artis & scientiæ militaris ignaros, item qui adolescentes, effæminatos, & in delitiis effusos præficiunt, tales enim aptiores essent ad januam amasiæ suæ vigilare, quam cohorti alicui militum præesse.
3. Peccant qui præfecturas militiæ, indignis pecunia vendunt, aut favoribus communicant.
4. Peccant qui cum præfecturam indigni adepti

adepti sunt, aut eam non deponunt, aut se idoneos reddere non student.

5. Peccant qui Lasciviis vacantes, militi suo malum exemplum præbent, & carnis vitiis ac ebriatibus dediti, disciplinam militarem negligunt.

6. Qui non contenti suis stipendiis populum concutiunt, & ad contributiones injustas cogunt, aut facto communi marsupio, cum populi ministris prædam dividunt.

7. Committunt peccatum in calum clamans, qui militi stipendia subtrahunt, aut negant, vel ipsum in solutione stipendii, quovis practicabili modo defraudant.

8. Peccant qui frumenta corrupta vel vilissimi pretii pro annona congregant, ea nihilominus carissimo pretio Regi vendentes.

9. Peccant qui debito tempore annonam non congregant & distribuunt, unde frequenter exercitus, retardatur vel miles fame consumitur.

10. Peccant qui ubi pro triginta militibus, quos solum habent, panes sufficerent, exigunt panes pro centum, aut cum præfecto
annonæ

annonæ vel panum componunt, ut summam pecuniæ accipiant, prædam inter se dividentes.

11. Peccant Duces & præfecti militum, qui tumultuarie & extra Regulas unicuiq; sibi hospitium accipere permittunt: qui concussionem & injusta gravamina non cohibent, sed effreni militum libidini omnia derelinquunt.

12. Peccant qui pagis vicinis ad contributiones pecuniarias adactis, in unum aut alterum pagum, totum onus militum divertunt.

13. Qui prætextu sui status & nobilitatis vel officii, in delitiis mensalibus excessiva exigunt, sive ut ijs delitiantur, sive potius ut cogant illa pecuniis multis redimi.

14. Peccant qui suis militibus in terris amicis prædas permittunt, & partem sibi præstandam reservant.

15. Peccant Metatores castrorum, qui in dispositione hospitiorum alios pecunia accepta eximunt, alios gravant: aut qui cum officiariis pagorum conveniunt, ut accepta pecunia vel ab eis declinent, vel minori numero pagos gravent. Ar-

Articulus Sextus.

De obligationibus Militum.

1. **O**bligantur Milites ad fidem seu fidelitatem, in avertendis à Rege & Republica malis: in conservandis bonis, quæ ad salutem & utilitatem eorum pertinent: in servandis secretis suæ partis.
2. Obligantur ad obedientiam respectu Ducum & præfectorum militiæ, nomine regis, debet autem esse obedientia cæca: ut de causa, ratione mandati non disputent. Item debet esse expedita: ut non tergiversentur: etiam debet esse præcisa: ut nihil ex ijs quæ mandantur prætermittant.
3. Obligantur ad fortitudinem in tolerandis duris & adversis: in aggrediendo vel fugando hoste: in exponendo se morti pro rege & republica.
4. Obligantur ad populi conservationem, protectionem & injuriarum propulsationem.
5. Tenentur hostibus servare fidem datam, & ad Christianam charitatem ac humanam mansuetudinem.

Arti-

Articulus Septimus.

De peccatis Militum.

1. **P**eccant contra fidelitatem proditores, factiosi, cum hostib⁹ paciscentes.
2. Qui in defendenda civitate speculatores positi obdormiunt, agredientem hostem vel non denuntiant, vel non repellere conantur.
3. Qui sua infidelitate vel positive suam stationem, aut etiam civitatem, hosti produnt, vel negative non resistentes, viam parant ad faciliorem occupationem.
4. Qui secreta militiæ revelant: ex qua revelatione, sua pars à consecutione alicujus victoriæ præpeditur, vel ab adversa damna reportat.
5. Peccant qui mandatis obedire detrectant, vel tergiversantur, vel ex culpa sua aliquod mandatum vel pactum prætereunt.
6. Peccant contra fortitudinem militarem, qui nec in duris se exercent, nec in acie strenuitatem ostendunt, nec in defensione constantiam: ad fugam magis habiles quam ad hostis persecutionem.

7. Pec-

7. Peccat miles cum rusticos aut hospites suos percutit, affligit & variis modis vexat, aut ab eis quæcunque cupit extorquet. Taceo stuprationes Virginum, invasiones fæminarum, ruinas & incendia domorum, dissipationes mobilium, quæ his temporibus militibus quotidiana sunt.

8. Peccant qui fraudulenter culpam aliquam Civi aut Rustico imponunt, ut hoc prætextu in bona illorum involent, multas & pænas pecuniarias imponant, illos incarcerent.

9. Peccant qui fidem hosti datam non servant vel quovis modo violant aut fraudulenter interpretantur.

10. Peccant qui hostibus captivis injurias graves inferunt, illos calumniis vexant, & durius tractant, absque ulla humanitate.

11. Peccant qui cives & rusticos hostes spoliantes, cum non resistunt, verberibus concutiunt, ijs injurias irrogant, & quascunque barbaries in eos exercent.

12. Qui in imbellem fæmineum sexum, non tantum per concubitus & tactus illicitos, sed etiam per inverecundas actiones

&

& denuntiationes involant, in hoc bestiis crudeliore.

13. peccant qui dum hospitia designata vel tumultuarie accepta occupant, patronos domorum divexant, familiam concutiunt, & omnis generis nequitias exercent, quæ lubent prædantur, pecunias extorquent, domos dilacerant, ferramenta plumbum & alia detrahunt.

TITVLVS XXXII.

De Duello.

Articulus Vnicus.

Quid sit Duellum & an licitum.

1. **D**uellum est pugna duorum ex condito adversus invicem pugnantium, ad mortem sibi invicem inferendam. Porro diversæ similis duelli causæ assignari possunt.

1. Cum indicitur duellum ad litem & controversiam aliquam dirimendam, ita ut ei qui superat iustitia attribuat.

2. Ob odium & inimicitiam pugnantium,

tium , qui in mutuam cædem anhelant.

3. Ob ostentationem virium & subtilitatem pugnandi, ita tamen ut se mortis periculo pugnantes exponant.

4. Ad honorem conservandum qui imminutus aut perditus creditur, si quis duellum recuset.

2. Verum omnia duella ob causas specificatas, vel alias etiam invenibiles indicta aut inita, sub peccato mortali & pænis gravissimis ab Ecclesia Dei prohibita sunt: rationem huic prohibitioni dederunt. 1. Res ipsa , quæ ex natura sua & per se est peccatum mortale. 2. Diabolica crudelitas, qua sub colore honoris vani & futilis tuendi, nefandam carnificinam animæ & corporis, Demon excogitavit, quam omnibus modis tollere oportuit.

3. Nec Principum aut Regum auctoritas , ulli in hac causa modo suffragari potest, videatur *Bulla Clementis octavi* , nec non *Pij quarti & Gregor: decimi tertij*. Ubi pugnantes in Duello pæna excommunicationis, proscriptionis bonorum , perpetuæ infamiæ, ferit : & si in duello mortui fuerint

fue-

fuerint Ecclesiastica sepultura privat, similiter eorum Patronos, item Principes & Dominos permittentes, responsa & scripturas ferentes, omnesque quovis modo cooperantes.

TITVLVS XXXIII.

De vitiis Carnis tam Militibus quam cuiusvis conditionis hominibus communibus.

Articulus Primus.

De fornicatione Simplici.

I. Fornicatio simplex est concubitus inordinatus, simplex, & naturalis soluti cum soluta, estque ex natura sua peccatum mortale, id clare patet. *1. ad Corinth. 6. v. 18. Fugite fornicationem: omne peccatum quodcunq; fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, quia illud impie prostituit.* Multiplicia etiam peccata ex simplici fornicatione oriri solent. *1. Impedimentum positum ne proles nascatur, dum enim timent fornicatores honori*

honoris suo derogatum iri, aut nimia libidine conantur dissolvere conceptum, aut inchoatum actum carnis divertere, ne semen penetret: aut agitationibus excutere: aut potiones meretrici dare quibus vel conceptus impediatur, vel formatus expellatur, siue ante siue post animatum factum quæ omnia sunt gravissima peccata. 2. Neglecta cura proles ob incertitudinem parentis, quia meretrix pluribus addicta est: siue quia parens non vult prolem suam agnoscere, ad quod tamen sub peccato mortali tenetur. 3. Hinc exponuntur pueruli non sine periculo mortis, vel prave educationis, & consequenter æternæ damnationis, quorum omnium causa sunt fornicatores.

Articulus Secundus.

De Stupro.

Stuprum est defloratio virginis contra ipsius liberam voluntatem, si vero virgo consentiat libere in copulam, non est stuprum quod singularem speciem luxuriæ constituit, quia patienti libere coitum injuri

injuria non fit. Si autem non consentiat, stuprum præter peccatum mortale illiciti concubitus, superaddit malitiam gravem injuriæ virgini illatæ, ratione cujus speciem distinctam luxuriæ constituit. Cum enim integritas claustrī virginalis sit donum summæ æstimationis: gravissimam injuriam & injustitiam committere censetur, qui contra voluntatem Virginis Claustrum virginale frangit, & si talis deflorator promiserit virgini Matrimonium tenetur eam ducere in foro conscientiæ etsi nulla adesset promissionis probatio: in casu autem quo illam ducere non possit, tenetur ad dotem, secundum æstimationem prudentem, & qualitatem ac divitias personæ quæ promisit.

Articulus Tertius.

De Raptu.

Raptus esteductio violenta puellæ sive corruptæ sive incorruptæ, à domo Patris vel quasi patris, eo prætextu ut in uxorem habeatur. Dicitur (eductio violenta) quia si libere consentiat & libere cooperetur,

peretur egressui non est Raptus, debet enim ut sit Raptus contra voluntatem educi, & talis Raptus est gravissimum peccatum mortale, in rapiente majus fornicatione, quia non tantum ordinatur ad illicitum concubitus, sed ad violentum & ex circumstantiis coactum, vel ad Matrimonium contra liberam voluntatem.

Articulus Quartus.

De Incestu.

INcestus est concubitus illicitus, cum Consanguinea vel affine, usque ad quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis, estque gravissimum peccatum mortale. Quod constat ex *S. Gregor: Epist: ad felicem Episcop: 25. q. 3. c. nec eam*: ubi sic: *Nec eam quarum aliquis ex propria consanguinitate conjugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugem ducere, ulli profecto licet Christianorum aut licebit, quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo & cunctis hominibus.*

Y

2. Pe-

2. Petes an in confessione gradus incestus sit exprimendus. V. G. an sufficiat penitenti dicere, commisi incestum cum consanguinea vel affine, an vero addendum sit: in secundo, tertio aut quarto gradu? R. Necessario exprimendos esse duos primos gradus collaterales, ut fratris cum sorore, cognati germani cum cognata germana, quia gradus illi turpitudinem speciei velut infimæ constituunt. Dicitur (gradus duos primos collaterales) quod intelligendum tam de gradibus consanguinitatis quam affinitatis, alij duo gradus non specificantur, quia etsi ad incestum pertineant, non videntur tamen ex copula illicita speciem particularem constituere, nec speciem immutare, quamvis illorum duorum graduum ratio haberi debeat, per modum circumstantiæ aggravantis vel minuentis. Ubi vero confessarius ex specificatione graduum, in cognitionem complicis deveniret, in tali casu graduum qualitates exprimendæ non sunt: quia illa accusatio in gravem infamiam tertiæ personæ cederet. R. Secundo: Necessario expri-

exprimendos omnes quatuor primos gradus collaterales, tam affinitatis quam consanguinitatis, de duobus primis gradibus, patet, quia gradus illi turpitudinem specie velut infimæ constituunt. De tertio & quarto gradu probatur: quia licet non videantur speciem immutare, non sunt tamen circumstantiæ mere aggravantes, sed sunt aliqua ratione de substantia actus, sive operis mali, quatenus sunt pars notabilis objecti circa quod: quæ notabilis deformitas fundatur in Respectu & Reverentia naturali debita affinibus, & à fortiori consanguineis, etiam in gradu tertio & quarto, ratione copulæ carnalis tam illicitæ quam licitæ, unde & propter fatam Reverentiam, fundat copula carnalis licita impedimentum dirimens, etiam quo ad affines in tertio & quarto gradu.

Articulus Quintus.

De Sacrilegio.

IN Materia luxuriæ Sacrilegium proprie dicitur, peccatum carnis sive concubitus illicitus, alterutro vel utroque peccantulum

solemni voto castitatis adstricto. Dicitur (voto solemni) etsi enim qui votum castitatis simplex emiserunt, si peccent carnaliter illam, circumstantiam voti exprimere tenentur: non committunt tamen proprie dictum sacrilegium. Quia etsi per tale votum sint Deo sua promissione obligati, non sunt tamen Deo consecrati, & traditi, sed non obstante tali voto, vinculum Matrimonij ligat, & ad reddendum debitum non vero exigendum obligat. Extrinsecum vero Sacrilegium committunt, qui in locis Deo consecratis concubitus illicitos habent, aut peccata carnalia cum effusione seminis committunt, ut sunt peccata Mollitiei, sive pollutionis voluntariae, Sodomiae, Bestialitatis, &c. Item concubitus carnalis Patrini cum filia quam de sacro fonte levavit, aut Baptizantis cum illa quam baptizavit, partim est incestus, partim Sacrilegium, & ut verbo significetur est incestus Sacrilegus, & gravissimum peccatum. Item: Confessarius cognoscens carnaliter filiam spiritualem, ex parte sua quia

quia est Sacerdos, committit sacrilegium,
non tamen ex parte filia spiritualis.

Articulus Sextus.

De peccatis contra Naturam.

TRes sunt species Peccati contra natu-
ram, Mollities, Sodomia, Bestialitas.
Mollities est: libidinosa & voluntaria semi-
nis provocatio & effusio, extra vos natura-
le ad generationem ordinatum, estq; mor-
tale peccatum ex natura sua: unde 1. ad
Corint. 6. Nolite errare neque molles neq;
masculorum concubitores regnum Dei
possidebunt. Sodomia est: Coitus inordi-
natus in vase à natura ad generationem
non ordinato. Porro Coitus ille non tan-
tum est Masculorum in Masculos, sed etiam
masculorum in feminas: etiam conjuga-
torum, si contrario vase coire contendant:
imo & feminarum in feminas, e mentitis
virilibus congressibus & fictis modis. So-
lent etiam quidam perditissimi in ore coi-
re, & in hoc turpitudine illa contra naturam
cōsistit; quamvis autem interdum vasa fin-

gantur, & mulieres fictis modis & instrumentis in invicem exardescant, si tamen in vase aliquo contra naturam non fiat, molitiei peccatum magis judicandum erit, quam Sodomiae, utrumque tamen turpissimum est, & vitium diabolicum. Bestialitas est: Coitus libidinosus & inordinatus hominis cum bruto, sive passive sive active, & in quocunque casu fiat. Unde Levit. 18. cum omni pecore non coibis, nec macula-beris cum eo, mulier non succumbet jumento nec miscebitur ei, quia scelus est.

Articulus Septimus.

De Osculis & Amplexibus.

Oscula & amplexus, intuitu affectus boni & casti, non tantum cum morali honestate, sed etiam interdum meritorie dari possunt, celebrantur enim in scriptura tanquam signa benevolentiae, amoris & pacis. Oscula vero & amplexus extra conjugium, quæ vel ex affectu libidinoso procedunt, vel cum libidinoso affectu sunt conjuncta, sive ad concubitum carnalem ordinentur, sive in delectatione ex ipso osculo

Articulus Octavus.

TActus omnes, in quacunque parte
corporis siue proprii siue alieni, quos
Y 4 iusta

iusta necessitas vel congrua utilitas exigit, per se peccata non sunt. V. G. Medicus debet in partibus etiam naturæ secretioribus mederi mulieri : Mulier absque peccato potest permittere, & Medicus quantum iusta necessitas exigit mulierem tangere. Omnis vero tactus impudicus ab affectu libidinoso proveniens, nisi imperfectus consensus excuset, est peccatum mortale, quia vel ad concubitus ordinatur, vel ad delectationem libidinosam quæ ex tactu oritur, utrumque autem est peccatum mortale. Dicitur porro tactus impudicus, ex ratione materiali ipsius, quod in membris verecundis mulieris fiat, ut Mamillis, Lumbis, Vulva, &c. vel ex solo affectu libidinoso quo fiunt, ut tactus manuum, faciei, brachij, pressio pedis, &c. hi tamen non plus habent Malitiæ, quam affectus impudicus suggerit.

TRA-

TRACTATUS IV.

De Statu Morientium.

TITVLVS VNICVS.

*De Obligationibus Hominis
Christiani Morientis.*

ARTICULUS PRIMUS,

De diversitate Morientium.

I.

Morientium diversitas primario desumitur à causis mortem inferentib⁹, quæ duplices sunt: aut enim sunt naturales & interne, & inde dicitur naturalis, aut sunt æternæ, & per violentam læsionem mortem inferūt, & inde dicitur mors violenta.

2. Rursus mors naturalis dupliciter contingit. Aut enim contingit ex pugna & dissolutione temperamenti, causata à qualitatibus elementaribus inter se pugnantibus, & temperamentum dissolventibus,

Y 5

unde

unde nascuntur febres & aliæ infirmitates mortem inferentes: aut contingit ex sola consumptione humidi radicalis, quo deficiente, & à calore naturali consumpto, mors eveniat necesse est, & hæc est mors senum, quæ vel citius vel tardius ex parte naturæ advenit, pro ut humidum naturale citius vel tardius consumitur. Mors etiam violenta dupliciter considerari potest: alia est enim simpliciter violenta, ut quæ gladio laqueo, igne sive combustione, aqua sive submersione, vel à bestiis, Dæmonibus inferitur. Alia est tantum violenta secundum quid, ut quæ inferitur à pestifero aere, veneno, cibis corruptis, talis mors etsi mediante infectione humorum fiat, & hoc modo naturalis dici posset, dicitur tamen violenta, quia non causatur ex naturali humorum & qualitatuum corporis pugna ordinaria, sed ab extrinseco per violentas impressiones.

3. Præter diversitatem morientium ex causis naturalibus & violentis, attendenda est diversitas penes causam primam, & dispositionem ejus, qui habet claves vitæ & mortis.

mortis. Hinc cur hic moriatur ad huc in ventre matris : alius vix egressus & fugens ubera matris : alius in pueritia : alius in virili ætate ; alius in senectute magna : id non solis causis naturalib⁹ sed dispositioni Dominatoris vite & mortis adscribendum est : hinc *Job. c. 14. Constituisti terminos ejus qui præteriri non poterunt.* Quare quamvis complexio naturalis , & conservatio corporis, à noxijs & externis causis & eventibus fortuitis, promittat longam vitam, nihilominus terminus vitæ non debet expectari ab illis, sed à dispositione Creatoris. *Job. 14. Breves dies hominis sunt, numerus mensum ejus apud te est.*

Articulus Secundus.

De obligationibus hominis Morientis.

I. **H**ominis Christiani morientis tres potissimum obligationes sunt, nimirum ponderatio præsentis vitæ : purgatio accusantis conscientia, dispositio imminentiæ vitæ.

2. Ponderatio præsentis vitæ proprie consistit, in serio examine eorum omnium

Y 6

quæ

quæ homo Christianus in vita sua gessit, ut perfecte se componat cum Deo, obtinendo peccatorum remissionem, procurando votorum, si quibus est adstrictus, satisfactionem vel dispensationem, adhibendo omnia quæ pertinent ad perfectam cum eo reconciliationem. Deinde cum proximo: restituendo ablata, deponendo omnem inimicitiam & rancorem, compensando, aut amovendo omnem læsionem aut injuriam. Demum cum se ipso: deponendo omnem malam voluntatem, auferendo omnem peccati occasionem, quietando omnem conscientiae inquietudinem.

3. Purgatio accusantis conscientiae, consistit in contritione, confessione, & delictorum satisfactione debita; hujus exemplum dedit: *Job. 10. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi, dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum antequam vadam & non revertar, ad terram tenebrosam & opertam mortis coligine, terram miseriae & tenebrarum, ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat.* Hoc est speculum hominis ad mortem se disponentis,

mentis, ut tantisper se abducat ab omni turba, ut cum conscientia sua agat, & peccata sua plangat, in doloribus animæ suæ. Quod & in Ezechia accepto nuntio mortis & mandato, ut disponderet de domo sua *Isai* 38. clare speculamur: *Convertit* (ait textus) *faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, & fleuit fletu magno.* Ut autem scias quid tunc egerit audi dicentem: *De mane usq; ad vesperam finies me,* quid ergo? *Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba,* hæc sunt animæ ad mortem se præparantis exercitia.

4. Dispositio imminentis viæ postulat: ut moriens disponat de temporalibus: quæ debet deferere: de spiritualibus quæ in exitu debet pro viatico deferre: de salvo conductu, & secura contra hostes defensione.

Articulus Tertius.

De dispositione imminentis Viæ in Morientibus.

1. **D**ispositio morientis, si familiam vel domum gubernet, vel temporales possessiones habeat, consistit in testamen-

taria ordinatione: familiæ pacifica constitutione: sepulturæ electione.

U^t autem quis condat iustum testamentum requiritur.

1. Intentio pura: quæ est ut integra & sincera voluntate nemini velit obesse, sed pro salute animæ suæ de bonis suis disponere, ut reddat Domino suo qui in cælis est, & ad quem spiritus ejus redit, rationem villicationis suæ.

2. Ante omnia meminerit animæ suæ, ut ei ex bonis quæ relinquit, bene fiat, atque adeo provideat ut debita sua solvantur, aliena restituantur, si aliquibus pro mercede obligatus est, non remaneat eorum merces usque ad mane, sed quantocius solvatur.

3. Sacrificia, Eleemosinas, preces, pias foundationes pro animæ suæ refrigerio faciendas ordinet, ac pie & prudenter de illis ut efficaciter fiant, decernant.

4. Si hæredes habeat, qui jure succedunt, illis iuste hæreditatem partiatur, idque claris terminis, ne verborum involucra, lites & processus inter illos causent.

5. Caveant ne aliquem exhæredet, aut præ aliis

aliis gravet, nisi iusta causa secundum leges appareat.

6. Inter consanguineos & alios ad eum pertinentes, habeat semper rationem paupertatis, necessitatis aut iustæ gratitudinis, ut illis qui magis indigent, vel qui creduntur melius usuri, liberalius donet.

7. Caveat ab ijs qui assistunt, ne ipsi propria cupiditate in se suosque, aut odio vel amore in alios ducti, ipsius benevolentem animum divertant, aliquos à legandorum participatione omnino removeant, alijs ultra rationabile bene fieri procurent, ex his enim testamenta sunt seminaria discordiarum, iniustitiarum principia & fomenta, animarum defunctorum probra, familiarum clades & ruinæ.

8. Caveat ab amicis volentibus impedire ne condat testamentum, pro quo malo evitando, consultius est, ut illud condat dum adhuc est sanus.

9. Provideat ut fideles executores habeat, qui ordinate, iuste & fideliter, omnia exequantur, ordinate quidem, ut quæ ad debitorum solutionem, alieni restitutionem,
debi-

debitam operariorum mercedem pertinent, primo solvantur, quia illa sunt debita iustitiæ, quibus sub peccato defunctus obligabatur. Deinde ad ea quæ pro salute animæ in pias causas legata sunt, procedant: tandem ad heredes & alios qui hæredes sequuntur descendatur. Condito tandem testamento & solemnitatibus juris servatis.

2. Moriens ante mortem tria potissimum circa familiam facere debet. 1. Tenetur illam pacificare: quæ pacificatio consistit in sua, cum familia, si quæ sit aut fuerit aliquando discordia, reconciliatione, in injuriarum & inobedientiarum si quid à prolibus aut familia aliquando passus fuerit, sincera condonatione, in omnium quæ semina forte discordiarum sunt & remanent efficaci ablatione. 2. Debet ad fidem in Deum & bonum exhortari familiam: Similes enim exhortationes multum tunc profunt filiis quia magis inhaerent, exemplo Tobiae, David, Mathatiae & aliorum Patriarcharum. 3. Laudabile est si suis exemplum piæ mortis relinquat. Finem enim vitæ concludit mors exemplaris

plaris, quam conciliat pia vita, quies mentis, sacramentorum devota susceptio resignatio morientis.

Articulus Quartus.

De eligenda Sepultura.

1. **E** Lectio Sepulturæ fuit omni tempore libera morienti, ita *Concil. Lateranens: sub Alexand: 3. de finivit ex Paschali 2. parte 43. Tit: de Sepulturis c. 1. Volumus* (inquit) *ac juxta Canonum sententiam nobis probabile videtur, ut sicut morienti conceditur rerum suarum judicium facere, quocunq; loco sibi placuerit, sic nimirum justum est, sui corporis licentiam habere, eligendi sepulturam, in quocunq; loco voluntas extiterit, sive in Monasterijs, sive in alijs locis.*

2. Sæpenumero ab antiquo fideles eligebant sepulturam apud Religiosos, aut etiam eis ibidem decernebatur, ob illorum orationes, ita *Concil. Triburiense sub formoso Papa c. 1. 5. de sepultura mortuorum. Expectet enim* (inquit) *terra sepultura sua, quo Canonici aut Monachorum sive sancti*

sancti

sanctimonialium congregatio sancta communiter degit, ut eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum quam meritis non obtinet, eorum intercessionibus percipiat.

3. Ne tamen Ecclesiæ parochiales ex electione promiscua sepulturarum, in Ecclesijs sive cæmeterijs Religiosorum detrimentum nimium paterentur, summi Pontifices & Concilia certa jura taxarunt, quæ penderentur Ecclesiæ, de cujus jurisdictione corpora assumuntur, nimirum quartam funeralium. Quia vero de modis sepulturæ, funeris, ac ipsa quarta funerali, variæ disputationes in dies exurgebant. *Pius V. ex motu proprio, qui incipit: ad hoc nos Deus. Dato Romæ 23. Septemb. An. 1571. Pontificatus anno 6. volens imponere finem omnibus litigijs decernit r. fratres posse quæcunq; corpora defunctorum, qui se in eorum Ecclesijs sepeliri ordinaverint, vel si à defunctorum heredibus, sive curam funeris habentibus vocati fuerint, ipsorum fratrum cruce elevata, etiam sine canonicorum nec non curatorum, vel aliorum presbyterorum*
inter-

interventu, ex ipsorum defunctorum domibus levare, eaq³ accipere & associare, ac ad ipsorum fratrum Ecclesias directe deferre, & in eorum Ecclesijs, non tamen tempore interdicti, sepelire, salvo dumtaxat jure Parochiali, nec fratres ipsos ad alterius cujusvis contrariae consuetudinis usus, sive moris observationem teneri, vel super praemissis à quoquam quavis auctoritate molestari vel perturbari possint & debeant.

2. Ne esset quaestio de jure Parochiali: Quartam autem (inquit) funeralium quo ad domus, sive conventus & Monasteria. Ipsius ordinis, tempore dicti Concilij Triden: ante 40. annos fundata & erecta & ratione illorum, ubi consuetudo illam solvendi tantum extitit, ac de cereis & alijs, quae deferuntur juxta Cadaver dum ad sepulturam deferretur, non autem de alijs quibusvis, eisdem fratribus sive monialibus aut eorum domibus, conventibus, Monasterijs, locis etiā pro funeris, sive anniversarij, aut missarum celebratione donatis, legatis sive alias quomodolibet largitis. Ubi duae quartae forsan solvi consueverint, una Parochiali Ecclesia, alia

alia vero Episcopo aut collegiata Ecclesia, sive
 Canonicis & Capitulo ejusdem, una tantum,
 scilicet Episcopo: ubi vero consuetudo illam
 solvendi non fuit, sive domus, Conventus &
 Monasteria dictorum Fratrum & Monia-
 lium post 40. annos erecta sive fundata fue-
 rint, nequaquam nec ullo modo solvere seu
 tradere: omnem aliam premissis consuetu-
 dinem, sive morem harum serie cassantes &
 extinguentes, ac omnibus & singulis quorum
 interest perpetuum silentium imponentes.

Quod spectat ad funus & officia divina
 se positis pactis singularibus, varia resolu-
 tiones à S. Congregatione emanarunt, qua-
 rum hic duæ subjiciuntur, coram Camera
 Apostolica Generali auditore 1640. die
 6. Junij verificata.

1. Prima est de die 27. Novembris 1638.
 sequentis tenoris. *Sacra rituum congre-
 gatio juxta alias resoluta respondit: officium
 super Cadaveribus in Ecclesijs Regularium,
 spectare & pertinere ad ipsos Regulares, non
 autem ad Curatos defunctorum, & ita im-
 posterum servari mandavit, non obstante
 contraria consuetudine.*

Secun-

Secunda est de die 14. Januarij 1639. tenoris sequentis: S. Congregatio Cardinalium negotijs Episcoporum & Regularium preposita censuit, defunctorum cadavera sepelienda, ab adibus defunctorum ad eorundem Fratrum Ecclesias recto tramite deferri posse, monitoramen & requisito & expectato proprio defunctorum Parocho, à quo benedictionem & ultimum vale recipere possint: quo venire expresse recusante, possint iidem fratres, etiam ipso invito cadavera ad suas Ecclesias transportare: consanguinei vero talium defunctorum illis parentare, in Parochialibus & alijs presbyterorum Ecclesijs, compelli nullo modo possint. Si quæ vero immemorabilis consuetudo in contrarium super premissis existere pretendatur, legitime probetur, & interim præsens decretum ad unguem servetur, pro ut eadem S. Congregatio servari mandavit Romæ 14. Januarij 1639.

Articulus Quintus.

De Necessarijs homini Morienti pro via.

- I. **T**ria sunt homini in via ad patriam necessaria: Secura mens per Sacramenta

menta penitentiae & Eucharistiae praeparata, in quibus consistit fortitudo & sanitas animae: Baculus fiduciae in Deum & Christi merita, ex ligno crucis confectus, cui innititur, cum lagenula appensa pretiosi sanguinis ejus ad refrigerium sitis: Demum opera bona, specialiter opera misericordiae tam corporalia quam spiritualia, & quaecunque meritoria, quae animae sunt pro viatici pecunia, qua velut in sacculis pauperum abscondita, confidenter in Deum fide, spe & amore moriens tendit.

2. Porro contra Dæmones qui in illa hora viam tanquam prædones obsident, utendum est salutari comitiva, & armis spiritualibus, & quidem comites adjungendi sunt, Deipara Virgo, Angelus Custos & Sancti, quos singulariter in vita coluimus, vel quos in hora mortis in Patrocinium ferventi affectu invocabimus. Pro spiritualibus autem armis extremæ unctionis armatura accipienda est, de quo sacramento hic nonnulla breviter declaranda sunt.

Sacra-

Sacramentum unctionis extreme, sic ex Doctore subtili & alijs in 4. dist. 23. describi potest: Unctio hominis infirmi pœnitentis, facta in determinatis corporis partibus, cum oleo ab Episcopo consecrato, à Sacerdote verba certa cum debita intentione proferente, ex institutione divina efficaciter significante gratiam, contra peccati reliquias, & ad sanitatem corporalem, si expediat recuperandam.

3. Materia remota hujus Sacramenti est oleum olivarum, ab Episcopo consecratum sive benedictum, quod & oleum infirmorum dicitur, ut distinguatur contra Chrisma, quo ungitur Baptizati vertex, & quo Episcopi in sacris unctionibus passim utuntur. Materia vero proxima est ipsa unctio, in certis locis corporis per modum crucis facta. In quibus autem membris fieri debeat, de hoc universalis Doctrina extat, nimirum: quod in quinque; saltem corporis membris, ubi sensus maxime vigent, fieri debeat juxta explicationem Concilij Florentini in instructione Armenorū: ubi sic: in oculis, propter visum; in au-

in au-

in auribus, propter auditum; in naribus propter odoratum; in ore, propter gustum; in manibus, propter tactum; in pedibus, propter gressum: addit & renes: in renibus (inquit) propter delectationem ibi vigentem: alij etiam addiderunt pectus. Verum credendum est non omnes istas unctiones fuisse necessarias: & modo quidem usu sublata est unctio in renibus & in pectore, quæ necessariae esse non judicantur, & honestati saltem in fæminis consulitur.

4. Forma Sacramenti extremæ unctionis est juxta Rituale Romanum ab antiquo: per istam sanctam unctionem & suam pijsimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti, quæ ad singulos sensus, nominato sensu in singulis unctionibus repetitur ita Concil. Florent: supra.

5. Effectus vero primarius Extremæ unctionis est, gratia sanctificans ad remissionem peccatorum, si quæ remaneant, & corroborationem animæ in hoc ultimo cum damone conflictu ordinata. Ita docet & extendit Concil. Trident: sess: 14. in doctrina

doctrina de Sacramento Extremæ unctionis.

Cap. 2. explicans verba scripturae Jacob. 5.

Res porro (inquit) & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur: & oratio fidei salvabit infirmum & alleviabit eum Dominus & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quæ explicat ut sequitur: Res etenim hac, gratia est Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; & egroti animam alleviat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus sublevatur & morbi incommoda levius fert, & tentationibus Demonis calcaneo insidiantis, facilius resistit & ea.

6. Effectus secundarius Sacramenti Extremæ unctionis est sanitas corporalis, si interdum expediat. Ita Concil: Trident: supr: c. 2. Et sanitatem (ait) corporis interdum ubi salutis animæ expedierit homo consequitur. Sicut etiam experientia ipsa testatur.

7. Porro sex conditiones in suscipiente extremam unctionem requiruntur.

1. Ut sit infirmus, neque enim homini non

Z

infirm-

infirmo V. G. supplicio vel violenta morte afficiendo dari potest.

2. Debet esse graviter infirmus ita ut de vita periclitari iudicetur, non est tamen expectandum, donec moriens sensibus destituatur sed melius est adhuc pleno iudicio pollenti extremam unctionem administrare.

3. Debet esse Baptizatus, quia Baptismus est janua Sacramentorum.

4. Debet fuisse compos mentis: amen-
tibus enim & furiosis non potest dari extrema unctio: potest tamen & congrue datur ijs, qui ex vi morbi in delirium cadunt quia censentur illius capaces, & si quidem pia vitæ fuerint, censentur illam desiderare.

5. Requiritur ut si ratione adhuc utatur, Extremam unctionem petat, nemini enim probabiliter invito, administranda est.

6. Requiritur, ut saltem in actuali voluntate peccandi mortaliter, non esse iudicetur, qui enim in actuali voluntate peccandi esset, ratione obicis quem Sacramenti gratiæ ponit, mortaliter peccaret & etiam Sacerdos

cerdos sciens & videns illi administrans.

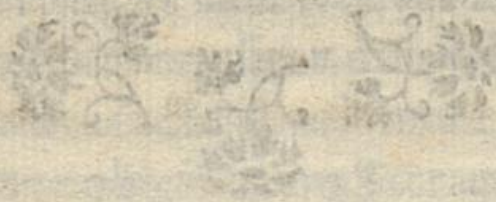
8. Potest denique Extrema unctio in eodem homine reiterari, sed non in eodem morbo. Quia sæpius diversis temporibus homo per infirmitates varias in periculum mortis devenire potest, & in morte armis illis spiritualibus indiget, nec Extrema unctio characterem vel aliud imprimit, ratione cuius initerabilis esset. Dicitur (*non tamen in eodem morbo*) quia uni morbo, cum ad periculum mortis tendit sufficit una armatura, & gratia quæ in Sacramento Extreme unctionis datur, ratione totius hujus morbi datur, ut etiam adveniente morte, homo illius virtute illam constanter subeat.

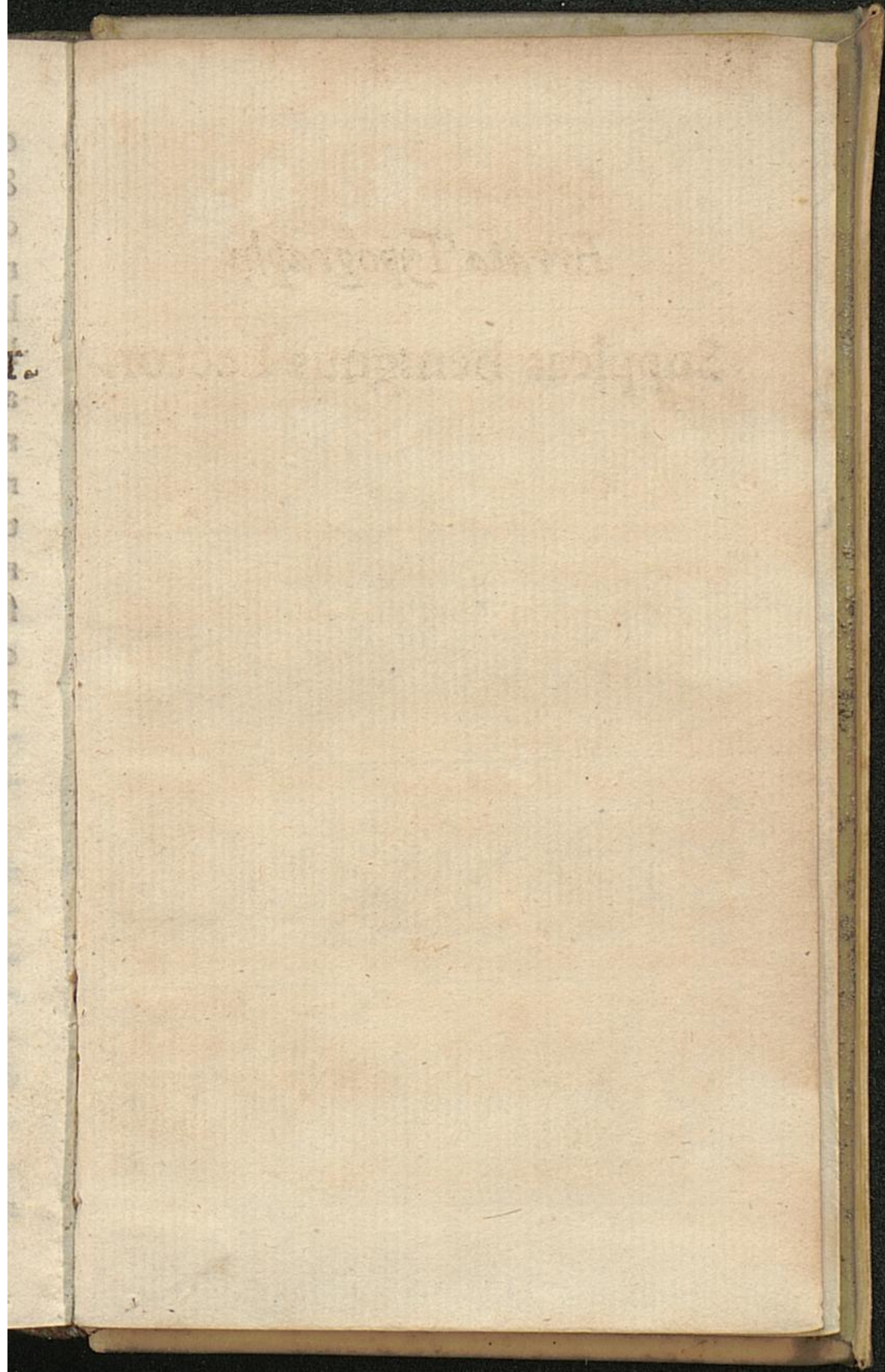
F I N I S.

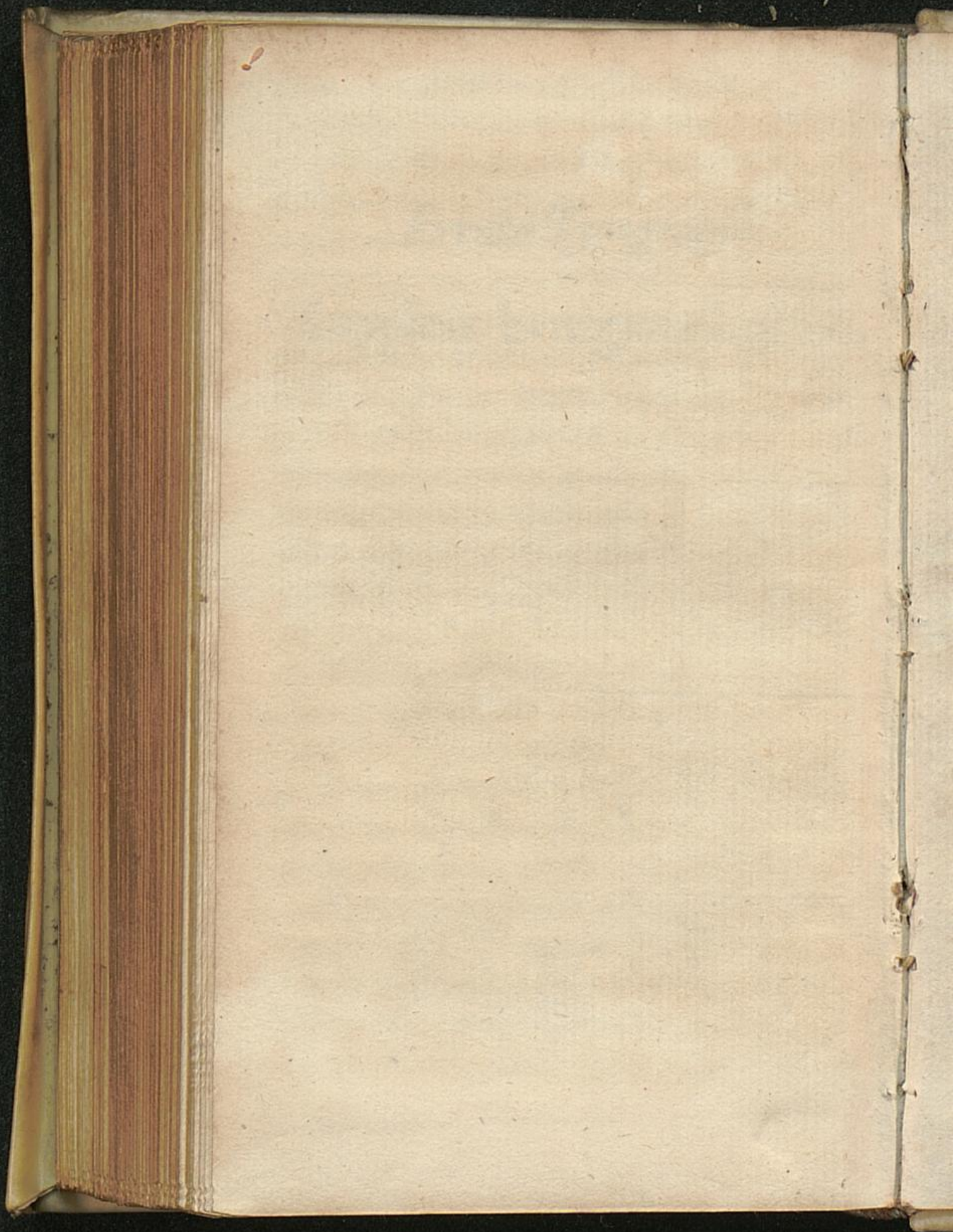

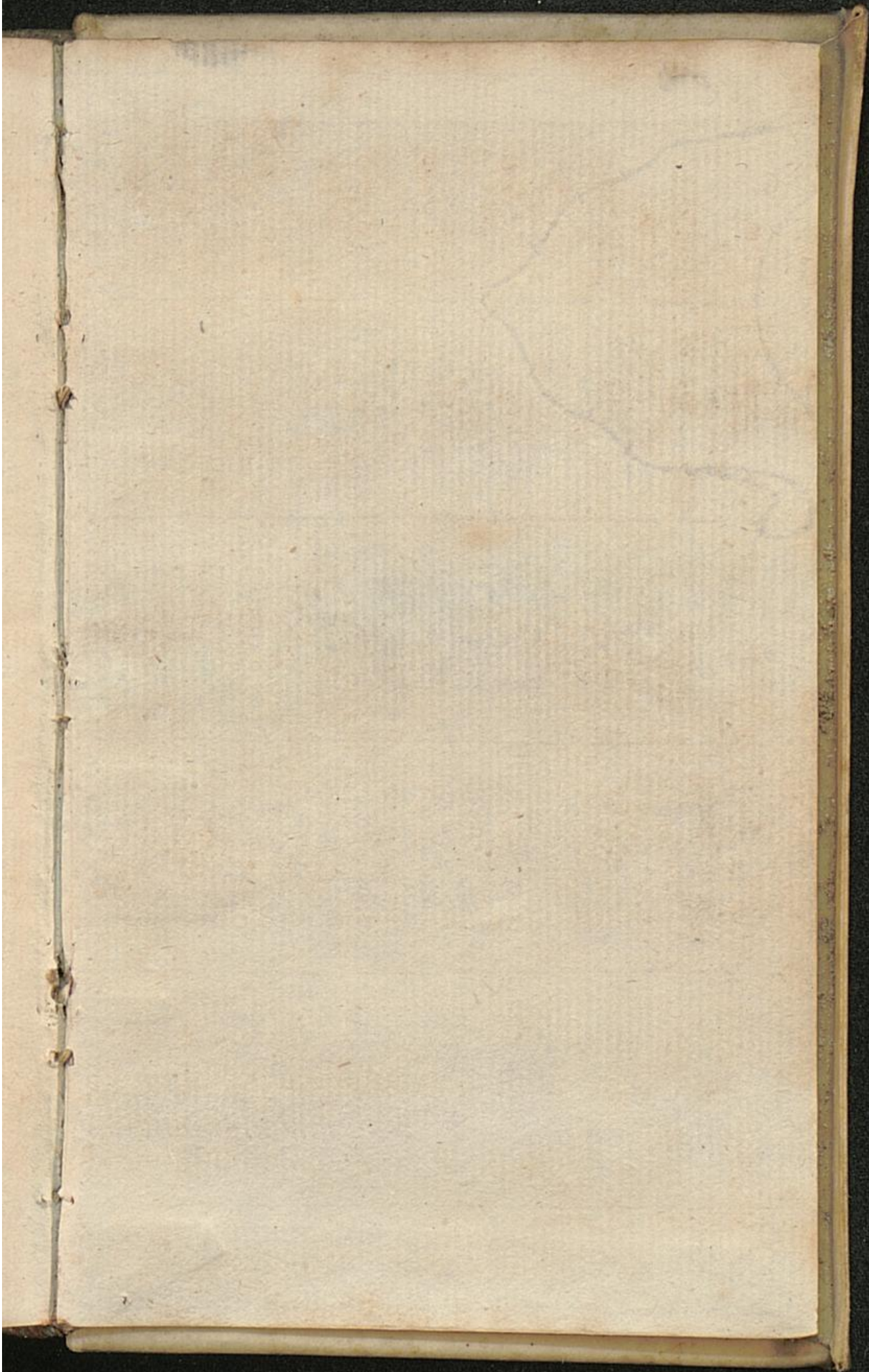
Errata Typographi

Suppleat benignus Lector.

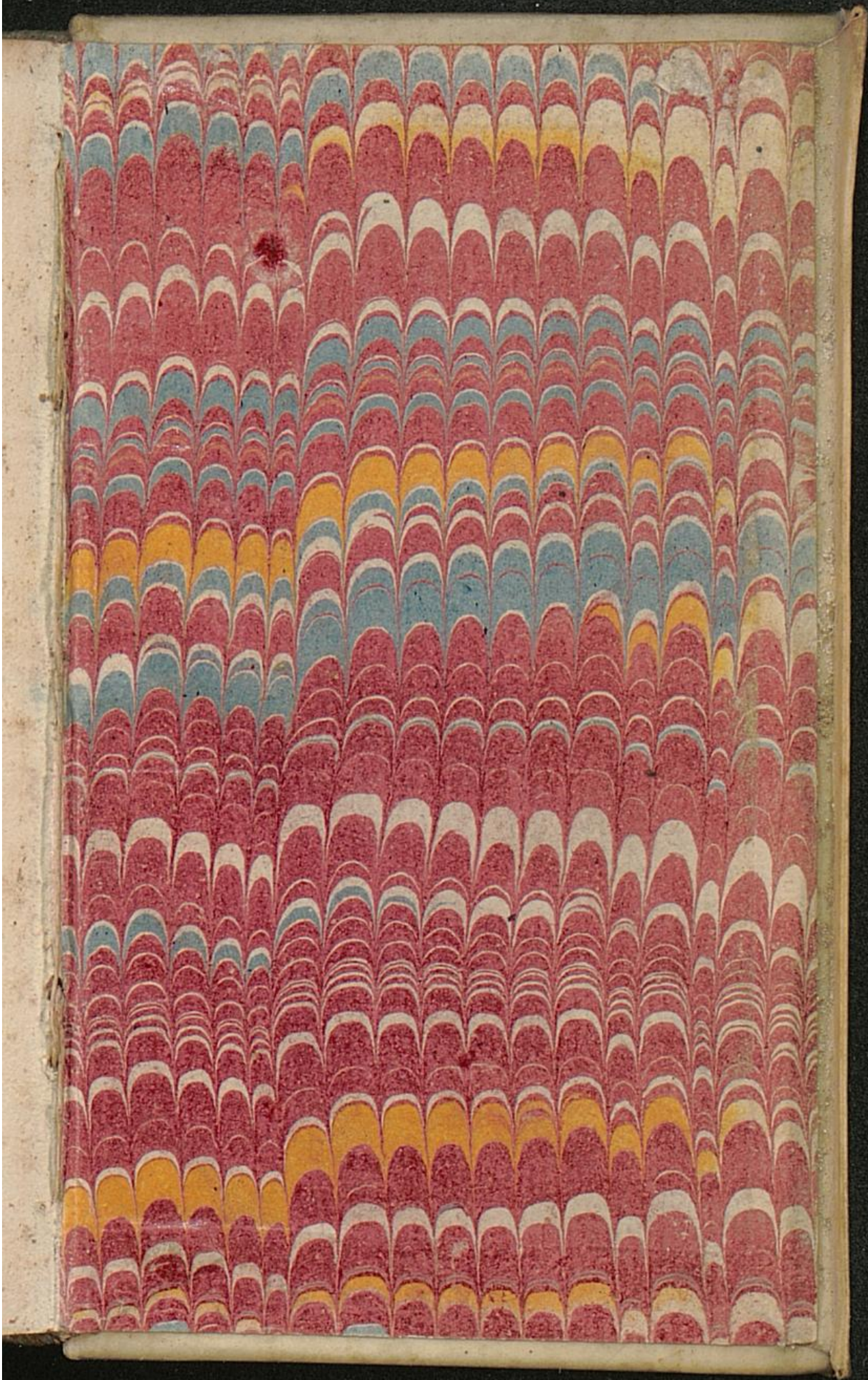

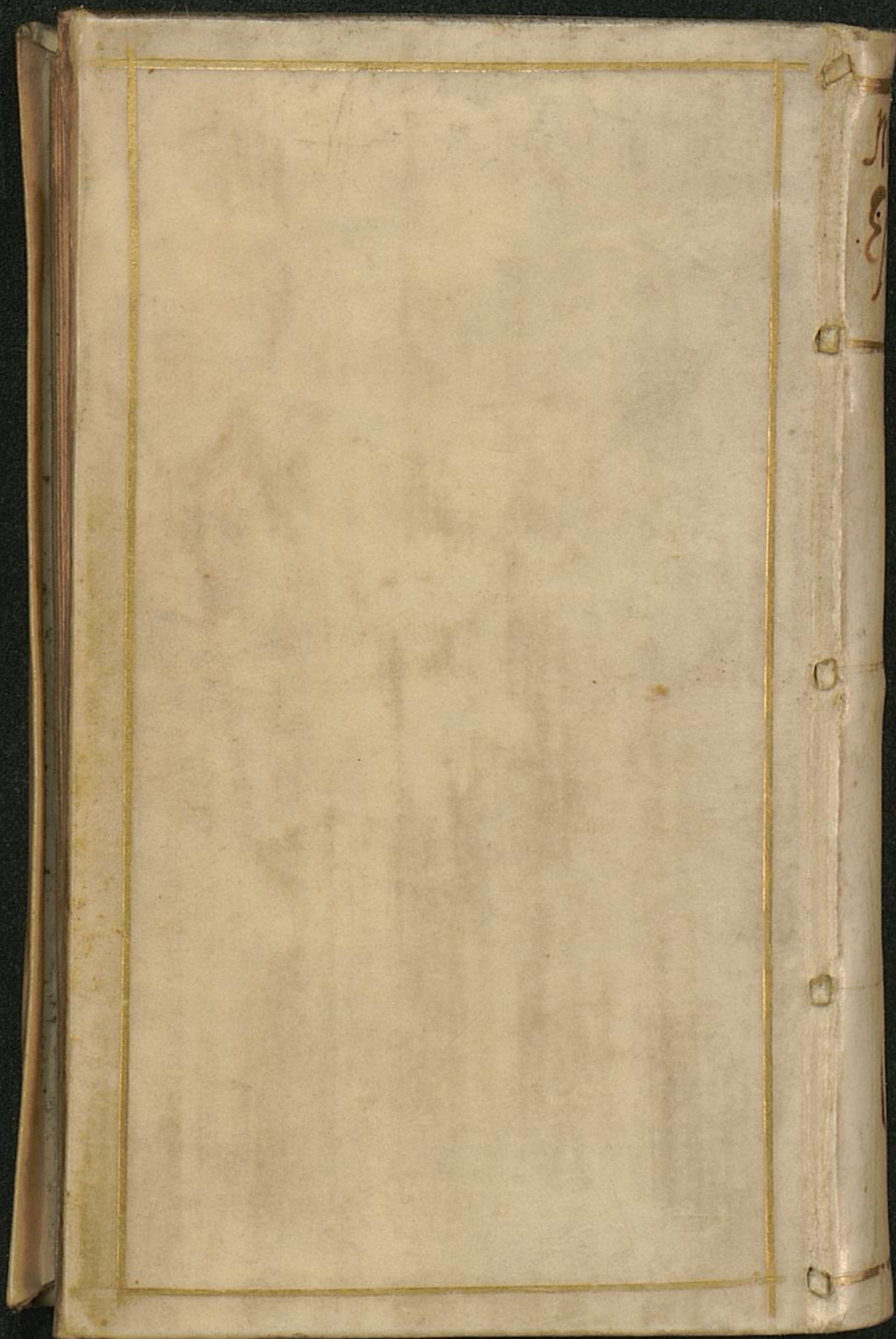

marci
Epitome